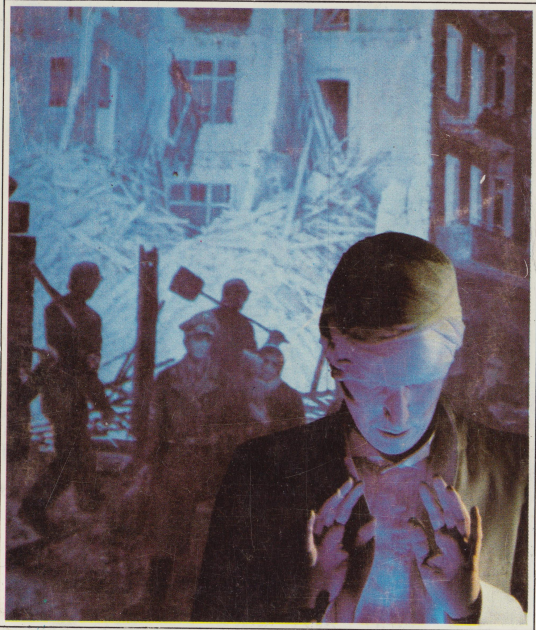

Heinrich Böll

BABASIZ
EVLER

Almanca aslından
geviren
AHMET CEMAL

Heinrich Böll

BABASIZ EVLER

(1972 Nobel Edebiyat Ödülü)

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-674-X

© 1954, 1982 by Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln /
Onk Ajans Ltd. Şti. / Can Yayınları Ltd. Şti. (1996)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevi'nde basıldı. (1999)
Dizgi: Bedriye Başkan

Heinrich Böll

BABASIZ EVLER

(1972 Nobel Edebiyat Ödülü)

ROMAN

Almanca aslından
çeviren
AHMET CEMAL

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Haus ohne Hüter

HEINRICH BÖLL'ÜN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI

ADEMOĞLU NEREDEYDİN / *roman*
BABASIZ EVLER / *roman*
FOTOĞRAFTA KADIN DA VARDI / *roman*
FRANKFURT DERSLERİ / *deneme*
İLK YILLARIN EKMEĞİ / *roman*
TRENİN TAM SAATİYDİ / *roman*
VE O HİÇBİR ŞEY DEMEDİ / *roman*
İRLANDA GÜNCEŚİ / *günce*

1917'de Köln'de doğan *Heinrich Böll*, liseyi bitirdikten sonra kitapçılık eğitimi aldı. 1939'da İkinci Dünya Savaşına katıldı, esir düştü, 1945'e kadar özgürlüğüne kavuşamadı. Savaştan sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. 1950'den sonra yaşamını yazar olarak Köln'de sürdürdü. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967'deki Georg-Büchner Ödülü, 1972'deki Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve uluslararası PEN Derneğinin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. *Heinrich Böll*, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, *Böll*'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. *Böll*'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan ülkelerde değil, bütün dünyada yüzyılımızın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

Heinrich Böll ve Babasız Evler

Çağdaş Alman yazınının en büyük temsilcilerinden olan Heinrich Böll, savaşıla çok erken karşılaştı; çocukluğu Birinci Dünya Savaşı'nın açlık ve yoksulluk günlerine rastlarken, gençliği de İkinci Dünya Savaşı'nın çarkları arasında parçalandı.

17 Aralık 1917 tarihinde Köln kentinde dünyaya gelen Heinrich Böll'ün babası marangozdu. Böll ortaöğrenimini tamamladıktan sonra bir kitapçının yanında çalışmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı'na piyade eri olarak katıldı. Dört kez yaralandı. Almanya'nın yenilgisinin ardından bir süre marangoz ve memur olarak çalıştı. Yazmaya 1947'de başladı.

Böll'ün ilk yapıtları kısa öykülerdi. Bunlar, Amerikan yazınındaki başarılı kısa öykülerin havasını taşıyordu ve bir piyade erinin yalnızlığından, karaborsacılığa varana değin, savaşın huzursuzluklarını ve yıkımlarını konu alıyordu. Öykülerinin özellikleri üç sözcükte toplanabilir: vurucu, çarpıcı, duru.

Savaş sonrası Alman yazın ortamının en etkili akımı, Gruppe 47'di. Böll, bu grubun armağanını kazandıktan sonra, kendini tümüyle yazarlığa adadı.

Heinrich Böll yalnızca savaşı ve savaş sonrası ortamını vermekle yetinmez; savaşın öncesiyle de çok ilgilenmiştir; çünkü zehirli tohumlar bilinçli bir tutumla ortadan kaldırılırsa gelecekteki yıkıntıları önleme olanağı da vardır. Ancak dünyanın iki büyük savaş geçirmesi, insanların bu konuda bilinçlenmelerinin ne denli güç olduğunu göstermektedir. Böll bir yanda savaşı yaşamışları anlatırken, öte yandan onları savaşı hazırlamakla ve desteklemekle suçlar. Böll'e göre küçük burjuva, savaşın en kızıştığı anda bile yerinden kıpırdamaz, yararları peşinde koşmayı elden bırakmaz. Ama bu ortamda kendi düzeni ve rahatı sarsılırsa, o zaman ateşli bir savaş düşmanı olarak ortaya çıkar.

Bir anlamda ahlakçısıdır Böll, çünkü insanoğluna belli bir davranış biçimi, barış düşüncesinin rehberliğindeki bir davranış biçimi önerir. Bu, kilise ahlakıyla klasik burjuva ahlakının ötesinde, yeni bir savaş sonrası ahlakıdır.

Biraz yukarıda bir piyade erinin yalnızlığından söz etmiştik. Böll savaşın yıkımlarını anlatırken, bunu toplum eleştirisinin bakış açısından yapar, ama bireyi de unutmaz. Savaşta toplum tekinin ruhsal yapısını, anatomisini kılı kırk yararcasına ortaya koyar. Savaşın yalnız toplumu değil, toplumu oluşturan bireyleri de nasıl hırpalayıp yıktığını sergiler. Örneğin Trenin Tam Saatiydi başlıklı romanında savaşta insanların yalnızlığı anlatılmıştır.

Palyaço adlı romanında ise Böll, burjuva ahlakının düzmeceliğini betimler. Bu öyle bir ahlak düzenidir ki, insanoğlu hiçbir zaman düşündüğünü yapmaz; tek yaptığı, kendini başkalarının davranışlarına göre ayarlamaktır. İnsan, savaşın da hem yaratıcısı, hem kurbanıdır, çünkü savaşı önleyecek hiçbir eylem gerçekleştirmemiş, ama savaş sonrasının acılarına neden arar olmuştur.

1954 yılında yayımlanan Babasız Evler (Haus ohne Hüter) adlı romanda olay ellili yılların başında, Ren Nehri kıyılarında bir kentte geçer. Anlatılanlar, beş ayrı kişinin bilinç düzeyinden yansıtılır; bu beş kişinin de düşünce ve davranışlarını belirleyen olgu aynıdır: Kadınların kocaları, çocukların da babaları savaşta ölmüştür; bu insanlar artık yaşamlarını koruyucusuz sürdürmek zorundadırlar. Yazar, savaş sonrası için tipik sayılabilecek bu konumdan temellenen aksaklıkları değişik toplumsal kesimlerden gelen iki aile ve bu ailelerdeki değişik yaşta insanlar aracılığıyla betimler.

Özellikle çocukların, annelerinin başka erkeklerle olan ilişkileri karşısındaki ruhsal tutumları çok ustaca işlenmiştir. Kadınlar ise romanda savaşın yörüngesinden çıkardığı bir kuşağın temsilcileri olarak yansıtılırlar. Çoğunun yaşamı, dörtte üçü çekilip bitmiş filmler gibidir; yalnızca oynatılmayı bekler.

Babasız Evler, Alman yazınının savaş sonrası yıkımlarını dile getiren en yüklü yapıtlarından biridir. Bütün dünyanın yeni bir güçle barış arayışları içine girdiği günümüzde bu romanın yeni basımı, sanırız ayrı bir anlam taşıyacaktır.

Ahmet Cemal
Ocak 1999

BİRİNCİ BÖLÜM

Anne geceleri vantilatörü çalıştırdığında, o uyanırdı; oysa bu fırıldaklı yelpazenin gürültüsü çok hafifti. Plastik kanatlarından çıkan vızıltı, alet tül perde kıvrımlarına takıldığında kesili-verirdi. O zaman anne yerinden kalkar, kızgınlıkla perdeyi kanatların arasından kurtarır ve kitap dolabının kapakları arasına sıkıştırırdı. Ayaklı lambanın şemsiyesi, yeşil ipektendi. Çok açık bir yeşildi ve altından, ışığın sarı rengi görünüyordu. Gece masasının üstünde duran bir kadeh kırmızı şarabı, hep mürekkebe benzetirdi ya da annenin küçük yudumlarla içtiği, koyu renkli bir zehre. Kadın bir şeyler okur, sigara içer, ancak arada bir şarabından birkaç yudum alırdı.

Annesine, yarı açık gözkapaklarının ardından bakar, ama onun dikkatini üzerine çekmemek için hiç kıpırdamazdı. Vantilatöre doğru uzaklaşan sigara dumanını izlerdi. Emici güce kapılan beyaz ve gri duman kesitleri parçalanır, sonra da yumuşak ve yeşil renkli kanatlar tarafından odanın dışına atılırdı. Vantilatör, büyük dükkânlardaki kadar vardı. Tatlı vızıltısıyla odanın havasını birkaç dakikada temizleyiverirdi. O zaman anne, yatağının yanındaki duvarda bulunan düğmeye basardı. Duvara asılı bir resim ağzında piposuyla, gülümsemekte olan genç bir adamı gösteriyordu; on bir yaşındaki bir erkek çocuğuna göre pek genç bir babaydı. Dondurmacıda çalışan Luigi ya da ürkek, ufak yapılı yeni öğretmen kadar gençti; öbür çocukların anneleri ile aynı yaşta olan anneden bile gençti. Gülümseyen bu genç adam, birkaç haftadan beri düşlerine giriyordu. Ama düşündeki adam, resimdekinden çok başkaydı. Tıpkı bir bulutun üstündeymiş gibi, bir mürekkep lekesinin ortasında oturan, acıdan

iki büklüm katlanmış bir beden. Yüzü olmayan, ama milyonlarca yıldır beklemekte olan birinin a lamaklı anlatımını taşıyan biri.  st nde rütbe işareti ve nişan bulunmayan bir üniforma; birden d   lerine girivermi , özlemini çektiği babadan çok başka bir yabancı.

 nemli olan, sesini  ıkartmaması, hemen hiç soluk alması, gözlerini a mamasıydı. Ancak böyle yaptığında, evin içindeki gürültülerden saatin kaç olduğunu anlardı. Glum'un sesi kesildiyse, saat on buçuk demekti. Çoğu zaman, tam üzerindeki odada Glum'un ağır ve sakın adımlarını ya da onun yanındaki odada bulunan Albert'in çalışırken  aldı ı hafif ıslı ı duyardı. Bolda, gecenin ilerlemiş saatlerinde, kendine yiyecek bir şeyler hazırlamak için mutfa a inerdi. Adımlarını sessiz atmaya çalışır, ı ı ı çekinerek yakardı. Ama gene de büyükanne ile sık sık kar ıla tı ı olurdu. O zaman kadının bo uk sesi, holde yankılanırdı: "Ne o, a   zl  herif? Bu saatte hâlâ daha zıkkımlanmayı mı düşünüyorsun?" Bolda, tiz sesiyle gülerdi: "Evet le  kargası, daha karnım a . Var mı bir diyece in?  stersen gel, sen de ye!" Bunu gene Bolda'nın tiz g l    ve büyükannenin, sanki bir tiksintiye dile getirircesine, bo uk sesle çıkardığı "P h!" sesi izlerdi. Çoğu zaman da yalnızca fısıltı halinde konu urlardı. Arada sırada birinin g ld    duyulurdu, o kadar.

Yukarı katta gidip gelen Glum ise, o tuhaf kitaplarını okurdu: 'dogmatik' ve 'ahlak teolojisi.' Saat tam onda ı ı ını s nd rt r, banyoya gidip yıkanırdı. Suyun  ırılıtısının yanı sıra, kibrit  ofbenin ufacık ve sayısız alevlerini tutu turdu unda çıkan 'puf' sesi duyulurdu. Daha sonra Glum, odasına döner, dua etmek üzere, karanlıkta yatağının önünde diz çökerdi. Glum'un ağır dizleriyle yere   k   n , öbür odalarda gürültü olmadığında onun mırıltısını bile i itirdi. Karanlıktaki bu mırıldanı  epey uzun sürerdi. Sonra Glum ayağa kalkıp da, yatağın  elik yaylarının gıcirtısı duyulduğunda, saat tam on buçuk olmuş demekti. Evde, Glum ve Albert'in dışında kalanların alışkanlıkları düzensizdi. Bolda, gece yarısından sonra dahi uyumasına yardım eden çayını pişirmek üzere mutfa a inebilirdi; kahverengi k  it külahlar içinde hazır bulundurduğu  erbet iotuyla yapardı  ayını. Büyükanneye gelince, o da bazen gece yarısı, hatta saat biri vurduktan sonra, mutfa a gider, soğuk  tli sandviç yapar, sonra

kolunun altında bir şişe kırmızı şarapla odasına dönerdi. Gene gece yarısı, sigara kutusunun boşalmış olduğunu da anımsayabilirdi – iki yirmilik paket sigara alabilen, açık mavi renkte, zarıf bir porselen kutuydu. O zaman, alçak sesle küfürler savurarak evin içinde dolanır ve sigara arardı. Büyükanne, çok iri yapılı bir kadındı. Pembe bir yüzü, açık sarı renkte saçları vardı. Adımlarını sürüyerek önce Albert'i boylardı. Evde büyükanne-nin beğendiği sigaralardan içen bir Albert vardı. Glum, yalnızca pipo içerdi. Annenin içtiği sigaraları ise beğenmiyordu – 'çıt-kırıldım kadınların içtiği türden pis şeyler bunlar – öf, o saman tadındaki sigaraları daha görünce midem bulanıyor!' – Bolda'nın dolabında ise birkaç tane yarı yarıya ezilmiş, lekelenmiş sigara bulunurdu. Büyükanne alay ederdi bu sigaralarla. "Galiba bun-ları kutsanmış sudan çıkarıp kuruttun, lapacı moruk! Rahibeler içer bunları ancak, pöh!" Ve büyükanne bu sigaralarla postacıyı ve elektrik parasını almaya gelen adamı sevindirirdi. Bazı geceler evde bir tek sigaranın bile kalmadığı olurdu. O zaman Albert Dayı, gece yarısı kalkıp giyinmek ve sigara almak üzere arabasıyla kente gitmek zorunda kalırdı. Ya da Albert'le büyükanne fenig ve bir marklık bozuklukları bir araya getirirler, Albert de bunlarla bir otomattan sigara alırdı. On ya da yirmi sigara, büyükanneyi yatıştırmaya yetmezdi. Mutlaka elli adet olmalıydı. Sigara paketleri kıpkırmızıydı; üzerlerinde 'Toma-hawk' ve 'saf Virginia' sözcükleri vardı. Normalden çok uzun, bembeyaz kâğıtlı ve içimleri çok sert sigaralardı bunlar. "Yenilerden olsun, e mi yavrum!" Albert döndüğünde, büyükanne onu kucaklar, öper ve şöyle mırıldanırdı: "Sen olmasaydın yavrum, sen olmasaydın yamandı halim; bir oğul bile senden daha fazla yakınlık gösteremez."

Sigaralarına da kavuştuktan sonra nihayet odasına çıkar, üstüne bol tereyağı sürüp soğuk et koyduğu büyük ekmek dilimlerini yer, şarabını ve sigarasını içerdi.

Albert'in günlük yaşamı da hemen hemen Glum'unki kadar düzenliydi. Saat on birden sonra odasından hiç ses gelmezdi. Saat on bir dedin mi evin içinde olup bitenlerin sorumluluğu artık kadınlara, yani büyükanne, Bolda ve anneye aitti. Anne, çok ender ayağa kalkardı. Buna karşılık geç saatlere kadar okur, bu arada da üstünde 'Moschee-rein Orient' yazılı sarı bir paket-

ten çıkardığı içimi yumuşak, yamyassı sigaraları tütürürdü. Arada sırada şaraptan bir yudum alır, saat başı da odadaki du-manları temizlemek için vantilatörü açardı. Anne, akşamları genellikle ya dışarı çıkar ya da eve konuk getirirdi. O zaman çocuğu, Albert Dayı'nın odasına taşırlardı. O da uyuyormuş gibi yapardı. Albert Dayı'nın odasında uyumaktan hoşlanmasına rağmen, konuklardan nefret ederdi. Konuklar, saat ikiye, üçe, dörde kadar kalırlardı. Hatta beşi buldukları da olurdu. O zaman Albert Dayı, birkaç saatlik sabah uykusu ile yetinmek zorunda kalırdı. Çocuk ise, sabahları okula gitmek üzere kalktığında, kendisiyle birlikte kahvaltı edecek birini bulamazdı. Glum ve Bolda gitmiş olurlardı. Anne, saat ona kadar uyurdu. Büyükanne ise on birden önce kalkmazdı.

Hep uyanık kalmaya karar verir, fakat çoğunlukla vantilatör kapatıldıktan kısa bir süre sonra tekrar daldı. Ama annenin okumasının uzun sürdüğü gecelerde, ikinci ya da üçüncü kez uyandığı da olurdu. Özellikle Glum, vantilatörü yağlamayı unutmuşsa, uyanırdı. O zaman vantilatör, ilk dönüşlerinde gıcırtilar çıkarır, gürültüsüz dönmeye başladığı yüksek hıza, ağır ağır ulaşırdı. O, ilk gıcırtilı dönüşlerle birlikte uyanınca, anneyi karşısında bir önceki uyanışında gördüğü gibi bulurdu. Başı bir eline dayalı, yatar durumda okur, sigarası sol elinde bulunur, bardağındaki şarap ise azalmamış olurdu. Anne arada bir İncil de okurdu. Onun elinde o küçük, kahverengi deri kaplı dua kitabını görür ve anlayamadığı nedenler yüzünden utanarak uymaya çalışır ya da uyanık olduğunu belli etmek için öksürürdü. Onun öksürdüğünü duyunca anne derhal yerinden fırlar, yatağının yanına gelirdi. Elini alnına kor, yanağından öper ve alçak sesle sorardı: "Bir şeyin yok ya yavrum?"

O da, "Hayır, hayır yok," diye karşılık verirdi gözlerini açmadan.

"Işığı hemen söndürüyorum."

"Hayır, okumana devam et."

"Doğru söyle, bir şeyin yok ya? Ateşin çıkmışa benzemiyor."

"Hayır, inan ki yok hiçbir rahatsızlığım."

Sonra anne, yorganı çenesine kadar çeker, o da annenin elinin hafifliğine şaşardı. Anne kendi yatağına döner, ışığı kapatır,

vantilatörü, odadaki bütün duman temizleninceye dek çalıştırdı. Bu arada onunla konuşurdu.

"Yukarda, Glum'un odasının bitişiğindeki odayı ister misin?"

"Hayır, beni burada bırak."

"İstersen yandaki oturma odasını al, orayı boşaltabiliriz."

"İstemem."

"Ya Albert'in odasına ne dersin? Albert, öbür odalardan birine geçebilir."

"Hayır."

Birden vantilatörün hızı azalmaya başlayınca, annenin karanlıkta düğmeye basmış olduğunu anlardı. Birkaç gıcırtilı dönüşten sonra, ses kesilirdi. O zaman karanlıkta, çok uzaktaki trenlerin sesini işitir, yük vagonları birbirine bağlandığında çıkan ve patlamayı andıran gürültü kulağına kadar ulaşırdı. Gözlerinin önünde bir tabela belirirdi: Doğu yük istasyonu. Bir keresinde Welzkam'la gitmişti oraya. Welzkam'ın amcası vagonları birbirlerine bağlanacakları tepeye iten lokomotiflerde ocakçı olarak çalışıyordu.

"Glum'a söyleyelim de vantilatörü yağlasın."

"Ben söylerim."

"Olur. Fakat artık uyumalısın. İyi geceler."

"İyi geceler."

Ama uyuyamaz ve hiç kıpırdamadan yatmasına rağmen, annenin de uyumadığını bilirdi. Bu karanlık ve sessizliğin içinde, ta uzaklardan duyulan istasyon gürültüleri, sanki başka bir dünyadan geliyormuş duygusunu uyandırırdu onda. Ve gene sessizlikte beliren kelimeler, belleğine düşüverirdi. Onu huzursuz kılan kelimelerdi bunlar. Brielach'ın annesinin fırıncıya söylediği kelime. Brielach'ın oturduğu evin girişinde, duvarda yazılı olan kelime. Brielach'ın bir yerden kaptığı ve şimdi durmadan tekrarladığı o yeni kelime: Ahlaksız. Çoğu zaman, Gaeseler'i düşündüğü de oluyordu, ama Gaeseler çok uzaktaydı. Bundan ötürü onu düşündüğünde ne korku, ne de nefret duyuyordu içinde. Biraz rahatı kaçıyordu, o kadar. Ama, Glum'un bütün sessiz karşı koymalarına rağmen bu adı durmaksızın yineleyen büyükanneden korkuyordu.

Anne uyuduktan sonra da o, uzun süre uyanık kalır, sisle-
rin içinden babasının resmini gözlerinin önüne getirmeye çalış-
şırdı. Ama bir türlü başaramazdı bunu. Hepsi de budalaca bir
sürü görünümündü belleğinde canlanan; filmlerden, dergilerden,
ders kitaplarından alınan görünümler: Blondi, Hoppalong
Chassidy, Donald Duck – ama babasının yüzünü göremezdi bir
türlü. Brielach'ın amcası Leo, fırıncı, sonra çalırların arasında
ayıp şeyler yapmış olan o iki kişi, Grebhake ve Wolters, birbir-
lerinin ardından sükün ederlerdi. Kıp kırmızı yüzleri, önü açık
pantolonları ile görürdü onları. Hatta taze yeşilin geniz yakan
kokusunu bile duyardı burnunda. Acaba ahlaksızlıkla utanmaz-
lık, eş anlamlı kavramlar mıydı? Babası ise bir kez bile canlan-
mamıştı belleğinde. Aslında bu kadar genç, bu kadar neşeli ve
çocuksu yüzlü bir erkeğe çok güçtü baba diyebilmek. Babaların
simgesi, 'kahvaltıda yenen yumurta'ydı. Ama babası hiç de ben-
zemezdi 'kahvaltıda yenen yumurta'ya. Babaların bir özelliği de
'düzenli olmak'tı. Sözelgişi, Albert Dayısı, belirli bir düzeye ka-
dar sahipti bu özelliğe; buna karşılık babasıyla düzenlilik kavra-
mını gene de bağdaştırıramıyordu. Erken kalkmak, kahvaltıda
yumurtasını yemek, işe gitmek, işten dönmek, gazeteleri oku-
mak ve vaktinde yatmak; bunlardı düzenli bir yaşamın özellik-
leri. Ama bütün bunlar uzaklarda, bir Rus köyünün yanında
gömülü olan babasına uygun düşmüyordu. Acaba şimdi, aradan
on yıl geçtikten sonra, sağlık müzelerindeki iskeletlere mi ben-
zemişti babası? Sırıtkan bir iskelet, hem asker, hem de yazar; kı-
saca birbirine tümüyle karşıt özelliklerle yoğrulmuştu babası. Bri-
elach'ın babası, başçavuştu. Sivil hayatında ise oto tamirciliği
yapıyordu. Öbür çocukların babaları da binbaşı ve müdür, ast-
subay ve muhasebeci, kıdemli onbaşı ve redaktördüler, ama hiç-
biri yazar değildi. Brielach'ın babası da polislik ve tramvay bi-
letçiliği yapmıştı. Mutfaktaki dolabın üstünde Hint irmiği ile
bulgur paketi arasında bir resim vardı. Neydi acaba Hint irmi-
ği? İnsanın aklına Güney Amerika'yı getiriyordu bu sır dolu
kelime, bu düşüncelerin ardından, kateşizme¹ ilişkin birtakım
sorular belirirdi. Sözelgişi:

Soru: Tanrı, iyi yola dönmek isteyen günahkâra nasıl dav-
ranır?

¹ Din dersinde okutulan ve soru-cevap şeklinde düzenlenmiş ders kitabı.

Karşılık: Tanrı, iyi yola dönmek isteyen her günahkârı hoşgörüyüyle bağışlar.

Şu dize ise, allak bullak ederdi kafasını insanın:

*'Hep günahları ölçü alırsan, ey Tanrım,
Kimi bulabilirsin karşında tertemiz olan?'*

Kimseyi bulamazdı. Brielach'ın kesin inancına göre, bütün yetişkinler 'ahlaksız' bütün çocuklar da 'utanmaz'dı. Brielach'ın annesi, 'ahlaksız'dı. Leo Amca, fırıncı ve nihayet avluda hep o soruyla, fısıltı halinde söylenen, "Nerede sürtüyorsun böyle durmaksızın?" sorusuyla karşılaşan annesi de ahlaksızdı. Ama bunların yanı sıra bazı istisnalar da vardı ve Brielach da bu istisnaların varlığını kabul ediyordu: Albert Dayı, aşağı katta oturan marangoz, Bay Borussiak'la Bayan Borussiak, Glum ve Bolda gibi. Derinden gelen güçlü sesiyle Brielach'ın üstündeki odadan avluya birbirinden güzel şarkılar yankılandırıran Bayan Borussiak'ın, bunların tümünden ayrı bir yeri vardı.

İyi oluyordu karanlıkta Bayan Borussiak'ı düşünmek; insana huzur veriyordu ve hiçbir sakıncalı yanı da yoktu. 'Çocukluğumun ülkesi yemyeşildi' şarkısının söylerdi genellikle. O zaman o, yeşilden başka bir şey görmezdi. Yeşil, gözleri ile gördüklerinin arasına bir filtre gibi kayıverirdi. Şimdi karanlığın ortasında, yatağında yatıp Bayan Borussiak'ı düşünürken, onun sesini anımsarken de, kapalı gözkapaklarının ardında gördüğü tek renk, yeşildi. 'Çocukluğumun ülkesi yemyeşildi.'

Acılı vadi şarkısı da güzeldi: Selam sana, ey deniz yıldızı. 'Selam' sözcüğünde de gene her şey, yemyeşil kesilirdi. Sonra, Bayan Borussiak'ın sesiyle, Brielach'ın annesinin fırıncıya söylediği o kelime arasındaki anılar zincirinin bir yerinde uyuyakalırdı. Leo Amca'nın ortaya attığı, fırıncının loş, tatlı kokan ve sıcak bodrumunda fısıldayarak söylenivermiş bir kelime. Anlamını, Brielach'ın yardımıyla çözmüştü. Kadın-erkek birleşmesiyle ilgiliydi bu anlam. On emirden altıncısının kapsamına giriyordu, ahlaka aykırı içerikliydi ve gene o dizeyi anımsamaya zorluyordu:

*'Hep günahları ölçü alırsan, ey Tanrım,
Kimi bulabilirsin karşında tertemiz olan?'*

Ya da Hoppalong Chassidy'yi düşünürken uyuyuverirdi. Geçmiş renkli yaşantılarla dolu, iyi bir biniciydi Hoppalong Chassidy. Ama ahmakça bir yanı da vardı. Tıpkı annenin hep yanında getirdiği konukların ahmak oluşları gibi. İyi bir şeydi annenin soluk aldığını duymak; çoğunlukla yatağı boş kalırdı. Bazen de geceler boyu. O zaman büyükannenin sofadaki suçlama dolu fısıltıları başlardı: "Nerede sürtüyorsun böyle durmaksızın?" Anneden bir karşılık gelmezdi.

Sabahları uyanmak ise başlı başına bir sıkıntıydı. Onu uyandırdığında Albert'in sırtında temiz bir gömlek, boynunda da bir kravat varsa, o zaman her şey yolunda demektir. Albert'in odasında rahat rahat kahvaltı edilirdi. Aceleyle gerek olmadığı için de, çıkmazdan önce Albert'le okul ödevlerini bir kez daha gözden geçirebilirlerdi. Ama Albert henüz saçlarını taramadan, sırtında pijaması ve yüzünde buruşuklarla onu uyandırdıysa, o zaman sıcak kahvesini çabucak içmek, bir de tezkere yazdırmak zorundaydı: "Çok Sayın Bay Wiemer, oğlumuzu bugün de geç kaldığından ötürü affetmenizi rica ederim. Annesi, bir seyahate çıkmak zorunda kaldı. Ben de kendisini zamanında uyandırmayı unuttum. Çok özür dilerim. Derin saygılarımla."

Hiç de hoş bir durum yaratmazdı annenin yanında konuk getirmesi, Albert'in odasına kadar gelen budalaca kahkahaları duyardı. Albert'in büyük karyolasında rahatsız bir uyku uyurdu. Bazen Albert hiç yatmaz, sabah saat beşle altı arası banyo yapardı. Su sesleri ve yan taraftan gelen konuşmalar arasında gene daldığı olurdu. Albert onu böyle gecelerin sabahında uyandırdığı zaman ise ölesiye yorgun hissederdi kendini. Öğleden önceyi okulda yarı uyur halde geçirir, öğleden sonra ise geçirdiği rahatsız gecenin bedeli olarak onu sinemaya ve dondurmacı dükkânına ya da Bieger Ormanı'nın başladığı yerde, Bietenhahn'da bulunan Albert'in annesine gönderirlerdi. Glum'un yalnızca elleriyle balık yakaladığı ve sonra bıraktığı küçük göl, inek ahırının üzerindeki oda ya da üstünde Albert ve Brielach ile birlikte saatlerce top oynadıkları çimenlik, hepsi Bietenhahn'daydı. Saatlerce, bitkin düşünceye kadar oynarlar, sonra Albert'in annesi-

nin yaptığı ekmeğin başına koşarlardı. Will Dayı hep, "Daha fazla tereyağı sürün ekmeğinize," derdi. Durur, başını sallar, sonra yinelerdi: "Daha fazla tereyağı sürün ekmeğinize." Ve orada Brielach, bazen çok ender yapığı bir şeyi yapardı; gülerdi.

Bietenhahn ve babası, Blondi ve ahlaksızlık, uykusuna ara verdiği istasyonlardı. Vantilatörün tatlı vızıltısı da güzel bir şeydi onun gözünde, çünkü annesinin evde olduğunu gösterirdi. Kitap sayfalarının çevrilmesi, annenin soluk alışı, kibritin çakılışı, anne şarabından bir yudum aldığında çıkan küçücük şapırtı, vantilatör kapatıldıktan sonra da bir süre etkisini sürdüren o anafor, vantilatöre doğru uzaklaşan duman dalgaları, annenin sır dolu bir etki bırakan iç çekişi... Bir yerde, Gaeseler ile 'hep günahları ölçü alırsan...' cümlesinin arasında yer alan bir noktada duruverirdi bilinci.

İKİNCİ BÖLÜM

En güzel günleri, Bietenhahn'da geçerci. Albert'in annesi, orada pikniğe çıkanların gözdesi olan bir gazino işletmekteydi. Ekmeğe varıncaya kadar her şeyi kendi yapar, kendi pişirirdi. Hoşuna giderdi bu iş. Bietenhahn'da, canlarının istediği gibi hareket edebilirlerdi. O, Brielach ile balık tutar, Brer Vadisi'ne kadar uzanan gezintiler yapar, kayıkla dolaşabilir ya da evin arkasında saatlerce futbol oynayabilirdi. Küçük göl, ormanın içine kadar uzanmaktaydı. Çoğunlukla Will Dayı, yani Albert'in annesinin erkek kardeşi de onlarla gelirdi. Will -ta ilk gençlik günlerinden başlayarak- gece terlemesi adı verilen bir hastalık çekmekteydi. Tuhaf bir addı bu ve büyükanne ile Glum gülerlerdi buna. Bolda da kıkırdamaya başlardı gece terlemesinin sözü edildiğinde; Will, neredeyse altmış yaşına gelmek üzereydi. On yaşındayken bir gün annesi onu yatakta ter içinde bulmuştu. Bu durum birkaç gün daha sürünce, oğlunu elinden tutup kaygı içinde doğru doktora götürmüştü, çünkü eskiden beri süregelen karamsar bir sava göre, gece terlemesi, ciğer hastalıklarının en kesin belirtisiydi; ama küçük Will'in akciğerleri sağlamdı. Yalnızca -doktorun söylediğine göre- biraz zayıf, biraz da sinirliydi çocuk. Kırk yıldan beri kentin dış kesiminde bir mezarlıkta son uykusunu uyumakta olan bu doktor, elli yıl önce Will'nin annesine: "Çocuğunuzu koruyun," demişti. "Biraz dikkat edin kendisine."

Will, bu korunmadan bütün ömrü boyunca yararlanmıştı. 'Biraz zayıf, biraz sinirli' sözleri ve gece terlemesi, ailesinin sürekli olarak ona ödemekle yükümlü bulunduğu bir nafaka borcu şekline dönüşüvermişti.

Martin ve Brielach, bir süre, sabahları kalkar kalkmaz alınlarını yoklayıp okul yolunda sonucu birbirlerine anlatmayı alışkanlık haline getirmişlerdi. Sürekli yoklamaların sonucunda, kendi alınlarının da bazen nemli olduğunu fark etmişlerdi. Özellikle Brielach, geceleri sık sık ve fazla terliyordu; ama doğduğu günden beri, bir an bile özel bir bakım görmemiş, korunmamıştı.

Annesi onu, kentin üstüne bombalar yağarken doğurmuştu. Bombalar önce oturdukları sokağa, sonra da bodrumunda barındıkları eve düşmüştü. O sırada Brielach'ın annesi, doğum sancıları içersinde bağırırmaktaydı. Ordunun askerlere dağıttığı çizmelerin kirlettiği, pis sığınaklarda kullanılan türden bir yataкта yatıyordu. Baş, bir askerin çizmelerinin asılı olduğu kısma rastlıyordu. Burnuna gelen balık yağı kokusu, gebelikten bile fazla bulandırmıştı midesini. Birisi başının altına kullanılmış bir el havlusu yerleştirdiğinde, havludan yükselen sabun kokusu –savaş günlerinde dağıtılan türdendi ve aslında çok az kokuyordu– içine rahatlık vermişti. Havludaki iç bayıltıcı tatlımsı koku, paha biçilmez gibi gelmişti ona.

Sancılar sıklaştığında, hemen yardımına koşulmuştu. Yanındakilerin pabuçları üstüne kusmuştu. En iyi ve en soğukkanlı yardımcısı, on dört yaşında küçük bir kızdı. Kız, gazocağında su kaynatmış, bir makası bu kaynar suya sokup mikroptan temizledikten sonra, göbek kordonunu kesmişti. Okunması kendisine yasaklanmış bir kitaptan öğrendiklerini olduğu gibi uygulayarak becermişti kız bu işi. Geceleri, annesiyle babası çoktan uyuduklarında, içinde kırmızı, beyaz ve sarı renkli resimler olan o kitapta okuduklarını soğukkanlılıkla, sevimli bir anlatımla, ama aynı zamanda da büyük bir yüreklilikle uygulamış, göbek kordonunu annesinin dikiş makasıyla kesmişti. Annesi de kuşkulu, ama aynı zamanda da övgü dolu bakışlarla kızının bilgilerini saptamıştı.

Sığınaklardan çıkış işareti verildiğinde, sirenleri çok uzaktan, ormanın derinliklerinde gizlenen hayvanların, avın sona erdiğini bildiren boru seslerini duymaları gibi duymuşlardı. Sığınaklarının üzerine yığılmış olan evin kalıntıları yol açmıştı bu tuhaf akustiğe. Ondört yaşındaki yardımcısı ile birlikte bod-

rumda yalnız kalan Brielach'ın annesi, yıkıntılarla kapalı girişten yukarı çıkmayı başaramayanların çığlıklarını duymuştu.

"Adın ne senin?" diye sormuştu o gün ilk kez yardımcısına.

"Henriette Schadel," demişti kız ve cebinden yeşil renkte, hiç kullanılmamış bir sabun çıkarmıştı. Bayan Brielach, "Ver de bir kere koklayayım," demiş, küçük kız, bir battaniyeye sardığı bebeği kucağında tutarken o sabunu koklamış ve sevincinden ağlamıştı.

İçinde parasının, yiyecek karnesinin, kocasına ait birkaç resmin bulunduğu çantasından ve birinin vermiş olduğu pis el havlusundan başka hiçbir şeyi yoktu. Resimlerden birinde gülümseyen kocasının üstünde, otomobil tamircilerinin giydiği tulum vardı ve çok genç görünüyordu. İkinci resimde, tank onbaşılarının üniformasıyla, gene gülüyordu. Üçüncü resimde, hep o güler haliyle, üstünde tank astsubayı üniforması, göğsünde de ikinci derece Demir Haç nişanı vardı. En yeni resim de -bu, sekiz gün önce geçmişti Bayan Brielach'ın eline- kocası, göğsünde iki Demir Haç nişanı bulunan bir tank başçavuşuydu; gülüyordu gene.

Doğum yaptıktan on gün sonra onu, hiç sormaksızın, doğuya giden bir trene yerleştirdiler. İki ay sonra, Saksonya köylerinden birinde otururken, kocasının cephede ölmüş olduğu bildirildi. On sekiz yaşındayken, yakışıklı bir tank onbaşısı ile evlenmişti. Evlendiği adamın bedeni, şimdi Saporoshe ile Dnjeprtrowsk arasında bir yerde çürümekteydi. Bayan Brielach ise yirmi bir yaşındaydı, yakışıklı bir başçavuştan dul kalmıştı, on iki haftalık bir kızı, iki havlusu, iki tenceresi ve biraz parası vardı ve güzeldi.

Annesinin, babasının adı olan Heinrich adıyla vaftiz ettirdiği küçük çocuk, annelerin 'amcasız' yaşayamayacaklarının bilinciyle büyüdü.

Yaşamının ilk iki yılı, Erich adında ve kahverengi üniformalı bir amcanın yanında geçti. Bu adam, hem o sırlar dolu 'amcalar' kategorisinden, hem de bilinmezlikte ondan aşağı kalmayan ikinci bir kategoriden, 'Naziler'dendi. Her iki kategoride de aksayan bazı yanlar vardı. Dört yaşındaki çocuk, bu ak-

saklıkları az çok fark ediyor, ne olduğunu bir türlü anlayamıyordu.

Her ne hal ise, Erich Amca'yı hiçbir zaman unutmadı. As-tını denen bir hastalığı vardı bu amcanın; geceleri inler, "Boğuluyorum," diye bağıyordu. Sirkeye batırılmış bezler, tuhaf kokulu çaylar ve kâfur kokusu, çocuğun belleğinde yer etmişti. Erich Amca'nın olan, fakat Saksonya'dan ayrılırken yanlarına aldığı bir şeyi de hiç unutmamıştı. Bir çakmaktı bu. Erich, Saksonya'da kalmıştı. Ama çakmak yanlarındaydı ve kokular, çocuğun anılarından hiçbir zaman silinmemişti.

Ondan sonra bir başka amca, yeni bir amca, iki koku ile girmişti belleğine. Amerikalı kokusu –ki bu, Virginia sigaralarının kokusuydu– ve ıslak alçı kokusu. Tavada eritilen yağın kokusu, kızarmış patates kokusu, bu amcaya ait öbür kokulardı. Adı Gert olan bu adamın, çocuğa göre, Saksonya'da kalan Erich Amca'ya oranla daha elle tutulur, gözle görülür bir varlığı vardı; öbürü kadar uzakta değildi. Gert, yapılarda döşemeci olarak çalışmaktaydı, bundan ötürü ıslak alçı ve ıslak çimento kokusunu da yanında getirmişti. Çok sık söylenen, durmadan yinelenen bir kelime, Gert gittikten sonra da annesinin günlük dilindeki yerini koruyan 'bok' kelimesi Gert'ten kalmaydı. Ama bu kelimeyi söylemesi, kesin olarak yasaklanmıştı. Gert'in de kokuların ve bu kelimenin dışında anı olarak bıraktığı bir şey vardı: annesine armağan ettiği, orduda kullanılan türden, on sekiz taşlı bir kol saati. Bilinmezlik dizisine yeni bir halkaydı bu on sekiz taşlı oluş.

O sıralarda Heinrich Brielach, beş buçuk yaşındaydı. Aynı binada oturanlar için belirli bir komisyon karşılığında karaborsadan alışveriş yapıyor ve böylece annesiyle kendi geçimine katkıda bulunuyordu. Güzel bir çocuk olan ve babasına benzeyen Heinrich, öğleleri saat on ikiye doğru evden çıkıyor, verdikleri paranın ve işlek zekâsının yardımıyla ismarlanan –ekmek, tütün, sigara, kahve, şeker gibi– şeyleri sağlıyordu. Hatta zaman zaman adı sanı unutulmaya yüz tutmuş margarin, tereyağı ve ampul gibi değerlilerini de bulduğu oluyordu. Bedeli çok yüksek ve geniş çaptaki alışverişlerde ise binada oturanlara rehber sıfatıyla yardımcı oluyordu. Karaborsada herkesi tanıyor, kimin ne sattığını biliyordu. Karaborsacılar arasında mutlak bir

dokunulmazlığı vardı. Onu aldatan ya da aldatmaya kalkışırken yakalanan, hiç hoş görülmeksizin boykot ediliyor ve kentin başka bir yerinde çalışmak zorunda bırakılıyordu.

Zekâsı ve uyanıklığı, ona ekmek parası olarak ödenen günlük yüzdelerin yanı sıra, sonraları okulda yıllar boyu işine yarayacak bir işleyen kafa da kazandırmıştı. Onun daha okula gitmezden önce uygulamada çözdüğü matematik problemleri, ancak ilkokulun üçüncü sınıfında ele alınmaya başlanıyordu.

Bir kilo kahvenin fiyatı otuz iki mark olursa, iki yüz gram kahve kaç paradır?

Bu gibi problemlerin çözümü, o zamanlar onun için günlük işlerdendi, çünkü kıtlığın kendini kuvvetle duyurduğu bazı aylarda, ekmeği elli ya da yüzer gramlık ölçülerle, tütünü daha az gramajda, kahveyi de yarımşar onsluklarla satın almak zorunda kalıyordu. Bütün bunlar, çok küçük ölçülerdi ve aldatılmak istemeyen birinin, bu ölçülerle alışveriş yapabilmesi için, kesir hesaplarını çok iyi bilmesi gerekti.

Gert, birdenbire yok oldu. Anılarda yalnızca kokuları kaldı: Islak alçı, Virginia tütünü, soğan ve margarinle kızartılan patateslerin kokuları gibi. Ondan miras kalan ise, annenin kelime hazinesine artık iyice yerleşen ‘bok’ kelimesiydi. Bir de kol saati kalmıştı. Gert’in birdenbire kaybolmasından sonra ağlamıştı annesi. Oysa Erich’ten ayrıldığında böyle yapmamıştı. Aradan çok süre geçmeden, Karl adında yeni bir amca çıkmıştı ortaya. Karl, hakkı olmadığı halde kısa bir zaman sonra ‘baba’ unvanı üzerinde hak iddia etmeye başlamıştı. Belediyede memur olarak çalışmaktaydı ve –Gert’inki gibi– eski bir üniforma gömleği değil, ama bayağı takım elbise giyiyordu. Gelir gelmez yüksek perdeden çıkan sesiyle artık ‘yeni bir yaşamın’ başladığını bildirmişti.

Heinrich, ona anılarında yalnızca ‘Yeni Yaşam Karl’ adını takmıştı. Karl’ın bu sözü günde birkaç kez yinelemesinden ötürü yapmıştı bunu. Karl’a özgü olan kokular, belediyede çalışan memurlara uygun koşullarla verilen çorbaların kokusuydu. Bu çorbaların tümü –ne çorbası olursa olsun, ister yağlı, ister yağsız pişirilsin– termofor kokardı ve miktarı da fazla değildi. Karl, her gün kendi hakkının yarısını eski bir ordu sefertasının içine koyup eve getirirdi. Eğer çorba kazanının sonuna yetiştiiyse, ba-

zen getirdiği daha fazla da olabiliyordu. Kazanın sonunu alanların neden böyle bir ayrıcalığa sahip olduklarını Heinrich hiçbir zaman anlayamamıştı. Çorba ister tatlı bisküvi unu, ister öküz kuyruğu tadında olsun, hep termofor kokuyordu; ama buna karşılık çok lezzetliydi. Karl, çorba kabını çoğunlukla elinde taşırdı. Bunun için yelken bezinden bir kılıf dikilmiş, sapına da çorap ipliği sarılmıştı. Kabı kılıfsız çantasına koyması olanaksızdı, çünkü o tramvaylar hep kalabalıktı ve itiş kakış arasında çorbanın, çantanın içine dökölme tehlikesi vardı. Karl, sevimli ve azla yetinen bir insandı. Ancak yaşamlarına katılması birtakım istenmeyen sonuçları da doğurmuyor değildi. Azla yetinmesini bilmesi yanı sıra ciddi bir insan olduğu için karaborsa ile her türlü bağlantı kurulmasını yasaklamıştı: "Resmi bir memur olarak karaborsaya göz yumamam... üstelik ahlaki ve yurt ekonomisini de sarsıyor." Karl'ın bu ciddi tutumu kötü bir döneme, 1947 yılına rastlamıştı. Dağıtılan yiyecek —o da dağıtılırsa— çok azdı. Karl'ın günlük çorba payı, Heinrich'in gündelik komisyonlara karşılık aldığı ekmek miktarının çok altında kalıyordu.

Heinrich, annesi ve Karl ile aynı odada yatıyordu. Daha önceleri de Erich ve Gert amcalar ve annesi ile aynı odada yatmıştı. Karl, hafif ışıktaki annesiyle radyonun başında oturduğu zaman, Heinrich onlara arkasını dönmek zorundaydı. Onlara arkasını dönünce, babasının ölmezden kısa bir süre önce üstünde tank başçavuşu üniformasıyla çektiymiş olduğu resmi görüyordu. Amcalar saltanatı sırasında bile bu resim, duvarda asılı kalmıştı. Arkasını dönmesi, ne denildiğini anlamamakla birlikte, Karl'ın fısıltılarını duymasını engellemiyordu. Bu arada annesinin kısık sesle gülüşmeleri de kulağına geliyor ve bundan ötürü bazı anlar annesinden nefret ediyordu.

Daha sonraları annesiyle Karl bir şey yüzünden tartışmışlardı. Ama bilmiyordu bu 'şey'in ne olduğunu; anlayamamıştı. Hep 'o' diye sözünü ediyorlardı. Annesi durmadan, "Onu yok edeceğim," diyor, Karl da hep aynı karşılığı veriyordu: "Hayır, dokunmayacaksın ona!" Heinrich, "Onun ne olduğunu, ancak çok sonraları anladı. Annesi hastaneye kaldırıldı. O günlerde sinirli ve dalgın bir hali vardı Karl'ın. Ancak, "Elden ne gelir ki?" demekle yetiniyordu.

Hastanenin koridorları çorba kokuyordu. Büyük bir koğuştta bir sürü kadın yatmaktaydı. Sarıya kaçan bir beyazlıktaydı annesinin yüzü. Ama gülüyordu onca 'acı' çekmesine rağmen. Karl ise asık suratla yatağın yanında duruyordu. "Mademki onu aldıldrdın... artık aramızda her şey bitti."

Karl, bu anlayamadığı 'o' yüzünden, daha annesi hastaneden çıkmadan ayrılıp gitti. Heinrich, beş gün süreyle komşularından bir kadının bakımında kaldı. Kadın onu hemen eski mesleğı olan karaborsa alışverişine sürmüştü. Karaborsada şimdi yeni kişiler ve yeni fiyatlar belirmişti, artık onun aldatılıp aldatılmadığına aldılan da kalmamıştı. Eskiden ekmek aldığı Bilkhager, hapisteydi. Tütün ve şeker ticareti yapan beyaz saçlı 'büyükbaba' da, evinde at keserken suçüstü yakalanmış ve hapishaneyi boylamıştı. Herşey daha pahalılaşmış, bulunması daha güçleşmişti. Annesinin hastaneden çıkıp eve dönmesine çok sevindi, çünkü yitirdiğı kilolardan yakınan komşu kadın, ona her gün adı yalnızca masallarda kalmış olan çikolata, et, pudding, kaymak g.b.i nesnelerden söz ediyordu. Artık bunları gözünde canlandırabilmek olanağından bile yoksun kaldığından, bu kavramlar kafasını karıştırmaktan başka bir işe yaramıyordu.

Annesi sessiz ve düşünceli olmuştu. Ona karşı da eskisine oranla daha iyi davranıyordu. Belediye menajerlarına verilen çorbanın pişirildiğı mutfakta çalışmaya başlamıştı. Artık her gün üç litrelik bir karavana dolusu çorba payları vardı. İctiklerinden arta kalanını ekmek ve tütüne karşılık değişiyorlardı. Annesi akşamları onunla birlikte radyonun başına oturuyor, sigara içiyor, hiç sesini çıkarmadan derin derin düşünüyordu. Ağzını açtığı zaman da söylediğı bir tek cümle vardı: "Bütün erkekler korkaktır."

Günün birinde komşu kadın öldü. Bu kurumuş kalıntı, yemekten başka bir şey düşünmeyen bu iskelet, sağlığında günde belki on kez, bir zamanlar yüz kilo olduğunu duyururdu. "Şuraya bak, şu halime dikkatle bak. Eskiden yüz kilodan fazlaydım. Oysa bugün ancak yetmiş iki kilo geliyorum." Ama yüz kilo denen şey, neydi ki aslında? Patates, un ya da briket çuvallarını anımsatan bir ağırlık birimi, o kadar. Yüz kilo briket kömürü, tamamı tamamına Henrich'in, trenlerden ömür çalarken kullandığı küçük el arabalarından birini dolduruyordu. Bu işi

yaptıkları soğuk gecelerde, aralarından gözcü olanı polis gelirse ıslıkla işaret vermek için işaret direğine tırmanırdı. İçine yüz kilo doldurulduğunda, bayağı ağırlaşırdı el arabası; oysa komşu kadın bir zamanlar daha da ağırdı bundan.

Ama artık ölüydü o. Üstü yıldız çiçekleriyle örtülü bir tepeliğin altında son uykusuna dalmıştı. Tanrı'nın takdirine bırakılmıştı. Hısımları, kadının eşyalarını alıp giderken, merdivene büyük, sararmış bir fotoğraf düşürdüler. Kadın, 'Villa Elisabeth' adını taşıyan bir evin önünde durmaktaydı. Arka planda bağlarla kaplı tepeler, içinde adi fayanstan yapılma cücelerini el arabalarıyla oynadıkları ve lav taşlarından yapılma bir mağara görülmektedir. Sarışın ve şişman komşuları, bunların önünde durmuştu. Yukarı kattaki pencerede, ağzında piposuy.a bir adam vardı. Sivri çatının üçgen biçimindeki yüzeyinde boydan boya 'Villa Elisabeth' yazılıydı. Doğru ya, Elisabeth'ti komşularının adı.

Boşalan odaya Leo adlı bir adam taşındı. Üstünde tramvay biletçilerinin üniforması vardı. Kırmızı şeritli mavi kasketi de vardı. Para çantası, biletlerin konduğu tahta kutu, madeni kutuda küçük bir sünger ve biletleri delmek için kullandığı alet, Leo'nun donatımını tamamlıyordu. Kırmızı ve sevimsiz bir yüzü vardı. ıslıkla şarkılar çalar, radyosunu da hep açık tutardı. Odası sık sık gülen, dans eden ve üzerlerinde gene tramvay biletçilerinin üniformaları bulanan kadınlarla dolardı. 'Şerefe!' bağırırları evi inletirdi.

'Villa Elisabeth'in sahibesi, yani bir zamanlar yüz kilodan ağır olan ve şimdi toprağın altında yatan kadın, sessiz bir insandı. Oysa Leo çok gürültücüydü. Artan çorbanın da en ateşli alıcısı kesilmişti; çorbanın bedelini sigaralarla ödüyor ve almazdan önce iyice pazarlık ediyordu. Özellikle tatlı çorbalara çok değer vermekteydi.

Bir akşam gene tütün getirip karşılığında çorba aldığı anda, birdenbire tencereyi yere bıraktı, gülererek anneye baktı ve "Bakın şimdi ne danslar yapıyorlar!" dedi. "Son yıllarda dans ettiniz mi hiç?"

Bu sözlerden sonra delice bir dans gösterisi yaptı. Havaya sığıyor, kollarını döndürüyor ve çığlıklar atıyordu. Anne gülererek, "Hayır," diye karşılık verdi. "Hayır, uzun süreden beri

dans etmedim." "Ama etmelisiniz," dedi Leo. "Gelin şöyle bakalım." Bir melodi mırıldanarak anneyi oturduğu sandalyeden kaldırdı ve dansa başladı. Annenin yüzü değişivermişti birdenbire. Gülüyordu. Çok daha sevimli olmuş, sanki gençleşivermişti. "Ah, bir zamanlar," dedi. "Çok dans ederdim bir zamanlar."

"O halde arada gelin benimle. Ben bir dans kulübüne üyeyim," diye karşılık verdi Leo. "Çok güzel dans ediyorsunuz." Anne gerçekten gitti dans kulübüne. Leo, 'Leo Amca' oldu, çok geçmeden ikinci bir 'o' daha çıktı ortaya. Kulak kesilen Heinrich, bu defa rollerin değişmiş olduğunu fark etti. Bir zamanlar Karl'ın söylediği şeyi şimdi anne söylüyor, "Onu aldırmayacağım," diyor. Leo ise annenin üstlendiği rolü oynuyordu. "Kurtulacaksın ondan!"

Heinrich, o sıralarda ikinci sınıfa gitmekteydi ve 'o'nun ne demek olduğunu da çoktan öğrenmiş bulunuyordu. Martin, Albert Dayı'dan öğrendiğini ona aktarmıştı: Kadınların erkeklerle birleşmesinden çocuk doğardı. 'O', bu çocuğu işte.

"Çocuğu aldırmayacağım," diyordu anne. "Aldıracaksın!" "Çocuğu aldıracağım," demişti anne, Karl'a. Karl ise, "Aldırmayacaksın," diye karşı koymuştu o zamanlar. Şimdi ise her şey tersineydi.

Karl ile annesinin birleşmiş olduğunu, daha o zamanlar anlamıştı. Yalnız o zamanlar aklından 'birleşmek' kelimesi değil, ama kulağa ona oranla daha az hoş gelen bir kelime geçmişti. Demek aldırabilmek olanağı vardı çocukları. Karl'ın evi terk etmesine yol açan çocuk da aldırılmıştı. Karl'ı, amcaların en kötüsü saymak zordu bu duruma göre.

'O', yani çocuk dünyaya geldi ve Leo korkutmaya başladı: "Görevinden ayrılırsan, çocuğu bakımevine veririm," ama anne, sonunda görevini bırakmak zorunda kaldı. Uygun koşullarda belediye memurlarına verilmekte olan çorba, artık verilmiyordu. Karaborsa diye bir şey de kalmamıştı. Kimsenin çorba peşinde koştuğu yoktu. Yeni bir para sürülmüştü ortaya ve dükkânlarda, bir zamanlar karaborsada bile bulunmayan şeyler belirmişti. Anne, ağlıyordu sık sık. 'O', küçücüktü; adını, annenin adı olan 'Wilma' koymuşlardı. Anne, bir fırıncının yanında yeni bir iş bulana kadar Leo'nun kızgınlığı sürdü.

Albert Amca gelip anneye para vermeyi önerdi. Anne almadı. Leo Amca anneye, Martin'in amcası Albert de Leo Amca'ya bağırıp çağırdılar.

Leo Amca'ya özgü olan koku, tıraş sabununun kokusuydu. Yüzü tertemizdi, temizlikten kızarmıştı. Saçları ise kömür gibi kapkaraydı. Leo, tırnaklarının bakımı için çok zaman ayırır, üniformasının gömleği altında da mutlaka sarı bir atkı bulunurdu.

Çok da cimriydi. Çocuklar için hiç para harcamazdı. Bu açıdan Martin'in amcaları Will ile Albert'ten çok farklıydı. Onlar, elleri açık insanlardı. Will, Leo'dan, Leo da Albert'ten farklı birer amcaydılar. Amca kategorileri, yavaş yavaş belirginleşmekteydi. Will, gerçek bir amcaydı. Leo ise, Erich, Gert ve Karl gibi, yani anneye birleşen türden bir amcaydı. Buna karşılık Albert'in amcalığı hem Will'den, hem de Leo'dan farklıydı. Sanki büyükbabanın yerine geçmiş olan Will gibi gerçek bir amca değildi, ama anneye birleşen bir amca da değildi.

Babaya gelince, o aynen duvardaki resimde görüldüğü gibiydi. On yıl öncesine ait güler yüzlü bir başçavuş. Başlangıçta yaşlı bulurdu babasını Heinrich. Şimdi, ona yaklaştıkça, genç buluyordu onu eskisine oranla. Yavaş yavaş babasının yaşına gelmekteydi. Oysa başlangıçta babası kendi yaşının dört-beş katı kadar vardı. Onunkinin yanında asılı duran bir başka resim, anneyi on sekiz yaşındaki haliyle göstermekteydi.

Will Amca'nın yaşı, onunkinin en az altı katıydı. Ama o, Will'den daha yaşlı ve görüp geçirmiş, daha olgun ve yorgun hissediyordu kendini. Hızla büyümekte olan kız kardeşinin sevgi gösterilerinden tıpkı bir bebeğin sevimliliğinden hoşlanırcasına hoşlanıyordu. Ona bakıyor, sütünü veriyor, mamasını ısıtıyordu, çünkü anne, öğleden sonraları evde yoktu. Leo ise, "Ben çocuk bakıcısı değilim," diyerek hiçbir şeye karışmıyordu. Kardeşinin yıkanması ve oturağa oturtulması işini de üstlenmişti artık. Alışverişe giderken ya da akşamları annesini fırıncının dükânından alırken, kardeşini de yanında götürürdü.

Martin'in amcası Albert, Will'den çok farklıydı; her şeyden önce *paranın* ne olduğunu bilen bir adamdı. *Paralı* olması na rağmen, ekmeğin pahalılaşmasının, margarin fiyatlarının fırlamasının ne derece olacağını kestirebilirdi. Çok isterdi böyle

bir amcaya sahip olmayı. Yani anne ile birleşmeyen, Will Amca gibi de oynamaktan ve gezmeye gitmekten başka bir işe yaramayan birinden farklı bir amcaya sahip olmayı. İyi insandı Will, ama onunla *konusulamazdı*. Oysa *paralı* olmasına rağmen iki söz edebiliyordu Albert Amca'yla.

Oraya değişik nedenlerden ötürü gitmekteydi. Başta Albert Amca için gidiyordu. Para ile ilgili konularda Will Amca'ya benzeyen Martin'in yeri ise, ikinci sırada gelmekteydi. Artık bunamış olmasına rağmen, büyükanneden de hoşlanıyordu. Sonra orada futbol oynayabiliyordu. Buzdolabı doluydu. Wilma'yı arabasının içinde bahçede bırakmak, futbol oynamak, satlar boyu Leo Amca'yı görmek; güzel şeylerdi bunların tümü.

Yalnız *orada paranın* nasıl harcandığını görmek, korkutmaktaydı onu. Orada istediği her şeyi veriyorlardı ve herkesten iyi davranıyorlardı ona. Ama günün birinde işlerin kötüleşeceği yolundaki önsezisinin nedeni yalnızca para değildi. Para ile ilgili bulunmayan bazı noktalar da vardı. Sözel geliş, Leo Amca ile Albert Amca arasındaki fark gibi. Annenin fırıncıya söylediği söz üzerine Martin'in geçirdiği şokla, onun o güne kadar yalnızca Leo Amca'nın ne bir kadın tramvay biletsizinin ağzından işittiği bir kelimeyi, kendi annesinin ağzından işitmesi üzerine kapıldığı ve hiç de kuvvetli olamayan korku arasındaki fark da önemliydi. Çirkin bulmuştu o kelimeyi ve duymak da hiç hoşuna gitmemişti. Ama Martin kadar da ürkmemişti duyunca. Bunlar, ancak kısmen *para* ile bağıntılı ayrıntılardı. Bu ayrıntıları, ona karşı iyi davranmak gerektiğini yalnızca Albert Amca anlayabilmişti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kadın, birkaç dakikadan beri hissetmekteydi arkasındaki bakışlarını. Nasılsa duyulacağını bilen, ilgiyi çekeceğinden emin bir tipin bakışlarıydı bunlar. Bakışlar arasında da fark vardı; arkasından bakan çekingen bir hayranının acı dolu bakışlarını, öbürlerinininkinden ayırt edebilirdi. Ama şu anda arkasındaki, kendine güvenen biriydi. Bakışlarında derin bir ilgi yoktu. Yarım dakika kadar onu gözünde canlandırmaya çalıştı: Esmer, şık giyimli, hafif ukala. Üç hataya varmadan onunla yatacağı konusunda arkadaşlarıyla bile on bahse girmiş biriydi belki de.

Yorgundu. Tanımadığı hayranının varlığından habersiz gibi davranmakta güçlük çekmedi, çünkü o anda Albert ve oğlu ile birlikte kentten uzakta, Albert'in annesinin yanında geçirecekleri hafta sonunun sevinci içersindeydi. Sonbahar, artık kendini duyurmaya başlamıştı. Kendilerinden başka birkaç konuk daha olacaktı herhalde orada. Glum, Will ve Albert yemler hakkında konuşurlarken Albert'i dinlemek bile başlı başına harikuladeydi. Çocuklar, Martin ile okul arkadaşı futbol oynarlarken, o yanına aldığı kitapları okuyacaktı. Hatta belki de Glum ile balığa çıkmaya razı olacak, yemler, olta kullanma teknikleri, çeşitli oltalar ve gösterilmesi gereken büyük, çok büyük sabır hakkındaki açıklamaları dinleyecekti. Arkasındaki bakışların hâlâ üzerine dikili olduğunu fark ediyor, bir yandan da Schurbigel'in, sesinin insana ne kadar uyku veren sesi olduğunu düşünüyordu. Nerede kültürel bir konu hakkında bir konuşma yapmak gerekse, bu işi Schurbigel üzerine alırdı. Kadın bir an Schurbigel'den tiksindi ve yalnız nezaket gereği bu çağırışı kabul ettiğine pişman oldu. Martin ile sinemaya gitmek, çıkınca

dondurma yemek, sonra Martin, dondurmacının girişindeki kızın pikaba koyduğu plakları seçerek zaman öldürürken, bir fincan kahvenin başında akşam gazetelerini okumak, hiç şüphesiz daha iyi olurdu. Ama şimdi birkaç tanıdığı tarafından yakalanmıştı. Gene berbat bir akşam geçireceği muhakkaktı. Acele hazırlanan küçük sandviçler, açılan şişeler, kahve, "Yoksa çay mı isterdiniz?" gibi sorular...

Şimdi çok geçti artık. Schurbigel konuşuyordu. Daha sonra Rahip Willibrord, ona birtakım kimseleri tanıstıracaktı. Sonra bakışlarını bir lambanın ışığı gibi sürekli olarak ensesinde hissettiği o tanımadığı hayranı ortaya çıkacaktı. En iyisi uyuklamayı denemek ve böylece hiç olmazsa biraz uykusunu almaktı.

Aslında yaptıkları, yapmak istediklerinden çok farklıydı. Ama böyle hareket etmesinin nedeni, kendini beğenmesi değildi. Savaşta ölen kocasından ötürü gurur duymuyordu. İlginç insanlarla tanışmak gibi bir istek de yoktu içinde. Her şeyin az ya da çok anlamını yitirdiği bir noktada, kendini akıntıya bırakıvermek, teslim olmak çekici geliyordu ona. Kötü filmlerden seçilme, birbiriyle bağıntısız, içlerinde orta yetenekte oyuncuların yer aldığı parçalardan örülüydü yaşamı ve o bunları seyrederken, bir yandan da düşler kuruyordu. Üstündeki yorgunluğu atmaya çalışarak doğruldu ve Schurbigel'e kulak verdi. Uzun süredir dinlememişti onu. Ensesinde ısrarla dikili duran bakıştan da yorulmuştu. Arkasına dönüp bakmamak kararını, ancak güçlkle uygulayabiliyordu. Ama daha görmeden arkasındaki nasıl bir tip olduğunu bildiğinden, dönmek istemiyordu. Entelektüel çapkınlardan her zaman nefret etmişti. Bu gibiler, reflekslerin ve kıskançlıkların etkisi altındaki yaşamlarını, çoğunlukla edebiyat alanından seçtikleri örneklerle sürdürürler ve bu örnek seçimini yaparken de Sartre ve Claudel arasında bocalayıp dururlardı. Bazı sinemaların gece seanslarında gösterilen filmlerdeki otel odalarını andıran otel odalarının düşünüyörürlerdi. Çoğunlukla loş ışıktaki çekilmiş, ama usta diyaloglarla süslenmiş filmler olurdu bunlar, 'olay açısından zengin olmakla birlikte, sürükleyiciydiler.' Org sesleri arasında solgun bir erkek solgun benizli bir kadına doğru eğilirken -optik görüntünün etkisini artırmak amacıyla- komodinin kenarına bırakılmış olan sigara, bol bir duman bulutu içersinde tükenip gi-

derdi. "Yaptığımız, kötü bir şey; ama yapmadan da olmuyor işte." Işık tamamen söner, komodinin kenarındaki sigaradan başka bir şey görünmez olurdu. Kaçınılmaz o son gelirken bütün sahne karartılırdı.

Böyle erkeklerle tanıştıkça kocasını daha fazla sevmiştir. Biraz hafifmeşrep bir kadın olarak bilinmesine rağmen, o yıl boyunca başka erkeklerle yatmamıştır. Rai ise, öbürlerinden farklıydı. Bilinçdışı eğilimleri kadar saflığı da gerçektir.

Ağır ağır Schurbigel'in etkisine kapıldığından, bir süre için arkasındakinin, ensesini delen bakışlarını unuttu.

İri yapılı ve şişman bir adamdı Schurbigel. Yaptığı her konuşma, yüzündeki melankolik anlatımı biraz daha artırıyor. Aynı şekilde her konuşmada ününün ve kilolarının arttığı da görülmekteydi. Nella'nın gözünde çok zeki, çok acı çekmiş ve gittikçe şişmekte olan bir balon gibiydi Schurbigel. Günün birinde patladığında, acıdan başka bir şey kalmayacaktı geride.

Teknikleşmiş bir çağda düşünür ile kilise ve devlet arasındaki ilişki üzerine konuşuyordu. Tipik bir Schurbigel konusuydu işlediği. Sonsuz bir acının anlatımını taşıyan, gizli bir duygululuğun etkisinde titreşen, hoş bir sesi vardı. Kırk üç yaşındaydı. Pek çok yandaşı ve az sayıda düşmanı vardı. Ama bu düşmanlar, Schurbigel'in bir Orta Almanya üniversitesinin kitapları arasında kaybolup gitmiş olan doktora tezini gene gün ışığına çıkarmayı başarmışlardı. 1934 yılında kaleme alınmış olan tezin başlığı, şöyledi: 'Führer ve Modern Lirik.' Bundan ötürü Schurbigel her konuşmasına, ruhi olgunluğa erişmiş bir insanın ne dediğini anlayabilme yeteneğinden yoksun, genç çığırtkanlar, kendi yararından başka bir şey düşünmeyen karamsarlar ve inançtan yoksun kişilerce çevrilen aşağılık düzenler üzerine birkaç sözle başlardı. Anlatımı, düşmanlarına bile yumuşaktı ve kullandığı silah onları çılgına çevirmekte, tümünün davranışlarını, hoşgörü ile karşılayıp bağışlamaktaydı. Bu silah karşısında tamamen güçsüz kalıyorlardı. Konuşması sırasında başvurduğu jestler, yalnızca müşterilerinin iyiliğini düşünen bir berberinki gibiydi. Sanki konuşurken, görünmeyen dost ve düşmanlarına sıcak kompresler uyguluyor, üzerlerine güzel kokulu ve yatıştırıcı esanslar serpiyor, başlarına masaj yapıyor, temiz hava almalarını sağlıyor, sonra son derece güzel kokan pahalı bir sabunla

Her yerlerini ovuşturuyordu. Bu arada da birbirinden güzel sözler dökülüyordu ağzından. Schurbigel, karamsardı. Ama bu karamsarlığında hiçbir zaman fazla ileri gitmiyordu. Seçme sınıf, Katakomb, terk edilmişlik gibi sözcükler, ışıklı şamandırılar gibi konuşmasının orasına burasına serpiştirilirdi. Berber salonunun düşsel müşterilerine birbirinden esrarlı ve çekici zevkle sunmaktaydı: Sıcak, soğuk, ılık havlular, friksiyonlar gibi. Sanki mesleğinin ustası olan bir berberin katoloğunu süsleyebilecek tüm güzel şeylerden dinleyicilerini yararlandırmaktaydı.

Kentin dış kesimlerinde bulunan bir berber dükkânında yetişmişti. 'Olağanüstü yeteneklere sahip olan çocuk,' erken dikkati çekmişti. Ama babasının işlettiği küçük ve pis salonlardaki o makas şıkırtılarından, loş ışıktaki nikel parıltılarından, elektrikli saç kesme makinesinin yumuşak vızıltısından, alçak sesle yapılan konuşmalardan, çeşitli sabunların birbirine karışmış güzel kokularından, havaya zerrecikler halinde dağılmış parfümlerden, kasadaki paraların çıkardığı sestten örtülü melankolik havayı, hiçbir zaman belleğinden silememişti. Gizlice verilen küçük paketler bile hâlâ gözlerinin önündeydi. Usturaların kâğıt şeritler üzerine bıraktığı tıraş sabunu artıklarının içindeki sarı, siyah ve kızıl sakallar, sanki kuru şeker köpüğünün içindeymiş gibi görünürdü. İçi sıcak ve karanlık olan iki tahta kabinde ise annesi çalışırdı. Belden aşağısına ait fıkraların bir yerinde atılan tiz kahkahalar, sigara dumanı ile dolu olan havayı delip dışarı kadar yansırdı. Sevimli ve son derece melankolik bir insan olan babası, dükkânda müşteri olmadığı zaman arka tarafa gelir ve onu kelime sınavına sokardı. Babası, Latince sözcükleri doğru vurgulamasını hiçbir zaman öğrenememişti; hep genus yerine ganus, ancilla yerine âncilla, derdi.

Schurbigel, esrarlı bir merhemle müşterilerinin kulaklarını, alınlarını ve yüzlerini ovduktan sonra, sert bir hareketle boyunlarındaki önlüğü çıkardı, kısaca eğilip selam verdi ve konuşmasının yazılı olduğu kâğıtları toplayıp dudaklarında çekingen bir gülümseme ile kürsüden ayrıldı. Uzun süre alkışlandı. Ama Schurbigel'in sevdiği tonda, gürültülü olmayan alkışlardı bunlar. Yer yerinden oynayan alkışlardan hiç hoşlanmazdı. Sağ elini pantolon cebine sokarak içi Glutamin drajeleri ile dolu küçük madeni kutu ile oynadı. Hapların çıkardığı tiz tıkırtı, heye-

canını yatıştırdı. "Şaheser, tek kelimeyle şaheser," diyen Rahip Willbrord'un elini gülümseyerek sıktı. 'Oberlaendische Sezession' sergisine yetişmesi gerektiğinden, salondakilere veda etti. Modern resim, modern müzik ve modern şiir alanlarında derin bilgi sahibiydi. Yüreklilik isteyen kavramlar kurma ve yorumlarda bulunma olanağını verdiklerinden, en güç konularla ilgilenmeyi çok severdi. Soğukkanlılığı da yürekliliği kadar ileri ölçüdeydi; düşmanı olduklarını bildiği kişileri açıktan açığa över, buna karşılık dostlarının eksikliklerini belirtmekten hoşlanırdı. Bir dostunu övdüğü çok az görüldüğünden, duygularının etkisinde kalmamakla ün kazanmıştı. Bu yüzden düşman kazanmakla birlikte, kendisi kimseye düşman değildi.

Schurbigel, savaştan sonra kendini dinin büyük çekiciliğine kaptırmıştı. İman sahibi bir Hristiyan ve Hristiyan sanatçılarının koruyucusu haline gelmesi, onları bulup ortaya çıkarmayı görev edinmesi, dostlarını şaşırtmıştı. On yıl önce, daha o zaman neslinin en büyük şairi diye nitelediği Raimund Bach'ı keşfetmekle, büyük bir hizmette bulunmuştu. Büyük bir Nazi gazetesinde redaktör olarak çalışırken bu şairi keşfetmiş, yapıtlarını basmıştı. Şimdi modern şiire ilişkin her konuşmasına –ki buna karşı düşmanları da diyecek bir şey bulamıyorlardı– şu cümle ile başlıyordu:

"1935 yılında, Rusya'da şehit düşen şairimiz Bach'ın bir şiirini, bunu yapan ilk insan sıfatıyla yayınladığımda, şiirsel anlatım alanında yeni bir çağın başladığını biliyordum."

Bu şiiri yayınlamakla, Nella'ya 'benim sevgili Nellam,' diye seslenmek hakkını kazanmıştı. Nella da, Rai'nın –tıpkı şimdi kendisinin nefret ettiği gibi– ondan nefret ettiğini bilmesine karşın, sesini çıkaramıyordu. Schurbigel, üç ayda bir Nella'ya gelir, şarap ve çay içerdi. Yanında hep yarım düzine gelişigüzel giyimli genç de bulunurdu. 'Şairin karısı, kocasını ilk keşfeden adamla' başlığını taşıyan fotoğraf ise, hiç olmazsa altı ayda bir mutlaka bir yerde yayınlanırdı.

Nella, Schurbigel'in salondan ayrıldığını görünce sevindi. Ondandır nefret ediyordu; ama eğlendirici bazı yanlar da bulmaktaydı onda. Alkışlar kesilip de tamamen kendine geldiğinde, biraz önceki bakışların artık ensesine değil, ama doğrudan doğruya yüzüne dikili olduğunu gördü. Onu ısrarla elde etmeyi dene-

yen kişi, Rahip Willibrord ile birlikte bulunduğu yere gelmek-teydi; genđti ve –modanın tersine– gayet ciddi giyimliydi. Üze-rinde koyu gri bir elbise, boynunda güzel düğümlemiş bir kra-vat vardı. Yüzündeki sevimli anlatım, hemen Nella'nın dikkati-ni çekmişti. Politika konularından edebiyat alanına geçen re-daktörlerin alaycı zekâsına sahip olduğu belliydi. Schurbigel ve şu anda yanında bulunan Nella'nın tanımadığı kişi gibilerini ciddiye alması, Rahip Willibrord'un saflığının tipik bir belirti-siydi.

Genç adam, Nella'nın düşündüğu gibi, esmerdi; ama ente-lektüel çapkın tipine hiç uymuyordu. Adamı şaşırtmak için bir kez daha gülümsedi. Acaba yüz kaslarının bu küçük oyununa yenilecek miydi? Genç adam, bu oyuna geldi ve eğildiğinde Nella onun gür, kapkara ve özenle ayrılmış saçlarını gördü.

Rahip Willibrord, gülümseyerek: "Bay Gaeseler, şu anda bir şiir antolojisi hazırlıyor, sevgili Nellacığım," dedi. "Ve Rai'nin hangi şiirlerini kitaba koyacağı konusunda konuşmak istiyor." "Ne dediniz?" diye sordu Nella. "Adınız ne dediniz?" Bu sözlerden sonra, karşısındaki adamın, duyduğu korkuyu he-yecanına verdiğini anladı.

Rusya'da yaz. Toprağa kazılmış bir çukur. Rai'yi ölüme yollayan küçük bir teğmen. Albert'in tokadı, on yıl önce bu es-mer tenli ve sinekkaydı tıraşlı yanakta mı patlamıştı?.. "Suratı-na öyle bir tokat indirdim ki, bir an için beş parmağımın izini, esmer yanağında gördüm; tokadın bedelini de Odesa'daki askeri hapishanede altı ay yatarak ödedim." Durmadan bir şeyler araş-tıran, dikkatli, biraz ürkek bakışlar. Bir yaşamı orta yerinden kesip atıvermişti. Nella'ninkini, Rai'nin yaşamını ve üstelik kü-çük oğullarının yaşamını, bu siyah saçlı teğmen, yalnızca o ken-dini beğenmiş dik kafalılığı uğruna kurban edivermişti. Emri-nin yerine getirilmesinde direndiği için kurban etmişti. Çevril-mesi bitmiş, yalnızca gösterilmesi kalmış o güzel filmin dörtte üçünü kesip hırdavat odasının bir köşesine fırlatıvermiş, Nel-la'yı o filmi parça parça arayıp bulmak zorunda bırakmıştı. Bi-rer düş olarak kalmayacağı belli düşlerin gerçekteşmesine set çekmişti. Baş rolde oynayanları işlerinden atmış, öbürlerini, Nella'yı, Albert'i ve çocuğu, parçalanmış bir filmi yeni baştan çevirmek zorunda bırakmıştı. Prodüktörün iki saat için stüdyo-ya girme izni verdiği aşağı kademedede bir görevli, filmin kalan

kısmı için farklı bir karara varmıştı. Baş oyuncular dışarı! Nella'nın, Albert'in çocuğun ve büyükannenin zehir olan yaşamlarının günahı, şimdi onun kafasının karışıklığını kendisine karşı duyduğu aşk olarak yorumlayan şu küçük beceriksiz mi aitti? Eğer gerçekten suçlu sensen, durmadan çevreyi tarayan bakışlarla, ey yakışıklı ve zeki görünümlü beceriksiz, eğer sensen bütün bunların sorumlusu, antoloji yazarı, eğer sen yol açıtsa bütün bunlara –aslında bunların sorumlusu olamayacak kadar genç görünüyorsun; ama o, gerçekten sensen– o zaman filmin son kısmında baş oyuncu, sen olacaksın ve bir melodrama yakışır biçimde son bulacaksın. Oğlumun düşüncelerinde masal kahramanı olan, büyükannenin düşüncelerinde heyulalaşan, on yıllık inatçı bir nefretin, bütün canlılığını koruyan bir nefretin yükünü sırtında taşıyan sen de, şimdi benim kıvrandığım gibi, bunalımlar içinde kıvranacaksın.

"Adım Gaeseler," dedi adam gülümseyerek.

"Bay Gaeseler iki haftadan beri 'Bote' gazetesinde edebiyat sayfasını hazırlıyor. Ne o, rahatsız mısın, sevgili Nella?"

"Evet. İyi hissetmiyorum kendimi."

"Bir kahve içelim isterseniz. Sizi davet edebilir miyim?"

"Evet," dedi Nella.

"Siz de gelir misiniz bizimle?" Genç adam, rahibe yöneltmişti bu soruyu.

"Memnuniyetle."

Ama Nella daha Trimbörn'un elini sıkmak, Bayan Mese-witz'i selamlamak zorundaydı. Bir ara birinin, 'Güzel Nella da yaşılanıyor artık,' diye mırıldandığını duydu. Bir an Albert'e telefon edip çağırmayı düşündü. Albert, adamı hemen tanır ve Nella'yı soru sormaktan kurtarmış olurdu. Aslında bu genç adamın o teğmen olamayacağına ilişkin türlü nedenler vardı. Ama gene de o olduğundan kesinlikle emindi. Adam, yirmi beş yaşlarında gösteriyordu. Yirmi sekiz yaşında da olabilirdi; o zamanlar, ancak on sekiz yaşında bir delikanlıydı demek mi!

Merdivenlerden inerlerken Gaeseler, "Size yazmak istemiş-tim," dedi.

"Bir yararı olmazdı," diye karşılık verdi kadın. Adam başını kaldırıp ona baktı. Yüzünde beliren budalaca alınganlık, Nella'nın sinirini daha fazla bozmuştu.

"On yıldan beri mektup okumuyorum. Gelenler, hiç açılmaksızın çöp tenekesine atılıyor."

Kapıya vardıklarında onu öyle bıraktı, yalnızca rahibin elini sıkarak, "Eve gitmem gerek," dedi. "Kendimi iyi hissetmiyorum... İsterseniz bana telefon edin, ama telefonda adınızı söylemeyin, anlıyor musunuz? Sakın adınızı söylemeyin."

"Ne oldu, sevgili Nella?"

"Hiç," diye karşılık verdi kadın. "Gücüm tükendi. Çok yorgun hissediyorum kendimi."

"Önümüzdeki cuma günü Brernich'e gelebilirsen, çok memnun oluruz. Bay Gaeseler orada bir konuşma yapacak..."

"İsterseniz telefon edin bana," dedi Nella. Sonra hızlı adımlarla onların yanından uzaklaştı.

Parlak ışıkların altından kurtulmuştu çok şükür. Artık Luigi'nin dondurmacı dükkânının bulunduğu karanlık caddeye satabilirdi.

Rai ile belki yüz kez oturmuştu burada. Artık düştten başka bir şey olmayan şeritleri, manivela milinin dişlilerine takmak, filmi onarmak için en uygun yer burasıydı. Işıkları söndürüp düğmeye bastığı anda, gerçekleşmesi öngörülmüş olan düş, kafasının içinde parıldamaya başlayacaktı.

Luigi gülümseyerek ona baktıktan sonra Nella'nın dükkâna geldiği zamanlar çaldığı plağa elini uzattı. Vahşi ve duygulu bir ilkelliği vardı bu ezginin; canlılığı ile insanı etkiliyordu. Nella, filmin düş değil, ama gerçek olan ilk dörtte birini gözlerinin önünden geçirirken, plakta ezginin son bulup sonu görünmeyen uçurumlara kaydığı yeri bekledi.

Film, burada başlamıştı. O zamandan bu yana da burası, pek az değişmişti. Cadde tarafında, vitrinin üzerindeki duvar, bir horoz biçiminde oyulmuş, bunun etrafı da alacalı camlarla süslenmişti. -Çimen yeşili, nar kırmızısı, cephane taşıyan katarların üstündeki bayrakların sarısı, kömür siyahı- horozun gagasında tuttuğu tabela hâlâ yerindeydi. Tabela dört tuğla parçası büyüklüğünde olup üstüne kar gibi beyaz renkte bir cam tabaka konmuştu. Bu, tabakanın üstündeki yazılar, kırmızı boya ile yazılmıştı: Hoehnel'in yüz kırk dört çeşit dondurması. Horoz, eksiden olduğu gibi, renkli ışıklarını oturanların üstüne serp-mekteydi. Bu ışıklar bara ve salonun en dipteki köşelerine ka-

dar ulaşmaktaydı. Nella, tıpkı o zamanki gibi, ölü eli solgunluktaki elini masanın üstüne koymuştu. Birinci sahne, artık çekilebilirdi.

Genç bir adam yaklaştı masasına. Koyu gri renkteki gölgesi, Nella'nın eline vurdu ve daha Nella başını kaldırıp bakmadan adam, çıkarın bu kahverengi ceketini, size hiç yakışmıyor, dedi. Arkasına geçip sakın sakın Nella'nın kollarını kaldırdı ve kahverengi Hitler ceketini sırtından çıkardı. Ceketini ayağı ile dükkânın bir köşesine fırlatıp kadının yanına oturdu. Herhalde şimdi bir açıklama yapmamı bekliyorsunuzdur. Ama Nella daha bakamıyordu onun yüzüne. Bir daha giymeyin o ceketini, hiç gitmiyor size. Sonradan ön tarafta, tezgâhın önündeki küçülpistte dans etmişti onunla ve dikkatle bakabilmişti yüzüne. Genç adamın mavi gözleri, yüzündeki gülümsemeye rağmen, ciddiydi. Sanki Nella'nın omuzlarının üzerinden çok uzaklarda bulunan bir şeye bakar gibiydi. Adam onunla, sanki yalnız başınaymış gibi dans etmekteydi. Çok hafifçe dokunduruyordu ellerini Nella'ya. Sonraları, yanında yattığı zamanlar, Nella bu tüy hafifliğindeki elleri kaç kereler alıp yüzüne götürmüştü. O gecelerde saçları siyah değil, ama dışarıdan gelen ışık gibi açık gri bir renge bürünürdü ve Nella içi titreyerek onun hiçbir zaman iştirilmeyen soluğunu dinlerdi. Elini dudaklarına götürdüğü zaman bile hemen hiç duymazdı onun soluk aldığını.

O koyu gri gölgenin ellerine düştüğü anda yepyeni ve kolay bir yaşam başlamıştı. Hitler ceketini ise, dondurma salonunun bir köşesinde kalmıştı.

Elinin üstündeki sarı ışık lekesi, aynen yirmi yıl önceki sarı tondaydı.

O yazdığı için severdi şiirleri, ama bu şiirleri son derece kayıtsız bir anlatımla okuyan Rai, şiirlerden çok daha önemliydi Nella için. Zaten onun gözünde her şey kolay ve doğaldı. Hatta o kadar korktuğu silah altına alınma çağrısı bile bir süre ertelebilmmişti. Ama koruganda dövüldüğü iki günün anısı, canlılığını yitirmişti.

Korugan, 1876 yılından kalma, karanlık ve nemli bir mahzendi. Genç ve açığız bir Fransız, şimdi mantar yetiştirmekteydi orada. Siyahımsı, nemli beton üstündeki kan lekeleri, bira şişeleri, SA mensuplarının geçirtileri, mezardan gelir gibi kulağa

çalınan boğuk şarkılar, duvarlarda ve şimdi at gübresi üstünde beyazımsı, hastalıklı görünüşlü mantarların yetiştği girişlerdeki kustumuk izleri. Yukarda koruganın damında ise şimdi çok güzel bir çimen tabakası yayılmaktaydı. Güllerle dolu olan bir de tarh vardı. Burada çocuklar oynuyor, örgü örmekte olan anneler de 'dikkat et,' ya da 'fazla yaramazlık yapma' diye sesleniyorlardı. Rai'nin Albert ile birlikte iki gün boyunca ölüm korkuları içersinde yaşadığı karanlık mezarın iki metre üstünde, şimdi asık suratlı emekliler, pipolarındaki tütünü karıştırmaktaydılar. Tatil gününün tadını çıkardıkları yüzlerinden okunan, süvaricilik oynayan babalar, torunlarına şeker dağıtan büyükbabalar, havuz, 'fazla yaklaşma havuza' çağrıları, sabahları kentin dış kesimlerinde yaşayan gençlerin gece sefahatlerinin izlerini, ruj lekeli kâğıt mendilleri ve ay ışığında dallarla toprağa kazınmış aşk sözcüklerini ortadan kaldırıp silmek için parkı dolaşan yaşlı bekçi. Bekçinin bulduklarını, çöp kutusunda kaybolmadan önce görebilmek için yazın erkenden kalkıp gelen yaşlı ve titrek emekliler. Renkli kâğıt mendilleri ve çarpıcı kırmızılıktaki ruj lekelerini görünce başlayan gülüşmeler.

Bizler de gençtik bir zamanlar.

Ve aşağıda, içinde şimdi kahverengi gübre ve sarı samanların üstünde yetişen beyazımsı mantarların bulunduğu mezar. Kentte yaşayan Musevilerden ilk olarak Absalom Billig öldürülmüştü orda. Esmer, güler yüzlü bir gençti, elleri de Rai'ninkiler kadar hafifti. Çok yetenekli bir ressamdı; yaşlıları arasında onun gibi resim yapabilen yoktu. Baraka bekçilerinin ve SA mensuplarının resimlerini yapıyordu. 'iliklerine kadar Alman'dı' ve 'iliklerine kadar Alman' olan SA mensupları, onu koruganda tekmeleyme tekmeleyme öldürmüşlerdi.

Bir başka plak. Esmer tenli genç barmenin, Nella'nın sarışın güzelliğine adadığı bir başka plak. Ellerini masanın üstünde biraz daha ileriye, kırımızı ışığın alı da kalan kısma uzattı. İki yıl sonra, Rai ona Absalom Billig'in öldürüldüğünü anlattığı sırada, ellerini aynı yere koymuştu. Zayıf, kısa boylu bir Musevi kadını olan Absalom Billig'in annesi, Albert'in evinden Lizbon'a, Mexico City'ye, bütün gemi acentelerine telefon etmişti; küçük Wilhelm Billig, ailesinin İmparator Wilhelm'e duyduğu saygıdan ötürü bu adı alan Wilhelm Billig de hep yanındaydı.

Sonra o beklemelik olay olmuş, Arjantin'de, ta uzaklardaki Arjantin'de, biri telefona cevap vermiş, Bayan Billig ile konuşmuştu. Vizeler, dövizler...

İçine yirmi adet bin marklık banknot gizlenmiş olan iki tane 'Völkische Beobachter' gazetesi, 'matbua' kaydı altında Arjantin'e gönderilmişti. Rai ile Albert de babalarının reçel fabrikasında ressam olarak çalışmaya başlamışlardı.

Şimdi mantarlar yetişmekteydi orada. Çocuklar oynuyor, anneler 'dikkat et,' 'yaramazlık yapma,' fısıkiye açıldığında 'fazla yaklaşma,' diye sesleniyorlardı. Güller yetişmekteydi. Şu anda Nella'nın ellerine, kapının üstündeki horozun boyun kısmından dökülmekte olan ışık gibi kıpkırmızı güller. Haehnel'in arması olan horozun boyun kısmındaki tüylerden gelen kırmızı ışık. Film devam ediyor, Rai'nin eli, hafifliğini yitiriyor, soluğu duyulur hale geliyordu. Artık yüzü gülmüyordu. Bayan Billig'ten, üstünde 'Sevgili vatanımdan gönderdiğiniz selamlar için çok teşekkürler,' yazılı bir kart geliyordu. 'Stürmer'in iki sayısı, içinde on adet bin marklık banknotla, gene matbua kaydı altında postalanıyordu. Albert Londra'ya gidiyor, kısa bir süre sonra da orada evlendiği haberi geliyordu. Delidolu, resim gibi güzel bir kızdı evlendiği. Vahşi ve dini bütün bir yaratıktı. Rai, babasının fabrikasında ressam ve istatistikçi olarak çalışmaya devam ediyordu. Yeni çeşidimiz için ne yapabiliriz acaba? 'Holsteg'in ucuz çilek reçelleri.'

Film, koyu gri bir tona büründü. Ustaca kullanılmış, bir gerilimin başlangıcını yansıtan bir ışıktı bu. Albert geri dönmüş, savaş başlamıştı. Kışla kantinlerinin kokusu, tıka basa dolu oteller ve vatan için dua edenlerle dolan kiliseler. Kalacak bir oda bulma olanağı, hemen yok gibiydi ve sekiz saatlik izin süresi, daha sevişme sona ermeden bitiveriyordu. Kanepelerin üstünde ve savaş yüzünden altın çağlarını yaşamakta olan ucuz otellerin pis yataklarında sevişiliyordu. Yatak çarşafı, çizme pislikleri içindeydi.

Sabahları zil sesi ile birlikte berbat bir kahvaltı getirilir, daha kahvaltı sona ermeden zayıf otelci kadın, tabelayı pencereye asardı: kiralık oda. Perde ile pencere arasına bir karton sıkıştırılır, Rai, istenen paranın çokluğu karşısında hayrete düştüğünde, aracılık eden kadın, yüzünde bir sırıtişla şöyle bilgelik taslar: Sa-

vaş içersindeyiz; bu yüzden yataklar gittikçe azalıyor ve fiyatları da yükseliyor. Evliliğin kendilerine yüklediği kaçınılmaz görevi ilk kez evlerindeki yatağın dışında yerine getirmek zorunda kalan ürkek kadınlar, bu yaşantıdaki o yarı-orospuluk havasından hem utanırlar, hem de kendine özgü bir zevk alırlardı. 1946 yılının ilkokul çağındaki savaşçıların tohumu, buralarda atılmaktaydı. Gün gelecek, bir deri bir kemik kalmış olan raşitisi¹ çocuklar öğretmenlerine şu soruyu soracaklardı: "Gökyüzü, içinde *istenen* her şeyin bulunduğu karaborsa mıdır?" Zil sesi, demir karyola nihayet daha iki bin savaş gecesi boyunca, 1951 yılının ilkokul çocuklarının tohumu atılana dek, en gözde nesneler arasında yer alacak yosunla doldurulmuş şilteler...

Savaş dramaturji açısından daima yararlı olmuştur, çünkü savaşın ardında, bütün eylemleri kendine çeken ve adına ölüm denen o büyük son yer alır, parmağın hafifçe değişinde bile ses çıkaran bir davulun zarı gibi gergin bir hava yaratır.

Bir limonata daha ver Luigi, soğuk, ama çok soğuk olsun. O küçük şişedeki acı nesneden de boşalt içine; bol bol boşalt. Tramvay duraklarındaki ya da kışla kapılarındaki ayrılıklar kadar acı olsun istiyorum. Ucuz otellerin şiltelerinden yükselen tozlar kadar acı; duvar kâğıtlarının çatlakları arasından dökülen ve sonra askerler, kendilerini uçsuz bucaksız bir yalnızlıktan başka hiçbir şeyin beklemediği kışlalarına gitmek üzere yola koyulduklarında on numaralı katarın, sekiz numaralı katarın, beş numaralı katarın tekerlekleri altında çıtırtılarla ezilen o incecik pudra, o toz haline gelmiş pislik kadar acı olsun. Ve de bavulumu alelacele kapatıp çıkmak zorunda kaldığım o oda kadar soğuk. Daha ben tamamen çıkmazdan önce, benden sonraki yerleşmeye başlıyor: Bir ihtiyat çavuşunun karısı. İyi yürekli ve kendi halinde bir kadıncağıza benziyor. Westfalya şivesiyle konuşuyor. Salam paketini açarken, renkli geceliğimle beni bir orospu sanıp ürkek gözlerle bakıyor. Oysa ben de onun gibi tamamen evliliğin meşru çerçevesi içinde yerine getirmekteyim o kaçınılmaz görevimi. Güneşli bir ilkbahar günü, dalgın bakışlı bir Fransisken papazı kıymıştı nikâhımızı. Rai, o kaçınılmaz şeyi ancak evlendikten sonra yapalım istemişti. Onun için hiç ürkme, iyi kalpli başçavuş karısı. Kâğıda sarılı sarı renkli tereya-

¹ Bir kemik hastalığı. (Çev.)

ğı topağını çıkarıyor. Yüzü utançtan kıpkırmızı. Pis masanın üstüne oraya buraya yuvarlanan birkaç başçavuş, karına ne yaptığının farkında mısın? Domuz, inek ve tavuk besleyen tenekeci ustası, cenaze törenlerinde mahşer günü ilahilerini söyleyen kilise şarkıcısı, okul çağına gelmiş dört çocuğu olan dürüst aile babası, üzerinden on yıl geçtikten sonra, Verdun'u yalnızca sabahla öğle arası verilen mola sırasında anlatılabilecek bir hikâyeye gibi gören adam, kilise korosunun başı, ne yaptın karına? O karın ki, bu gece şilteden yükselen o acı tozu yutacak ve evine, karnında 1946 yılının çocuk yaştaki savaşıncısını taşıyarak, bir orospudan başka bir şey olmadığı duygusu içinde dönecek. Ama o çocuk, o zamana dek yetim kalacak, çünkü sen, neşeli kilise şarkıcısı ve Verdun'a ait fıkraları neşeyle anlatan adam, yalnızca bir baş olmakla kalmadığın, ama yoklamada tropik iklimle dayanabilecek kadar sağlam bulunduğun için, o zaman göğsünde bir tanksavar mermisi, Sahra'nın kumlarında yatacaksın. Kıpkırmızı, ağılamaklı bir surat ve masanın kenarından yuvarlanıp yere düşen yumurta; içindeki sarısıyla yapışkan yumurta akı, kırılmış kabuklar, buz gibi soğuk ve pis bir oda. İyi kalpli kadını bir orospu olmadığıma inandırmaya yetmeyecek denli az, içinde yalnızca bin bir renkli geceliğimle birkaç tuvalet eşyasının bulunduğu boş bavulum. Sonra üstünde 'Roman' yazılı o kitap. Kadın, parmağımdaki evlilik yüzüğüne, başarısız kalmış bir aldatmaca gözüyle bakıyor. Gerçekliğine inanmıyor. 1946 yılının küçük çocuğunun tohumu sende bir tenekeci ustası tarafından, 1948'in tohumu ise bende bir ozan tarafından atılıyor; fark, büyük değil.

Teşekkür ederim, Luigi, yine koy o plağı. O bildiğin plağı. Tam zamanında kesilen vahşi ıllkellik, iniltilele derinlere kayan, dağılan, ama sonra yeniden canlanan ezgi. Önümüzdeki limonata, o odalar kadar soğuk, o tozlar kadar acı ve horozun kuyruk tüylerinden yansıyan mavi ışık, şimdi ellerime dökülmekte.

Dramaturji, gerekli havayı yaratma açısından çok elverişli olan loş ışıkta sürüyor. 'Böylesi, ayrı bir hava veriyor.' Talim alanının kenarından acımsı bir koku geliyor. Askerlerin çoğunun göğüsleri şimdiden nişanlarla süslenmiş. Para, su gibi gidiyor, oda bulmak, gittikçe zorlaşıyor. On bin askerden beş bini-

nin sürekli olarak ziyaretçisi var. Bütün köydeki odaların sayısı ise iki yüzü aşmıyor. Mutfaklar da dahil bu sayıya. Tahta sıraların üstünde, 1948'in ilkokul çocuklarının tohumu atılıyor. Göğüsleri nişanlı babalar, önlerine gelen yerde yapıyorlar bu işi; çalılıkların arasında ya da çam yaprakları ile kaplı toprağın üstünde ve üstelik soğuğa rağmen. Aylardan ocak ve oda sayısı, asker sayısından çok az. İki bin anne, üç bin evli kadın ziyarete gelmiş. Üç bin kez yinelenmesi gerek o kaçınılmaz şeyin, çünkü 'doğa, hakkının verilmesini' istiyor. 1948'in ilkokul öğretmenlerinin boş sıraların önünde ders vermeleri ise yakışık almaz. Kadınların ve askerlerin gözlerinden çaresizlik akıyor. Sonunda garnizon kumandanının aklına bir fikir geliyor. İçinde iki yüz kırk yatağın bulunduğu altı baraka ile, piyade topçu bölüğüne ait olan yedinci kışla kanadı boş duruyor. Bölük, şu anda atış talim yerinde. Aynı şekilde bodrumlarda ve atların ahırlarında da yer var. 'İyi cinsten ve temiz samanla kaplı; para karşılığı tabii.' Ambarlara ve yirmi kilometre ötedeki küçük kente işleyen otobüslere el konuyor. Garnizon komutanı, tüm yasa ve gelenekleri çiğniyor; tümen, bilinmeyen bir yere gönderilmek üzere harekete hazır beklemekte. Onun için o kaçınılmaz şeyin bir kez daha yapılması gerek, yoksa 1961'in kışları boş kalacak. Böylece tohumu atılıyor 1948 yılının ilkokul çocuklarının. Vatandaş sıfatıyla ilk yaptıkları, kömür hırsızlığıydı bu çocukların. Kıvrak ve zayıf bedenleri ile, tam bu iş içindiler. Küçük yaşlarından beri soğukta titremenin ne demek olduğunu öğrendiklerinden, her şeyin kıymetini çok iyi bilmekteydiler. Çabucak kömür vagonlarının üstüne tırmanıyorlar, ellerine geçeni aşağı atıyorlardı. Ama nasılsa günün birinde gene doğru yola gideceklerdi bu küçük hırsızlar. Zaten girmişlerdi de. Kanepelerin, tahta sıraların üstünde, piyade, topçu bölüğüne ait eli altı numaralı koğuştta, at ahırında, taze saman yığınlarının ya da ormandaki buz gibi toprakların üstünde, koridorlarda, kantinlerin arka odalarında ve kantin işletmecisinin evli çiftlere bir çiftleşme yeri olarak ayırdığı oturma odasında atılmıştı bu çocukların tohumları. Ama utanılacak bir yanı yok bütün bunların, ne de olsa hepimiz insanız.

Benim 1948 yılında ilkokul öğrencisi olan oğlumun tohumu da o soğuk ocak günlerinde atılmıştı. Ne bir oturma odasın-

dan, ne de ucuz bir otelden yararlanabilme olanağına sahipti. Ama gene de şanslı çıktık. Küçük ve şirin bir genelevdi burası. İki kız, odalardan birine çekilmişler, öbürünü ise bize bırakmışlardı. Bal rengi halılar, bal rengi duvar kâğıtları, bal rengi kol-tuk ve kanepeler –duvarda bir Courbet,¹ ‘Hakiki midir bu?’ ‘Tabii!’ – bal rengi telefon makinesi ve servis yapmasını çok iyi bilen, resim gibi güzel olan o iki kızın getirdiği sabah kahvaltısı: Tost, yumurta, çay, meyve suyu. Her şey – peçeteler de dahil olmak üzere – bal rengindeydi; öyle ki burnunuza bal kokusu geliyordu neredeyse.

Birden bir parıltı görüldü, sonra bir tıkırtı duyuldu. Film kesildi. Koyu gri bir parıltı. Açık sarı renkte bir leke. Makine odasından gelen manivela sesi, yanan ışıkla, salonda ısıklık sesleri. Ama bir yararı olmayacaktı bu ısıkların, çünkü çevrilmesi çoktan bitmiş olan film, ilk dörtte biri gösterildikten sonra sona erivermişti.

Nella çevresine bakındı, içini çekti ve bir sigara yaktı. Ne zaman sinemadan çıksa, hemen bir sigara tütürürdü zaten. Luigi’nin limonatası ılımış, alkol tadını andıran acılık, uçup gitmişti. Şimdi bol suyla karıştırılmış yerine konmuş olan film. Şimdi eli, yukarıdaki horozun yeşil sırt tüylerinin yansıttığı ışığın altındaydı. Horoz, aşağı yukarı aynı horozdu, yalnız renkleri eskisine oranla biraz daha çarpıcıydı. Barın arkasındaki adam, başka bir adamdı. Ama gene yüz kırk dört çeşit dondurma satılmaktaydı. Filmin kahramanı ise değişmiş, şimdi bu rolü, o bal rengi evde tohumu atılmış olan çocuk üstlenmişti. Peki ya filmin kesilmesine yol açan kişi? Nella tanışmamış mıydı biraz önce onunla?

Sen, annemin kutsal öcünün yöneldiği kişi olamayacak kadar genç değil misin? Bardağı yana itti, yerinden kalkıp Luigi’nin yanından geçti. Hesabı ödemek, Luigi’ye de gülümsemek zorunda olduğunu unutacaktı neredeyse. Luigi, yüzünde hem müteşekkir, hem de acı içinde aldı parayı. Nella, salondan çıktı. Birdenbire çocuğunu özleyiverdi. Çok olurdu bu. Günlerce aklına bile getirmediği çocuğu, birdenbire özlerdi. Onun sesi-

¹ Gustave Courbet (1819-1877) – Fransız realist ressam. *En ünlü eseri*: Ormans’taki cenaze töreni. (Çev.)

ni duymak, yanağına dokunmak, yanında olduğunu bilmek, elinin hafif dokunuşunu hissetmek, hafifçe soluk alışını seyretmek, varlığından emin olmak, iyi bir şeydi.

Taksi, karanlık caddelerden hızla geçmekteydi. Nella, sezdirmemeye çalışarak, şoförün profiline baktı. Kasketin yarı yarıya örttüğü bu yüzün sakini ve ciddi bir görünüşü vardı.

"Evli misiniz?" diye sordu birdenbire. Loşluktaki baş, evet anlamında eğildi, sonra dönüp bir an baktı. Nella, adamın ciddi yüzünde şaşkın bir gülümsemenin belirmiş olduğunu gördü.

"Çocuklarınız var mı?" diye sordu.

"Var," dedi adam. Nella kıskanmıştı onu.

Birden ağlamaya başladı. Camın önünde, değişik ışıkların yarattığı görüntü, bulanıklaşıvermişti.

"Ama neden ağlıyorsunuz?"

Şoför, hayretle ona döndü. Sonra yüzünü yine önüne çevirdi. Ama sağ elini direksiyondan ayırıp bir an için hafifçe kadının koluna dokundu. Hiçbir şey söylemedi. Nella sevinmişti adamın bir şey söylemeyeişine. "Sağa sapacaksınız, sonra Hodler Caddesi'nin sonuna kadar gideceksiniz," dedi kadın. Camların önünde sıırıslık bir görüntü vardı. İşlemekte olan taksimetre, hafif bir tıkırtıyla durmadan yeni rakamlar göstermekteydi. Nella gözyaşlarını sildi. Farların ışığında, arka tarafta, kilisenin ortaya çıkmaya başladığını fark etti. Arkadaşlık ettiği erkeklerle Rai arasındaki benzerliğin, gittikçe azalmakta olduğunu düşündü. Yakışıklı, ama gene de manda gibiydiler. Ekonomi gibi kelimeleri, büyük bir ciddiyetle söylerlerdi. Hatta halk, kalkınma ve gelecek gibi şeylerden bile, suratlarında en ufak bir alay belirmeden söz ederlerdi. Şarap şişelerinin boyunlarını kavramış, geleceği olan ya da olmayan erkek elleri. Sert ve dokunduğunu kıran eller. Her şeyi ciddiye alan, ama geçmişleri karanlık olan bu insanların yanında, henüz hapse girmemiş kibar dolandırıcıları birer ozan saymak gerekirdi.

Şoför, hafifçe koluna dokundu. Taksimetre, son bir sıçrayışla bir rakam daha yazdı. Nella, adamın parasını fazlasıyla ödedi. Adam gülümsedi, sonra kapıyı açmak üzere dışarı çıktı. Ama Nella ondan önce davranıp çıkmıştı bile. Evin kapkaranlık olduğunu gördü. Glum'un odasından bile ışık gelmiyordu. Annesinin oda penceresinden bahçeye dökülen sarı ışıktan da

eser yoktu. Evin kapısına sıkıştırılmış kâğıtta yazılı olanları, ancak kapıyı açıp girişin ışığını yaktıktan sonra sökebildi: 'Hepimiz sırfemaya gidiyoruz.' 'Hepimiz' kelimesinin altı dört kez çizilmişti.

Girişte, Rai'nin resminin altına oturdu. Yirmi yıl önce yapılan bu resim, güler yüzlü bir genç olarak canlandırmaktaydı. Absalom Billig, paketin üstüne 'Bamberger yumurtalı makarnası' kelimelerini gayet okunaklı olarak yazmıştı. Rai gülmekteydi bu resimde; o tasasız hali, çok iyi canlandırılmıştı. Makarna paketinin üstündeki şiir, Rahip Willibrord'un arşivinde hâlâ duruyordu. Mavi fon rengiyle yumurta sarısı Romen harfleri solmuştu. Bamberger yumurtalı makarnası – kaçmayı başaramayan Bamberger, gaz odasında can vermişti ve Rai, tıpkı yirmi yıl öncesindeki gibi gülümsemekteydi. Karanlıkta sanki canlıymış gibi duruyordu. Dudaklarının etrafındaki o sert kılı kırk yaran bir insan olduğunu ortaya koyan anlatım, resimde de belliydi. Ona durmaksızın –en azından günde üç kez– düzenlilik dedirten görünüş. Her şeyde düzenli olmayı severdi. Onunla evlenirken, onunla yatmazdan önce. Evlenme iznini babadan zorla koparmıştı. Sonra loş, bir sürü değersiz eserle dolu kilisede birleşen elleri, nikâh töreninde söylenmesi gerekli olan ve mırıltı halinde söylenen dini cümleler, arka plandaki tanıkları; Albert ile Absalom.

Telefonun zili, onu hep istemeyerek girdiği bir yere, gerçeğe çağırdı. Zil üç-dört kez daha çaldıktan sonra yerinden kalktı ve ağır adımlarla Albert'in odasına gitti. Gaeseler'in çekingen sesini duydu. Adam adını söylememişti. Yalnızca, "Kiminle görüşüyorum," diye sormuştu.

Nella adını söyledikten sonra, Gaeseler konuşmasını sürdürdü:

"Sağlığını sormak istedim. Rahatsızlanmanıza çok üzül-düm."

"Şimdi daha iyiyim," dedi Nella. "Daha iyiyim ve konuşmanıza geleceğim."

"Çok güzel. Öyleyse benim arabamla gideriz. Çağırımı kabul ederseniz tabii!"

"Memnuniyetle."

"Sizi evinizden mi alayım?"

"Hayır, hayır. En iyisi kentte buluşalım. Neresi olsun?"

"Cuma günü saat on ikide, Vertrauensbank Alanı'nda. Gerçekten geliyorsunuz, değil mi?"

"Geleceğim," dedi ve bir yandan da seni öldüreceğim, diye düşündü. Seni parçalayacak, elimdeki korkunç silahla, yani gü-lümsememle doğrayacağım seni. Harekete geçirmem için alt çe-nemdeki küçücük bir kasın oynamasından başka bir şey gerek-tirmeyen silahımla. Senin makineli tüfeklerin için elinde olan-dan çok daha fazla cephane var bende. Hem makineli tüfek mermileri sana nasıl ucuza mal olduysa, bana da öylesine ucuza mal olacak bu silahı kullanmak.

"Evet, geliyorum," dedikten sonra telefonu kapattı ve hole döndü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Dişçi, oturma odasının kapısını açtıktan sonra, "Buyurun oturun lütfen, Bayan Brielach," dedi, Brielach'ın oğlu yaşlarında bir erkek çocuğu, piyanonun başına geçmiş, isteksiz isteksiz çalışmaktaydı. "Dışarı çık birkaç dakika," dedi dişçi. Çocuk, açık duran nota defterini sararmış tuşların üzerinde bıraktı ve yıldırım gibi odadan çıktı. Kadın, yorgun bakışlarla nota defterinin kapağındaki başlığı süzdü: Etudes 54. Dişçi, siyah cilalı yazı masasının başına geçtikten sonra içini çekti ve uzun parmaklarıyla Bayan Brielach'ın kartını çıkardı. Karta eklenmiş birkaç beyaz kâğıdı ayırdıktan sonra, "Kaça mal olacağını hesapladım, ama işitince korkmayın," dedi. Gene içini çekerek kadının yüzüne baktı. Bayan Brielach ise doktorun arkasındaki duvarda asılı bulunan resme dikmişti bakışlarını: Unkel pek güneşli görünmüyordu. Ressam, bağları, Ren Nehri'ni ve küçük kenti güneşli gösterebilmek için çok çarpıcı bir sarı boya kullanmıştı, ama harcanan sarı boyalar bir işe yaramamıştı. Unkel'in güneşli bir görünümü yoktu.

Dişçi çekmecedен küçük bir tütün kutusu çıkardı, yaldızlı kâğıdı açtı ve gene içini çekerek, bir sigara sarmaya koyuldu. Tütünle kâğıdı kadının önüne ittiyse de kadın başını salladı ve hafif bir sesle; "Hayır, teşekkür ederim," dedi. Aslında içmek istiyordu, ama ağzı acıyordu. Doktor, dişetlerine yakıcı bir sıvı sürmüş, küçük bir nikel çekiçe dişlerine vurmuş, durmadan başını sallayarak güzel ve uzun parmaklarıyla dişetlerini sıkı sıkı ovalamıştı.

Kâğıdı önüne koydu, sigarasından bir nefes çekti ve birdenbire, "Ürkmeyin," dedi. "Bin iki yüz marka çıkacak."

Kadın, bakışlarını tekrar Unkel'in resmine dikti. Ürkme-
yecek kadar yorgundu. Beş ya da altı yüz mark olarak hesapla-
mıştı kendisi. Ama şimdi doktor bin iki yüz yerine iki bin
mark deseydi, daha fazla dehşete düşmeyecekti. Elli mark bile
büyük, hem de çok büyük bir paraydı. Ama yüz ellinin üstün-
de kalan her tutar, erişilmez bir nitelik taşımaktaydı. İki yüz ile
iki bin arasındaki tutarın yüksekliği ise hiçbir önem taşımıyor-
du. Doktor, dumanı derin derin içine çekti. Kokulu, taze bir tü-
tündü içtiği. "Belki sekiz yüz, hatta yedi yüze de yapabilirim.
Ama o zaman garanti edemem. Bu fiyata yaptığımda ise mü-
kemmel bir görünüşte olmasını sağlayabilirim. Ucuz protezleri
görmüşsünüzdür herhalde; mavimsi bir görünüşleri vardır."

Evet, biliyordu onları Bayan Brielach ve korkunç bulmak-
taydı. Tatlıcı dükkânında çalışan Luda taktırmıştı o dişlerden.
Gülümsediğinde, ağzından görünen mavimsi beyaz parıltı, diş-
lerinin takma olduğunu hemen belli ediyordu.

"Sosyal yardım bürosuna başvurun. Şansınız varsa biraz bir
şeyler alabilirsiniz. Size sekiz yüz marklık bir fatura daha hazır-
ladım, çünkü bedeli yüksek olan faturayı gösterirseniz, hiçbir
şey vermezler. Şansınız varsa, elinize beş yüz mark kadar bir
şey geçebilir. Ayda ne kadar ödeyebilirsiniz?"

Heinrich'in ilk komünyon¹ masraflarının haftada sekiz
marklık taksitini hâlâ ödemekteydi. Leo, bu paraya bile söyle-
nip duruyordu. Ayrıca dişlerini yaptırmaya başladığında, bir sü-
re çalışamayacaktı. Dişsiz ağzıyla dışarı hiç çıkmayacak, eve ka-
panacak, yüzünü saracak ve akşamları da başı bağlı olarak gizli-
ce doktora gidecekti. Dişsiz bir kadının görünüşü, korkunç
olurdu. Odasına hiçbir yabancıyı almayacaktı. Heinrich'e bile
göstermeyecekti kendisini. Leo'ya görünmeyeceği ise doğaldı.
On üç dişin birden çekilmesi, ne demekti? Luda, yalnızca altı
diş çektiirdiği halde yüz yaşındaki kadınlara dönmüştü.

Doktor, "Ayrıca işe başladığım anda, üç yüz mark peşin is-
terim," dedi. "Sosyal yardım bürosundan alacağınız parayı da
verdiğinizde zaten yarısını ödemiş olursunuz. Ayda ne kadar
ödeyebileceğinizi düşündünüz mü?"

"Belki yirmi mark ödeyebilirim," dedi kadın yorgun bir
sesle.

¹ Katolik mezhebinde yerine getirilmesi gereken kilise görevlerinden biri. (Çev.)

"Aman Allahım! O zaman bir yıldan fazla sürecek geri kalanını ödemeniz."

"Zaten boşuna konuşuyoruz," dedi kadın. "Peşin parayı sağlayabilecek durumda değilim."

"Ama dişlerinizi yaptırmamız, hem de daha fazla zaman kaybetmeden yaptırmamız gerek. Genç ve güzel bir kadınsınız. Biraz daha beklerseniz, hem daha güç, hem de daha pahalı olur."

Doktor hiç şüphesiz ki Bayan Brielach'dan çok büyük değildi. Gençliklerinde yakışıklı olan erkekler gibi görünüyordu. Koyu renk gözleri, açık sarı saçları vardı. Ama yüzü şişmişti ve görünüşü yorgundu. Tepesindeki saçlar, oldukça seyreلمişti. Tembel tembel elindeki faturayla oynamaktaydı. "Başka türlü hareket etmem olanaksız," dedi alçak sesle. "Her şeyin, malzemenin, protezcinin paralarını peşin ödemem gerekiyor. Elimden gelseydi, seve seve daha ucuza yapardım sizin için, çünkü dişlerinizin sizi ne kadar üzdüğünü biliyorum."

Kadın, doktorun içtenliğine inanıyordu. Dişetlerine iki iğne yapmış, ampulleri eşantiyonlar arasından seçerek ondan para almamıştı. Eli hafif ve kendinden emindi. Gittikçe geri çekilen dişetleri, iğne yapılırken acımış, ampulden çıkan sıvı, bir torba gibi bir süre zerk edildiği yerde kalmış, ancak ağır ağır dağılılabilmışti. Ama yarım saat sonra Bayan Brielach çok iyi hissetmişti kendini. Bütün ağrılarından kurtulmuş, neşelenmiş, sanki gençleşmişti. Bunu doktora söylediğinde adam, "Gayet tabii," demişti. "Verdiğim ilaç, hormon ve vücudunuzda eksik olan öbür maddeleri içermektedir; hiç zararı olmayan, mükemmel bir ilaçtır. Ama dışarıdan satın almaya kalkıştığınızda, pahalıya gelir size."

Kadın ayağa kalktı ve mantosunun önünü ilikledi. Her an ağlayacağından korktuğundan, alçak sesle konuşuyordu. Ağzındaki acı hâlâ geçmemişti. Doktorun söylediği yüksek tutar, sanki idam kararı gibi bir şeydi onun için; en çok iki ay sonra on üç dişi de dökülecek, böylece yaşamı bir anlamda son bulmuş olacaktı. Leo'nun en nefret ettiği şey, çürük dişlerdi. Kendi dişleri eksiksiz, bembeyazdı ve onların bakımına büyük bir özen gösterirdi. Kadın mantosunu iliklerken, dişlerindeki hastalığın

adını, bir doktorun ölüm teşhisi gibi, kendi kendine mırıldanıyordu: Paradentose.

"Kararımı size bildiririm," dedi doktora.

"Faturayı da alın. Asıl fatura budur. Öbürünü üç nüsha olarak hazırladım. İkisini sosyal yardım bürosuna verirsiniz. Üçüncüsü de tutarı unutmayasınız, diye sizde kalır."

Doktor, kendine yeni bir sigara sardı. İçeri giren hastabakıcısına: "Bernhard çalışmasını sürdürebilir," dedi. Bayan Brielach, kâğıtları mantosunun cebine koydu. "Cesaretinizi yitirmeyin!" Bu sözleri söylerken, zavallı bir gülümseme belirmişti doktorun dudaklarında; Unkel'in üzerindeki güneş kadar zavalı görünen bir gülümseme.

Leo evdeydi şimdi. Kadın ise şu anda onu görmek istemiyordu. Onun dişleri sağlam, pırıl pırıldı. Aylardan beri de dişlerindeki çürükleri ve ağız kokusunu yüzüne vurmaktaydı. Oysa kadın, kokuyu önlemek için elinden geleni yapıyor, ama yaptıkları boşuna oluyordu. Leo'nun sert ve tertemiz elleri, her gün bedenini yoklamaktaydı. Gözlerinin bakışı da elleri kadar sertti. Şimdi gidip ondan para istese, gülerdi mutlaka. Ona hediye verdiği çok enderdi. Bunu da ancak, duygulu olduğu anlarla cebinde para bulunduğu zamanlara denk geldiğinde yapardı.

Merdiven başı karanlık, bomboş ve sessizdi. Kadın bir an durdu ve fırıncının dişlerini gözünde canlandırmaya çalıştı: Hiç şüphesiz iyi denemezdi bu dişlere, ama fazla önemsememişti bugüne kadar. Aklında kalan, yalnızca bulanık bir gri renkti.

Mat camdan dışarı, avluya baktı. Bir gezgin satıcı, arabasına portakal doldurmaktaydı. Büyükleri sağa, küçükleri sola koyuyordu sandıkları boşaltırken. Sonra küçükleri en alta yaydı, büyükleri onların üstüne dizdi, en büyüklerle de göze güzel görünen küçük piramitler yaptı. Küçük, şişman bir çocuk, sandıkları çöp bidonunun yanına yığılmaktaydı. Duvarın gölgesinde bir yığın limon, çürümeye bırakılmıştı. Mavimsi gölgenin altındaki yeşilimsi sarı ve beyazımsı yeşil renkler, çocuğun yanaklarına mor yasımlar yapmaktaydı. Baya Brielach'ın ağzındaki acı, hafiflemişti. Şimdi canı bir sigara ile bir fincan kahve istiyordu. Siyah deri cüzdanını çıkardı. Aşınmıştı biraz. Saporoshe ile Dnjepropetrowsk arasında çoktan çürüyüp gitmiş olan kocasının bir hediyesiydi. On üç yıl önce Paris'ten getirip vermişti.

Renkli resimdeki güler yüzlü başçavuşun, güler yüzlü otomobil tamircisinin hediyesi. Fazla bir şey bırakmamıştı bu güler yüzlü koca geride: Aşınmış bir cüzdan ve 'Otomobil tamircisinin ıraklık sınavlarında bilmesi gerekenler' adını taşıyan sararmış bir broşür. Bir çocukla bir dul kadın. O kadar. Bayan Brielach, bir zamanlar gri renkte olan, şimdi ise siyahlaşmış bu cüzdanı yanından hiç ayırmazdı.

Bölük kumandanının mektubu, tuhaf bir anlatımla kaleme alınmıştı: "Tankıyla bir keşif kolunu takviye etmek üzere gitmiş ve bu görevden geri dönmemiştir. Ancak bölüğün en eski ve sadık askerlerinden biri olan kocanızın, Ruslara esir düşmediğinden emin bulunmaktayız. Kocanız, bir kahraman gibi ölmüştür." Ne bir saat, ne evlilik yüzüğü, ne maaş defteri, ne de esir düştüğüne ilişkin bir haber. Peki ne olmuştu? Tankının içinde yanmış, kavrulmuştu.

Bölük kumandanına yazdığı mektuplar, aradan altı ay geçtikten sonra geri gelmişti: Kumandan, Büyük Almanya uğrunda şehit düşmüştü. Başka bir subaydan da şu mektubu almıştı: "Birliğimizde, kocanızın ne olduğu hakkında bilgi verebilecek bir tanık kalmadığını üzüntüyle bildiririm." Saporoshe ile Dnjepropetrowsk arasında yatan bir mumya.

Avludaki şişman çocuk, tahtaya tebeşirle: Altı büyük portakal bir mark, diye yazdı. Oğlu gibi al yanaklı olan baba, altıyı silip yerine bir beş rakamı kondurdu.

Bayan Brielach, cüzdanındaki paraları saydı. Yirmi marklık iki banknotu bir yana ayırdı. Bunların dokunulmazlığı vardı. Oğlunun on günlük yiyecek parasıydı. Bunun dışında bir mark seksen fenîgi kalmıştı. Aslında yapılabilecek en iyi şey, sinemaya gitmekti. İçersi karanlık ve sıcaktı; zaman, hiç sezdirmeksizin ve hiç acı vermeden akıp gidiveriyordu. Oysa gerçekte aman vermeyen bir nesneydi zaman denen. Çok ağır dönen değirmen taşlarını andırıyordu. Günün sonunda kurşun gibi ağırlaşanbaşı, sızlayan kemikleriyle ve gecenin kendisine yük gibi gelen, rahatsızlık veren şehvetiyle kalıyordu. Ağzındaki kokunun ve sallanmakta olan dişlerinin verdiği korku: canlılığını yitirmekte olan savları ve durmadan bozulan teni. Sinemanın içi ise iyi ve sessizdi. Tıpkı çocukluğunda kilisede duyduğu huzuru duyardı orada. İlahilerin, sözlerin, ayağa kalkmanın, diz

çökmenin insanın içini rahatlatan bir uyumu vardı kilisede. Ağzına etten başka bir şey koymayan bir babanın, sofu annesine her gün zulmettiği baba evinin o sert havasından sonra, ona gerçekten huzur veren bir uyum. Annesi, şimdi onun bulunduğu yaşta, yani otuz bir yaşındayken, bacaklarında beliren damarları çorapların altında gizlemeye çalışmıştı. O zamanlar evin dışında olan her şey Bayan Brielach için iyi ve huzur vericiydi: Bamberger'in makarna fabrikasında işi hiç durmaksızın makarnaları tartıp kutulara doldurmak, bu hareketi yinelemek, yinelemektir. Tekdüze, ama gene de huzur veren bir uğraştı. İnsanın duyularını zamanla körleştiren, tertemiz bir uğraş. Atlaslarda denizlerin derin yerlerini gösteren mavilikler gibi koyu mavi kutular, sarı makarnalar, 'Bamberger'in renkli resim serisi' için hazırlanan kıpkırmızı kuponlar, üstüne 'Eski Alman Destanları'ndan sahnelerin resmedildiği renkli küçük kartlar; saçları taze tereyağına, yanakları şeftaliye benzeyen bir Siegfried, açık pembe renkteki diş macununu andıran teni, margarini andıran saçları ve kiraz gibi kıpkırmızı dudaklarıyla Kriemhild.¹ Sarı makarnalar, koyu mavi karton kutular, 'Bamberger'in renkli resim serisi'ne ait kıpkırmızı kuponlar. Çevrenin temizliği, Bamberger'in makarna fabrikasının kantininden yükselen kahkahalar ve pembe ışıklı dondurma salonunda geçirilen akşamlar.

Ya da on dört günde bir pazar iznine çıkan Heinrich ile yapılan danslar; askerliği yakında sona erecek olan güler yüzlü bir tank onbaşısı.

Yanındaki para yeterliydi sinema için. Ama ne yazık ki geç kalmıştı. Sabah seansı saat on birdeydi ve çoktan başlamıştı. Saat birde fırında bulunmak zorundaydı. Avludaki çocuk, yeşil çinko kapıyı açtı, babası arabayı iterek çıkardı. Kadın açık duran kapıdan caddeyi, otomobil lastiklerini ve bacaklarını durmadan işleten bisikletçileri görebiliyordu. Yavaş yavaş merdivenlerden inerken, fırıncıyı ve onun melankolik şehvetini düşündü. Adamın zayıf bir bedeni, buna karşılık iri bir kafası ve hüznü bakışları vardı. Bayan Brielach ile yalnız kaldığında, kekeleyerek aşkın verdiği zevkleri överdi; boğuk sesiyle söylediklerinin tümü, bedeni aşkla ilgili bir övgüden başka bir şey değildi. Karısından tiksiniyordu; karısı ise hem ondan, hem de

¹ Ünlü Alman efsanesinden (Nibelungen) bir kadın kahraman. (Çev.)

bütün öbür erkeklerden iğrenmekteydi. Oysa fırıncı, seviyordu kadınları. Onların vücutlarını, kalplerini, dudaklarını zaman zaman melankolisinin doruğuna çıkararak överdi. Bayan Brielach da bir yandan margarin tartar, çikolata eritir, krema çarpar ve küçük bir kaşıkla hazırladığı karışımdan değişik şekerlere biçim verir, bir yandan da onu dinlerdi. Fırçanın ucuyla turtaların üstüne onun çok hoşuna giden şekiller çizer, domuz biçimindeki kurabiyelere çikolatadan yapılmışlar gibi bir görünüm verirken, o bütün bu süre boyunca kekeleyerek kadının yüzünü, ellerini ve narin vücudunu överdi.

Fırında her şey gri ve beyaz renkteydi. Pasta kalıbının siyahlığı ile kömürün siyahlığı ve unun beyazlığı arasında bütün renk ayrıntıları vardı; yüzlerce parlak gri ton, birbirine karışmıştı. Kırmızı ya da sarıya ise çok ender rastlanırdı: Kirazların kırmızılığı ile, limonlardaki vahşi ya da ananaslardaki yumuşak sarılık. Hemen her şey, gri ile beyaz arası bir renkteydi. Gri olan şeylerin arasına fırıncının yüzü de dahildi. Çocuksu, renksiz, yuvarlak bir ağız, gri gözler ve aralarından konuştuğunda soluk kırmızı bir dilin belirdiği gri dişler. Bu dil, ancak konuştuğu zaman görünürdü ve fırıncı Bayan Brielach ile yalnız kalınca, hiç durmaksızın konuşurdu.

Adam, orospu olmayan bir kadının özlemini çekmekteydi. Karısı ondan ve öbür bütün erkeklerden nefret etmeye başladığından beri, yalnızca genelevlerde sunulan zevkleri tadabiliyordu. Ama görünüşe göre bu zevkler, onun gözünde duygululuktan yoksun oldukları gibi, en büyük isteklerinden birini, çocuk sahibi olmak isteğini de gerçekleştiriyorlardı.

Bayan Brielach, aşk hakkında sert sözler söyleyerek –bu sözler, Leo’ya ait olan sözlerdi– ona çıkıştığında, adam ürküyor ve kadın onun ne kadar duygulu bir yaratılıшта olduğunu anlıyordu.

Bu sözleri yarı isteyerek, yarı istemeyerek söylemekteydi; daha çok da adamın yumuşak başlılığına karşı direnmek için böyle davranıyordu. Leo’nun olan bu kelimeler, yıllardan beri her gün beynini yıkamış, içine işlemiş, içine kazılmıştı. Suratına bir küfür, bir lanet gibi çarpılmıştı. İçinde kalan bu kelimeler, ancak fırıncının hüznü yüzünü görünce, neleri yakıp yıktığına bakmaksızın, ağzından fışkırıveriyordu.

"Hayır, hayır", diyordu fırıncı. "Böyle konuşmamalısın."

Leo onu görse, "Ne bok olmuş ağzına?" diye soracaktı. Onun için şu anda gitmek istemiyordu eve. Bu sözleri işitmek, onun o eksiksiz, bembeyaz dişlerini görmemek için.

Leo işe gittikten sonra dönecekti eve. Küçük kızını ne olur ne olmaz, diye Bayan Borussiak'a bırakmıştı. Leo ile kızını yalnız bırakmayı sakıncalı buluyordu. Bayan Borussiak, ondan dört yaş büyük olan güzel bir kadındı. Çok güzel, kar gibi bembeyaz dişleri vardı. İki özelliği kişiliğinde birleştirmişti: hem dindardı, hem de sevimliydi. Bayan Brielach, doktorun evinin karşısındaki pastaneye girdi, pencere yanına oturdu ve mantosunun cebinden sigaralarını çıkardı. Tomahawk marka, çok uzun, bembeyaz ve içimi çok sert sigaralardı bunlar. 'Bu tütün, Virginia'nın güneşi yetiştirmiştir.' Canı dergileri karıştırmak istemiyordu. Kahvesine şeker korken, fırıncıdan avans isteyebileceğini düşündü. Belki de yüz mark avans alabilirdi. Bu düşünce üzerine bundan böyle Leo'nun sözlerini kullanıp adamı incitmemeye karar verdi. Belki de fırıncıyı dinlemek zorunda kalacak, karşılaşacağı dokunaklı, ama aynı zamanda da bir tutkuyu dile getiren tatlı davranışlar, isteyeceği şeyin bedeli olacaktı. Pasta kalıpları ve üzerine yarı yarıya çikolata sürülmüş domuzların arasında kulağına tatlı sözler fısıldanacak, hindistancevizi ununun oluşturduğu küçük tepeciklerin ve pudra şekeri dökülmüş romlu pastaların arasından fırıncı ona mutluluk dolu bakışlar yağdıracaktı. Ve Bayan Brielach, karısı erkeklerden nefret etmeye başladığından beri karı-koca arasındaki aşkı tadamayan, paralı aşktan ise tiksinen bir adamın mutlu ve ıslak öpücüklerini yüzünde duyacaktı. Karısı zayıf, kısa saçlı, ama güzel yüzlüydü. Bakışları yakıcı ve sertti. Kasanın kolunu, bir kaptanın gemisinin dümenini tutuşu gibi kavrardı. Elleri ise küçük ve sertti; açık yeşil renkte, ama değerli taşlarla süslüydü. Leo'nun ellerini andırıyordu biraz. Bundan on yıl önce, çocuk yüzlü bir tanrıça gibiydi. Kahverengi ceketli kızların önüne geçip yürünüş, duru, güzel ve gururlu sesiyle 'Berenin sallanan tüyü' şarkısını söylemiş, trompeti de önünde yürüyen 'Kırmızı Şapka' meyhanesinin sahibinin kızı çalmıştı. Babası, her cuma haftalığının yarısını o meyhanede yerd. Şimdiki hali ise, bir biçiniyi andırıyordu. On altı yaşındaki bir kızın bacaklarına kırk

yaşında olduğu halde otuz dört yaşındaymış gibi görünmeye çabalayan bir kadının yüzüne sahipti. Gece yataktaki görevlerini yerine getirmeye sevimli, ama serinkanlı bir anlatımla karşı çıkan ve böylece bodrumdaki adamcağızı çaresizliğin pençesine atan bir kadın.

Bayan Brielach, fincanı dudaklarına kaldırarak dışarı baktı. Caddenin öte tarafında dişçinin oyma makinesi ile çalıştığını görebiliyordu. Adam, yarım perdenin üst kısmında aletin kollarını hareket ettiriyordu. Kadın, onun duvarın koyuluğu önünde daha iyi belli olan açık renkli saçlarını ve hiç şüphesiz dişçiye borcu olan bir adamın yorgun sırtını gördü. Kahve, iyi gelmişti. Tomahawk'ın tadına ise laf yoktu.

Fırıncının Leo'dan iyi olduğunu biliyordu: iyi kalpli ve becerikli bir adamdı. Hatta parası da daha fazlaydı. Ama Leo'dan ayrılıp onun yanına geçmek, özellikle çocuklar için korkunç bir şey olurdu. Sonra Wilma'nın nafakası sorununun Leo ile aralarında dava konusu olacağı da kuşkusuzdu. Şimdi Leo bu parayı çocuk bürosuna ödüyor. Kadın parayı oradan aldıktan sonra gizlice yine Leo'ya veriyordu. "Ben istedim mi bu çocuğu? Hayır. Bunu kabul etmen gerek." Fırıncının yukarıda boş bir odası vardı. Bir zamanlar çırağı kalıyordu. Ama çırağı kaçıttıktan sonra, yerine başkasını almamıştı. "Sen, çırağa gerek duyurmuyorsun."

Üç haftadan beri kendine karşı çok değişen oğlu kaygılandıırıyordu Bayan Brielach'ı. Çocuğun bakışları birdenbire tuhallaşmıştı. Bu değişikliğin, Leo'nun çocuğu para çalmakla suçladığı gün başladığını biliyordu. Zaten ikisi de birbirlerinden nefret etmekteydiler. En iyisi, çocukları alıp yalnız başına oturmak olacaktı. Leo ile yatmak, artık ona çok güç geliyor ve içinden, bütün erkeklerden nefret etmeyi başaran fırıncının karısına imreniyordu. Oğlu ile birlikte nasılsa yaşamını bir düzene koyabilirdi. Çoğu zaman oğlunun ne denli mantıklı olduğunu düşünüp ürküyordu. Matematik kafası, ileriye görüş yeteneği ile işleri annesinden çok daha iyi çekip çevirmesini biliyordu. Serinkanlılıkla düşünmesini biliyordu. Bir an onu ürkek anlatımlı yüzünü ve bir haftadır kendisinden kaçırdığı bakışlarını anımsadı. Fırıncının bir odası boştu...

Aslında yapılabilecek en iyi şey, Bamberger'in makarna fabrikasına dönmektir. Makarnaların; sarı, tertemiz makarnaların, koyu mavi renkteki kutuların ve kıpkırmızı kuponların arasına dönmek. Akşamları dondurmacı dükkânının pembe ışığında oturmak, on beş fenîge sarımsı muzlu dondurma almak ya da sırtında tankçı üniforması bulunan Heinrich'le, trompetin tiz sesinin her şeyi bastırduğu 'Wespe'ye gitmek –gülen onbaşı, gülen astsubay, gülen başçavuş– tümü Saporoshe ile Dnjepropetrowk arasında bir tankın içinde kavrulup gitmiş, saati, evlilik yüzüğü olmayan bir mumya geri dönmemiş, ama esir de düşünmemiş.

Yalnızca Gert gülümüştü: Beton kalıpcısı olan, narin yapılı genç. Geceleri o kaçınılmaz şey olup bittikten sonra bile gülmesini bilirdi. Savaş ganimeti olarak on yedi tane kol saati getirmişti. Her şeyi, ister alıcı tartmak, ister kalıp dökmek olsun, güler yüzle yapardı ve Bayan Brielach'a sarıldığında, kadın bazen üstünde, karanlıkta, onun yüzünü gördüğünde gene gülüyor olurdu. Belki hüznünlü bir gülüştü, ama gülüştü hiç olmazsa. Sonunda kalkıp Münih'e gitmişti. –"Aynı yerde bu denli uzun zaman kalamam."– Heinrich'in en iyi dostuydu ve zaman zaman, acı çekmeksizin, kocası hakkında konuşabildiği tek insandı... Karşındaki dişçi pencereyi açtı ve birkaç saniye için dışarıya eğildi. Ağzında kendi sardığı kalın sigaralardan vardı. Üç yüz mark peşin. Peki ya aylık taksitler ne kadar olacaktı? Bayan Brielach oğluyla konuşacaktı bu derdini; o hesabını yapardı nasıl olsa. Daha önce mal kredisi almanın da bir yolunu bulmuş, ona belli etmeden evin geçim parasından yüz elli mark ayırmış, bir yana ayırdığı ayakkabıları, çorapları, mendil ve atkıları, yenmeyen patates ve margarini, içilmeyen kahveyi de buna eklemişti.

Oğlu aklına gelince, içinin rahatladığını hissetti. Nasılsa bir yolunu bulurdu o. Ama bin iki yüz mark, ona da ağır gelecekti. Dişlerine baksaydın, diyecekti Leo. Benim gibi her gün bir limonun suyunu içip dişlerine baksaydın. Ve sonra dişlerin nasıl fırçalanması gerektiğini tanımlayacaktı: "Vücudumdan başka bir şey yok elimde. Onun için kendime iyi bakarım." Bamberger'in makarna fabrikası, diye bir şey yoktu artık. Bamberger, gaz odasında öldürülmüş, o da büzülmüş bir mumya haline gel-

mişti. Fabrikasız kalan bir mumya – koyu mavi karton kutular, sarı, tertemiz makarnalar, kıpkırmızı kuponlar.

Saat ondan beri Bayan Borussiak'ın yanında olan Wilma için kaygılanmasına gerek yoktu.

Erich'i çok ender düşünürdü. Zaten de sekiz yıl gibi uzun bir süre geçmişti aradan. Gecenin ortasından korkudan gerilmiş bir yüz, koluna sarılan el, kanlanmış gözler ve dolapta asılı duran SA üniforması. Kesik kesik açığa vurulan ve kabul edilen sevgi gösterileri, karşılığı olarak da kakao, çikolata ve o geceleri odasına geldiğinde çektiği korku. Erich, pantolonunu pijamasının üstüne çeker, annesi duymasın diye yalınayak gelirdi. Kadın, onun yarı deli bakışlarını görünce, o şeyin, o istemediği şeyin, Heinrich'in ölümünün üzerinden henüz bir yıl geçmiş olmasına rağmen, olacağını anlardı. İstemezdi, ama bir şey de söylemezdi ve onun ağzından bir şey duysa belki çıkıp gidecek olan Erich, onun bu karşı koymamasını hayretle kabullenirdi ve daha korkuncu –ki kadın bundan emindi– Erich bunu, kendisine duyulan aşkın belirtisi olarak kabul ederdi. Işığını söndürdükten sonra odada Erich'in hızlanan soluk alışı duyulur ve kadın karanlıkta bile gece maviliğindeki gökyüzü fonunda onun karaltısını görürdü. Yatağın önünde, pantolonunu çıkarmakta olurdu o sırada ve o anda bile git dese çıkıp giderdi, çünkü Erich, Leo gibi değildi. Ama kadın, bu işin mutlaka olması gerektiği inancının verdiği uyuşuklukla hiçbir zaman söylememişti bu kelimeyi. Mademki olması gerekiyordu, o halde neden kendisine karşı bu denli iyi davranan Erich ile olmasındı?

Erich de fırıncı gibi iyi bir insandı ve o aydınlık gecede, soluk soluğayken, o sözü söylemişti: "Çok güzelsin."

Fırıncıdan başka kimse söylememişti ona bu sözü ve fırıncı da henüz söylediğinin karşılığını alamamıştı.

Son Tomahawk'ı yaktı. Kahvesi bitmişti. Dişçi de penceresini kapatmış, oyma makinesinin darağacını andıran kollarını çalıştırmaya başlamıştı. Üç yüz mark peşin ve sonra Bayan Brielach'ı iyi eden, rahatlatıp gençleştiren pahalı iğneler. 'Hormonlar'; hiç şüphesiz Leo'nun yüzünde çirkin bir sırtıtmaya yol açacaktı bu kelime.

Pastane henüz boştu. Bir büyükbaba, torununa kaymak yedirmekteydi. Bir yandan gazete okuyor, bu arada da kaymak kaşığına, torununa doğru uzatıyordu.

Kadın kahvenin parasını verip çıktı. Heinrich'in kendisine verdiği cep harçlığından üç tane portakal aldı. Bu, ekmek için ayrılan paranın yarısıydı. Fırıncı ekmeklerini hediye ettiğinden, bunun için para vermenin gereği kalmıyordu. Ama Heinrich neden artık fırına gelmiyor ve ekmeği annesine taşıttırıyordu?

Tramvaya binmekten vazgeçerek yürüdü. Saat, daha yarım olmamıştı. Herhalde Leo henüz evden çıkmamıştı. Belki de derdini Leo'ya olduğu gibi anlatmak daha iyiydi. Nasılsa günün birinde öğrenecekti. Hem belki o da bir avans almayı düşünürdü. Ama çevrede yeterince sağlam, bembeyaz dişli, genç ve resim gibi güzel, diş taktırmaya gerek duymayan, doğanın bedavadan verdiği bakımlı dişlere hiç kadın yok muydu?

Bir zamanlar Willi'nin oturduğu evin önünden geçti. İlk kez onunla öpüşmüştü. Ciddi, yakışıklı bir gençti. Gökyüzü maviydi ve çok uzaktan, bir bahçeli restorandan müzik sesi geliyordu. Arkada, kentin üzerinde, havai fişekler atılıyor, bir altın yağmuru, kilise kulelerinin korkuluklarından aşağı yağıyordu. Onu beceriksizce öpmüştü Willi. Sonra da şöyle demişti: "Yaptığımız günah mı, bilmiyorum –ama hayır, hayır sanmıyorum– öpmek, günah değil. Günah olan, öbürü."

Öbürünü daha sonra Heinrich ile yapmıştı. Dalların Heinrich'in yüzüne değdiği ıslak bir çalılıkta. Ciddi görünüşlü, yapraklarla çevrelenmiş, solgun bir yüzü vardı; kent, arkalarındaydı. Yağmur bulutları, kilise kulelerinin yanından geçiyordu. İçi titreyerek, biraz da korkuyla beklemişti o herkesin göklere çıkardığı zevk ânının gelmesini. Ama gelmemişti. Heinrich'in, çevresini yeşil dalların örttüğü, ıslak ve ciddi görünüşlü yüzünde de hayal kırıklığı belirmişti. Bir yana atılmış duran üniforma ceketinin pembe yakalığı, çamura bulanmıştı.

Heinrich, Saporoshe ile Dnjepropetrowsk arasında bir yerde alevler arasında can vermişti. Yüzü hiç gülmeyen, günah nedir bilmeyen, sivil hayatta mesleği, duvarlara ilan yapıştırmak olan Willi ise Karadeniz'de, Sivastopol ile Odesa arasında batmıştı. Deniz yosunlarının arasında uzanmış, orası burası kemirilmiş bir iskeletti şimdi. Bamberger ise, toplama kamplarının fırınlarında kül olmuştu. Altın dişlerden yoksul bir kül yığını; oysa sağlığında, iri ve parlak altın dişleri vardı.

Berna ise yaşıyordu henüz. Şanslı çıkmış, hastalıklı bir kasa-
sapla evlenmişti; hastalığı, Erich'in kininin aynıydı. Aslında bütün
kadınlara öğütlenmesi gerekli şey, askere gitmek zorunda olma-
yan hastalıklı erkeklerle evlenmeleri idi. Sirke şişesi, kâfur to-
zu ve ıhlamur, Berna'nın başucundaki masanın üstünden eksil-
mezdi. Keten bezler de hep elinin ulaşabileceği bir yerle bulu-
nurdu. Kasabın soluğu, astım ve şehvetten oluşan bir karışım
olduğu için mi öylesine hışırtılı çıkardı geceleri acaba? Berna,
aradan geçen zaman boyunca hep aynı kiloda kalmayı da becer-
mişti. Hep tezgâhın arkasındaki yerini alır, soğukkanlı ve ken-
dinden emin hareketlerle dana butlarını keserdi. Kırmızı yanak-
larında mavimsi hatlar belirmişti. Ama küçük ve tıknaz elleri,
bıçağı büyük bir ustalıkla kullanırdı. O çalışırken, karaciğer ez-
mesinden yapılan sucuğun tatlı kahverengisiyle, yağlı jambon-
nun dilimleri, incecik bıçağında yansımalar yapardı. Bir zaman-
lar, her şeyin kıt olduğu günlerde, arada sırada Bayan Brielach'a
bir sigara kutusu büyüklüğünde bir topak içyağı hediye etmişti.
O sıralarda Karl yaşamına girmiş ve karaborsaya giden bütün
yollar kapanmıştı. Ama uzun bir süreden beri Berna, artık se-
lam bile vermiyordu. Willi'nin annesi ise sanki kör ve dilsizmiş
gibi, yanından geçip gidiyordu. Yalnız kaynaşası geldiğinde,
öbürlerinin söylemedikleri şeyi söylemekten çekinmiyordu:
"Sürdüğün şu hayata bak; her şeyin de bir sınırı vardır."

Leo, evden çıkmıştı. Kadın, onun kasketiyle kemerini gar-
dıropta görmeyince rahatladı. Bayan Borussiak kapıda durmuş,
gülümseyerek parmağını dudağına götürmüştü. Küçük kız,
Borussiak'ın kanepesinde uyumaktaydı. Uyurken çok güzeldi.
Sarı parıltılar saçan kahverengi saçları vardı. Hep ağlar gibi du-
ran dudaklarında ise şimdi gülücükler belirmişti. Bal kavanozu
kaşıkla birlikte Bayan Borussiak'ın nıyasası üstündeydi. Küçük
kızın Leo'ya benzeyen tek yanı, köşeli alınıydı. Sevimli ve iyi
bir kadın olan Bayan Borussiak, pek arada sırada Bayan Bri-
elach'a yaşamını bir düzene sokmasının iyi olacağını söylerdi.
"İyi bir adam bulup evlenmelisiniz. Aslında ondan ayrılmama-
nız gerek" di. Bu sözleriyle Karl'ı amaç alırdı. Oysa aslında
kendisi, Karl'a en çok karşı çıkmışlardan biriydi. Karl'ın kısık
sesi, durmaksızın 'yeni bir yaşam'dan söz edişi, dışarıya karşı,
olduğundan başka görünmek için harcadığı korkak çabalar, ti-

tizliğı ve sofulnessu, Bayan Borussiak'a göre, hırslılığı ve kısık bir sesle mırıldandığı, görünüşte sevgi dolu, ama aslında tiksindirici bir yanı olan sözlerle taban tabana karşıtı. Ayrıca bu sözler, Bayan Borussiak'a nedenini çözemediğı bir ürküntü duygusu da vermekteydi. Kilisede ilahiler söylerken, ikiyeüzlülük sesinden akardı. 'Yeni yaşam'ın çıkırtkanı olan bu sesi, Heinrich'in birinci komünyon ayininde kilisenin yukarisından, orgun bulunduğu yerden duymuştu. Bayan Borussiak, bir battaniyeye sarılı çocuğı dikkatle Bayan Brielach'a verdi. Derin bir iç çekisten sonra, birdenbire: "Bıraksanıza kuzum artık bu herifi," dedi. Güzel ve pembe tenli yüzünde bir yüreklilik belirmişti; sanki daha koyu bir renk almıştı. "Nasıl olsa âşık da değilsiniz." Ama sözlerini daha fazla sürdüremedi. Gene ürkek ve çekingen olmuştu. Fısıltı halinde, "Sakın yanlış anlamayın beni," dedi. "Ama çocukları düşünüyorum da..." Bayan Brielach onu yanlış anlamamıştı. Teşekkür etti, gülümsedi, sonra çocuğı aşağıya, odasına taşıdı.

Şimdi ondan on iki yaş küçük olan tankçı başçavuşunun resmi, kapı ile ayna arasına asılıydı. Onunla yatmış olduğunu düşündükçe, sanki yakışık almayan bir şey yapmış, sözgelişi, bir çocuk kaçırmış gibi tuhaf bir duygu uyanıyordu içinde. Herhalde fırıncının kaçan çırağı da, resimdeki güler yüzlü başçavuşun yaşındaydı ve cırak hâlâ çalışıyor olsaydı, onunla bir şey yapmaktan utanırdı. Başçavuş, şimdi çok uzaklardaydı ve artık yaşayanlar arasında değildi. İzinlerinin süresi, hep çok kısa olmuştu, ancak bir çocuk yapmaya yetmiş, geride bir evlilik düzeninin anısını bırakmayı ise sağlayamamıştı. Mektuplar, izinli askerleri taşıyan katarların numaraları, talim alanlarının kenarlarındaki acele sevişmeler, çalılar, toprak zeminler, kamufle edilmiş barakalar, katran kokusu ve 'kokusu havada sezilen' o bilinmeyen, bilinmesi olanağı bulunmayan korkunç şey; havada ve Heinrich'in, hâlâ gözlerinin önünden gitmemiş olan yüzünde yazılı bulunan sesi. Gerçekte hiç de fazla gülen bir insan değildi. Oysa bütün resimlerinde gülümsemiş, bu yüzden de kadının anılarında güler yüzlü bir erkek olarak kalmıştı.

Arka taraftaki büyük dans lokalinden dans müziğı duyulmaktaydı. Daha uzaklardan, yürümekte olan bir bölük askerin ayak sesleri geliyordu: -Ren kenarında yürümek, yürümek, yü-

rüme- sonra Heinrich de, Gert'in dilinden hiç düşürmediği o sözü söylemişti: bok.

Akşam o güzel ve renkli tablonun asılı bulunduğu odada ikinci kez sevişmişlerdi. Resim, gökyüzünde bir bulutun üstünde, kolunda küçük İsa ile oturmakta olan sevimli Meryem Ana'yı canlandırmaktaydı. Sağında, yanındaki papalık tacı ile birlikte, havari Peter yer almıştı. Altlarında tombul, yuvarlacık kolları, yarasalarının andıran kanatlarıyla küçücük melekler görünüyordu. Sonra Bayan Brielach, aynı resmin daha küçüğünü kendisi için satın almıştı. Altında 'Rafael pinx' yazılıydı. Ama resim, aşağıda, sığınakta, tohumu Meryem Ana'nın resminin altında atılmış olan çocuğu, çizme lekelerinin üstüne doğurduğu gece yok olmuş, toz haline gelmişti. Heinrich'le birlikte yatarlarken, onun başının üzerinden hep bu resmi görürdü. Artık sevişmenin verdiği zevkin doruğuna ulaşp ulaşmamaya aldırmayan, ciddi bir asker yüzüydü Heinrich'inki. Çok uzaklardan, çayırın ötesinden, yat borusu çalardı. Bu, kalk borusuna dek izinli olmaları demekti -ve, o 'kokusu havada sezilen' şey bütün gece boyunca geçen tankların sesini dinleyen Heinrich'in nefretle gerilmiş yüzünden de okunurdu. Sonrası ise, Saporoshe ile Dnjepropetrowsk arasında yatan kurumuş bir mummydan ibaretti. Utkulu tanklar, Bay Bamberger için uykulu fırınlar - ne maaş cüzdanı, ne evlilik yüzüğü, ne para ve ne de dindar annesinin kapağına 'ilk komünyonumun anısına' yazdırtmış olduğu saat. Gerçekte ise çok ciddi olan, fotoğraflarda gülen bir astsubay, bir başçavuş.

Katafalk, küçük Saksonya kilisesindeki mumlar ve kaynasının kupkuru, acı dolu yüzü: "Oğlunun anısının onuruna hiçbir zaman leke düşürme!"

Bir yıl sonra ona astımını, sevgisini ve kakaosunu sunan Erich ile, o ürkek, iyi yürekli, küçük, bronşları sıkışmış Nazi ile karşılaştığında, yirmi bir yaşında dul bir kadındı. Kâfuru, sirke şişesi, gömleklerden yırtılan paçavralar ve geceler boyu süren boğuk iniltiler onların odasından da eksik olmamıştı.

Heinrich'in resminin yanında asılı bulunan aynaya baktı. Nasıl olsa ergeç yapacaktı bunu. Dişleri, henüz beyazlığını yi-

tirmemişti; ayrıca sağlam gibi görünüyordu. Ancak dokununca, o uğursuz gevşekliğin farkına vardı yine. Dudakları henüz dolgundu; Berna'ninkiler gibi daralmış, incelip acı bir görünüşe bürünmemişti. Henüz güzeldi. Resimlerinde gülen başçavuşun narin yapılı karısı, henüz güzelliğini yitirmemişti. İnce uzun, hiçbir kırışığı olmayan boynuyla, hâlâ tramvaylardaki genç biletçi kadınlardan güzel bir kuklaydı. On üç diş için bin iki yüz mark istiyorlardı. Gittikçe çekilmekte olan dişetlerine ise yine kavuşabilme olanağı yoktu. Leo'yu, genç biletçi kadınlara bırakıp fırıncıya gitmeye hemen hemen karar vermişti. Leo'nun alnı köşeli, daima sinekkaydı tıraş olmuş yüzü, dikkatle fırçalanmış, temizlenmiş elleri, parlak tırnakları ve o araçlara özgü kendinden emin gözleri, varsın o kadınların olsun. Fırıncının melankolik bakışlı şiş yüzünü biraz daha bekletip biraz daha oltaının ucunda çırpındırdığında belki bir oda, biraz para ve sonra da oğlu için bir çıraklık elde edebilirdi.

Yüzünü cilt temizlemeye özgü sıvıyla özenle sildi. Pamuğun üstünde, esrarlı bir kir kalmıştı. Hafif pudra sürdü, dudak boyasını tazeledi, talaş talaş olmaya başlayan saçlarını düzeltti. Ellerin güzelliğini, o güne dek ilişki kurduğu erkeklerden yalnızca ikisi, Heinrich ile fırıncı övmüşlerdi. Gert bile, çoğu zaman saatlerce ona yüzünü küçük bir çocukmuşçasına okşatmasına rağmen, bunun farkına varamamıştı. Oysa fırıncının içindeki tutku, daha bu elleri görür görmez ateşleniveriyordu. Fırındaki sayısız grilikler arasında ve büyük aşkının verdiği baş dönmesinin etkisi altında, sürekli zırvalayan bir adamcağızdı.

Çocuk kapıdan girdiğinde kadın ürküverdi. Oğlunun yüzü tıpkı babasının, güler yüzlü onbaşının, başçavuşun, astsubayın yüzü gibiydi; güzel, ama babasıninkine kadar ciddi görünümlü bir yüz.

"Daha çıkmadın mı, anne?"

"Şimdi çıkıyordum," dedi kadın. "Bir kez geç gitmemde bir sakınca yoktur herhalde. Bugün beni almaya gelecek misin?"

Bu sözleri söylerken, oğluna dikkatle bakıyordu. Ama çocuk, hiç duraklamadan ve yüzünde hiçbir gölge belirmeden karşılık verdi: "Evet."

"Çorbayı ısıtıp iç. Portakal da aldım. Biri senin, biri Wilma için. Wilma'yı uyandırma."

"Uyandırmam. Portakallar için de teşekkür ederim. Dişçi ne dedi?"

"Sonra anlatırım, şimdi gitmem gerek. Demek beni almaya geleceksin?"

"Evet," dedi çocuk. Kadın onu öpüp gitmek üzere kapıyı açtığı anda arkasından seslendi: "Geleceğim, mutlaka geleceğim."

BEŞİNCİ BÖLÜM

Martin durdu, ucunda evin anahtarının asılı olduğu ipi yokladı. Sabahları, boynuna astığında, anahtar buz gibi olur, göbeğinin yakınlarında tenine değdiği zaman, hafifçe tüylerini ürpertirdi. Sonra vücudun sıcaklığını almaya başlar, ısınması bittikten sonra da Martin artık onun varlığını duymazdı. Loş ışıktaki kapıya iliştirilmiş beyaz kâğıt parçasını görmüştü. Ama otomatın düğmesine basıp kâğıtta ne yazılı olduğunu öğrenmekten hâlâ çekiniyordu. Vücudunun üst kısmıyla eğildiğinde, şiddetle bir daire çizen anahtar, sol kulağının yanından geçti, başını dolanıp sağ yanağına çarptı. Martin, onu bir an bulundugu yerde bıraktıktan sonra bir silkinmeyle yine önüne getirdi. Sol eliyle otomatın düğmesini bulmaya çalışır, sağ elini de anahtar deliğine uzatırken, dikkatle içersini dinliyordu. İçerde kimsenin olmadığını hisseder gibi olmuştu. Kâğıtta mutlaka Albert'in de öbürleri ile birlikte çıkmak zorunda kaldığı yazılıydı. Martin, evde 'kimse'nin bulunmadığını düşünürken, büyükanneyi hep bu sözün kapsamı dışında tutardı. O, hep evde olurdu. 'Kimsenin evde olmaması' demek, aslında 'büyükanneden başka kimsenin olmaması' demekti. Önemli olan, bu 'başka' sözcüğüydü.

Öğretmen, 'aslında', 'çoğunlukla' ve 'nasıl olsa' sözcüklerinden olduğu gibi, bu 'başka' sözcüğünden de tiksiniyordu. Bunlar, yetişkinlerin sandıklarından çok daha önemli kelimelerdi. Martin büyükannesinin mırıldanarak odasında gezindiğini de duyuyordu. Ağır vücudunun adımları, vitrindeki bardakları şingırdatıyordu. Bu sesleri duyduğunda, büyükanneyi ve büyük, üzeri siyah vernikli, eski stil vitrini de görür gibi oluyor-

du. Eski demek, değerli demekti. Eski olan her şey, eski kiliseler, eski vazolar, değerliydi aynı zamanda. Büyükanne aşağı yukarı gezinirken parke döşemenin altındaki birkaç gevşemiş tahta yüzünden vitrin, sürekli olarak titrer ve bardaklar tatlı bir sesle tıkırdayıp dururdu. Büyükannesi, onun eve döndüğünü bilmemeliydi. Yoksa onu yanına çağırır, pembe et parçaları gibi hiç sevmediği şeyleri yedirmeye kalkışır, ondan din dersine ilişkin birtakım sorularla, o değişmez Gaeseler sorularının karşılıklarını isterdi. Martin, ışık düğmesine basarak Albert Amca'nın yazdığı kâğıdı okudu: "Sonunda gitmek zorunda kaldım." 'Sonunda' sözcüğünün altı üç kez çizilmişti. –"Saat yedide döneceğim. Beni yemeğe bekle." Albert'in 'sonunda' sözcüğünün altını üç kez çizmesi, öğretmenintiksindiği ve kullanılması yasak olan bu gibi sözcüklerin önemini kanıtlıyordu. Işığın yine sönmesi üzerine rahatlamıştı; büyükannenin dışarı fırlayıp onu görmesinden, içeri çekip sınamasından, vereceği et ve tatlılardan, yapacağı sevgi gösterilerinden, din dersi ve Gaeseler sorularının yinelenmesinden korkuyordu. Bütün bunları yapmasa bile, hiç olmazsa hole fırlar ve gene idrarımda kan vardı, diye haykırırdı. Bu arada da idrar toplamaya yarayan cam kabı sallayarak iri iri gözyaşları dökerdi. Martin, idrardan iğreniyor, büyükannesinden ise korkuyordu. Bu nedenle ışığın sönmesi, onu sevindirmişti.

Dışarıda, sokak lambaları yanmıştı. Binanın önündeki çıkıntının camlarından giren sarımsı yeşil parıltı, Martin'in arkasından yukarı, duvara uzanıyor ve onun gri gölgesini, karanlık kapının üstüne vurduruyordu. Parmağı hâlâ ışık düğmesinin üstündeydi; istemeyerek düğmeye bastığı anda, her zaman olan, yine heyecanla beklediği şey oldu; gölgesi, koyu renk, hatta simsiyah bir yırtıcı hayvan gibi ışıktan dışarı fırladı, merdivenin tırabzanları boyunca yukarı tırmandı. Başının gölgesi ise bodrumun kapısının kaplamasına vurdu. Martin, anahtarın asılı olduğu ipi oynattığında, ipin incecik, gri renkli gölgesini gördü. Işık söndüğünde, Martin iki kez, üç kez –bu görüntü çok hoşuna gittiğinden– o hızlı koşan hayvanı, kendi gölgesini, arkasındaki açık yeşil ışıktan dışarı uğrattı, başının gölgesini bodrum kapısının aynı yerine vurdu ve boynundaki ipin hafif sallantısını duydu. Yukarıda Bolda'nın ayak seslerini duyana dek bu oyunu

sürdü. Bolda, holden geçiyordu. Banyoda akan suyun şırıltısı duyuluyordu. Martin, Bolda'nın aşağı inip kendine et suyu ısıtma zamanı geldiğini anımsadı.

Önemli olan, eve girdiğini büyükanneye duyurmamaktı. Anahtarı dikkatle kilide soktu, gene dikkatle döndürdü, bir çırpıda kapıyı açabilmek için sol elini de kullandı. Parke döşeme-deki gıcırtilı yeri aşabilmek için büyük bir adım attı. Artık pas renkli kalın yol halısının üstündeydi. Kapıyı sessizce kapatmak için eğildi.

Soluğunu tutarak heyecanla büyükanne'nin odasından gelen sesleri dinledi. Kadın hiçbir şey duymamıştı... aşağı yukarı gezinmesini sürdürüyor, vitrindeki bardaklar tıkırdıyor ve büyükanne'nin mırıltısı, bir tutsağın ipe sapa gelmez monoloğunu andırıyordu. 'İdrardaki kan'ın saati henüz gelmemişti. İnsanı ürküten, düzenli aralıklarla kendini belli eden bir alışkanlıktı bu. Saati geldiğinde büyükanne o sarı sıvıyı utkulu bir kumandan gibi o la oda dolaştırır, gözlerinden akan iri yaşlar gibi, etrafa saçtığı idrar damlalarını hiç önemsemezdi. Ve annesi, "Korkulacak bir şey yok, anne, Hurweber'i çağırırız," derdi. "Albert Amca da aynı sözü yinelerdi: "Korkulacak bir şey yok büyükanne, Hurweber'i çağırırız." Bolda da, "Korkulacak bir şey yok ortada, sevgili Betty," derdi.

Sabahları, kiliseden ya da işten döndüğünde idrar kabıyla karşılaşan Glum da bir şeyler söylemek gereğini duyardı: "O kadar korkulacak bir şey yok, sevgili büyükanneçim."

Martin de mutlaka bir şeyler söylemek zorunluluğunu duyardı: "Korkulacak bir şey yok, sevgili büyükanneçim. Doktor şimdi gelir." Bu oyun, her üç ayda bir, bir hafta boyunca yinelenirdi. Son gösterinin yapılmasından bu yana epey uzun bir süre geçmişti ve Martin, bu akşam, bu saatlerde yeni gösterinin yapılacağını seziyordu.

Soluğunu hâlâ tutuyordu. Büyükanne mırıldanmasını ve dolaşmasını sürdürüp de, vitrindeki cam konserinin arkası kesilmeyince, içi mutlulukla doldu.

Sessizce, ayak uçlarına basa basa mutfığa girdi, annesinin yazdığı ve karanlıkta hâlâ masanın köşesinde, muşambanın rıa-

vimsi desenleri arasında duran kâğıdı aldı. Bolda'nın ayak seslerini duyunca rahatladı. Bolda ortaya çıkınca, büyükannesinin dışarı fırlayıp 'idrarda kan var' diye bağırma tehlikesi söz konusu olmazdı. Bolda ile büyükanne, birbirlerini çok uzun bir süreden beri tanımaktaydılar ve yalnız başına Bolda, büyükannenin gözünde ilginç bir dinleyici olmaktan uzaktı.

Bolda, topuğuna basılmış kunduralarıyla merdivenlerden indi ve holün ışığını yaktı. Ev halkı arasında büyükanne'den tek korkmayan, Bolda'ydı. Mutfağın ışığını açıp da çocuğu gördüğünde, Martin hemen parmağını dudaklarına götürerek onu uyardı. Bu yüzden Bolda'nın ağzından yalnızca kesik, boğuk bir ses çıktı. Martin'in yanına gelerek başını okşadı.

"İyi yürekli, zavallı yavrum benim. Sanırım karnın açtır, değil mi?"

"Evet," dedi çocuk kısık bir sesle.

"Et suyundan çorba ister misin?"

"İsterim." Martin, Bolda'nın uzun, kapkara ve dümdüz saçlarına hayranlıkla baktı. Kâğıt gibi beyaz ve buruşuklar içinde yüzünü süzdü. Gaz alevinin çıkardığı sesi duydu. Kutudan üç-dört tane kesmeşeker büyüklüğünde et suyu özü çıkaran Bolda'nın yanında durdu.

"Taze bir dilim ekmek üzerine tereyağı süreyim ister misin?"

"Evet, isterim."

Bolda, çocuğun sırtındaki okul şapkasını ve kasketini çıkardı. Dışarı sarkan anahtarı da gene gömleğinin içine soktu. Anahtar, göbeğinin üstüne doğru kayıp orada durdu ve yine hafifçe tüylerini ürpertti. Çocuk, annesinin yazdığı pusulayı cebinden çıkararak okudu: Gene çıkmak zorunda kaldım. 'Zorunda' sözcüğünün altı dört kez çizilmişti. Bolda pusulayı onun elinden aldı, alnını buruşturarak okuduktan sonra lavabonun altındaki çöp tenekesine attı.

Çorbanın kokusu, ağır ağır ortalığa yayılmaya başlamıştı. Bu kokuyu Albert Amca 'adi', anne 'iğrenç,' büyükanne ise 'tam anlamıyla berbat' bulurlardı. Oysa Glum'un burnu aynı kokuyu aldığında iştahla kabarıp, Martin de bu kokuyu çok güzel bulurdu. Ayrıca Martin'in Bolda'nın yaptığı et suyunu sevmesinin bir başka nedeni de vardı ki, bunu ev halkından hiçbiri

bilmiyordu: Bu et suyu, tıpkı Brielachlar'da yapılan çorba gibi soğan, içyağı, sarmısak ve nihayet Albert Amca'nın 'karavana' dediği, niteliği belirsiz nesnenin kokusunu taşımaktaydı.

Arkada, kalorifer borusunun gazocağının yanından geçtiği yerde, Bolda'nın içinde o yeşil renkli özel içkisini, çamur kıvamında bir karışım haline gelinceye kadar kaynattığı yeşil ve kulpsuz kap dururdu. Adı vermut çayı olan bu içkinin, insanın ağzının suyunu akıtan bir ekşiliği vardı ve ılık içilirdi. Gırtlaktan geçerken ekşiliği daha da artar, sonra mideye vardığında tatlı bir sıcaklığın yayılmasına yol açardı. Ağızda kalan o çok ekşi tat ise, daha sonra yenen yemeklere damla damla karışırdı. Vermutla karışan ekmeğin, vermutun kokusunu alan çorbanın o hoş ekşi tadı, yattıktan çok sonra bile ağzın gizli köşelerinden, gizli depolardan damağa doğru akın eder ve dilin üstünde tükürükle karışırdı.

'Her hafta bir yudum vermut çayı,' Bolda'nın parolası haline gelmişti. Midesi bulanana ya da midesinden ağrı çeken herkes, Bolda'nın yeşil ve kulpsuz fincanından yararlanabilirdi. Bolda'nın yediği içtiği her şeyi sonsuz derecede iğrenç bulan büyükanne bile gizli gizli bu ekşi sıvıyı yudumlardı. Bolda, her hafta kahverengi bir kâğıt külahtan çıkarttığı yeşilimsi gri yapraklarla bir fincanlık çay daha pişirirdi. "Konyaktan daha iyi," diye mırıldanırdı. "Doktorlardan, alık domuzlar gibi patlayıncaya kadar yiyip içmekten, sigaradan ve her şeyden daha iyidir vermut çayı. Aynı zamanda da ses tellerine çok iyi gelir." Sesi çok kötü olduğu halde, sık sık şarkı söylemekte bir sakınca görmezdi. Çatlak tonuyla istediği ritim ve ezgileri bulduğunu sanır, oysa gerçekte hiçbir zaman bulamazdı. Korkunç sesinin kulaklarına tatlı bir ezgi biçiminde geldiğine bakılırsa, sesi gibi kulaklarının da müziğe yatkınlıkla hiçbir ilgisi olmaması gerekti. Seslendirdiği her güfteden sonra yüzünde utkulu bir gülümseme belirirdi. Sessizliğini çok ender yitiren, herkese ve her şeye karşı sonsuz bir sabır gösteren, hiç söylenmeksizin bütün bir hafta boyunca büyükannenin idrarındaki kana dayanabilen Glum, aile, bu sese sinirlenirdi. 'Sinirlendiriyorsun beni. Ah, Bolda, çok sinirlendiriyorsun beni...' Bolda'nın et suyu ısınmış, ekmeklere tereyağı sürülmüştü. Martin, ayaklarında yalnızca çorapları, elinde de büyük, sarı, kulplu fincanı olduğu halde, Bolda'nın yanında,

büyükbabanın muazzam yağlıboya tablosunun önünden geçerek yukarıya, Bolda'nın odasına çıktı. Bakışları hüzünlü, zayıf ve dikkati çekecek kadar kırmızı yüzlü bir adamdı büyükbaba. Yanan sigarasını tutan elini, yeşil renkli bir masaya dayamıştı. Resmin altındaki pirinç tabelada şunlar yazılıydı: Saygıdeğer şefimize, kurumun yirmi beşinci kuruluş yıldönümü anısı olarak. 1938. Kendisine teşekkür borçlu memurları.

Martin hep o çok güzel resmedilmiş, uzun ve beyazımsı gri renkteki sigara külünün, her an ayna gibi parlayan masaya düşeceğini sanırdı. Bazen de düşünde külün dökülmüş olduğunu görürdü. Böyle gecelerin sabahında o hafif karabasandan uyanır, hemen tabloya bakmak üzere merdivene koşardı. Ama kül, hep yerinde olurdu. Çok uzun, beyaza çalan gri renkte ve çok güzel resmedilmiş bir külün hâlâ düşmemiş olması, hem bir rahatlık duygusuna, hem de yeni bir karabasanın doğumuna yol açmaktaydı. Bir dökülse, ondan kesinlikle kurtulacaktı artık. Saat zinciriyle, üstünde açık mavi bir incinin parladığı kibar ve gümüşü renkteki kravat, elini uzatsa yakalayabileceği kadar canlı görünüyordu gözüne. Bolda her seferinde aynı sözü söylerdi: "İyi bir insandı Holsteges Karl." Bu sözüyle aynı zamanda büyükannenin o kadar iyi bir insan olmadığını da sezdirmek istemekteydi hiç şüphesiz.

Bolda'nın mavi eteği hep sabun kokardı. Yarısına kadar da sabun lekeleri içindeydi, çünkü başlıca uğraşı, çeşitli kiliseleri fahri görevli sıfatıyla silmekti. Bu sıfatla –'karşılığında para almaksızın'– sildiği üç kilise vardı. Pfarrkirche'ye haftada iki kez giderdi. Köpüklü sularla kaplı zemini, komünyon sırasının bulunduğu yere kadar siler, sonra mihrabın önündeki halıları büyük bir saygıyla katardı. Mihrabı çevreleyen ıslak kısım, daha küçük, ama daha bol köpüklü olurdu. Bolda, bunun içinde, bir bulutun üstünde gezinen esmer tenli bir melek gibi dolaşırdı. Bolda'nın sildiği öbür kiliseler, parkın içindeki Notkirche ile Albert Amca'nın da sık sık gittiği Rahibeler Kilisesi'ydi. Bu sonuncusu, karanlık bir kiliseydi. Sağda, komünyon sırasının arkasında, büyük, kara cilalı bir parmaklık, kiliseyi ikiye ayırmaktaydı. Parmaklığın arkasına ayrıca mavi bir perde konmuştu. Bu iç karartıcı parmaklığın ve perdenin gerisinde rahibeler, hiç durmaksızın –ama hiç durmaksızın– Bolda'dan çok daha gü-

zel olan sesleriyle Bolda'nın söylediğini sanıp da söyleyemediği koro şarkılarını seslendirirlerdi. Bolda, haftanın dört günü temizliğe gitmekteydi. Bu dört gün boyunca kar gibi bembeyaz, buruşuklar içindeki yüzüyle, zayıf, esmer tenli bir melek gibi, kiliselerin içinde, dünyaya sarkmış bulutları andıran köpük yığınlarının arasında dolaşıyordu. Bazen Martin onu ziyarete gittiğinde, elindeki saplı sileceği bir küreğe, mavi eteğini de bir yelkene benzetirdi. Bir an, Bolda'nın, bunların yardımıyla o yeryüzüne sarkan bulutları yine gökyüzüne döndüreceğini sanırdı. Ama bulut, hep yeryüzünde kalırdı; ağır ağır giriş kapısıyla komünyon sırası arasında kalan yerde hareket eder, sonra –daha saygı dolu bir ağırlıkla ve daha beyaz köpüklerle süslenmiş olarak– mihrabın çevresini dolanırdı.

Bolda'nın odası, içindeki fazla pişmiş şalgam, sabun köpüğü ve et suyu kokusuna karşın, rahat bir yerdi. Annesi, odadaki kanepenin, rahibelerin bekleme odalarındaki kanepeler gibi koktuğunu söylerdi. Bu sözlerde, Martin'in anladığı bir anıştırma gizliydi. Bolda bir zamanlar bir süre rahibelik yapmıştı. İşte sözü geçen anıştırma, onun yaşamının bu devresine ilişkindi. Bolda'nın yatağı –gene anneye göre– Tarzan'ın ormandaki döşegini andırmaktaydı. Dışarıda yanan gaz lambalarının ışığı, Bolda'nın oda pencerelerinden girer ve her şeyi yeşilimsi sarı renge boyardı. Martin çorbasını içip üstüne tereyağı sürülmüş iki küçük ekmek dilimini de yedikten sonra, Bolda çekmecelelerinden birinden, Martin'in ancak onun hatırı için gülümseyerek kabul ettiği birbirine yapışmış karamelları çıkarırdı.

Yemeğini bitirdikten sonra ağzına bir karamela atar, Bolda'nın kanepesine uzanır, gözlerini yarı kapadıktan sonra sokak lambasının yeşilimsi sarı ışığı seyre koyulurdu. Çocuk odasında olduğu zaman, Bolda ışığı yakmazdı. Pencerenin yanında, küçük kitaplığının başına otururdu. Bu kitaplıkta yalnızca iki tür okunacak şey bulunmaktaydı: Dua kitapları ve sinemalarda satılan programlar. Bolda her sinemaya gidişinde bir Groschen verip bu programlardan bir tane satın alır, evde resimlerini büyük bir dikkatle inceler ve konuyu çocuğa anlatırken, filmi sanki yeni baştan kurardı. Böyle yaptığı zamanlar, düşüncelerini gereği gibi bir araya toplayabilmek için gözlerini kapatır, onları ancak arada bir, anılarını tazelemek için resimlere bakma gereğini

duyduğunda açar, Martin'e gördüğü filmleri bir tüm halinde, sahne sahne, gerçeği biraz değiştirerek anlatırdı. Anlatımında kahramanların sıraları geldiğinde, onların resimlerine parmağıyla hafifçe vururdu. Anlatımında her şey, tüyler ürpertici bir olayı dile getiren bir şarkıda olduğu gibi karanlık, göz kamaştırıcı ve korkunçtu. Alçaklığın, caniliğin, orospuluğun yanı sıra asalet ve ruhsal yücelik de bulunmaktaydı. Son derece yakışıklı erkekler, çok güzel kadınlar tarafından ya da bunun tersine, çok güzel kadınlar, son derece yakışıklı erkekler tarafından aldatılıyorlardı. Aziz Paulus, sakallı yüzü ve ateş saçan gözleriyle programın üstüne resmedilmişti. Başka bir filmde de Azize Maria Goretti, şehvet düşkünü bir domuz tarafından –şehvet düşkünü domuz da ne demekti? Mutlaka 'ahlaksızlık' ve 'utanmazlık' gibi kavramlarla bir bağıntısı bulunmalıydı bunun– alçakçasına tuzağa düşürülerek öldürülüyordu. Ama Bolda'nın anlattığı filmlerin büyük bir çoğunluğu, sonunda rahibe olan güzel kadınlara ilişkindi. Görünüşe bakılırsa, Martin'in göremediği rahibe filmlerinin sayısı, oldukça kalabalıktı. Üstünde bir rahibe resmi olan sinema afişlerinin üstüne hiçbir zaman 'gençler görebilir' yazısı bulunan beyaz şerit yapıştırılmazdı.

Ama bugün Bolda, pek film anlatmaya istekli görünmüyordu. Gaz lambalarının ışığında pencerenin önünde oturmuş, dua kitapları yığınına karıştırıp duruyordu. Sonunda aradığını buldu. Neyse ki bu, içinde nota olan bir kitap değildi; yoksa bir saat boyunca durmaksızın ilahi söylerdi. Şimdi seçtiği kitapta nota yoktu. Arkadan bakıldığında, ince bedeni ve simsiyah saçlarıyla Brielach'ın annesine çok benziyordu. Odanın içi gittikçe daha fazla kararmaktaydı. Dışarıda gelen ve Bolda'nın koyu renkli mobilyalarına, parlak kabuklu böceklerin görünümünü veren ışığın yeşili, daha da canlı bir ton almıştı. Martin, aşağıdan annesinin sesini duydu. Annesi, beklediğinden çok daha erken dönmüştü eve. Evin önünde otomobiller durmuştu. Annesinin sesi, başkalarının, yabancıların kahkahalarına karışıyordu. Martin yabancı kahkahalardan, daha görmeden, yabancı yüzlerden, getirdikleri çikolatalardan, açtıkları hediyelerden, söylediklerinden ve sordukları sorulardan tiksiniyordu. Alçak sesle Bolda'ya, "Benim henüz dönmediğimi söyle," dedi.

Bolda, duasını kesti. "Anne, daha eve dönmediğini duyarsa kaygılanır."

"Onun girdiğini duymamış olabiliriz!"

"Yalan söylemek yok, yavrucuğum."

"Ama yanında bir çeyrek daha kalabilirim, değil mi?"

"Evet. Ama bir çeyrekten bir dakika fazla kalamazsın."

Annesi yalnız dönseydi, idrardaki kan tehlikesini bile göze alarak aşağı koşacaktı. Ama annesine gelen herkesten, özellikle hep babasından söz eden o şişkodağın iğreniyordu. Adamın yumuşacık elleri vardı ve 'lüks bir şekerçi dükkânının sahibiydi.' Işığın yeşili daha koyulaşmış, Bolda'nın gölgesi daha fazla kararmıştı. Saçları, gölgesinden de karaydı. Sanki bu saçlar kalın, koskoca bir mürekkep lekesiydi; ışığın yeşili, bu fon üzerinde bir benek gibi kalmaktaydı. Yağsız, uzun, dümdüz saçlar, Bolda'nın mırıltıları ve o ancak karanlıkta belirenler: 'Gaeseler,' 'ahlaksızlık,' 'utanmazlık' ve Brielach'ın annesinin fırıncıya söylediği o kelime ve sonunda gene karanlığın içinden kanat çırpıp gelen din dersinin kapsamı içersine giren sorular: Yer-yüzünde varoluşumuzun nedeni nedir?

Her şey ahlaka aykırıydı. Pek çok şeyin utanmayla bağdaştırılabilir bir yanı yoktu. Ve parasız kalan Brielach, saatler boyu nereden kısılabileceğini düşünmekteydi.

Karanlık görünüşüyle bir Hintliyi andıran Bolda, pencerenin dibinde mırıldanmasını sürdürüyordu. Oda, yeşilimsi sarı ışığının yarattığı oyunlarla doluydu. Bolda'nın yatağının üzerindeki rafta duran çalar saat, hafif ve ağır tik taklarıyla işlemekteydi. Aşağı katta ise her şeyi acımasız yıkan gürültü, git-tikçe artmaktaydı; kıkır kıkır gülen kadınlar, kahkaha atan erkekler, annenin ayak sesleri, gereğince yağlanmamış kahve değirmeni -"Çayı tercih mi edersiniz?" ve birdenbire holde patlak veren vahşi haykırış: "İdrarımda kan var; idrarımda kan var."

Aşağıdaki sesler, birdenbire kesilivermişti. Büyükannenin bu zorbalığı, çocuğu bayağı sevindirmiş, içine öç almanın verdiği o tatlı duyguyu doldurmuştu. Bolda dua kitabını kapadı, ona döndü, omzunu dürttü, şirin ve içten gelen bir gülüşten sonra alçak sesle konuştu: "İşte bu kez tam zamanında gördü işini; ah, keşke daha önce tanıyabilseydin onu, o denli kötü bir insan olmadığını anlardın." İdrarımda kan var.

Görünüşe göre annenin konuklarının kulaklarına yabancı olan bu müzik, bir süre onları etkiledi. Sonra boğuk mırıltılar duyulmaya başladı. Albert'in odasından, annesinin doktora telefon ettiğini işitti. Büyükanne, artık bağırıyordu, çünkü doktora telefon edildiğine göre, ilk hedefi olan *iğneye* erişmiş sayılabilirdi ve şimdilik bu kadarı ona yetiyordu. Bu tuhaf, nikel ve camdan yapılma esrarlı alet, ufacık, tertemiz, sinekkuşu gagalı bir yusufluğa benzeyen, içi görünen karnını cam ampuldeki sıvı ile doldurduktan sonra, gagasını büyükanne'nin koluna saplayan bu hayvan, büyükanne'nin ilk hedefiydi.

Büyükanne'nin, bir orgun notaları gibi boğuk ve zengin çıkabilen sesi, şimdi annenin odasından geliyordu. Herhalde konuklarla konuşmaktaydı.

Bolda, ışığı yaktı. Yeşil büyü, kara büyü, Bolda'nın, rahibelerin bekleme odasındaki kanepeler gibi kokan kanepesinde yatabilmekten ve mırıltısını işitebilmekten doğan mutluluk, bir anda uçup gidivermişti. "Artık yapacak bir şey kalmadı, yavrucuğum. Aşağı inmen gerek. Hemen yatabilirsin. Merak etme, herhalde Albert Amca'nın odasında uyuyabilirsin."

Bolda gülümsedi, çünkü gerekli olan büyü sözünü bulmuştu: Albert Amca'nın yanında uyumak.

Çocuk Bolda'ya gülümsedi. O da çocuğa gülümsedi. Martin, ağır adımlarla ve yalnız başına merdivenlerden indi; büyükanne, iri bir vahşi hayvanın gölgesi gibi, annenin kapısının önünde durmuştu. Martin onun o boğuk org sesiyle ve gayet yumuşak bir tonda konuştuğunu duydu. "Düşünün bir kez, idrarımda kan var. Rica ederim düşünün bunun ne demek olduğunu." İçerdeki budalalardan biri, "Doktora haber verildi, hanımefendi," diye karşılık verdi.

Bu arada büyükanne, Martin'in ayak seslerini duymuştu. Seri bir hareketle dönüp odasına koştu, idrar şişesini bir savaş ganimeti gibi sallayarak merdivenin üçüncü basamağında durmakta olan çocuğa gösterdi: "Düşün bir kez canımın içi, idrarımda gene kan var!"

Ve Martin, bu kutsal dakikada söylemekle yükümlü olduğu cümleyi söyledi: "Korkulacak bir şey yok, sevgili büyükanneciğim. Doktor neredeyse gelir."

Büyükanne de, çocuğun koyu sarı renkteki sıvıya karşı gereken saygıyı gösterdiğinden emin olarak şişeyi geri çekerken, bu kutsal anda söylemeyi alışkanlık haline getirdiği sözleri yineledi: "Sen çok iyi kalplisin, canımın içi. Büyükanneni düşünüyorsun." Ve büyükanne hakkında iyi düşüncelere sahip olmayan Martin'in içini derin bir utanç duygusu kapladı.

Büyükanne, bir kraliçe tavrıyla odasına döndü. Mutfaktan koşarak çıkan anne, çocuğu öptü. Annesinin gözlerine bakan Martin, onun akşamın bir saatinde ağlayacağını anladı. Saçları güzel kokan annesini seviyordu. Hep yanında getirdiği kimseler kadar budala olabildiği halde, annesini seviyordu.

"Albert'in de çıkmak zorunda kalması terslik. Seninle yemek istiyordu."

"Bolda karnımı doyurdu."

Annesi, Bolda çocuğun karnını doyurduğu zamanlarda yaptığı gibi, başını sallayarak güldü. Annesi gibi sarışın olan, önünde Bolda'nın pis kahverengi önlüğü ile mutfak masasının üstünde haşlanmış yumurtaları dilimleyen yabancı bir kadın, budalaca bir gülümsemeyle yüzüne baktı. Annesi ise böyle zamanlarda hep söylediği, oğlunun kendisinden nefret etmesine yol açan cümleyi söyledi: "Düşünün bir kez, margarin ve benzeri gibi adi şeyleri nedense çok seviyor."

Kadın ise söylemekle yükümlü olduğuna inanarak: "Ne tatlı şey!"

Annenin odasından gelen öbür budala karılar da, "Ne tatlı şey!" diye bağırdılar. Kadınların dışında iki erkek de ona, "Ne tatlı şey!" demekte hiçbir budalalık görmediler. Akşamları annesinin ziyaretine gelen bütün konukları budalaca buluyordu; bu budala herifler, 'ne tatlı şey' sözünün, erkeklerin ağzına daha fazla yaraştığına inandıkları bir eş anlamını bulmuşlardı. 'Çok şirin çocuk' diyorlardı. Martin onlarla birlikte gitmek, getirilen çikolataları ve kurgulu oyuncak otomobilleri almak zorundaydı. Sonunda yine odasına çekilebildiğinde, odada kalanların birbirlerine 'dehşet bir çocuk' dediklerini de duyardı.

Oysa Bolda'nın odasındaki o yeşil karanlık, Bolda'nın rahibelerin kanepesi gibi kokan kanepesi ya da duvardaki büyük haritasıyla Glum'un odası, ne kadar rahat yerlerdi.

Mutfağa döndü. Şimdi domatesleri dilimlemekte olan aptal kadın, "Böyle çabucak hazırlanan yemeklere bayılırım," diyordu. Annesi, şişelerin mantarlarını açmaktaydı. Bir yanda çay suyu kaynıyordu. Masanın üstünde jambon dilimleriyle, haşlanmış bir tavuğun beyaz etleri duruyordu. Yabancı sarışın kadın, "Tavuk etinden yapılmış salata, nefis bir şeydir, sevgili Nella," diyordu.

Martin birden irkildi: Annesine 'sevgili Nella' diyen konuklar, yalnızca 'Bayan Bach' diyenlerden çok daha sık gelirlerdi evlerine.

"Evet," dedi annesi. "Git. Ben sana yiyecek bir şeyler getiririm."

"Canım yemek istemiyor."

"Emin misin? Hiçbir şey istemiyor musun?"

"Hayır," diye karşılık verdi. Annesinin pek mutluya benzemeyen görünüşü, birden içine dokunmuştu. "Teşekkür ederim. Canım gerçekten bir şey yemek istemiyor," diye ekledi.

Şimdi tavuğun kemiklerindeki etleri bir bıçakla sıyıran kadın, "Albert Muchow'un sizinle oturduğunu daha önce de duymuştum, sevgili Nella," dedi. "Kocanızı tanıyan bu adamla tanışmaya can atıyorum. Ruhların dünyasının en ortalık yerine adım atmak, çok çekici geliyor bana."

Albert'in odasını seviyordu; her taraf tütün ve Albert'in dolabında yığılı duran yeni yıkanmış çamaşır kokusuyla doluydu. Kar gibi bembeyaz, yeşil çizgili, pas rengi çizgili, yeni yıkanmış gömlekler çok güzel kokardı. Gömlekleri çamaşırhaneden getiren genç kızın kokusu da bunların kokusu gibi güzeldi. Kızın saçlarının rengi o denli açıktı ki, hemen hemen teniyle aynı renkte olduklarını söylemek mümkündü. Işıktaki çok güzel görünürdü. Hep sevimli olduğu, hiçbir budalaca yanını görmediği için Martin onu severdi. Çocuğa sık sık reklam balonları getirirdi. O da bunları şişirir ve -Brielach'la birlikte- odada saatlerce, herhangi bir şeyi kırıp dökme korkusu olmaksızın, el topu oynayabilirdi. Büyük, sert ve çok ince balonlardı bunlar; üzerlerine ıslak tebeşirle 'Buffo her şeyinizi yıkar' yazılmıştı. Albert'in masasının üstünde bir yığın resim kâğıdı bulunurdu hep. Boya kutusu ise köşede, Albert'in tütün kutusunun yanındaydı.

Annesinin odasından hâlâ kahkahalar yükselmekteydi. Öfkelenen Martin, bir an eline bir idrar şişesi alıp bütün evi dolaşarak idrarımda kan var, diye avaz avaz bağırabilmeyi çok isterdi.

Bir akşam daha berbat olmuş sayılırdı. Albert de konukların yanına gitmek zorunda kalacaktı. Annenin evde olduğu konuksuz akşamlarında, hep annenin odasında otururlardı. Bazen Glum da yarım saat için yanlarına gelir, bir şeyler anlatırdı. Ya da Albert piyanonun başına geçer bir şeyler çalar, anne de okurdu. Ama Albert Amca'nın onu alıp otomobille gezdirdiği ya da dondurma yemeye götürdüğü akşamların üstüne yoktu. Büyük horozlu dükkânını içine yansıyan parlak ve renkli ışıkları, kullakları tırmalarcasına yüksek sesle çalınan plakları, o tadını pek iyi bildiği dondurmayı, içinde buz parçacıklarının yüzdüğü açık yeşil renkteki limonatayı severdi. Gecelerini zehreden, onu çok tatlı ve çekici bulan budala erkek ve kadınlardan ise tiksiniirdi.

Dudaklarını araladı, boya kutusunun kapağını açtı, uzun kalın fırçayı eline aldı, suya batırdıktan sonra uzun uzun siyah boyanın içinde çevirdi. Dışarıda bir otomobil durmuştu. Bunun Albert'in değil, ama doktorun arabası olduğunu hemen anladı. Fırçayı elinden bırakarak kapının çalınmasını bekledi. Sonra hole koştu. Şimdi ona her zaman heyecan veren olaya bir kez daha tanık olacaktı. Büyükanne odasından fırlamış, "Doktor, sevgili doktor, idrarımda gene kan var," diye haykırmaktaydı. Kısa boylu, siyah saçlı, çekingen bir adam olan doktor, gülümsemi ve büyükanneyi yumuşak bir şekilde itip odasına soktuktan sonra, ceketinin cebindeki küçük deri çantayı çıkardı. Bu çantanın büyüklüğü, Brielach'ın elindeki marangozun sigara tabakası kadardı. Doktor, koltukta oturan büyükanne'nin kol düğmesini açarak bluzunu yukarıya kıyırdı. Ne zaman böyle yapsa, başını salları ve büyükanne'nin gerçekten Albert Amca'nın gömlekleri kadar beyaz olan tombul koluna hayranlıkla bakarak, "Tıpkı bir genç kızın kolu gibi," diye mırıldanırdı. Büyükanne de gülümser ve utkulu bakışlarını ya masanın tam ortasında ya da tekerlekli çay masasının üstünde duran idrar şişesine çevirirdi.

Bu arada Martin, ampulü tutardı. Oysa annesi, "Daha görünce fena oluyorum," diyerek bu işi yapamazdı. Doktor am-

pulün boynunu eğeleyip kopardıktan sonra, çocuk onu hiç eli titremeden tutar, doktor da 'küçük kahraman,' diye onu överdi. Martin, küçük kolibri gagasının soluk renkli sıvıya dalışını, doktorun enjeksiyonun kolunu çekişini, iğnenin, etkisi inanılmayacak kadar güçlü olan o bembeyaz hiçlikle doluşunu dikkatle izlerdi. Bu arada büyükannenin yüzünden sonsuz bir mutluluk, huzur ve güzellik akardı.

Doktor, iğneyi aniden –sanki ısırır gibi– büyükannenin koluna sokup da, beyaz ve ince deri –kuşun gagaladığı bir zar gibi– iğnenin girdiği yöne doğru gerildiğinde, Martin ne mide bulantısı, ne de en ufak bir korku duyardı. Doktor, o sonsuz mutluluk kaynağını büyükanneye zerk ederken, büyükanne sabit bakışlarını yan tarafa, tekerlekli çay masasının alt rafında duran kanlı idrara dikerdi. Doktor, gagayı gene hızlı bir hareketle koldan çekerken, büyükannenin o esrarlı ve mutluluk dolu iç çekişi duyulurdu. Martin, korkmasına karşın doktor gittikten sonra da büyükannesinin yanında kalırdı. Merakı, korkusundan üstün çıkardı. O odada, korkunç bir olaya tanık olmaktaydı; Grebake ile Wolters'in çalılıkta yaptıkları şey ya da Bri-elach'ın annesinin bodrumda fırıncıya söylediği söz kadar korkunç bir olaya, ama bu korkunç olayın, güzel ve esrar dolu bir yanı da vardı. Başka zaman olsa, gönüllü olarak büyükannenin yanında kalmayı aklının köşesinden bile geçirmezdi. Ama iğne yapıldıktan sonra kalıyordu. İğneden sonra büyükanne yatağına uzanır, içinden onu gençleştiren, aynı anda hem mutlu, hem de mutsuz kılan bir dalga fışkırdı; hem büyük bir hazla içini çeker, hem de ağlardı. Yüzü canlanır, buruşukları yok olur, gözlerine bir parlaklık gelirdi. Gözyaşları sicim gibi yanağını ıslatırken, yüzü mutluluk ve huzur dolu olurdu. Böyle anlarda çocuk, başka zaman ona ancak korku veren büyüannesini ve onun büyük, geniş, canlanmış yüzünü severdi ve günün birinde büyüüp de kendini mutsuz hissettiğinde, ne yapması gerektiğini anlardı. O da o zaman kolunu, büyükannesine mutluluk veren o kuşa ısırtacak, o renksiz hiçlikten damarlarına akıttıracaktı. Bu düşünceler kafasından geçerken, hiçbir şeyden, hatta çay masasının en alt tarafında duran şişeden bile iğrenmezdi.

Sonra elini büyükannesinin yüzüne koyardı. Önce sağ, sonra sol yanağına dokunur, alnını okşar, sıcak ve sakin soluğu-

nu hissetmek için ağzına tutardı. Ama sonunda gene elini onun yanaklarına indirir ve uzun süre orada bırakırdı. Bir yüksüğün ancak yarısını doldurabilecek miktarda renksiz bir sıvının böylesine değıştirdiğı bu güzel, çok güzel yüzden, artık nefret etmezdi. Bazen büyükannesini iğneden sonra hemen uyumaz, kapalı gözleriyle ve yumuşak bir sesle, "Benim iyi yürekli yavrum," derdi. Çocuk, *öbür* zamanlarda ondan nefret ettiğı için kendi kendinden utanırdı bu sözleri duyunca. Büyükanne uyuduktan sonra, rahat rahat onun odasını gözden geçirebilirdi, oysa *öbür* zamanlarda korku ve tiksintiden zaman bulamazdı bunu yapmaya. Büyük, koyu renkli, eski ve değerli vitrine bakardı. İçi, her büyüklükte ve her kalınlıkta cam eşyalarla tıka basa doluydu. Kristal kâseler, incecik camdan yapılma minimini içki kadehleri ve sonra cam biblolar, üzerinde süt rengi desenler bulunan mavi gözlü cam karaca, bira kupaları, vitrini süsleyen eşyalar arasında görölmekteydi. Sonra, eli hâlâ büyükannesinin yüzünde olduğı halde, babasının resmine bakardı. Bu resim, annesinin yatağının üzerinde asılı olandan daha büyüktü. Ayrıca babası bu resimde daha da gençti. Çok gençti ve gülüyordu. Ağzında piposu vardı. Çok koyu renkli olan saçlarının ardında parlak bir gökyüzü görünmekteydi. Gökyüzündeki küçücük beyaz bulutlar, pamuk parçacıklarını andırıyordu. Resim öylesine net çekilmişti ki, babasının üstündeki hırkanın düğmelerinin kabartma desenlerini seçebiliyordu. Bunlar, çiçek desenleriydi. Babasının küçük, koyu renk gözleri, sanki orada, vitrin ile çay masasının arasındaki loş köşede etiyle kemiğıyle gerçekten duruyormuş gibi bakıyordu ve Martin, babasının bu resimde neşeli mi, yoksa hüznü mü olduğunu hiçbir zaman, ama hiçbir zaman anlayamamıştı. Babası çok genç görünüyordu. Neredeyse lisedeki çocuklar kadar gençti. Ama görünüşünün bir *babaya* benzer yanı yoktu. Babaların görünüşü genellikle daha yaşlı, daha heybetli ve daha ciddiye. Babalar kahvaltıda *yumurta* yerler, gazete okurlar ve bir tek hareketle sırtlarındaki ceketi çıkartabilirlerdi. Albert Amca nasıl *öbür* çocukların amcalarına benzemiyorsa, babası da *öbür* çocukların babalarına benzemiyordu. Babasının bu kadar genç oluşu ile hem övünüyor, hem de bundan ötürü üzülmüyordu; sanki tam bir baba değildi. Annesi de onun gözünde tam bir anneye benzemiyordu.

Başka çocukların annelerine benzemiyor, onlar gibi kokmuyordu. Yaşamı çok daha hafife alan, öbür çocukların annelerinden çok daha genç olan bir anneydi. Üstelikte başkalarının yaşamını, başka çocukların annelerini geniş ölçüde etkileyen o nesneden, *paradan*, hiç söz etmiyordu.

Babasının, mutlu bir görünüşü yoktu; sonunda hep bu sonuca varırdı. Ama buna karşılık bütün babaların yaşamında önemli rol oynayan bir kelime, *dert* kelimesi de babasının görünüşü ile bağdaştırılamıyordu. Bütün babalar *dertliydi*, daha yaşlıydılar ve onların mutsuzluğu, kendi babasınınkinden farklı bir mutsuzluktu...

Yukarıda, Glum'un odasının bir duvarını boydan boya kaplayan haritanın üstünde, üç kalın nokta vardı. Birincisi, Glum'un doğduğu yeri, ikincisi, halen bulundukları yeri, üçüncü nokta ise babasının şehit düştüğü, Kalinowka'yı gösteriyordu.

Eli hâlâ yüzünde olduğu halde büyükannesinin varlığını unutmuştu; annesini, evdeki budala konukları, Glum ve Bol-da'yı, hatta Albert Amca'yı bile unutmuştu. Sakin sakin babasının çay masası ile vitrininin arasındaki loş köşede asılı duran resmine bakıyordu.

Annesi almaya geldiğinde, o hâlâ böyle oturmaktaydı. Albert de çoktan eve dönmüştü. Tek kelime söylemeksizin annesiyle çıktı, elbiselerini çıkartıp Albert'in yatağına yatarken aklına o dize geldi:

*'Hep günahları ölçü alırsan, ey Tanrım,
Kimi bulabilirsin karşında tertemiz olan?'*

Albert ona yorgun olup olmadığını sorduğunda da, yalnız kalmak istediğinden, "Evet," diye karşılık verdi. Işık söndükten sonra, yan taraftan kulağına çalınan budalaca gülüşler de rahatsız etmezdi onu artık. Gözlerini kapar, kafasında babasının resmini canlandırmaya çalışır ve onun tıpkı resimdeki gibi, genç yüzlü ve tasasız, belki de güler yüzle, Albert Amca'dan bile genç görünüşüyle düşlerine girmesini ümit ederdi. Babasıyla gezmeye çıkar, hayvanat bahçesine gider, birlikte otomobilde uzun yollar aşar, sigarasını, piposunu yakar, otomobili yıkamasına ve bir yeri bozulduğunda, onarmasına yardım ederdi. Onunla sonsuza uzanan düzlüklerde atlı gezintilere çıkar ve kendi kendine,

"Ufuklara doğru at sürüyoruz," diye mırıldanmaya bayılırdı. Ufuk kelimesini yavaş yavaş, sanki saygıyla söyler, babasının böyle, at üstünde, direksiyon başında, ufukların yolunda düşlerine girmesini ümit eder, bunun için Tanrı'ya yalvarırdı.

Uyanık olduğu sürece bu görüntüler ve babasının resmi, gözlerinin önünden gitmezdi. Kol saati, yün örgüsü yelek ve içinde yarım kalmış dizelerin yer aldığı not defteri gibi babasına ait olan eşyalara bakardı. Ama babasını düşünde görmek yolundaki o çaresiz çabası hep boşa çıkar, babası hiç gelmezdi. Albert Amca ona bakmak üzere odaya girdiğinde de yalnız kalmak, rahatsız edilmemek için uyuyormuş gibi yapar, Albert Amca oda da bulunduğu sürece kapalı gözlerinin ardında, resimdeki ağzında piposuyla babaya benzer yanı olmayan bir güler yüzlü genç görüntüsünü saklardı.

Adlarını hafifçe mırıldanarak ülkeleri dolaşırdı: Fransa, Almanya, Polonya, Rusya, Ukrayna Kalinowka ve sonra karanlıkta ağlar, bir türlü gelmek bilmeyen düş için yalvarırdı. Babası şehit düştüğünde, Albert Amca yanındaydı. Bazen o sahneyi, *Gaeseler*'i, köyü ve *boktan* diye nitelendirdiği o savaşı anlatırdı. Ama bunların hiçbirinin yararı dokunmuyor, babası onun istediği görüntüyle düşlerine gelmiyordu.

Babasının yattığı toprağı, Bolda'nın saçları gibi düşünürdü. Babasını yutan, onu taze, yapışkan asfalt gibi, düşlerine gelmesine engelleyecek kadar sımsıkı tutan mürekkep koyuluğunda bir karanlık... Sonunda babasının yüzünü ağlar halde bile kabullenmeye yanaşır, ama düşleri gene boş kalırdı.

Karanlıkta babasının yüzünü sürekli olarak görebilmesi, büyükannenin odasındaki resmi daha önce rahatsız edilmeden seyredilmiş olmasına bağlıydı. Bu ise ancak idrardaki kan komedisi oynandığı, doktor geldiği ve büyükanneye kolundan mutluluk iksiri verildiği zaman olabilirdi.

Bildiği bütün duaları okur, hepsinin sonuna da; Tanrım, ne olur babamı düşlerime sok, cümlesini eklerdi.

Sonunda babası düşüne geldiğinde, istediğinden çok farklı bir görünümdeydi: Büyük bir ağacın altına oturmuş, ellerini

yüzüne kapatmıştı. Ve yüzünün örtülü olmasına rağmen, gördüğünün babası olduğunu biliyordu. Babası sanki bir şeyi bekler, bir şeyi çok uzun zamandan beri bekler gibiydi. Yüzündeki acı ancak *milyonlarca* yıldır bekleyen birinin yüzünde görülebilirdi ve babası ne zaman ellerini yüzünden çekse, bundan sonra olacakları bildiği halde gene de korkardı. Babasının yüzü yoktu ve sanki işte gördün şimdi, der gibiydi. Belki de yüzüne kavuşmayı beklemekteydi babası, o ağacın altında. Toprak, Bolda'nın saçları gibi kapkaraydı ve babası yüzünden yoksun, yapayalnızdı. Yüzünün olmamasına karşın, mutsuzluğu ve yorgunluğu anlaşılıyordu. Konuşmaya başladığında, hep Gaeseler'den söz edeceğini sanır, oysa babası ne bu adı ağzına alır, ne de onunla ilgili bir tek söz ederdi.

Yan tarafta bulunan bir budala karının kahkahası ile kendine geldi ve babasına ait düş, böyle birdenbire kesiliverdiğinden, öfke ve hayal kırıklığı ile yanan başını gözyaşları içinde yastığına gömdü. Düş kesilirse, belki babası bir yüze kavuşacak, konuşmaya başlayacaktı.

Yan taraftan gelen kahkaha, gittikçe uzaklaşana dek, uzun süren, şiddetli bir ağlama nöbeti geçirdi. Ondan sonraki düşünde, mutfaktaki sarışın kadını gördü. Kadın, domates ve yumurtalarla uğraşacağına, muazzam ilaç ampullerinin boynunu eğeliyordu. Güler yüzlü doktor da bu cam balonların içinde bulunan şeyi büyük enjektörlere çekmekteydi.

Bolda, kar gibi bembeyaz yüzü, kömür gibi kapkara saçlarıyla bir sabun bulutunun üstünde kürek çekerek ağır ağır yaklaştı. Yüzü kırışksız, iğneden sonra büyükanneninki gibi gerindi. Ve sesi güzel, hem de çok güzeldi. Bayan Borussiak'ın sesinden bile güzeldi. Dişlerinin arasında tuttuğu, üzerinde Azize Maria Goretti'nin resmi bulunan sinema programıyla birlikte kürek çekerek gökyüzüne doğru yükseldi. Program, sanki gökyüzüne giriş biletiydi.

Ama babası, bir daha görünmedi düşünde; yan odadan gelen o budalaca kahkaha, onu kesin olarak uzaklaştırmıştı. Mutfaktaki sarışın kadın da düşünde Bolda'nın varlığına son vermiş, suda yüzer gibi havada dolaşmaya, "Tatlı çocuk, tatlı çocuk, tatlı çocuk," diye seslenmeye başlamıştı. Onun varlığına da büyükannenin arkadan gelen o vahşi haykırışı son verdi: İdrarımda kan var!

ALTINCI BÖLÜM

Heinrich kendini derinliği bilinmeyen bir su birikintisinin yüzeyini kaplayan ince bir buz tabakasının üstünde yürür gibi hissediyordu. Buz, o zamana dek hiç kırılmamıştı ve çevre, kırıldığında hemen yardıma koşmaya hazır, güler yüzlü insanlarla doluydu. Ama bütün bunlar, günün birinde buzun kırılacağı ve suyun derinliğinin bilinmezliği gerçeğini değiştirmiyordu. Buz tabakasında kendini henüz tehlikesiz bir çıtırtı ile belli eden ilk çatlak, annesinin fırıncıya söylediği söz karşısında Martin'in düştüğü dehşeti fark ettiği güne rastlıyordu. Bu, erkeklerle kadınların birleşmesi anlamına gelen çirkin bir sözdü. Heinrich'e göre, bunun hiç de güzel olmayan asıl oluş biçimine göre, birleşme sözcüğü bile fazla güzeldi. Kıpırmızı kesilen suratlar ve iniltiyle olup biten bir şeye güzel diyebilme olanağı var mıydı? Leo ile kadın biletçiyi, bu işi yaparlarken görmüştü. O zamanlar Leo, amcası değildi daha. Çorbayı götürmek üzere kapıyı vurmaksızın odaya girince, kadının korkunç çığlığı ve Leo'nun maymundan farksız yüüyle karşılaşmıştı. Kahrolasıca piç demişti Leo. Birkaç gün sonra da biletleri delmek için kullandığı aleti sertçe başına vurup "Sana terbiyenin ne olduğunu öğreteceğim, küçük dostum," demişti. "Kapı vurmasını öğrenemedin mi hâlâ!" Sonraları kapı hep kilitli kalmıştı, ama annesi Leo'nun yanına girdiğinde de herhalde aynı şey olmaktaydı. Çok çirkin bulunduğu bir şeyin yanında birleşme kelimesi fazla güzel kalıyordu. Ama belki Leo Amca'nın söylediği kelime çirkindi, ama bu işin niteliğine daha uygun düşüyordu.

Martin'in düştüğü dehşet, buz tabakasının altındaki suyun ne denli derin olduğunu göstermekteydi. Su çok derin ve çok

soğuktu. Üstelik çözülmesini önleyebilecek bir gücü de düşünmek zordu. Önemli olan, ne paraydı, ne de Martin'in evindeki buzdolabının içindekilerle kendinin her gün parayı kuruşu kuruşuna hesaplayarak satın almak zorunda olduğu şeyler arasındaki farktı. Günlük alışverişin ekmek, margarin, patates; Leo olacak iğrenç herif için mutaka; Wilma, kendisi ve annesi için de bazı bazı aldığı yumurta oluşturunuyordu. Önemli olan, Albert Amca ile Leo ve Martin'in o kelime karşısında düştüğü dehşetle kendisinin aynı kelimeyi duyduğunda kapıldığı hafif ürperti arasındaki farktı. Bu ürperti, o kelimenin artık annesinin kişiliğine hepten girmişliği karşısındaki tiksintisini dile getirmekteydi.

Gerçekte Martin'in annesiyle kendi annesi arasındaki fark o denli büyük değildi ve Heinrich, bütün farkın paradan ileri geldiğini kabule hazırdı. Hem belki de buz hiçbir zaman kırılmayabilirdi.

Okuldayken de aynı buz tabakasının üstünde gezinir gibiydi. Okulun papazı, Martin günah çıkartırken annesinin fırıncıya söylediği kelimeyi yinelediğinde, sandalyesinden düşecek gibi olmuş, yalnızca kulağına çalınmış bir kelime yüzünden ağızdan beş Vaterunser ve beş Ave Maria¹ okumak zorunda kalmıştı. Papaz, yumuşak, içtenlikle dolu, Will Amca'yı andıran sesiyle lekesiz bakireden, Tanrı'nın insanı mutlu kılan lütfundan, yürek temizliğinden ve kötülük nedir bilmeyen ruhlardan söz etmişti. Papazın güzel sesi ve iyilik akan yüzü annesinin, 'ahlaksız' olmasına karşın, birinci komünyon için para bulmasını sağlamıştı. Ama acaba o papaz, Leo Amca'nın sinekkaydı tıraş olmuş, temizlikten kızarmış, tıraş losyonu kokan maymun suratını görmüş müydü hiç?

Buzun üstünde, derinliği ancak buz tabakası kırıldıktan sonra anlaşılabilecek bir su birikintisinin üzerinde yürümekteydi. Annesi de artık eski annesi değildi. Gerçi söylemişti o kelimeyi bir kez ama, zaten söylemezden önce değişmişti. Annesinin sessiz ve sevimli yüzüyle geceleri Erich Amca'nın göğsüne sirkeye batırılmış bezleri koyuşunu, Gert'e gülümsemesini, Karl ile konuşmasını anımsıyordu. Bütün bunlar, 'çocuğun aldı-

¹ Dua adları. (Çev.)

rılmasından' daha öncenin anılarıydı. Hastanede annesinin yüzündeki çizgiler, birdenbire sert bir görünüm alıvermişti.

Buz, bazı kenar kısımlarda tehlikesiz, sık kısımlarda yer yer kırılmıştı. Buralarda kolayca yeniden donması olanağı vardı. Sözgelisi Will'in gece terleme öyküsü, onu yalnızca güldürüyordu. Will'in kitaplara ve filmlere ilişkin konuşmalarına nasıl gülüyorsa, bu öyküye de öyle gülüyordu. Bu sözler, düşlerdeki sayıklamaları, suyun dibinde yatan lanetlenmiş bir ruhun ağzından çıkıp yüzeydeki buz tabakasına dek yükselen ve orada, dondurmacı dükkânındaki fısıkye gibi ışık oyunlarına yol açan kabarcıkları andırmaktaydı.

Margarin fiyatlarının yükselmesiyle birlikte annesi için yine hesaplar yapmak zorunda oluşu yakındı, her halde. Annesi ne hesap yapabilir, ne de para artırabilirdi. Evin geçim hesaplarının tümünü Heinrich tutmak zorundaydı. Leo'nun ağzından çıkan ve Gert Amca'dan miras kalan 'bok' kelimesini gölgede bırakan kelimeler de yakın birer gerçektir. Sonra baktıkça aralarındaki yaş farkının gittikçe azaldığını hissettiği babasının resmi, annesinin gittikçe daha sertleşen, dudakları incelen yüzü, Leo Amca'nın sözlerini daha sık kullanışı, Leo Amca ile daha sık dansa gidişi ve nihayet onun şarkılarını gittikçe daha fazla diline dolayışı da, yakınında bulunan gerçeklerdi. Aslında annesinin yaptıklarını, ancak filmlerde belli kadınlar, üstünde 'gençlere yasaktır' yazılı kırmızı şeritlerin yapıştırıldığı film afişlerinde resmi bulunan kadınlar yapmaktaydı.

Sinema güzel bir yerdi ve içi sıcacıktı. Orada kimse kimseyi göremez, kimse kimseyle konuşamazdı. Ve insan, orada başka hiçbir yerde yapamadığı bir şeyi yapabilir, *unutabilirdi*.

Öğretmeninin sözleri de tıpkı papazın söylediklerine benziyordu. Onlar üstünde yürüdüğü buz tabakasının yüzeyine parıltılar saçarak damla damla konuyor, ama hiçbir zaman ona dek ulaşamıyordu. Yumurtalar pahalılaşıyor, ekmek, kilo başına beş fenig birden fırlıyor ve bunlar yetmezmiş gibi Leo olacak domuz da kahvaltılarını gittikçe kötüleştiklerinden yakınıp onu para aşırarak suçluyordu. İşte buydu gerçek ve yakınındaydı. Nefret ettiği o maymun suratlı herif aynı zamanda aptaldı da. Heinrich hesabı önüne koyduğunda, inanmak zorunda kalmıştı. Ama bu, söylediği kelimeye gücünden bir şey yitirt-

memişti: *Para almak*. Annesine çok dikkatle bakmıştı; annesi *bir an* için Leo'ya inanmıştı. Yalnızca *bir an* için. Ama bu bir an, çok uzun, çok fazlaydı. Annesiyle Leo, hep gezmeye gittiklerinden, Heinrich çok hesaplı davranmak zorundaydı ve Wilma'nın sırtına bir elbise bile alınamıyordu. Ama hırsızlık yaptığı sylenebiliyordu. Dertleşebileceği kimsesi yoktu. Martin'e söylese anlamazdı. Albert Amca'ya ise şimdi söylemeye çekiniyordu, ama daha sonra bir gün söyleyecekti. O, birisini, özellikle Heinrich'i zimmetine para geçirmekle suçlamanın ne demek olduğunu anlayabilecek tek insandı. Ama öcünü sert bir şekilde almış, iki hafta süreyle alışveriş işini bırakmıştı. Varsın annesiyle Leo stlensinlerdi bu işi. Ama daha birinci haftanın sonunda evde ağza atacak bir tek lokma kalmamış, geçim düzenleri ık-maza girmişti. Annesi ağlamış, Leo dişlerini gıcırdatmıştı. Sonunda ona, bu işi yapması için yalvarmışlardı. O da yapmıştı; ama annesinin kendisinden kuşkulandığı o *nı* unutmamıştı.

Martin'in evinde bu konuları konuşabileceği bir kişi vardı ki, o da Albert'ti. Daha sonraları, tatilde Albert'in annesine gittikleri zaman, Wilma'nın bakımını Will zerine aldığında, elbet o korkunç hırsızlık sözü hakkında konuşma fırsatını bulacaktı. Yarım akıllı Bolda iyi bir insandı, ama para konularında onunla da konuşmak mümkün değildi. Martin'in annesine gelince, bir kere kendi annesinden daha paralıydı. Ama aralarındaki fark, yalnızca bu değildi: Martin'in annesi, kendine özgü güzelliği ile onun annesinden daha güzeldi, filmlerdeki kadınlar gibiydi. Ama paradan hiç anlamazdı. Bykanneyle para hakkında konuşmak ise hoş şey değildi, çünkü para sözü geçer geçmez hemen ek defterine sarılırdı. Albert olsun, büyükanne, Will ve Martin'in annesi olsun, hepsi ona para vermekteydiler. Ama bu para da ne buz tabakasını sertleştirebiliyor, ne de altındaki suyun derinliğini kesinlikle bildirebiliyordu. Evet, gerçi onunla annesine bir şey alabilir, filmde gördüğü kadının kullandığı türden bir kırmızı deri çanta ve bunun yanı sıra da kırmızı deri eldivenler hediye edebilirdi. Wilma'ya bir şey alabilir, sinemaya gidebilir, dondurma yiyebilir, evin bütçesi için bir köşeye biraz para koyabilir, Leo'ya ise meydan okurcasına *hiçbir* şey almaya-bilir, gene meydan okurcasına, bu iyi durumdan onun yararlanmasını nleyebilirdi. Ama ne yazık ki bu para, evi, onunla ilgili

her şeyi, bir daha buz üstünde yürümeyeceğini bilmenin vereceği güvenlik duygusunu ve hepsinden önemlisi, Albert Amca ile Leo arasındaki farkı satın almasına yetecek denli çok değildi.

Okulda öğretmenin ve papazın söyledikleri, Karl'ınkilere uygun düşüyordu. 'Yeni yaşam' güzel bir sözdü ve Heinrich, bu sözü duyduğunda kafasında bir şeyler de canlandırabiliyor, ama bunların hiçbirini gerçekleştirme olanağının bulunmadığını da biliyordu. Annesinin yüzü gittikçe yağlanıyor, çizgileri daha da sertleşiyordu. Artık babasından iyice uzaklaşmış, Heinrich, babasının yaşına yaklaşırken, o babadan daha fazla yaşlanmıştı. Şimdi Heinrich onu yaşlı, hem de çok yaşlı bir kadın olarak görüyordu. Oysa hastanede 'çocuğu' aldırıldığında ve Leo ile ilk kez dans ettiğinde, annesi henüz gençti. Akşamları, Leo ile birleşmeye gitmezden önce üstünkörü alnına koyduğu eli de şimdi daha ağırlaşmıştı.

Annesi de çekildikten sonra, yanında yalnızca o 'aldırılma-yan' çocuk, yani Wilma kalırdı. İki yaşını doldurmak üzere olan çocuk, her nedense hep kirli olurdu. Leo ise pislikten nefret ederdi; her zaman tertemizdi, yüzü her zaman tıraş suyu, ayakkabılarıysa cila kokardı. Elleri fırçalanmaktan ötürü kıpkırmızı, tırnakları pırıl pırıldı. Biletleri delmek için kullandığı aletin yanı sıra ikinci bir silahı daha vardı ki, bu da tırnak törpüsüydü. Bu uzun ve yüzeyi pütürlü, yivli teneke parçasıyla küçük Wilma'nın parmaklarına vururdu. Heinrich, her sabah Wilma'yı yıkamak için su ısıtır, elinden geldiğince sık sık çamaşırlarını değiştirir, ama gene de çocuğu tümüyle temizlemeyi beceremezdi. Wilma, bütün güzelliğine ve akıllılığına karşın, açıklanamayan bir nedenden ötürü hep pis kalıyor, zavallı Heinrich de bu durum karşısında ne yapacağını şaşırıyordu.

Anne, saat yarımda fırına gittiğinden, Leo öğleden sonraki vardiyada çalışacağı zamanlar, Wilma ile evde yarım saat yalnız kalırdı. Birlikte yalnız kaldıkları ilk günden bu yana da Wilma, daha onu karşısında görür görmez bağırmaya başlıyordu. Ama Leo, onu korkutmak için elindeki parlak madeni aleti, havaya kaldırdığında, kızcağızın çığlıkları korkunç bir böğürmeye dönüşüyordu, sürünerek Heinrich'in yanına gidip ona sımsıkı yapışıyordu. Ancak Leo evden çıktından ve Heinrich çoğu zaman kulağına eğilip Leo gitti, Leo gitti, Leo gitti diye fısıldadıktan

sonra yatışıyordu. Ama ağlaması, o zaman da sürüyor ve Heinrich'in elleri, dökülen gözyaşlarıyla sıırsıklam oluyordu. Öğleden sonraları evde çoğunlukla yalnız ikisi bulunurdu. O zaman Wilma uslu uslu oturur ve hiç ağlamazdı. Annenin Leo ile dansa gittiği akşamların ise başka tür bir güzelliği vardı: böyle akşamlarda Heinrich, eve yalnız Leo'nun bulunmadığı saatlerde gelmek isteyen Martin'e – Martin de en az Wilma kadar korkmaktaydı Leo'dan– haber verirdi. İkisi birlikte çocuğu yıkarlar, karnını doyururlar ve onunla oynarlardı. Gündüzleri Martin'in evinin bahçesinde, Wilma bir köşede kendi kendine oyalanırken, futbol oynadıkları da oluyordu. Akşamları Heinrich, yatağında Wilma ile yalnız kalınca, dualarını mırıldanır ve yaşamlarına girmiş bütün amcaları düşünürdü. Yanında, başparmağı ağzında olduğu halde tertemiz yatan Wilma bir süre sonra dalar ve Heinrich ancak kendi de uyumak istediği zaman onu alıp küçük yatağına taşırdı. Bu arada yan tarafta annesi Leo ile birleşirdi. Heinrich hiçbir şey duymazdı ama orada neler olup bittiğini bilirdi.

En çok hangi amcayı sevmiş olduğunu düşündüğünde, hep Karl ile Gert arasında bocalardı. Sevimli, ama titiz bir adam olan Karl, evlerine 'yeni yaşam' ilkesiyle girmişti. Her konuda fikir almak için ona başvurulurdu. Ona özgü olan koku, belediye memurları için pişirilen çorbanın kokusuydu. Sefertasının yelken bezinden dikilmiş kılıfını Wilma şimdi oyuncak torbası olarak kullanmaktaydı.

Gert'e gelince, o da Karl gibi eli açık bir insandı. Akşamları eve hep güler yüzle döner, malalar, spatüller ve aralıkları ölçmeye yarayan su terazisi gibi aletlerini bir kovanın içinde taşırdı. Gıda maddeleri şeklinde ödenen günlük kazancını ise büyük bir cömertlikle hemen masasının üstüne çıkarırdı. Bunlar, çoğunlukla margarin, ekmek, tütün, et ve undu; birkaç kez de, o zamanlar değeri çok büyük olan ve çok ender bulunan küçük, beyaz, tadı nefis bir şey, bir yumurta getirmişti. Annenin yüzü en çok Gert'in zamanında gülmüştü. Gert çok gençti ve koyu saçları vardı. Kızma birader oyununu küçümsememişti hiç. Bazen annesinin, Gert'le yattığı yatakta bile güldüğünü duyar, ama anne, Heinrich'in gözünde değerinden bir şey yitirmezdi. Oysa

Karl'la yatariken annesinin kısık gülüşlerini düşününce aynı yargıya varamıyordu. Gert, geride öyle olumlu anılar bırakmıştı ki, annesi ile birleşmiş olması gerçeği bile bunları bulandırmıyordu. Gert, akşamları işten sonra bir de alçı ve çimento satışı yapardı. Çimentoyla alçıyı, tıpkı un satarmış gibi, çuvalardan çıkarır, mala ile yarımsar kiloluk kesekâğitlarına doldururdu.

Karl'a gelince, Gert'ten çok farklı olmakla birlikte, onun kadar sevimli bir insandı. Amcalar arasında aksatmadan kiliseye giden, yalnızca oydu. Heinrich'i de yanına alır, ona din bilgileri verir, duaları açıklardı. Akşamları ise akşam yemeğinden sonra gözlüklerini düzeltir, 'yeni yaşam'a ilişkin görüşlerini anlatmaya başlardı. Ne günah çıkartır, ne de komünyonu katılırdı, ama kiliseye gider ve dinle ilgili her şeyi bilirdi. Hep düşünceli, işlerinde titizdi. Ama aynı zamanda da sempatikti ve şeker ya da oyuncak gibi hediyeler vermesini severdi. "Yeni bir yaşam düzeni kuracağız," sözüne, "yaşamımıza bir düzen getirmek istiyorum, Wilma, bir düzen," cümlesini de eklerdi; bu düzenin koşulları dan biri de, Heinrich'in ona amca yerine baba diye seslenmesiydi.

Evlerine tuhaf kokulu çayları, sirkeye batırılmış ılık bezleri sokan, geride şimdi hâlâ kullandıkları bir çakmak bırakan Erich, Saksonya'da kalmıştı. Gert ise, bir gün çıkıp gitmiş, bir daha da dönmemişti. Ancak aylar sonra Münih'ten bir mektup yollamıştı: "Gitmek zorundaydım. Dönmeyeceğim. Birlikte güzel günler yaşadık. Kol saatimi sana hediye ediyorum." Anılarına yerleşen ıslak alçı kokusu ve annenin kelime hazinesine bir daha çıkmamak üzere giren 'bok' kelimesi, Gert'ten arta kalanlar arasındaydı. Karl ise, anne 'onu' aldırıldığı için evi terk etmişti. 'Yeni yaşam' diye de bir şey başlanamıştı. Şimdi Karl'ı ara sıra kilisede görüyordu. Karısı, bir de çocuğu vardı. Pazarları, Wilma yaşındaki küçük oğlunu elinden tutup gezmeye çıkarıyordu: Hiç selam vermediğine bakılırsa gerek Heinrich'i, gerekse annesini artık unutmuş olmalıydı. Bir süreden beri kilisede onun yukarıdan, orgun bulunduğu yerden gelen ve dua okuyan, bir zamanlar 'yeni yaşam'dan, 'düzen'den söz etmiş sesini duyuyor ve annesinin 'onu' neden kaldırdığını bir türlü anlayamıyordu. 'O' aldırılmasaydı, Karl şimdi Heinrich'in babası olacaktı.

Binada oturanlardan biri, hep girişin duvarına kurşunkalemle, annenin fırıncıya söylediği o kelimeyi yazıyordu. Ama yazanın kim olduğunu bilen yoktu. Kelime bazen bütün gün duvarda kalıyordu. Ama bir günden fazla kaldığı görülmemişti. Aşağıdaki küçük atölyenin sahibi olan marangoz ustası, onu bir çiviyle duvardan kazıyor ve yerde beyazımsı toz, duvarda da kazıntılı bir yer kalıyordu. Ama o bilinmeyen kimse, gene yazıyor, marangoz da usanmaksızın yazıları duvardan kazıyordu. Girişin duvarında yirmi tane kazıntı yeri belirmişti. Artık durum, her iki tarafın da inatla sürdürdükleri sessiz bir savaş halini almıştı. O bilinen kelime, her seferinde duvarın başka bir yerinde yine ortaya çıkıyor, elinde koskoca çivisiyle marangoz ustası da onu kazıyordu. Marangoz ustası sevimli bir adamdı. Özellikle Wilma'ya çok iyi davranıyordu. Onun emri üzerine çırağı, cumartesi günleri atölyeyi temizlerken, çöplerin arasından büyük tahta parçalarını ayırıp yıkıyor ve Wilma'nın daireesine çıkarıyordu. Bunun yanı sıra, uzun ve çok lüleli talaşları da götürmekteydi. Ustanın kendisi ise kiralari topladığı zaman, Wilma'ya şeker getirirdi.

Usta geldiğinde Leo evdeyse, marangoz ona, "Elbet günün birinde sizin canınıza okuyacağım," derdi. Leo da, "Ben de sizin..." diye karşılık verirdi. Bunun dışında başka bir şey konuşmazlardı.

Ancak aradan uzun bir süre geçtikten sonradır ki Heinrich, o kelimenin duvara Leo tarafından yazılabileceğini düşünmüş, bu ihtimal üzerinde daha önce niye durmadığına da şaşmıştı; çünkü yazılan kelime, tam Leo'ya uygun düşer nitelikte ve gerçekte de onun kullandığı bir kelimeydi. Heinrich, Leo'yu vardiyaya giderken ve vardiyadan dönerken gözlemeye başladı, ama duvara herhangi bir şey yazdığını göremedi. Ancak Leo'yu gözetlediği günler o kelimenin duvara yazılmadığını da fark etmişti. Kelime, ancak herhangi bir nedenle Leo'u gözetleyemediği günler yazılıyordu. Bu, uzun bir süre böyle sürdü. Neredeyse duvarın yarısı çizik ve kazıntılarla dolmuştu. Heinrich, okuldan dönüp girişin duvarında kelimeyi gördüğü bir gün, yemek sırasında Leo'nun kurşunkalemine dikkat etti. Leo'nun kulağının arkasında duran kalemin ucu kütleleşmiş ve pütürlüydü; üstelik beyaz bir çizgi göze çarpıyordu. Ancak duvara yazı yazmak

için kullanılan kurşunkalemler böyle olabilirdi. Demek ki o kelimeyi duvara yazan Leo'ydu.

Annesi de o kelimeyi duvara yazan için ağzına geleni söyler, "Böyle şeyleri çocukların okumasına hiç gerek yok," dedikten sonra daha boğuklaşan bir sesle şu cümleyi mutlaka eklerdi: "Nasılsa hayatın pisliklerini gereğince erken yaşlarında öğreniyorlar."

Buna karşın loş, sıcak ve tatlı hamur kokan fırın bodrumunda o kelimeyi fırıncıya söyleyen annesiydi.

Ve Leo, o kelimeyi duvara hep yazmış, marangoz ustası kazımış, Heinrich ise sırrı marangoza açıklama yürekliliğini göstermemişti.

Bu işi daha sonra yapacaktı. Albert Amca ile konuşacağı çok şey vardı.

Geceleri yatağına yattıktan sonra bile kendisini saran koyu karanlığa karşın, babasının sokak lambalarının ışığında hafif, çok hafif titreyen resmini, yoldan her otomobil geçtiğinde sarsılan, hele otuz dört numaralı otobüs ya da bir yük katarı geçtiğinde daha da şiddetle sallanan fotoğrafını görebiliyordu.

Babasından, yalnızca duvardaki fotoğrafla, annesinin dergiler arasında ısrarla sakladığı ince, sarımsı renkte ve kapağı kirlenmiş, 'Otomobil tamircisinin çıraklık sınavında bilmesi gerekenler' adlı bir broşür kalmıştı. Broşür yapraklarının arasında, katlı duran ve Hazreti İsa'yı havarileriyle birlikte akşam yemeğinde gösteren renkli bir resim bulunuyordu. Resim, aradan geçen o denli uzun zamana karşın yine de yıpranmamış sayılırdı.

Dedes, Saksonya'da kalmıştı. Hep emekli aylığının azlığından yakınır, gönderdiği kartpostalların altına, "Ben de artık vatanıma dönmek istiyorum, benim için bir odanız yok mu?" cümlesini eklerdi. Annesi de ona tütün ve margarin gönderir ve şöyle yazardı: "Oda durumu kötü, çünkü odaların kirası çok yüksek." Anneannesi Saksonya'da ölmüştü. Büyükbabası ise bulundukları kentin mezarlığında yatıyordu. Ölülerini anma gününde onun mezarını belirten çürümüş tahta haçın önüne çiçekler koyarlar ve renkli bir mum yakarlardı. Babaannesi ise, annesiyle kavgalıydı. Yalnızca Noel Yortusu'nun ikinci günü

evlerine gelir, Heinrich'e hediyeler getirir, Wilma'ya ise *me-y-dan okuyormuş gibi* hiçbir şey getirmezdi. Konuşması da bol bol kullandığı düzen, yeni yaşam, bunun sonu yoktur gibi kelime-lerden ötürü Karl'inkini andırıyordu. Yinelediği cümlelerden biri de şuydu: "Zavallı oğlum bunu görseydi..."

Ama pek ender geliyor ve ne Wilma'nın yüzüne baktığı, ne de ona bir şeyler getirdiği için de pek hoş karşılanmıyordu. Heinrich'e her seferinde: 'Sen de beni görmeye gelsene,' derdi. Heinrich, yalnız bir kez babaannesine gitmişti. Babaannesi de Leo gibi, temizliği titizlik derecesine götüren bir insandı. Evi, parke cilası kokuyordu. Ona, yol parası yapsın ya da pasta, ka-kao alsın diye cep harçlığı vermiş, ama bunun ardından da sor-guya çekmeye kalkışmıştı. Heinrich, babaannesinin sorularını karşılıksız bırakmış, ama o günden sonra da bir daha onun evi-ne ayağını atmamıştı, çünkü babaannesi de tıpkı buz tabakası-nın altındaki öbür insanlar gibi konuşuyor, 'temiz yürek ve ruh' sözlerini ağzından düşürmüyordu. Karl, Leo ve Gert'le il-gili birtakım sorular sormuş, başını sallayarak, "Böylesine hayat denmez, yavrucuğum," diye mırıldanmıştı. "Zavallı oğlum, ya-ni baban, bunları görseydi..." Ve sonra ona babasının çocukluk resimlerini, birinci komünyon şöleninde çekilen resimleri, ba-basının üstünde tamirci tulumu olan fotoğrafları göstermişti. Babaannesi Wilma'yı da yanında getirmesine izin vermediğİN-den, Hienrich bir daha onu görmeye gitmemişti.

YEDİNCİ BÖLÜM

Nella yanında bir konukla geldiğinde, uyuyan oğlunu kendi odasından çıkarıp Albert'in odasına taşımak üzere Albert'i çağırdı. Çocuğun ağır bir uykusu vardı; düşlerinde mırıldanırdı ve Albert'le annesi, hep onun uyanmasından korkarlardı. Ama o, çoğu zaman Albert'in yatağında büzülür ve uykusunu sürdürürdü. Nella'nın konukları sık sık geldiklerinden, Albert'in haftada iki kez çocuğu kendi odasına taşımak zorunda kaldığı olurdu. O zaman, çocuk odasında uyurken çalışıp gürültü yapmak ve sigara içmek istemediğinden işini bırakır ve Nella ile birlikte konukların yanında kalırdı. Birkaç kez işini alıp yukarıda, Glum'un odasının yanındaki boş odada yapmayı denemiş, ama odanın havasını çok yabancı bulduğundan bunu başaramamıştı. Kendi odasında çalışırken fazla düşünmeksizin bir el hareketiyle masasının çekmecelerinden çekip çıkarmaya alışkın olduğu makaslar, çeşitli yapıştırıcılar, kalemler ve fırçalar gibi bir sürü küçük şey vardı. Yukarıda, boş duran odada bir atölye kurmayı da gereksiz bulmaktaydı. Aşağı kattaki hiç kullanılmayan oturma odası da çalışmaya elverişli değildi. Portakal rengi kanepeler ve koltukları, duvarlarda, Nella'nın babasının gençliğinde yardım ettiği bir ressamın yaptığı, ince bir işçiliğin ürünü olan ama hiçbir çekiciliği bulunmayan resimleri ve nihayet yıllardan beri yalnızca tozu alınan, ama kullanılmayan yerlere özgü küf kokusuyla bu oda, insanda çalışma isteği uyandırmıyordu. Çocuk da boş duran odalardan birine taşınmayı kesinlikle reddedince, Albert için akşamları Nella'nın konuklarıyla birlikte oturmaktan başka çıkar yol kalmamıştı. Ama bunu yaptığı akşamlar, hep öfkeli ve sıkıntılı olur, ara sıra bir yerde içmek üzere evden çı-

kardı. Ama dönüp de Nella'yı dolu tablaların, boş şişelerin ve içinde tereyağı ekmek kırıntıları bulunan tabakların arasında oturur görünce, bu kez de içi sızlardı.

Gelen konuklar, çoğunlukla Nella'nın seyahatlerde ya da konferanslarda tanıştığı ya da konferanslarda kendilerini Nella'ya tanıştırmış züppelerdi. Albert, oturup saatlerce onların sanat hakkındaki gevezeliklerini dinlemekten nefret ederdi. Konuşmalara asla katılmaz, şarap ve çay içer ve konuklar Rai'nin şiirlerinden dizeler söylemeye başladıklarında içinde hafif bir bulantı duymaya başlardı. Nella ona, sanki cesaret vermek istermiş gibi gülümseyerek bakar, bunun üzerine o da aradan bir süre geçtikten sonra istemeye istemeye Rai hakkında bilgi verirdi.

Yitirdiği zamandan ötürü duyduğu üzüntüyü unutmak için çok şarap içerdi. Çoğunlukla konuklar arasında birkaç da güzel kız bulunurdu. Albert, kendilerini beğenmiş bile olsalar, bu güzel kızlara bakmayı severdi. Olup biten her şeyi dikkatle gözler, arada sırada bir şişenin mantarını açmak üzere ayağa kalkar ya da eğer artık geç olmuşsa, yeniden şarap, yiyecek bir şeyler ve sigara almak üzere otomobiline atlayıp giderdi. Kendisini o eve bağlayan tek şey yatağında yatan çocuktü. Çocuk bazen gece yarısı uyanıverir ve yatağına doğru eğilmiş yabancı yüzler görürse korkardı. Arada sırada Nella'nın annesinin gecenin geç saatlerinde bir olay çıkartması olanağı da her zaman vardı. Eğer idrarında kan bulmanın zamanı gelmemişse, o zaman yaşlı kadın çeşitli alışkanlıklarından bir başkasını skandal konusu olarak ortaya atardı. Bazen yanında kırmızı şarap şişesi, üstüne söğüş et konmuş ekmek dilimleriyle dolu tabağı ve kıpkırmızı Tomahawk paketleriyle haftalar boyu odasında sessiz sessiz oturur, eski mektuplarını karıştırır, servetinin o andaki durumunu gözden geçirir ya da eski okul kitaplarının sayfalarını çevirirdi. Bunlar, 1896-1900 yıllarından kalma okuma kitaplarıydı. Ayrıca bir de gene o yıllardan kalma okul İncil'i vardı ki, anneanne on yaşında bir köylü kızyken, bu İncil'deki resimleri kendine göre boyamıştı. Mısırlı Yusuf'un koyu kırmızı kalemle boyanmış kanlı giysisi ya da Danyel'in koruyucuları olarak onun yanında yatmış, uyuklayan hardal renkli aslanlar...

Haftalar boyu sessiz sessiz oturan anneanne, birdenbire bir olay çıkarabilirdi. Söz gelişi, gece yarısından sonra bir saatte canı

salata yapmak istedi mi, sırtına mavî çiçek desenli siyah sabahlığını geçirip elinde boş sirke şişesini sallayarak Nella'nın oda kapısına dayanır ve haykırmaya başlardı: "İşte bok yemek diye buna derler! Şişe gene boşalmış; salata yapacaktım halbuki. *Mutlaka* salata yemek istiyorum!" Gece yarısı sirke bulmak, hiç kuşkusuz kolay bir iş değildi. Ama her ihtimale karşı istasyondaki restoranın büfesinde çalışan kadınla dostane bir anlaşma yapmış olan Albert, zorunluluk olduğunda oradan en akla gelmeyecek şeyleri bile sağlayabiliyordu. Bolda'nın aşağı indiği gecelerde, annanne henüz uyumamışsa ve canı da mutlaka kavga etmek istiyorsa, hemen Bolda'ya bağırmaya başlardı: "Seni posası çıkmış rahibe artığı seni! İki koca eskitmiş dul karı seni!" Ve bu sözlerin ardından, Bolda'nın, bir zamanlar ruhsatsız avcılık ve kaçakçılık yapmış babasının canavarlıklarını sayıp dökmeye başlardı. Adamcağız yirmi beş yıldır küçücük bir köy mezarlığında idi. Ama o akşam canı kavga etmek istemiyorsa, o zaman Bolda'nın geçmesini engellemez ya da Nella'nın kapısının önüne dikilip bağırmaya başlardı: "Gene orospuluk faslı mı başladı? Rus topraklarında çürümekte olan kocanın anısından utan!"

Böyle zamanlarda annaneyi ancak Albert ya da Glum yatıştırabilirdi. Nella, annesinden korktuğundan, Albert'in de evde bulunması iyi olurdu.

Bu yüzden Albert, haftanın yedi gününden ikisinde Nella'nın konuklarıyla birlikte oturuyor, çocuğun uyuyup uyumadığına bakıyor ve gerektiğinde Nella'nın annesindeki alevi söndürebilmek için bir itfaiye neferi gibi hazır bekliyordu.

Gecenin geç saatlerinde konuklar dağılırlarken taksi şoförü gibi kullanılmak da zoruna gitmiyordu. Nella'nın konuklarını tramvay duraklarına ya da artık çok geç olmasa, garaja dek arabasıyla götürüyordu, çünkü garajdan gecenin her saatinde saat başı bir tramvay kalkmaktaydı. Canı istediği zaman, konukları tek tek evlerine bıraktığı da oluyordu. Böyle zamanlarda dışarıda mümkün olduğu kadar uzun bir süre kalırdı; döndüğünde Nella yatmış olsun isterdi. Gecenin karanlığında yalnız başına otomobille dolaşmayı çok güzel bulurdu. Caddeler bomboş, bahçeler derin bir karanlık içerisinde oluyordu. Farlarının yarattığı büyüü, vahşi görünüşlü, kapkara gölgeleri ve sokak

lambalarının sarımsı yeşil renkteki ışıklarını dikkatle izlerdi. Yaz ortasında bile sanki dışarısı buz gibi soğukmuş izlenimini uyandıran bu donuk ışıkları çok severdi. Işıkların altındaki bahçe ve parklar, içlerindeki ağaçlar yaprak ve çiçeklerle donanmış olsalar bile, tüm canlılıklarını yitirmişler gibi görünürdü. Çoğu zaman da kentin birkaç kilometre dışına çıkar, gecenin derinliğine gömülmüş köylerden geçip otobanın başına gelir, bir süre çok yüksek hızla gittikten sonra, ilk yol ağzında sapıp kente dönerdi. Farlarının ışığında bir insanın belirivermesi, ona her seferinde sonsuz bir heyecan verirdi. Gecenin bu saatinde, çoğunlukla tam otomobillerin ana yoldan ayrılmak üzere dönüp uzak farlarını yaktıklarında, tam, ışığın vuracağı yerde durmuş fahişelerle karşılaşır. Bu ışık altında yalnızlık kokan, cansız bebeklere benzerdi onlar. Yanlarından biri geçtiği zaman bile dudaklarında bir gülümseme belirmezdi. Işıklar, arka planın koyuluğunda bacalarının beyazlığını açık bir şekilde belirtirdi. Albert, bunları hep kalyonların burnundaki heykellere benzetirdi; batmak üzere olan gemilerin burunlarını süsler gibiydiler. Albert'in farları her yakışında, ışıklar onları karanlığın koynundan koparıp çıkarıyordu. Duracakları yeri ne denli doğru seçmiş olduklarını görüp her seferinde şaşkınlığa uğrayan Albert, otomobillerden birinin durup da kadınlardan birini aldığına daha hiç tanık olmamıştı.

Köprünün bittiği yerde, rampanın gerisinde bütün gece açık kalan bir meyhane vardı. Albert, dönüşünü biraz daha geciktirebilmek için orada durur, bir kadeh bira, bir kadeh de rakı içerdi. Nella'nın çok sık konuğu geldiğinden ve Albert de her seferinde Nella ile yalnız kalmamak için onları arabasıyla götürdüğünden, artık meyhaneyi işleten kadınla ahabap olmuştu.

Bu meyhanede çoğu zaman uzun süre kalır, hiç istemediği halde Nella'nın konuklarının ona anımsattıkları şeyleri düşünürdü. Masalarda, çoğunlukla Ren Nehri'nde işleyen gemilerde çalışan tayfalar zar atarlar, radyodan kısık ve yabancı sesler gelir, kısa boylu, siyah saçlı meyhaneci kadın da elinde örgüsüyle sobanın yanında otururdu. O anda kimin için bir şey örmekte olduğunu Albert'e mutlaka söylerdi. Sözcelişi, damadı için açık yeşil bir kazak ya da kızı için kahverengi eldivenler gibi... Ama çoğunlukla torunu için desenlerini kendi bulduğu minimini

pantolonlar örer, ara sıra da bu konuda Albert'e danışır. Birkaç kez kadına yardımcı olabilmisti. Son olarak da ona, on dört yaşındaki kız torununa örmekte olduğu açık sarı ceketin üstüne, çeşitli etiketler taşıyan koyu yeşil şişeler işlemesini öğütlemisti. Örneği de hep yanında taşıdığı renkli kalemle, kadının gemicilere vereceği soğuk kotlet ve köfteleri sarmak için kullandığı beyaz kâğıdın üstüne çizmişti. Bazen, Nella'nın konuklarının ona anımsattıklarının tümünü düşündüğünde, sabahın üçüne, dördüne dek orada kaldığı olurdu.

Savaştan önce Londra'da küçük bir Alman gazetesinin muhabirliğini yapmaktaydı. Bu işinden atılmış, Leen'in ölümünden sonra da Nella'nın ısrarı üzerine Almanya'ya dönmüştü. Nella'nın babası, göze batmaması için ona marmelat fabrikasında bir iş vermişti. Fabrikada savaşın başlangıcına dek Rai ile birlikte bir istatistik bölümü kurmuşlardı. Aldıkları maaşların karşılığında gördükleri iş, fabrikadan çok, kendilerinin dışarıya karşı ciddi bir şekilde çalışır görünmelerine yaramaktaydı. Böylece her an, ciddi ve politikayla ilgisi bulunmayan bir iş gördüklerini, ülkedeki çalışma seferberliğine katıldıklarını kanıtlayabilme olanağına sahiptiler. Çalışma odaları da, her zaman çok yoğun bir çalışmanın sürdürüldüğü kanısını uyandırmaya yeterli bir dağınıklık içerisindeydi. Sehpalarına raptiyelerle çeşitli semalar tutturulmuştu. Raflar; tüpler, fırçalar ve ağzı açık çini mürekkebi şişeleriyle doluydu. Her hafta satış bölümünden gelen ve rakamlar içeren bir raporu, şemalarına işlerlerdi. Bundan sonra Almanya'nın çeşitli eyaletlerine ilişkin rakam dizeleri, renkli haritalar üzerindeki minimini marmelat kavanozlarına dönüşmüş olurdu.

Sonraları yeni marmelat türleri için yeni adlar buldular ve ellerindeki sayıları, nerede ne kadar marmelat yendiğini her an söyleyebilecek denli inceden inceye düzenlemişlerdi. 'Holsteg kokulu reçellerin gelişme ve yayılması' başlığı altında kaleme alıp firmanın yirmi beşinci kuruluş yıldönümü dolayısıyla 1938 yılında yayınladıkları broşür ile de kinizmlerini doruğuna vardırmışlardı. El ile kuşe kâğıtlara basılıp bol sayıda resimle süslenen broşür, firmanın müşterilerine ücretsiz olarak yollanmıştı. Bundan sonra Albert yeni afişler yapmış, Rai de yeni sloganlar düzenlemişti. Akşamlarını Nella ve 1938 yılında artık sayısı pek

az olan dostları ile birlikte geçiriyorlardı. O aylarda artık kendilerini hiçbir zaman tam anlamıyla iyi hissedemez olmuşlardı. Akşamları, özellikle Rahip Willibrord ziyaretlerine geldiğinde, durmadan yatıştırmaya çalıştıkları sinirleri boşanıveriyordu. Rai, Willibrord'dan, yani şimdi ölümünden yıllar sonra, kendi adına yaratılan efsaneyi bütün gücüyle besleyen adamdan o zamanlar nefret ederdi. Böyle akşamlar çoğunlukla, Willibrord'a, onu çıkıp gitmek zorunda bırakacak denli hakaret etmeleriyle son bulurdu. O gittikten sonra sarhoş oluncaya dek içerler, başka bir ülkeye sığınmanın çarelerini araştırırlardı. Ertesi sabah işbaşı yapıldıktan sonra ve baş ağrılarıyla bürolarına geldiklerinde de çoğunlukla ani bir öfke nöbetinin etkisi altında bütün yazıp çizdiklerini parçalarlardı.

Ama günler sonra yeniden çizmeye koyulurlar, marmelat tüketicileri için yeni simgeler, tek tek türleri grafik biçimde belirtmek için yeni kategoriler ve renk nüansları bulurlardı. Savaşa gitmezden önceki son yapıtları da gene tarihi bir broşür hazırlamak olmuştu. Bu broşürde Rai, taş devri insanların, Romalıların, Yunanlıların, Fenikelilerin, Yahudilerin, İnkaların ve Germenlerin de marmelat yapmasını bildiklerini tanıtlamaya çalışmıştı. Rai'nin tüm hayal gücünü, Albert'in de tüm resim yapma yeteneğini harcadığı bu broşür, firmaya bol sayıda yeni müşteri kazandıran üstün bir yapıt olmuştu. Ama ortaya reklamsız çıkan yeni bir alıcı, firmaya reklam yoluyla bol müşteri kazandırılmasının gereksizliğini ortaya koymuştu. Bu yeni marmelat alıcısının adı, savaştı.

Savaş başladıktan sonra, ordunun ağırlıklarını taşıyan kamyonların park ettiği yol kenarlarında, çalıştıkları fabrikada yapılan marmelatların kutularını, Albert'in modelini çizdiği etiketleri ve Rai'nin yazdığı sloganları sık sık görmüşlerdi. Fransız çocukları, bu teneke kutularla futbol oynuyorlardı. Rus kadınları için ise bu marmelat kutuları son derece değerli bir nesneydi. Etiketler düşmüş, kutular eğrilip büğrölmüş ve paslanmış bile olsa, tenekenin üstündeki kabarık E. H. monogramını, yani Rai'nin kayınpederi Edmund Holstege'nin monogramını seçebiliyorlardı. Hatta ortalık karardıktan sonra, küf kokulu yerlerde geceledikleri zaman bile, ayaklarına takılan teneke kutular yüzünden bu karşılaşmadan kurtulamıyorlardı. Kutunun üstün-

de parmaklarını gezdirdiklerinde, kulpun bulunduğu yerdeki o muhteşem E.H. harflerini ve Albert'in bir buluşu olan kabartma vişne resmini bulabiliyorlardı.

Mermi kovanlarının, yıkılmış evlerin ve hayvan leşlerinin yanı sıra, boş marmelat kutuları da, Alman ordularının utkular içinde oluşunun bir belirtisi haline gelmişti. Polonya, Fransa, Danimarka, Norveç ve Balkanlar'daki kutuların üstünde, Rai'nin bulduğu şu slogan yazılıydı: 'Evinde hâlâ reçel pişiren, aptaldır' cümlesi, kalın ve kırmızı harflerle yazılmıştı. Bundan sonra gelen cümle ise birincisi kadar göze çarpmıyordu. Bu slogan fabrika idarecileriyle yapılan uzun bir toplantının sonucunda ortaya çıkmış, bu toplantıda evlerde reçel ve marmelat yapılmasına karşı bir kampanyanın açılmasına karar verilmişti. Ama evde reçel pişirmeyi, Alman ev kadınına yakışır bir erdem olarak nitelendiren ve propagandalarına sokan parti kademelerinin araya girmesi yüzünden bu kampanyaya son verilmişti. Ama etiketler ve afişler bastırılmıştı bir kez ve savaşta da işin bu yönüne artık fazla önem verilmiyordu. Hazırlanan etiketler, kutulara yapıştırıldı ve sonradan bu etiketleri taşıyan kutular, ta Rusya içlerine dek sokuldu.

Albert ile Rai, savaşın ilk yılını ayrı kıtalarda ve ayrı cephelerde geçirdiler, ama birbirlerinden ayrı da olsalar, yaşantılarını birleştiren bir ortak noktaları bulunuyordu; marmelat kutularına Varşova'da da, Amiens Katedrali'nin önünde de rastlamak olanağı vardı.

Ayrıca Nella'nın annesi, onlara küçük paketler göndermekteydi. Paketlerde içleri marmelat dolu, küçücük, şirin, minyatür marmelat kutuları bulunuyordu. Bunlar, aslında üç kutu marmelat alana reklam niteliğinde bir hediye olarak verilirdi. Ayrıca Nella'nın annesi, sanki cephedeyken çok merak ediyormuş gibi, fabrikanın işlerinin çok iyi gittiğinden de söz ederdi.

Meyhanede kimsecikler kalmamıştı. Albert, birasından bir yudum aldıktan sonra, içkisini tatsız bularak kadehi bir yana itti. Bakışlarını tezgâhtaki şişelerin üstünde dolaştırdıktan sonra,

başını kaldırmaksızın, "Lütfen bana bir Schwarzwald kiraz likörü," dedi. Ama kadının parmakları artık hareket etmiyordu. Yün yumağı ile şişler de kayıp yere düşmüştü. Albert başını kaldırınca, kadının oturduğu yerde uyuyakalmış olduğunu gördü. Radyoda bir kadın, alçak sesle bir Güney Amerika şarkısı söylemekteydi. Albert yerinden kalktı, tezgâha gidip kendisine bir kiraz likörü doldurdu. Yumakla şişleri yerden kaldırıp saate baktı. Sabahın üçü olmuştu. Likörü çok ağır, sanki damla damla içti, piposunu da yeniden doldurup yaktı. Herhalde Nella yatmamıştı daha. Zaten Albert döndüğünde daha yatmamış olurdu hep. Her zamanki gibi Albert ona Rai'nin Willibrord'a karşı duyduğu nefretten, Rai'nin bir kinik ve snob olduğundan, yaşamının son beş yılında bir tek dize bile yazmayıp yalnızca sloganlarla uğraştığından söz edecek, Nella'yı, şu anda ölmüş kocasının adına yaratılmak istenen uydurma efsanenin baş yardakçılarından biri olmakla suçlayacaktı. Nella da bütün bu söylenenleri kabullenecekti.

Albert kiraz likörünü bitirdikten sonra, omzuna hafifçe dokunup kadını uyandırdı. Hemen kendine gelen kadın gülümseyerek, "Uyuyakalmışım, siz burada olmasaydınız, beni soymaları bile mümkündü," dedi. Sonra ayağa kalkıp radyoyu kapattı. Albert, parayı tezgâhın üstüne bıraktıktan sonra dışarıya çıktı, kapının önündeki çekme parmaklığın kapatılmasını ve kilitlemesini bekledi.

"Sizi de evinize bırakayım."

"Çok nazıksınız, lütfen."

O saatte sokaklarda ancak birkaç kişi bulunurdu. Yalnız sebze yüklü büyük kamyonlar, halin bulunduğu yöne doğru gitmekteydi. Albert, her zamanki yolunu biraz değiştirip kadını evine bıraktı, sonra arabayı gene ağır ağır sürerek eve döndü.

Nella daha yatmamış, hatta henüz odasını bile toplamamıştı. Her taraf kadehler, fincanlar, içinde tereyağlı ekmek kırıntıları bulunan tabaklar, cam kâselere bırakılmış, yarısı yenmiş pastalarla doluydu. Tablalar da boşaltılmamıştı. Boş şişeler masaların üstündeydi. Mantarlar ise yerlere saçılmıştı.

Nella koltukta oturmuş, sigara içiyor ve önüne bakıyordu. Onu böyle gördüğünde Albert çoğu zaman, eskiden beri burada oturduğu ve sonsuza dek de oturup kalacağı düşüncesine kapı-

lır, sonsuzluk kelimesini kafasında bütün güç ve anlamıyla canlandırırđı. Sigara dumanlarıyla dolu odada, yeşil koltukta oturan Nella durmaksızın sigara içe ve bakışlarını hep önüne dikerdi. Bu akşam da öyleydi. Kahve pişirmiş, kahveliğı soğumasın diye eski bir kasketin altına koymuştu. Nella kasketi kaldırdığında, kahvelığın açık yeşil rengi, Albert'in gözüne odada tazelığını yitirmemiş tek nesne gibi göründü, çünkü konukların getirdiğı çiçekler de, sigara dumanıyla dolu odada solgun bir görünüm almıştı. Bir kısmı ise hâlâ kâğıtlarından çıkarılmayı bekler gibi holde duruyordu. Eskiden Nella'nın dağınıklığını çok çekici bulurdu. Onun yanında oturduğundan beri ise bundan nefret ediyordu. Kahvelığın masanın üstünde durması, bu gecenin de uzun bir gece olacağını bildirmekteydi. Albert kahveden, Nella'dan, konuklardan ve anlamsız konuşmalarla harcanan gecelerden tiksiniyordu; ama Nella gülümsediğı anda bütün nefretini unutuveriyordu. Dudaklara o yinelenmesi mümkün olmayan anlatımı veren minicik yüz kasının ne denli büyük bir gücü vardı; Nella'nın bu hareketi ister istemez yaptığını bilmesine karşın, gene de bu gülümsemenin çekiciliğine kendini kaptırırdı, çünkü her seferinde kadının dudaklarındaki bu gülümsemenin yalnızca kendisine adandığını düşünürdü. Oturur, bu saatte ve bu durumda binlerce kez yinelediğı cümleleri bir robot gibi yeniden mırıldanırdı. Nella, gecenin bu saatinde kendi berbat olan yaşamını dile getiren monologlar söylemeyi, ona itiraflarda bulunmayı ya da eğer Rai savaşta ölmeseydi, her şeyin nasıl olacağını anlatmayı severdi, on yıldan bu yana olup bitenleri zorla geri itmeye ve Albert'i de düşlerine ortak etmeye çalışırdı.

Sonra, saat üç buçukta, yeniden kahve pişirmek ve böylece odada yalnız kalmaktan kurtulmak için ayağı kalkardı. Albert de kalkar, yirmi yıldan beri bildiğı, Rai'nin anılarıyla dolu odadaki kadehleri ve kirli tabakları toplar, tablaları döker, yeşil perdeyi çekip pencereyi açardı. Sonra mutfığa, Nella'nın yanına gider, sürme kapılı dolaplardan çıkardığı vazolara çiçekleri koyar, gazocağının başında suyun kaynamasını bekleyen Nella'ya yaklaşırdı. Soğuk et, üstüne tereyağı sürülmüş ekmek ya da Nella'nın buzdolabında her zaman hazır bulundurduğu leziz salatalardan birini yerdi.

Nella, işte bu saatlerin özlemini duyar, belki de bütün toplantıları aslında yalnızca bu saatlerin uğruna tertiplerdi, çünkü yirmi yıl önce de aynı sahneler yaşanmıştı. Rai de gecenin üçünde, dördünde aynı yerde durur, Nella'nın kahve pişirmesini seyreder, salatalarından tadar, beyaz fayansların ortasında siyah fayanslarla yazılı duran 'Aşkın yolu mideden geçer' sözünü okurdu. Rai, hep Nella'nın odasında oturur, orada uyuklardı. O zaman da konuklar geç saatlere dek kalırlar ve geceler, politika üzerine yapılan gevezeliklerle geçerdi. Kendilerini bir bütün olarak SA'ya girmeye ve SA'yı Hıristiyanlaştırmaya çağıran Schurbigel ile tartışırlardı. 'Hıristiyanlığın tüm olanaklarıyla Nasyonal Sosyalizme sızması' gibi cümleler sık sık söylenirdi. Bunlar, o zaman hepsini heyecanlandıran sözlerdi. O zaman da toplantılarında güzel kızlar vardı. Ama çoğu ölmüş ya da savaş sırasında yabancı kentlere ve bölgelere göç etmişlerdi. Aralarından ikisi de meşe ağaçlarının altında yapılan düğünlerle Nazilerle evlenmişlerdi.

Sonraları hemen herkesle kavga etmeye başlamışlardı. Gecelerini, bürodan getirdikleri haritaların başında geçirir olmuşlardı. O aylarda da çok geç saatlere dek otururlardı. Saat ikide birinci, saat üçe doğru ise ikinci kahvelik ateşe sürülürdü.

Neyse ki hiç olmazsa şimdi Nella'nın kullandığı kahvelik, o zamanki değildi. Ama eski günlerin bambaşka olduğunu acımasız anımsatan daha pek çok şey vardı.

Çocuğu uykudayken seyretmek için gece yarısı, onun odasına gittiğinde, Albert'in yüreği hızlı hızlı çarpmaya başladı. Martin büyümüştü; bu büyüüşün çok çabuk olduğunu ve artık son bulduğunu sanırdı. Sarışın, güzel, on bir yaşındaki büyümüş çocuğun kendi yatağında yatışını görmenin onu korkutan bir yanı vardı. Açık pencereden kulağına, yaklaşan sabahın gürültüleri gelirdi. Tramvayların uzaktan yankılanan boğuk seslerini, kuşların cıvıltısını duyardı. Bahçenin sınırını belirleyen bir sıra kavak ağacının ardındaki mürekkep mavisi gecenin rengi, artık açılmaya yüz tutmuş olurdu. Yukarıda, şimdi Glum'un olan odada ise Nella'nın babasının düzenli ve ağır ayak sesleri, bir zamandan, hem de uzun bir zamandan bu yana artık duyulmaz olmuştu. Sabanının ardından, artık yürüyüş dü-

¹ *Sturmabteilung*: Nasyonal Sosyalist Demokrat İşçi Partisi'nin militan bölümü. (Çev.)

zenini değiştirmeyecek denli çok yürümüş bir köylünün ayak sesleriydi bunlar.

Geçmiş ve şimdiki zaman, tümüyle uyabilecekleri noktayı aramak için birbirinin üstüne kayan iki geometrik şekil gibiydi. Bir tanesi –geçmiş– düzenli olarak dönmekteydi ve eksenini tam ortasından geçiyordu. Albert için bilinmedik bir yanı yoktu. Oysa şimdiki zaman, geçmişe oranla çok daha hızlı dönüyor, başka bir eksenin yönetimi altında, sanki geçmişin varlığını hepten perdeliyordu. Ne ocuğun yüzü, ne onun elinde duyduğu soluğu ve ne de Glum'un yuvarlak, iyilik akan yüzü yararlıydı artık. Nella'nın yüzünde geçen yirmi yılın izlerini görmesi, hem de bütün açıklığı ile görmesi de yararsızdı. Gözlerini çevreleyen ufak kırışıklıklar, boynunda tek tük kendini belli etmeye başlayan beyaz yağ lekeleri, çok sigara içmekten ötürü çatlamış dudaklar, sonra yüzündeki büyükçe ve sert kırışıklıklar... bütün bunların Albert'e hiçbir yararı yoktu. Glmsediği anda, bu gülümsemenin çekiciliğine kendini kaptırmadan edemiyordu. Otomat olarak bir anda harekete geçirilen bu çekicilik, zamanı bir anda yok ediyor, yataktaki çocuğu bir hortlak haline dönüştürüyordu. şimdiki zaman ile, görünüşte son derece düzenli olarak dönüşünü sürdüren geçmişin arasına, aslında varlığını yalnızca Nella'nın düşlerinde fark eden, gerçekte ise hiçbir zaman var olmamış bir zaman, hiçbir zaman gerçekten yaşanmamış bir yaşam, üçüncü bir şekil gibi szlveriyordu. Nella, geceleri mutfakta kahve pişirir ve tabakta yenmeden kuruyup kalacak tereyağlı ekmekleri hazırlarken, yalnızca o mutfaktaki birkaç dakika için bile olsa, Albert'i de bu düşün içine çekiyordu. Kahvelik, tereyağlı ekmekler, glmsemeleler –gerçekte bütün bunlar, sabahın gri renkli bulanık ışıklarıyla birlikte Nella'nın insana acı veren düşünün dekorlarını ve kulislerini oluşturuyordu– hiçbir zaman yaşanmamış, asla da yaşanmayacak, Rai ile olan beraberliği sürdürmenin düşüydü yalnızca...

"Oh," diye mırıldandı Albert, "sonunda beni deli etmeyi başaracaksın."

Düşüncelerini altüst eden dönüşleri görmemek için gözlerini kapattı. O  şekil, tam anlamıyla birbirlerine hiç uyamayacaklar, hareketsizlik noktası nedir bilmeyecekler, durmadan, öldüresiye dönecekler, döneceklerdi...

Hiç kimsenin içmeyeceği kahve, kimsenin yemeyeceği tereyağlı ekmekler, zorla içine girdiği öldürücü bir oyunun dekorlarıydı. Yalnızca Bolda'nın kahveyi ısıtıp içeceğini, Glum'un da işe giderken tereyağlı ekmekleri bir kâğıda sarıp yanına alacağını bilmek, Albert'i hiç olmazsa biraz avutabiliyordu.

Nella, kahvelğin yeşil kapağını kapatırken, yorgun bir sesle, "Git yat istiyorsan," dedi.

Albert, başını salladı. "Neden zorlaştırıyoruz yaşamı, onu kolaylaştırmak elimizdeyken?" dedi sonra.

"Evlenmemizi söylüyorsun, değil mi? Evlenirsek yaşamımızın daha mı kolay olacağını sanıyorsun?"

"Neden olmasın?"

"Hadi git yat. Sana acı çektirmek istemem."

Albert, tek kelime söylemeksizin dışarı çıktı, holden geçerek yavaşça banyoya gitti. Şofbeni yakıp suyu açtı ve duşu, suyu dökülürken gürültü çıkarmayacağı bir şekilde ayarladı.

Uzun süre öyle durdu ve alık alık duştan akan açık mavi renkli suya baktı. Bu arada kulak kesilmiş, dışarısını dinlemekteydi. Nella'nın odasına gittiğini, kısa bir süre sonra da ağlamaya başladığını duydu. Albert ağlamasını duysun diye odasının kapısını açık bırakmıştı. Evde bütün sesler kesilmiş, ortalık sevinmemişti. Dışarıda gün ağarmaya başlamıştı. Albert, düşüncelere dalmış bir halde, sigarasının izmaritini banyodaki suyun içine fırlattı ve yorgunluktan yarı uyuşmuş bir halde, izmaritin açılışını, siyah pisliğin dibe doğru çöküşünü seyretti. Açık sarı renkli tütünler, önce büyük parçalar halinde, sonra gittikçe ufalanarak suyun yüzüne yükselmekteydi. Gerilerinde şimdiden sarı bir renk bulutu belirmişti. Sigara kâğıdının rengi gittikçe daha fazla koyulaşmaktaydı ve Albert, bu koyuluğun ortasında 'Tomahawk' yazısını açık bir şekilde okuyabiliyordu. Büyükanenin bir patlamasını kolay atlatabilmek amacıyla, ihtiyaten onun içtiği sigaralardan içerdi. Sarı renkteki su bulutu, şimdi bir süngerin büyüklüğüne erişmişti. Banyonun içine bırakılan duştan yukarı doğru fışkıran şu gittikçe daha fazla parçalanıp renk çıkaran tütün parçacıklarını kendinden uzak tutuyordu. Banyo teknesinin temiz mavi renkli dibinde ise kapkara, sertleşmiş kül parçacıkları, sır dolu bir anaforun pençesinde ağır ağır banyo deliğine doğru sürüklenmekteydi.

Nella hâlâ ağlıyor, kapısı da açık duruyordu. Albert birdenbire gazı ve suyu kapattı, maden zincirin ucundaki tıkaçı banyonun deliğinden çekti ve sarımsı tütün bulutunun akıntıda kaybolup gidişini seyretti.

Sonra ışığın kapatıp Nella'nın yanına gitti. Kadın bir yandan sigara içiyor, bir yandan da ağlıyordu. Albert kapıda durdu ve bağırdığında, sesinin ne denli sert çıktığına kendisi de şaşıtı:

"Nedir istediğin senin allahaşkına?"

"Yanıma otur," dedi Nella. "Gel.") Gülümsemek istediye de, bu kez başaramadı ve bunu görmek Albert'e dokundu, pek az böyle başarısız olduğunu görmüştü onun. Oturdu ve Nella'nın uzattığı kutudan bir sigara aldı. Kadın, neşesine yine kavuşmuştu, bu gülümseyiş birkaç dakika sürdü. Sanki birisi gizlice bir düğmeye basmış gibiydi. Gülümsemesini, tıpkı bir fotoğrafçının flaşa basması gibi kullanabiliyordu. *Zaten gülümsemesi, meşhurdu.* Ama ince yapılı beyaz ellerinin görünüşü gibi, bu gülümsemesi de artık Albert'i yormaktaydı ve Nella, en ucuz numaralara bile başvurmaktan kaçınmıyordu. Ayak ayak üstüne atıyor ve vücudunun üst kısmının duruş şeklini değiştirerek, göğüslerinin güzelliğinin hepten ortaya çıkmasını sağlıyordu.

Banyo küvetinde kalan suyun son kısmı da guruldayarak delikten aktı. Kısacık bir gurultu daha. Sonra suyun o yatıştırıcı akışı duyulmaz olmuştu.

"Evlenmeyi artık istemiyorum," dedi Nella. "O işe bir daha kalkışmam. Ama istersen, hemen metresin olurum. Bunu sen de biliyorsun. Ve metres olarak sana, bir eşten daha bağlı kalırım. Ama artık hiç evlenmeyeceğim. Rai'nin ölümünden bu yana, aslında hiç evlenmemenin çok iyi bir şey olduğunu düşündüm. Ne gereği var bütün bu oyunun, düşlerin, evliliği ölesiye ciddiye almanın? Dul kalmanın o korkunç sonuçlarına katlanmanın ne gereği vardı? Bir medeni nikâh, arkasından bir de kilise nikâhı ve ondan sonra bir kurşunda yok oluveren koca. Savaş, törenle yapılan bu sözleşmelerden üç-dört milyonunu birden yok ediverdi, ortada bir sürü dul kadın kaldı. Ben, dul yaşamı sürdürebilecek bir kadını. Rai'den başka bir adamın

karısı olmayı ve başka çocuk doğurmayı istemiyorum. İşte benim düşüncelerim bunlar."

"Benimkilerini zaten biliyorsun."

"Tabii. Evlenmek, çocuğu evlat edinmek istiyorsun. Belki kendi çocukların da olsun isteyeceksin."

Albert, "İyi geceler," diyerek kalkmaya davrandı.

"Hayır, kal," dedi kadın sakın bir sesle. "Sorun tam çözömleneceğı anda gitmeye kalkıyorsun. Neden bu kadar dürüstlük, bu titizlik, kurallara böylesine sıkı sıkıya bağı kalkış, anlayamıyorum bunu."

"Ortada çocuk var da ondan. Onun yaşamı karşısında senin düşlerin önemini hemen tümöyle yitiriyor. Neredeyse kırk yaşında olacaksın."

"Rai yaşasaydı, her şey çok iyi olacaktı. Ona sadık kalacaktım ve belki başka çocuklarımız da olacaktı. Ama onun ölümlü beni yıktı. Artık yeniden bir başkasının karısı olmak istemiyorum. Şu anda nasılsa *Martin*'in babası durumundasın. Yetmiyor mu bu sana?"

"Korkuyorum, bir başkasıyla, çocuğu yanına almak isteyecek bir başkasıyla evlenmenden korkuyorum."

"Çocuğu benden çok mu seviyorsun?"

"Hayır," diye karşılık verdi Martin alçak sesle. "Onu seviyorum, seni ise sevmiyorum. Sorun az ya da çok sevmekte değil. Seni, artık sana âşık olamayacak denli iyi tanıyor; öte yandan da seni, kimi zaman seninle yatmak isteyecek denli güzel buluyorum, ama sık sık Rai'yi düşündüğömden ve çocuk hep yakınımızda olduğundan, bunu da yapamıyorum. İşte asıl mesele bu."

"Ah!" dedi Nella. "Galiba seninle neden evlenmediğimi şimdi daha iyi anlıyorum. Seninle evlenmedim, çünkü seni sevmiyorum."

"Ama bir süreden beri kendini, beni sevdiğine inandırmaya çalışıyorsun, çünkü böylesi, düşlerine uygun düşüyor."

"Hayır. Kendimi buna inandırmaya çalışmadığım gibi, seni sevmediğimi de biliyorum. Ama senin için benim açımdan önemli olan şey, benim için de senin açımdan önemli. Eskiden açık konuşmak derlerdi bunun adına, ama bizim kelimelerimiz yeterince açık değil. İstiyorsan onları açıklığa kavuştur."

Albert ayağa kalkmak, dolaşmak ya da pencerenin önüne gidip oradan konuşmak istedi. Ama kadınlarla açık konuşmak isteyen erkeklerin ayağa kalkıp dolaşarak konuştuklarını filmlerde çok gördüğünü anımsayınca, rahatsız koltukta oturmasını sürdürdü. Nella'nın uzattığı kutudan bir sigara aldı.

"Aşktan söz etmek, muhakkak ki çok saçma olur. Günün birinde ben sana 'seni seviyorum' demeye kalkışsaydım, ikimiz de buna kahkahalarla gülmez miydik?"

"Sanırım gülerdik."

"Hem sonra bir arkadaşın dul karısıyla yatmakla onunla evlenmek birbirinden farklı şeyler. Morfin yutar gibi düşe tutkun bir kadınla evlenmeyi, ancak Martin'in hatırı için göze alabilirim. Ama sanıyorum ki bir kadınla yalnızca bir çocuğun varlığından ötürü evlenmemek gerek. Bunu, ancak bugün anlayabiliyorum." Nella, ağlıyordu. Sonunda, Albert yerinden kalktı ve filmlerde yüzlerce kez gördüğünü uygular gibi, çaresiz ve huzursuz bir halde odada gezinmeye başladı.

"Benim ve hepimizin senden bekleyebileceği, çocuğun hatırı için isteyebileceği bir tek şey var ki, o da daha dikkatli hareket etmendir."

"Sen de bütün öbürleri gibi hakkımda yanılıyorsun. Hepiniz, bana bir yarı fahişe gözüyle bakıyorsunuz. Oysa Rai'nin ölümünden bu yana bir tek erkekle bile gerçek anlamıyla yatamadım."

"Bu daha da kötü ya! Çevrendeki erkekleri, tenekeden yapılmış oyuncak horozları kurar gibi, gülümsemelerimle kurman çok kötü bir şey. Gene de evlensek, iyi olur sanıyorum. Çocuğu da yanımıza alıp sessiz ve mantıklı bir yaşam sürdürebilirdik. Zamanımızı çalan bütün o budala insanlarla uğraşmamıza gerek kalmazdı. Buralardan uzaklaşıp başka bir ülkeye yerleşebilirdik. Belki de günün birinde bugüne dek adına aşk denegelene o şey, ani bir yağmur, ani bir fırtına gibi başımızın üstünde patlak verebilirdi. Rai öldü," sonra bu son kelimeleri daha yüksek, daha sert bir sesle yineledi: "Rai öldü."

"Bu öyle bir şekilde söylüyorsun ki, nerdeyse onun öldüğüne memnun olduğunu sanasım geliyor!"

"Biliyorsun ki onun ölümü, senin için olduğunca benim için de büyük bir kayıptı. Sanırım dost bulabilmek, evlenebile-

cek kadın bulmaktan çok daha zor. Arada sırada yatmak içinse, insan her zaman istediği kadar kadın bulabilir. Her ne ise, Rai yaşamıyor artık... Ve sen, ancak iki yoldan birini seçebilirsin: Ya bir dul kadın olarak yaşarsın ya da başka bir adamın karısı olursun. Ama sen bunların hiçbirini yapmayıp bunların arasındayla çabalayan, gerçekte var olmayan bir kategoriye kanıtlamaya kalkışıyorsun.

"O sözünü ettiğin kategori, belki şu an için yok, ama bu olmayacağını göstermez," dedi kadın sert bir sesle. "Henüz adı olmayan, ama mutlaka bir ad kazanacak bir kategoridir bu. Yaşamın akışını sürdürmesine razı olduğunuz, buz üzerine kül serper gibi, cinayetleri unutulmanın perdeleri arkasına ittiğiniz için siz erkeklerden tiksiniyorum. Çocukların uğruna diyorsunuz. Kulağa ne denli hoş geliyor, değil mi? Yeni dullar yetiştirmek, yeni kocalar öldürüp onların karılarını dul bırakmak, yeni evlilikler için dört başı mamur bir bahane. Siz ki yalnızca yıkmayı bilir, yapmaktan hiçbir şey anlamazsınız, bundan daha iyisi gelmiyor mu aklınıza? Biliyorum. Neyin hangi amaçla söylendiğini artık çok iyi biliyorum." Yerinden kalktı, bir başka koltuğa oturdu ve Rai'nin yatağının üzerinde asılı duran resmi ne baktı. Yine, "Biliyorum," diyerek Rahip Willibrord'un sesine benzeterek: "Çocuğunuz ve kocanızın anısı için yaşayın ya da evlilik, kutsal bir sırdır. Asıl evlilik, cennette akdedilir... Hep bu sözleri söylerler ve söylerken de Haruspex'ler¹ gibi gülümserler. Kiliselerinde genç erkeklerin, kendi istekleriyle, büyük bir yüreklilikle ve neşe içerisinde savaşa gitmeleri için dua ederler, çünkü dul kadınlar fabrikasının tam randımanla çalışması için şarttır bu. Erkeğin yakınlarına duyurma görevini üstlenecek rahiplerin sayısı kabarıktır nasıl olsa. Evet, evet, eğer Rai'nin ölümünün ne demek olduğunu bilen biri varsa, o da benim. Onun artık yanımda olmadığını, bu kapıdan içeri girmeyeceğini ve bu evrende yaşadığım sürece de onu hiçbir zaman göremeyeceğimi çok iyi biliyorum. Ve beni yine bir dul adayı yapmaya çalıştığın için de senden nefret etmeye başlıyorum. İnsan bu işe erken yaşlarda, sözgelişi, on altı yaşında başlarsa, o zaman son nefesini vereceği güne dek beş-altı kez dulluğun tadı-

¹ Etrüsk ve Roma falcıları. Tanrılara kurban edilen hayvanların bağırsaklarına bakıp geleceğe ilişkin kehanetlerde bulunurlardı. (Çev.)

na bakabilir ve buna karşın sonunda, benim gibi, gençliğini koruyabilir. Törendeki yeminler, törenle yapılan akitler... Yumuşak bir sesle, gülümseyerek söylenen o büyük sır: Evlilikler, cennette akdedilir. Eğer böyleyse güzel, o zaman ben de cenette gerçek anlamıyla evlenmiş olacağım günün özlemini çekiyorum. Ölüm denen şeyin önüne geçemem, değil mi? Hadi söyle-sene bunu da!"

"Şimdi söyleyecektim."

"Başka şey söylemeni de bekleyemezdim zaten. Çok güzel bir söz, sanki bir yaşam felsefesi, değil mi sevgili dostum? Ayrıca insan her zaman yeni bir yaşama başlayabilir. Bunu da söylemek istiyordun, değil mi?"

"Belki de."

"Hiç söyleme öyleyse. Bundan önceki yaşamım, yeterince güzeldi. Yeni bir yaşam. Bundan senin anladığın, benimle evlenip yeni bir yuva kurmak."

Albert, "Bıktım hep aynı şeyi duymaktan. Seninle evlenmek için can attığımı mı sanıyorsun? Yalnızca akla yatkın bir çözüm şekli olduğu için istiyorum bunu."

"Bak, böyle konuşman hoşuma gitti, insan açık açık konuşmalı. Sen hiç dalkavukluk yapamazsın."

Albert, "Özür dilerim, böyle demek istememiştim. Yalnızca seninle evlenmenin, benim için korkunç bir şey olmayacağını belirtmek istedim." Bu sözleri söylerken gülümsemişti.

"Yani sonunda ölüm yok ya değil mi? Bu daha da güzel."

"Saçmalama. Senden hoşlandığımı ve güzel bir kadın olduğumu biliyorsun."

"Ama tipin değilim..."

"Sana saçmalama dedim. Ben gene de insanın isterse yaşamına yeniden yön verebileceğinde ısrar ediyorum."

"Git artık, git!"

Ortalık iyice aydınlanmıştı. Albert ayağa kalkıp yeşil perdeleri kapattı. "Peki, gidiyorum."

"Belki içinden sonunda yumuşayacağımı ve seninle evlenmeye razı olacağımı düşünüyorsundur, ama yanılıyorsun."

"Banyoya gidecek misin?"

"Hayır. Ellerimi mutfakta yıkayabilirim. Sen git." Albert banyoya girerek, musluğu açtı ve şofbeni yaktı. Duşu yeniden

suyun gürültüsüz akabileceği bir şekilde banyonun içine yerleştirdikten sonra, saatini düşün çengeline asıp mutfakta dışlerini fırçalayan Nella'nın yanına gitti.

"Bundan önce bir kez senin istediğin gibi yaşamayı denediğimizi unutuyorsun. Aslında unuttuğun çok şey var ya!"

Nella ağzını çalkaladı, bardağı bıraktı ve parmaklarını dalgın dalgın duvarın fayanslarında gezdirdi.

"Evet. O sıralarda istememiştim. Çocuğum çok küçüktü çünkü... ve yapamadım. Özür dilerim. Bunu unutmuştum."

Savaştan hemen sonraya rastlayan sıralarda, Albert, Nella'yı delicesine arzuluyordu. Beş yıldan beri hep erkeklerle aynı çatı altında yatmıştı. Üstelik de Nella güzel bir kadındı. Albert, eve dönüşünden birkaç gün sonra bir akşam, pijamasının üstüne gömleğini ve pantolonunu giyip Nella'nın odasına gitmişti. Nella, ışığını henüz söndürmemişti. Omuzlarına sardığı büyük bir yün şalla, yatağında oturmuş kitap okuyordu. Biraz bozuk olan ve tellerinden hafif bir vızıltı çıkaran elektrik sobası, yatağının yanındaydı. Albert içeri girince gülümsemiş, onun çıplak ayaklarını görünce de "Aman Allahım, soğuk alacaksın," diye bağırmişti. "Gel, otur şuraya." Dışarıda hava soğuktu. Odanın içi patates kokuyordu. Bodrumda birkaç kez çalınmıştı, bu yüzden patates çuvalları, yukarı alınıp yatak odasındaki dolaplara doldurulmuştu.

Nella kitabını kapatmış, yatağının önünde serili duran eski kuzu postunu gösterirken, ona kırmızı bir hırka atmıştı. "Bunu ayaklarına sar." Albert hiçbir şey söylemeksizin oturmuş, hırkayı ayaklarına sarmış ve komodinin üstünde duran paketten bir sigara yakmıştı. Biraz doğrulunca, elektrik sobasının tatlı sıcaklığını bedeninin her yanında hissetmişti. Nella hiç konuşmuyor ve artık gülümsemedi. Kitaplığın yanındaki küçük tekerlekli karyolasında uyuyan çocuk biraz soğuk almış olduğundan, yüksek sesle horluyordu. Nella makyajsız olunca, gündüze oranla daha yaşlı, solgun ve yorgun görünüyordu. Albert'e dek gelen soluğu, açık açık kötü cins bir içki kokuyordu. Albert bir an ne yapacağını bilemeyerek Nella'nın komodinin üstüne bıraktığı kitabın kapağına bakmıştı: 'Therese Desquerox.' Komodinin alt gözünde karmakarışık bir halde Nella'nın iç çama-

şiraları durmaktaydı. Birdenbire ve kapısını vurmaksızın kadının odasına girmiş olmakla utanan Albert, bakışlarını ısrarla onun yüzünden kaçırıyor, Rai'nin resminin asılı bulunduğu duvara ya da yatağın önüne bakıyor, ama yatağın önüne baktığı zaman bile Rai'nin yüzünü rahatsız edici bir açıklıkla gözünün önünde görüyordu; bu yüz, rastgele ve anlamsız ölümünden ötürü öfkeye kapılmış bir adamın kızgın yüzüydü.

Nella, "Bir kadeh içer misin?" diye sormuş, Albert de bu sözleri söylerken gülümsemesinden ötürü içinden ona teşekkür etmişti.

"Evet, memnuniyetle."

Nella, yatakla duvarın arasındaki aralıktan bir kadeh ve içinde bulanık, kahverengimsi içki bulunan bir şişe çıkarmış, kadehi doldurmuştu. Albert'e ne cesaret vermiş, ne de cesaretini kırmıştı. Yalnızca, ne olacağını merak eder bir halde biraz beklemişti.

Albert, "Sen de içsene," deyince başını sallamış, aynı aralıktan çıkardığı kirli bir kahve fincanının içindeki kalıntıyı onun başının üstünden parkeye döktükten sonra, fincanı Albert'e uzatmıştı. Elektrikli soba Albert'in arkasında, iri ve sevimli bir kedi gibi mırıldanırken, içkilerini içmişler ve sigaralarını tütürmüşlerdi. İçkileri daha bitmeden Albert ışığı söndürmüş, elektrik sobasının kızılığının içersinde, "Eğer istemezsen söyle gideyim," demişti. Kadın, "Hayır," demiş ve ürkek bir ifadeyle gülümsemişti. Albert, o anda bu 'hayır' kelimesinin evet mi, yoksa hayır mı anlamına geldiğini anlayamamıştı. Yalnız elektrik sobasını da kapatmış, telleri soğuyana dek beklemişti. Sonra Nella'nın yatağına doğru eğilmişti. Nella onun başını bir kementle çeker gibi, karanlıkta kendine doğru çekmiş, yanağından öpüp "Galiba gidersen daha iyi olacak," demişti. Albert, içinde tuhaf bir burukluk duymuştu. Nella yanağından öptüğünde ona yumuşak ve büyük gelen dudaklarının ve düşündüğünden farklı öpücüğünün verdiği bir hayal kırıklığı hissetmişti. Işığı ve elektrik sobasını yeniden yakmış, Nella ona bu denli iyi davrandığı için utanmak zorunda kalmadığına sevinmiş, planının başarısızlığı ise onu çok büyük bir hayal kırıklığına sürüklememişti. Işık yanınca Nella gülmüş, kollarıyla kement atar gibi onu yine kendine çekip bu kez öbür yanağından öp-

müş ve Albert içinde gene aynı burukluğu duymuştu. Nella, "Yapamayız," demişti. Bunun üzerine Albert odasına dönmüş ve bir daha aralarında bu olayın sözü edilmemişti. Albert, bu küçük olayı ancak demin, banyoda yeniden anımsamıştı.

Nella, ağzını çalkaladığı bardağı lavabonun kenarına bıraktıktan sonra düşünceli düşünceli Albert'in yüzüne baktı. "Evet, o gün çocuktan ötürü istememiştim yapmayı..."

"Bugün de ben aynı nedenden ötürü, çocuğun varlığından ötürü, yapamıyorum."

"Tuhaf," dedi Nella gülümseyerek. "O olayı unutmuş olmam, tuhafıma gitti."

Albert'in de dudaklarında gülümseme belirmişti. "Bazı şeyler unutulur böyle. İnsana sanki gerçekte hiç olmamış gibi geldiklerinden unutulur. Ama belki de artık bana, biraz önce söylediklerimden dolayı artık çok kırgın değilsindir."

"Aradan geçen sürede dokuz yıl daha yaşlandık."

"İyi geceler."

Albert, banyoya girdi. Biraz sonra da, Nella'nın odasına girip kapısını kapattığını duydu. Üstündekileri çıkararak banyo küvetine oturdu. Saat dokuza doğru her yanını kaplayacak yorgunluğa şimdiden kıızıyordu. Erken yatmayı, uzun ve derin bir uyku çekmeyi, sabah erken kalkıp çocukla birlikte kahvaltı etmeyi ve böylece onun okulun yoluna koyulmasını kolaylaştırmayı severdi. Sabahleyin tek başına kalkıp kahvaltısını hazırlamanın ve evdekilerin daha uyuyabileceklerini bile bile okulun yoluna koyulmanın bir çocuk için ne denli sıkıcı bir şey olduğunu biliyordu. Kendi annesiyle babası meyhane işlettiklerinden sabahın üçünden, dördünden önce yatağa girdikleri olmamıştı. Bu yüzden Albert, bütün çocukluğu boyunca her sabah sigara dumanıyla dolu oturma odasından geçip büyük ve bomboş mutfaka gitmişti. Mutfak, hep yağ ve salata kokardı. Tereyağlı ekmekleri bir kahvaltı tepsisinde, kahve tepsisi ise gazocağının üstündeki bir alüminyum kapta bulunurdu. Buz gibi ve pis kokulu mutfakta gaz alevinin yanışından, çabuk yudumlarla içilen, ikinci kez ısıtıldığı anlaşılan kahveden ve üzerine iri, çabuk çabuk kesildiği belli söğüş dilimlerinin yerleştirildiği tereyağlı ekmeklerden hiç hoşlanmazdı. Ne zaman evden uzak kalırsa, hep erken yatıp erken kalkmanın özlemini çekmiş, ama ya-

şamını hiçbir zaman bu tempoya ayak uydurabilecek kimselerle paylaşamamıştı.

Soğuk bir duş alıp kurulandıktan sonra, ayaklarının ucuna basa basa mutfığa gitti. Glum, o yıkanırken mutfığa uğramıştı, çünkü kahvelik boştu. Onu sıcak tutmaya yarayan kılıf da yanına bırakılmıştı. Bolda da gitmiş olmalıydı. Siyah rengi ve ekşi bir tadı olan ekmeğin kırıntıları ortadaydı.

Odasına çıkıp Martin'i uyandırmak istedi. Ama o uyanıktı. Gülümsüyordu. Herhalde onu görüp birlikte kahvaltı edeceklerini anlayınca sevinmişti.

"Dün akşam sen okuldan döndüğünde burada bulunmadığım için özür dilerim," dedi Albert. "Ama telefon edip çağırdılar. Hadi, artık kalkma zamanın geldi."

Çocuk yatağından fırlayıp çıktığında birden ürktü. Nella'nın görmemezlikten gelmeye çalışmasına karşın Martin'in artık büyümüş ve gelişmiş olduğu açık açık görülüyordu. Albert, mutfığa gidip yumurtaları haşlamak ve ekmekleri hazırlamak üzere onun yanından ayrıldı. Nella'nın odasından hiç ses gelmiyordu. Bir an için Nella'nın davranışlarını anlayışla karşıladı, çünkü çocuğun bu denli büyümüş olması ve onlarınkinden çok farklı bir dünyada yaşaması, Albert'e de korku vermekteydi.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Onarım için gerekli paranın olmasına karşın, ev günden güne daha fazla harap olmaktaydı. Ama kimsenin bu durumla ilgilendiği yoktu. Dam akmaya başlamıştı. Glum, sık sık odasının tavanındaki koyu renk lekelerin büyüdüğünden yakınıyordu. Şiddetli yağmurda, su tavandan odasına damlıyordu ara sıra. Bunun üzerine ev halkı –büyük bir çalışma aşkıyla– akan kısmın altına bir kap koymak için tavan arasına çıkıyor, Glum da bir süre için rahata kavuşuyordu. Ama bu süre, yağmurunu şiddetine, sık sık yağıp yağmamasına ve nihayet kabın büyüklüğüne bağlıydı. Kap büyük değilse ve yağmur da şiddetli ve uzun zaman yağarsa, o zaman kaba dolan su taşıdığından ve Glum'un odasındaki koyu renk leke büyüdüğünden, Glum'un rahatı da sona eriyordu. O zaman akan yerin altına daha da büyük bir kap konuyordu. Ama bir süre sonra bu lekelerden bir zamanlar büyükbabanın olup da şimdi boş duran odayla Bolda'nının tavanında da görüldü. Banyoda ise bir gün büyükçe bir sıva parçası tavandan yere döküldü. Bolda, dökülen sıvaları topladı. Glum ise alçı, kum ve kireçten yaptığı tuhaf bir karışımı oraya sürdü.

Nella bir gün kente gidip on tane büyük çinko leğen aldığında, yaptığı işten ötürü ağzı kulaklarına varmıştı. Leğenler çatı katının hemen bütün zeminini kaplamıştı. Halbuki "Artık bir daha akma diye bir şey söz konusu olmaz," diyen Nella'nın harcadığı parayla damı bir güzel onartmak mümkündü. O günden sonra ne zaman yağmur yağsa, çatıdan sızan suyun boş leğenlere damlamasından ileri gelen ve tuhaf bir melodi olan, aynı zamanda da korkutan sesi dinler olmuşlardı. Bu tedbire kar-

şın Glum, sık sık alçı, kum ve kireçten yaptığı karışımı gene tavanlara sıvamak zorunda kalıyordu. Bu arada merdivenlere ve elbiselerine de hârç sıcıyordu. Ona yardım eden Martin'in üstü başı tepeden tırnağa kirlendiğinden elbiselerini temizleyiciye göndermek zorunda kalmışlardı.

Arada sırada tavan arasına çıkan büyükanne, oradaki zararı gözden geçiriyordu. Çinko leğenler arasında dolaşırken, ağır ipek giysinin leğenlere sürünmesinden duru bir hışırtı çıkıyordu. Tavan arasına çıktığı günler, gözlüklerini takıyor ve sorumluluk duygusuyla dolu olduğu fark ediliyordu. Her çıkıştan sonra, bir zamanlar onlar için çalışmış dam aktarıcısının adresini eski klasörlerde aramaya karar verirdi. Ondan sonra evdeki-ler onu, odasında günlerce eski klasörlerin ve dosyaların arasında görürlerdi. Eski iş mektuplarını bir bir elden geçirir, eski banka hesaplarını incelemeye koyulurdu. Ama büyükanne'nin fabrikadaki hemen hemen bütün eski klasörleri eve getirtmesine karşın, dam aktarıcısının adresi bir türlü bulunamamıştı. Fabrikanın küçük, kırmızı arabası, büyükanne'nin odası evraklarla dolana dek, geçmiş yılların bütün dosyalarını taşımıştı. Ama büyükanne, ancak fabrikanın ilk yılına, yani 1913 yılına ait sararmış defterleri de gözden geçirdikten sonra rahatlayabilmişti.

Ondan sonra Martin'i yanına çağırması ve çocuk, saatler boyu, büyükbabasının keşfedip bütün dünyaya sattığı kokulu marmelatın sırlarını dinlemek zorunda kalmıştı. Birinci Dünya Savaşı, o zaman daha yeni olan kuruluşun geniş çapta büyümesine yol açmıştı. Büyükanne, her dersin sonunda çocuğa üretim rakamlarının grafiklerini göstermeyi bir alışkanlık haline getirmişti. Çini mürekkebi ile tertemiz çizilmiş olan ve dağ kesitlerini andıran bu grafikler, kıtlık yıllarının marmelat fabrikalarının işine ne kadar yaradığını açıkça ortaya koymaktaydı. 1917 yılı -"yani annenin doğduğu yıl, sevgili yavrum"- üretimde bir doruk noktası olmuş ve 1941 yılına dek bir daha bu doruğa erişilememişti. Ama istemeye istemeye grafiklere bakan çocuk, hızlı gelişmenin 1933 yılıyla birlikte başladığını görmüştü. Büyükanne'sinden korktuğundan ve anlattıkları ile ilgilenirmiş gibi görünmek istediğinden, ondan bu gelişmenin nedenini sormuştu. Bunun üzerine sanki soluk bile almaksızın, kendinden geçerce-

sine uzun bir açıklamaya girişen büyükanne, ona kamplardan, büyük toplantılardan, parti kongrelerinden söz etmiş, zafer kazanmış bir kumandan gibi, fabrikanın gene büyük bir gelişme kaydettiği 1939 yılını göstermişti. "Almanya'nın her savaşı, marmelat endüstrisinde üretimin ve sürümün geniş ölçüde yükselmesine yol açmıştır."

1913 yılına kadar olan belgeler gözden geçirildikten ve çocuğa 'en önemli olan' konular açıklandıktan sonra büyükanne fabrika müdürlüğüne telefon ederdi. Küçük, kırmızı nakliye arabası da kırk yıllık dosyaları geri almak üzere birkaç sefer daha yapardı.

Bu arada dam aktarıcısı çoktan unutulmuş, çinko leğenler çatıda bırakıldıkları yerde kalmıştı. Her yağmur, gene büyük ve tekdüze bir konsere dönüşmekteydi. Artık pencerelerdeki hasar da açıkça görülüyordu. Pompa bozuk olduğundan, bodrum da aylarca dizboyu suda kalıyordu. Bolda büyük çamaşır yıkadığı zamanlar, kalorifer dairesinin bulunduğu bodrumdaki su yükselerek dar ve çimento kaplı bir çukurdan yukarı çıkmıştı. Sabun ve pislik, çimento zemini yeşilimsi beyaz bir küf tabakası gibi kaplayan kaygan bir örtü oluşturmuştu. Çevreye küf kokusu yayılmış, tahta sandıkların içinde filizlenen patateslerin kokusu ise fareleri çekiyordu.

Bu durumdan haberi olmayan Albert, ancak uzun bir süre sonra yine bodruma indiğinde farelerle karşılaşmıştı. Nella ile yaptığı uzun bir kavgadan sonra, büyük bir sandıkta Rai'nin kendisine, Londra'ya yazdığı mektupları aramaya kalkışmıştı. Rai'nin değil de Nella'nın isteği üzerine Londra'dan döndüğünü göstermek istiyordu. Aslında, daha hiç bodruma inmemiş olan Albert, oradaki eşyaların pisliği karşısında dehşete kapılmıştı. Ortadaki sandıklar toz içindeydi. Köşeler paçavralarla doluydu. Çamaşırhaneye açılan kapının yanındaki yarım çuval küflü unun önünde toplanmış fareler, Albert ışığı yakınca kaçışmışlardı. Albert, Odesa askeri hapishanesinde geçirdiği günlerden beri fareden çok korkardı. Onun için bodrumda koşuşan kara gölgeleri görünce, sanki boğazına bir şey tıkanır gibi olmuştu. Farelerin arkasından birkaç kömür parçası fırlattıktan sonra, kendini zorlayarak ağır ağır, gaz saatinin altında duran büyük kahverengi sandığın yanına gitti.

Rai ona çok az, belki yalnızca on tane mektup yazmıştı. Ama bu mektupları bir kenevir iple sarıp bu sandığın bir köşesine sakladığını çok iyi biliyordu. Nella'nın mektuplarının bulunduğu deste daha kalındı. Leen'in mektupları ise iki ayakkabı kutusunu doldurmaktaydı. Bütün kâğıtların arası, siyahımsı toz ve fare pislikleriyle kaplanmıştı. Bodrumda hiç ses yoktu ve Albert farelerden korkuyordu. Odesa'daki Alman Askeri Hapishanesi'nde fareler geceleri yüzünden geçmiş, onların tüylü karnınlarını burnunda hissetmiş ve attığı çığlıklar karşısında kendisi de dehşete düşmüştü. Pis kâğıt tomarlarını sandıktan çıkarırken Nella'nın ve büyükannenin umursamazlıklarına sövüp saydı.

Birden köşeden, boş sandıkların ve marmelat kutularının bulunduğu yerden tıptırtılar ve yere düşen teneke kutuların çıkardığı sesler duyuldu. Albert karanlık köşeye gitti, kapıyı açtı ve süpürge sopası, kırık çiçek saksısı, Martin'in kızağının demirleri gibi eline geçen şeyleri nefret ve öfkeyle karanlık bodruma fırlattı. Bunun gürültüsü dindikten sonra her taraf sessizliğe gömüldü.

Sandıkta, savaştan önce ve savaş sırasında kendisinin Nella'ya yazdığı mektuplar da bulunmaktaydı. Şimdi –on yıldan beri ilk kez– bunları karıştırırken, hepsini yeniden okumaya karar verdi. Hiç şüphesiz aralarında Rai'nin şiirlerine ve Absalom Billing'in mektuplarına da rastlayacaktı.

Schurbigel'in, kenarında Rai'yle ilgili yorumlar da bulunan mektupları da burada olmalıydı. Schurbigel, 1940 yılında yazdığı bu mektuplarda Fransa'ya karşı kazanılan zaferi övmüş, ayrıca gazetelere yazdığı yazılarda Alman gençliğini Fransa'daki zaferi kesinleştirmeye çağırmıştı. Rai'nin birkaç yazısını ve savaş öncesine ilişkin yazdığı mektupları da bulacağından emindi.

Topu topu küçük bir deste tutan Rai'nin mektuplarıyla Nella'nın mektuplarını aldı. Üstünde kırmızımsı kahverengi ile 'Sunlight' yazılı büyük bir karton kutu görünce birden duraldı. Sandığın dibinin hemen yarısını kaplayan kutuyu dışarı çıkardı. Üstündeki tozu silmek üzere kutuyu duvara vurduktan sonra iki mektup destesini de yanına alıp yukarı çıktı. Nella

odasında oturmuş ağlıyordu. Albert bodrumdan çıkınca görmek için odasının kapısını açık bırakmıştı. Ama Albert, onun kapısının önünde hiç durmaksızın koridorda ilerledi. Yıllardan beri düzenli aralıklarla patlak veren, aynı sözlerle yürütülen ve sonu hep barışmayla biten anlamsız tartışmalardan bıkmıştı artık.

Odasına gelince üstünde 'Sunlight' yazan kartonu yere bıraktı, mektup destelerini de üstüne koydu. Sonra iyice temizlenmek için banyoya girdi. Bodrumda farelerin cirit attığı düşüncesi içine korku vermişti. Ani bir tiksinti duygusunun etkisiyle, çamaşırlarını değiştirmeyi kararlaştırdı.

Banyodan çıktığında, Nella hâlâ kapısı açık duran odasında oturmaktaydı.

Albert'i görünce, "Kahve içmeye gelecek misin?" diye seslendi.

"Şimdi geliyorum."

Rehberden bir duvarcının, bir dam aktarıcısının, bir tesisatçının, ev odalarını haşarattan temizleyen bir işçinin telefonunu not aldı, dördüne de telefon edip evin adresini verdi. Bu işi sekiz dakikada tamamladıktan sonra, Nella'nın odasına gitti, karşısındaki koltuğa çöktü.

"Bodrumda farelerin cirit attığından haberin var mı?"

Kadın omuzlarını silkti. "Bolda bir keresinde bundan yakınmıştı."

"Patatesler filizleniyor," diye sözünü sürdürdü Albert öfkeyle. "Ortalık çürüyen yiyecek maddeleriyle dolu, çamaşırlığın kapısında küflenmiş yarım çuval un var. Temizlemeden bıraktığınız marmelat kutularında ise fareler kızak kayıyor. Görülmemiş bir pislik."

Nella kaşlarını çattı, ama hiçbir şey söylemedi.

"Bu kahrolasıca ailenin içine düştüğüm günden beri pisliğe ve dağınıklığa karşı koymaya çalıştım. Ama babanın ölümünden sonra artık sizinle başa çıkamaz oldum. Pek yakında bodruma ancak tabancayla girebileceğiz; o zaman aşağıda nefis bir egzistansiyalist film çevirebilirsin..."

"Kahveni al."

Albert, fincanı önüne çekip kahveye konan sütü karıştırdı. "Damı ve tavanları onartacağım. Bodrumu dezenfekte ettirip su

pompasına baktıracağım. Çocuğun böyle pisliğin ve dağınıklığın ortasında yaşaması iyi mi olur sanıyorsun?"

Nella, yorgun bir sesle: "Düzene bu denli düşkün olduğun ve çalışmaktan bu denli hoşlandığını bilmiyordum."

"Bilmediğin çok şey var; sözgelişi Rai'nin, koparılan bunca boş gürültüye karşın, gerçekten de iyi bir şair oluşu... Ama ben bir şeyler yapmaya çalışacağım. Fareler bizim için değerli olan bütün belgeleri yiyip bitirmeden. Schurbigel'in mektuplarını bulup sandıktan çıkaracağım."

"Rai, benim kocamdı," dedi Nella. "Onu ve onunla ilgili her şeyi severdim. Ama şiirlerini hiçbir zaman çok sevemedim, hemen hiçbir şey anlamazdım yazdığı dizelerden. Şair olmamasını, ama bugün hayatta olmasını çok isterdim. Aradığın mektupları bulabildin mi sonunda?"

"Evet, buldum. Aslında sözünü etmememiz gereken bu eski meseleden ötürü tartışma çıkardığım için özür dilerim."

"Zararı yok. Gereksiz olduğunu bildiğim halde mektupları okuyacağım, çünkü Londra'dan geri dönmende benim haksız senin haklı olduğunu biliyorum. Ama buna karşın mektupları okumak istiyorum. Okumamın iyi olacağını sanıyorum."

"Oku, sonra ister sakla, istersen yak. Haklı olduğumu göstermek o denli büyük önemli benim için. Hep yıllar önce şunu ya da bunu şöyle değil de böyle yapsaydık, olaylar daha başka türlü gelişirdi diye düşünürüz, ama aslında anlamsızdır bu."

"Rai'nin mektuplarını, özellikle düşündüğün şeyin doğru olup olmadığını anlayabilmek için okuyacağım. Gerçekten ölmek mi istiyordu? Bunu anlamak istiyorum."

"Mektupları okurken lütfen Schurbigel'in mektuplarıyla başkalarının Rai'ye yazdıkları mektupları atma."

"Hayır, hayır. Hiçbirini atacak değilim. Yalnızca Rai hakkındaki gerçeği öğrenmek istiyorum. Biliyorsun, babam, eğer Rai isteseydi, onun askere gitmesini, savaşa katılmasını önleyebilirdi. Eminim bundan. Babamın ordunun yüksek kademeleri ile ilişkileri vardı, ama Rai istemedi. Ne başka bir ülkeye göç etmek, ne de askerden kaçmak istedi. Oysa dünyada askerlik kadar nefret ettiği şey yoktu. Ara sıra aklıma belki de ölmek istiyordu diye geliyor. Bunu, sık sık düşünüyorum. Belki de şu

Gaeseler'den bir türlü tam anlamıyla nefret edemememin nedenlerinden biri de budur."

Albert, Nella'nın soru dolu bakışlarını yakalayarak, "Gaeseler nereden aklına geldi?" dedi.

"Hiç, öyle geliverdi işte. Sen Rai'den hiç söz etmiyorsun. Oysa aklımı kurcalayan sorunun karşılığını mutlaka bilmen gerek. Ama hiç konuşmuyorsun."

Albert bir şey söylemedi. Ölümünden önceki son haftalardan Rai'nin duyguları sanki körleşmiş gibiydi. Yorgundu, zorla yaşıyordu sanki. Dostluklar, yalnızca sigaralarını temizlerken birbirlerine yardım etmekti artık. Birçok piyade gibi, Rai de yorgun düşmüştü. Zaten onlardan pek az farklıydı, sözgelisi bazı üstlerine nefretini açıklamaktan çekinmezdi.

Nella, "Hiç sözünü etmediğin bir başka konu daha var," dedi.

Albert ona bakarak fincanını uzattı. Nella yeniden kahve koydu. Sütünü ve şekerini karıştırdığı sürece Nella ile konuşmaktan kaçınabilirdi.

"Söylenecek fazla bir şey yok," dedi. "Rai yorgun ve kötümserdi. Herhalde bir şey bilmediğim için ya da pek az şey bildiğim için konuşmamışımdır bugüne dek." Birden büyük Sunlight kutusunu ve ona kutuyu veren asık suratlı satıcı kızı düşündüğünü fark etti. Hava kararmıştı. Albert sobanın doğru dürüst çekmediği, bu yüzden, yağlı, gözleri yakan kömür dumanının eşyaları, elbiseleri ve yatak çarşaflarını kapladığı, Leen'in taştan çorbalarla yapış yapış olan gazocağının bulunduğu odasına çıkmak istemiyordu.

Nella'nın yüzüne baktığını görünce, "Rai dalgın ve konuşmaz olmuştu. Ama daha İngiltere'den döndüğümde böyleydi. Dört yıldan beri de beğendiği konuların bir tanesini olsun kaleme almamıştı." Albert, savaş başladığında etrafı saran sessizliği anımsadı; dişliler, hazır duran mekanizmaya yaklaşip dokunduğunda, dünya bir an sessiz kalmıştı. Dişli yerine oturunca mekanizma işlemiş, insanların budalalıklarını ve aldırışlılığını körüklemişti.

Nella sigara tuttuğunda başını salladı, sonra elini otomat bir hareketle cebine sokup Nella'nın sigarasını yaktı ve gözlerini onun soru dolu bakışlarından kaçırmaya çalıştı.

"Sır denilebilecek bir şey yok gerçekten ortada, ama sen de kabul edersin ki, bir şair için her yerde kendi yazdığı sloganlara, hem de marmelat sloganlarına rastlamak, pek hoş bir şey değildir. Bir keresinde Rai bana, 'Demek benim savaşa, daha doğrusu savaşın ortadan kalkmasına olan katkım da buymuş,' deyip babanın fabrikasında yapılan bir marmelat kutusuna tekmeyi indirmişti Winniza pazarındaydık. Yaşlı bir kadın, tertemiz bir marmelat kutusunun içine gevrek doldurmuş satıyordu. Kutu devrilince, gevrekler de yerlere saçıldı. Rai ile birlikte kadına yardım edip dökülenleri topladık, hepsinin parasını verip özür diledik."

"Sonra?" Nella, sanki biraz sonra çok önemli bir açıklama duyacakmış gibi heyecanla dinliyordu.

"Sonrası yok. On dört gün sonra Rai öldü. Ama ölüme giden yolunun iki yanında bile marmelat kutuları eksik değildi. Her yerde bunları görmek, ikimiz için de ağır bir darbeydi. Sanki hasır oluyordu. Oysa bizden başka farkına varan yoktu bunun. Ya'nız... ama bunu da söylersem belki benden nefret eder, bana kızarsın."

"Senden nefret etmemem bu kadar önemli mi senin için?"

"Evet. Çok önemli."

Konuşurken gözlerini Nella'dan hiç ayırmamış, hep onu seyretmişti. Ama kadının yüzünde bir değişme yoktu. Daha birinci sigarası bitmediği halde sigara paketine uzanıp bir tane daha aldı ve onu yaktı; önceki dumanlar içinde kül tablasında duruyordu.

Hafif bir sesle: "Bütün bunların sözünü etmek istemiyorum artık, Nella, Rai'nin öldüğünü ve nasıl öldüğünü biliyoruz. Birtakım nedenler aramak bence anlamsız."

"Ölürken gerçekten konuşmadı mı seninle?"

"Hayır. Nefes borusundan yaralanmış olduğu için, konuşamazdı. Yalnızca yüzüme baktı. Onu iyi tanıdığım için, bakışından ve elimi sıkışından birtakım şeyler anladım. Savaşa kızgındı. Kendine de kızgındı. Seni seviyor, çocukla ilgilenmemi rica ediyordu; çocuk beklediğini yazmıştın ona. Hepsi bu kadar işte."

"Dua etmedi mi? Sen derdin ki..."

"Dua etti. İstavroz da çıkardı. Ama bunu hiçbir zaman hiç kimseye anlatmayacağım ve eğer o domuzlardan biri senin ağzından öğrenecek olursa, seni öldürürüm, çünkü bu, tam onların ağzına göre bir bakla olurdu. Yaratılan efsane de bir anda çöküp giderdi."

Nella, art arda iki sigara birden yaktığını ancak şimdi fark etmişti. Gülerек birinci sigarayı söndürdü. "Hiç kimseye söyleyecek değilim. Söz veriyorum."

"Şu çevrendeki insanlardan kopsan daha çok memnun olacağım."

"Bütün bunları çocuğa da anlatacak mısınız?"

"Daha sonra."

"Peki ya Gaeseler?"

"Ne olmuş Gaeseler'e?"

"Hiç. Bazen ondan daha derin, öç almak istercesine nefret edemediğim için ara sıra kendimi suçluyorum."

"Aslında Gaeseler, Schurbigel'e çok benziyor. Ne o, neden kızardın birdenbire?"

"Bırak beni! Birkaç gün beni rahat bırak. Bazı şeyleri sakın sakın düşünmek zorundayım. Lütfen mektupları verir misin?"

Albert, kalan kahvesini de içti. Odasına gitti, iki mektup tomarını getirip Nella'nın önündeki masaya bıraktı.

Albert'in ustalarla konuşup fiyat konusunda anlaşması, günler sürdü. Bodrumdaki pompa yapıldı, dam onarıldı. Yukarı katın tavanları yeniden sıvandı. Bolda şimdi her çamaşırdan sonra bodrumdaki suyu pompayla kanalizasyona dökabiliyordu. Bodrum dezenfekte edilerek temizlendi. Temizlendikten sonra küflenmiş gıda maddeleri, paçavralar ve sapları kuşkonmaz gibi uzamış, filizlenmiş patatesler ortaya çıktı.

Albert, girişteki koyu yeşil renkli camları çıkarttırınca, ev ışığa kavuştu. Büyükanne, bu harareti çalışmayı gördükçe başını sallıyordu. Şimdi odasından daha sık çıkıyor, ustaları seyrediyor ve bütün onarım giderlerini karşılayacağını söyleyip herkesi şaşırtıyordu. Nella'ya göre onun bu kararının nedeni, çek defterine karşı duyduğu çocukça sevgidendi. Büyükanne çek defterini yazı masasının çekmesinden çıkarıp açmaya, mavi

renkteki çeklerden birini bir ticari mümessil tavrıyla doldurduktan sonra kurutup koçanından koparmaya bayılırdı. Çekin defterden koparken çıkarttığı hışırtı, iri ve pembe tenli yüzünde mutlu bir gülümsemenin belirmesine yol açardı. İlk kez yirmi üç yaşında bir genç kadinken, yani tam kırk yıl önce, bir çek defterine sahip olmuş ve o günden beri de çekle ödeme yapmaktan duyduğu sevinç, hararetinden hiç yitirmemişti. Lokanta ve kahvehane hesaplarına varıncaya dek her şeyi çekle ödediğinden, bir sürü çek defteri kullanmıştı. Zaman zaman Martin'in eline dört şu kadar marklık bir çek verip kırk adet Tomahawk aldırarak üzere tütüncüye yolladığı bile olurdu. Eğer ödenecek hiçbir şey yoksa, sigara ihtiyacı karşılanmışsa, buzdolabı da akla gelebilecek her türlü yiyeceklerle dolmuşsa, o zaman evin içinde gezinir ve çeki koparıırken çıkan o hışırtılı müziği duymak için, önüne gelene para teklif ederdi. Dudaklarında bir Tomahawk olduğu halde odadan odaya girer –tıpkı idrarında kan olduğu günlerde elinde idrar şişesiyle gezindiği gibi– herkesi dolaşıp "Eğer paraya ihtiyacın varsa, sana yardım edebilirim," derdi. Bu sözlerden sonra karşısındakinin cevabını beklemeksizin oturur, dolmakaleminin kapağını açar –bunu da kullanmaktan çocukça bir sevinç duyardı– ve sorardı: "Ne kadar istiyorsun?" Böyle zamanlarda evde ona en iyi davranan, Glum olurdu. Büyükanneye çok büyük bir para söyler, yanına oturup uzun süre onunla pazarlık eder, kadın çeki doldurup ona verdikten sonra da –herkesin yaptığı gibi– çeki yırtıp çöp kutusuna atardı.

Bunun dışında büyükanne, çoğunlukla odasında kalır ve kimse de onun ne yaptığını bilmezdi. Ne telefona gider, ne de kapı çalındığında kimin geldiğine bakardı. Birçok günlerde odasından ancak öğleye doğru çıkar, sırtındaki kalın, çiçekli sabahlığıyla kahvaltısını almak üzere mutfığa inerdi. Peş peşe içtiği sigaraların dumanı odayı doldurduğunda, yalnızca öksürükleri işitilirdi. Dumanlar, gri bulutlar halinde kapının altından koridora sızardı. Böyle günlerde kendi çağırdığı Martin'den başka kimseyle görüşmek istemezdi.

Çocuk, büyükannesi çağırdığı zaman, eğer bir yolunu bulursa kaçardı. Ama çoğu zaman kadın onu yakalamayı başarır, odasına sürüklerdi. Martin de saatlerce verilen dersleri dinle-

mek zorunda kalır, din konusundaki bilgilerini sayıp dökerdi. Büyükanneyle birlikte okula gitmiş olan Bolđa, gülümseyerek sık sık, büyükanne'nin okuldayken din bilgisi dersinde hiçbir zaman başarılı olamadığını anlatırdı.

Oda sigara dumanıyla dolunca güçlükle soluk alabilen Martin, büyükanne'nin yazı masasının karşısındaki koltukta oturur, örtüsü açık duran yatağa, üstü kirli kahvaltı tabaklarıyla dolu çay masasına bakardı. Büyükanne'nin, kalanını ciğerlerine çekmezden önce salıverdiği küçücük, yuvarlak bulutlar, parlak mavi renkte olurdu. Otuz yıldan beri sigara içmekle övünen büyükanne, sigaranın dumanını derin derin içine çeker, sonra ağzından, ciğerlerinde filtreden geçmiş olan açık gri, çok hafif mavimsi bir bulut çıkardı. Hızla salıverilen bu bulut, odayı dolduran yoğun ve arduvaz griliğindeki sisin içinde birkaç saniye kalırdı. Odanın bazı yerlerinde –tavanda, yatağın altında ve aynanın önünde– bu arduvaz grisi, küçük pamuk parçalarına benzeyen yoğun ve beyazımsı bulutlar halinde toplanırdı.

"Baban şehit oldu, değil mi?" derdi büyükanne.

"Evet."

"Şehit oldu, ne demek?"

"Şavaştta öldü, vuruldu."

"Nerede?"

"Kalinowka yakınlarında."

"Ne zaman?"

"7 Temmuz 1942'de."

"Peki sen ne zaman doğdun?"

"8 Ekim 1942'de."

"Babanın ölümüne sebep olan adamın adı nedir?"

"Gaeseler."

"Bir daha söyle bakayım bu adı."

"Gaeseler."

"Bir daha."

"Gaeseler."

"Neden yeryüzündeyiz?"

"Tanrı'yı sevmek, ona hizmet etmek ve onun sayesinde cennete gidebilmek için."

"Bir çocuğun babasını elinden almak ne demektir, bilir misin?"

"Evet."

Evet, bilirdi bunun ne demek olduğunu. Başka çocukların babaları vardı. Sözgeşi, Grobschik'in uzun boylu, sarışın bir babası, Weber'in ise kısa boylu, esmer bir babası vardı. Okulda babaları olan çocukların durumu, babasızlara oranla daha güçlü. Nedeni bilinmeyen bir yasa, bunun böyle olmasını gerektiriyordu sanki. Weber dersini iyi öğrenmemişse, gene iyi çalışmamış olan Brielach'tan daha fazla azarlanırdı. Öğretmen yaşlı bir adamdı, saçları kırılaşmıştı ve 'bir oğlunu savaşta yitirmişti.' Babasız çocuklar için 'o, babasını savaşta yitirdi,' denirdi. Bir öğrenci teftiş sırasında dersini bilemeyince, müfettişlerin kulağına bu söz fısıldanırdı. Ve öğretmenler, okula yeni gelmiş bir çocuk için, babasını savaşta yitirmiş, derlerdi. Sanki babasını bir şemsiye ya da bozuk para gibi yitirmişti. Kulağa böyle gelirdi. Sınıfta yedi çocuğun babası yoktu: Brielach, Welzkam, Niggemeyer, Poske, Behrendt ve bir de kendisi. Grebhake'nin de babası yoktu ama, şimdi onun yeni bir babası olduğundan öbürlerine uygulanan yasa, ona aynı titizlikle uygulanmazdı. Bu yasanın sunduğu korunmanın birtakım dereceleri vardı. Bu korunmadan en geniş anlamıyla yalnızca üç kişi, Niggemeyer, Poske ve kendisi yararlanırdı. Bunun nedenini yıllar süren izlenimleri ve edindiği tecrübeler sonucunda yavaş yavaş öğrenmişti. Bir kez Grebhake'nin yeni bir babası vardı. Brielach ve Behrendt'e gelince, onların annelerinin, ölen kocalarından değil, ama başka erkeklerden olma çocukları vardı. Martin, çocukların nasıl dünyaya geldiklerini biliyordu. Albert Amca, çocukların erkeklerin kadınlarla birleşmesinden doğduğunu ona anlatmıştı. Brielach ile Behredt'in anneleri kocalarla değil, amcalarla birleşmişlerdi. Bu gerçek, başka, yarı esrarlı bir hava taşıyan, 'ahlaksız' kelimesiyle anlatılıyordu. Ama Welzkam'ın amcalarından çocuk doğurmamış olmasına karşın Welzkam'ın annesi de 'ahlaksız' sayılıyordu, çünkü tecrübelerin öğrettiği gerçeklerden biri de şuydu: Erkeklerle kadınlar, dünyaya bir çocuk getirmeden de birleşebilirlerdi. Bir kadının bir amcayla birleşmesi ise ahlaksızlıktı. Anneleri ahlaksız çocuklar, nedense anneleri ahlaksız olmayan çocuklar kadar bu korunmadan yararlanamazlardı, ama en güç durumda olanlar, en az korunanlar, anneleri amcalardan çocuk yapmış olanlardı. Ahlaksız annelerin, koruma alanının daralma-

sına yol açmaları, gerçekte acı ve nedeni açıklanamayan bir durumdu. Babalı çocuklar açısından ise her şey farklıydı. Onlar bakımından ahlaksızlık diye bir şey söz konusu olamazdı.

"Şimdi dikkat et," diye sürdürürdü büyükanne. "Otuz beşinci soru: Kıyamet günü Hazreti İsa neden yine yeryüzüne dönecek?"

"Hazreti İsa, kıyamet günü insanlardan hesap sormak, onları yargılamak için dünyaya dönecek."

Acaba bu mahkeme, 'ahlaksızlar' açısından kötü mü bitecekti?

"Uyuma," derdi büyükanne. "Sekseninci soru: Kim günah işlemiş sayılır?"

"Tanrı'nın bir emrine bilerek karşı gelen günah işlemiş sayılır."

Büyükanne, ara sıra, soruların sırasını değiştirmekten hoşlanırdı. Ama o güne dek çocuğun boşluğunu yakalayamamıştı daha.

Sorularını bitirdikten sonra kitabını kapatır, yeni bir sigara yakar ve dumanını derin derin içine çekerdi. Sonra sevimli bir tavırla şöyle derdi: "Bir gün, büyüdüğün zaman, sana neden..."

Martin, bundan sonrasını dinlemezdi, çünkü uzun kapanış konuşmasına dikkat harcaması gerekmiyordu. Büyükanne bu anda paradan, kokulu marmelattan, büyükbabadan, babasının şiirlerinden söz eder, dikkatle kırmızı kartona yapıştırdığı ve gazetelerden kesilmiş yazıları okur, üstü kapalı sözlerle altıncı emri¹ açıklardı.

Ama anneleri ahlaksız olmayan Niggemeyer ve Poske bile okulda onun kadar korunmuyorlardı ve Martin bunun nedenini çoktan öğrenmişti: Onların da babaları savaşta ölmüştü; onların da anneleri başka erkeklerle *birleşmiyorlardı*. Ama kendi babasının adı zaman zaman gazetede çıkıyordu ve annesinin *parası* vardı. Oysa Niggemeyer ve Poske açısından bu iki önemli nokta söz konusu değildi; onların babalarının adı hiçbir zaman gazetede çıkmadığı gibi, annelerinin parası da *azdı*.

Ara sıra bu iki noktanın kendi açısından da söz konusu olmamasını, kendisini bu denli korumamalarını dilerdi. Bu konu-

¹ Zina yapmayacaksın; Tanrı'nın Hz. Musa'ya gönderdiği on emirden... (Çev.)

da hiç kimseyle, hatta Brielach ve Albert'le bile konuşmaz ve günlerce öğretmenini kendisini de, durmadan dayak yiyen Weber gibi, babası savaşta ölmemiş olan ve annesinin parası bulunmayan Weber gibi az korumaya zorlamak için okuldaki durumunu bozmaya çalışırdı.

Ama öğretmeni, o yine de korurdu. Yaşlı, kır saçlı, yorgun bakışlı, 'bir oğlunu savaşta yitirmiş' bir adamdı. Martin kasten sorulan sorunun karşılığını bilmiyormuş gibi yaptığında, ona öylesine hüzünlü bakardı ki, sonunda çocuğun içi götürmez, karşılık verirdi.

Büyükanne kapanış konuşmasını yaparken, Martin sigara dumanlarının gittikçe nasıl yoğunlaştığına bakardı. Yalnız arada sırada başını büyükannesine çevirmesi, onu dinliyormuş gibi yapması gerekiyordu; sonra gene kendisini ilgilendiren şeyleri, Brielach'ın annesinin fırıncıya söylediği ve hep Brielach'ın oturduğu binanın girişinde yazılı kelimeyi, üç-dört en fazla beş dakikaya kadar evin önündeki çimenlikte başlayacak olan futbol maçını düşünebilirdi. Büyükanne, kokulu marmelatlara geldiğine göre, iki dakika sonra özgürlüğüne kavuşacak demektir. Büyükanneye göre, bu marmelat fabrikasının, Martin'in gelecekteki görevleriyle bir ilgisi vardı. Acaba Martin'in günün birinde fabrikanın başına geçeceğine gerçekten inanıyor muydu? Hayır. O, bütün yaşamı boyunca futbol oynayacaktı. Yirmi yıl, hatta otuz yıl durmaksızın futbol oynayacağını düşünmek, onu hem sevindiriyor, hem de korkutuyordu. İşte, artık özgürlüğüne kavuşmasına yalnızca bir dakika kalmıştı. Kulak kabartarak büyükannenin çeki koparmasından çıkan hışırtıyı dinledi. Büyükanne derslerini bildiğinden ve kendini dikkatle dinlediğinden ötürü onu hep böyle bir çekle ödüllendirirdi.

Büyükanne, çeki ikiye katladı. Kâğıdı alan Martin artık gidebileceğini anladı. "Teşekkür ederim, sevgili büyükanmecim," dedikten sonra kapıyı açtı. Kalın bir sigara duman bulutu kendisine eşlik ederek koridora çıktı...

DOKUZUNCU BÖLÜM

Albert bir yandan karton kutuyu açmaya korkarken, bir yandan da açınca içinde çok şey bulmayı ümit ediyordu. Leen'in ölümünden önce ve sonra Londra'da yaptığı kabarık sayıdaki resimlerin kutuda olduğunu biliyordu. Hem resimlerin çok kötü olmasından korkuyor, hem de onları beğeneceğini sanıyor, daha doğrusu iyi olmalarını diliyordu. 'Wochenend im Heim' adlı haftalık dergide karikatür çizmekle görevlendirilmişti ve çoğu zaman aklına bir şey gelmediğinden, günlerce kafa yoruyordu. Kutuyu Glum ile evde yalnız olduğu bir gün açtı. Nella'nın annesi, yanına Martin'i de alarak kente inmişti. Taksiye binerlerken çocuğun ürkek ve rahatsız görünüşü, hâlâ gözlerinin önündeydi. Nella, sinemaya gitmişti. Son günlerde değişmiş, dikkati çekecek kadar sinirli olmuştu. Onun kendisinden bir şey sakladığını seziyordu. Bu nedenden ötürü karton kutunun ipini çözerken, uygun bir zamanda Nella ile konuşmayı kararlaştırdı. Londra'da kutunun üstüne yapıştırmış olduğu adres hâlâ okunuyordu: Bay Raimund Bach. Hatta bir an, kullandığı tutkalın kokusunu bile duyar gibi oldu. Belli belirsiz kokan tutkalı, adresi kutunun üstüne yapıştırabilmek için Leen'in un artıklarına su karıştırarak yapmıştı.

Düğümü çözdü, ipi çıkardı, ama kutuyu hemen açmadı. Bahçeye, Martin'in futbol oynayan arkadaşlarına baktı. Heinrich ile Walter, direk yerine süt kutularını koymuşlardı. Oyunun hızıyla sanki kendilerinden geçmişler, karşılıklı gol atıp duruyorlardı. Çocuklara bakarken, Leen ile Londra'da geçirdiği o bir yılı anımsadı. Leen'in evlendikten sonra da bekârlığındaki

alışkanlıklarından vazgeçmemiş olmasına karşın, o bir yılı çok mutlu yaşamışlardı.

Leen, dolaplardan, daha genel olarak mobilya denen şeyden nefret eder ve gündüzleri eline ne geçerse yatağının üstüne atardı. Kitap ve defterler, gazeteler, ruj, kâğıt külahlar içindeki meyve artıkları, şemsiye, şapka, kasket, palto ve nihayet akşamları komodinin başına geçip düzelttiği okul defterleri, karmakarışık bir halde yatağın üstünde yığılı dururdu. Bu defterlerde Güney İngiltere'nin bitkileri ya da Hindistan'ın hayvanlarına ilişkin yazılar bulunurdu. Leen, akşamları ya da öğleden sonraları akşam gazetelerini okumak üzere yatağına uzanacağı zaman, yatağın üstündeki yığının arasından yalnızca ekmek parçalarını ayırır, gerisini bir vuruşta yere saçardı. Sabahları ise hepsini toparlayıp yine yatağın üstüne atardı. Yaşamı boyunca yalnızca bir kez, o da evlendiği gün, ütü yüzü görmüş bir elbise giymişti. Nikâhları kentin hemen dışındaki eski bir villanın kilise haline getirilen yemek odasında kıyılmıştı.

Şirin yüzlü Fransisken papazının cüppesine sinmiş olan kızmış domuzun yağ kokusu, pazarın tuhaf aksanlı Latincesi ve ondan daha da tuhaf bir aksanla konuştuğu İngilizcesi (ta ki ölüm sizi ayırana dek...) Albert'in bugünmüş gibi anımsadığı şeylerdi. Leen, hiçbir zaman, o ütülü elbiseyi giydiği günkü kadar çirkin olmamıştı. İrlanda'dan gelen annesi, otelde elbiseyi ütölemiş ve dolaba asmıştı. Leen, ütüyü hiç sevmezdi. Ütülü elbise giymek de ona hiç gitmemişti.

Düğünden sonraki ilk haftalarda Leen'in yatağında yatmışlardı. Ama Leen, uykusunda genç bir at gibi tepindiğinden, ilk günlerde Albert'in gözüne bir damla uyku girmemişti. Leen, uyurken ayaklarını vuruyor, yatak çarşaflarını kaldırıp yere çalıyordu. Kendini durmadan oraya buraya atıyor, sürekli tekme yiyen Albert de onun çıkardığı tuhaf ve kuru sesleri dinliyordu. Sonra, gece yarısı, artık uyumaya çalışmanın hiçbir yararı olmadığından ışığı yakıyor, Leen'in yüzüne gelmeyecek bir şekilde ayarladıktan sonra okumaya başlıyordu. Yalnız arada düşen çarşafları kaldırıyor ve Leen'i hafifçe yumrukluyordu. Leen birkaç dakika için sakinleştğinde dönüp onu seyretmeye koyuluyordu. Uzun, kahverengi saçları, zayıf ve koyu tenli yüzüyle

cins bir kısrğa benzerdi karısı. Daha sonra ışığı söndürüp karanlıkta onun yanında yatar ve mutlu olduğunu hissederdi. Bazen iki şiltenin arasına sıkışıp kalmış olan bir şey, bir kaşık, bir kurşunkalem ya da bir muz, Leen'in hırçınlığı yüzünden yataktan aşağı düşerdi. Hatta bir keresinde haşlanmış ve kabukları soyulmamış bir yumurta eski halının üstünden yuvarlanıp ta yatağın ayakucuna dek gitmişti. Albert de gece yarısı kalkmış, yumurtayı alıp kabuklarını soymuş ve yemişti. O sıralar bayağı iş-tahlı olduğundan, karnı sık sık acıktırdı.

Sabahları, Leen kalktıktan sonra, biraz uyuyabilme olanağını bulurdu. Leen, kentin dış kesimlerindeki bir rahibe okulunda öğretmenlik yapmaktaydı. Albert, karısı okula götüreceği şeyleri toplarken yardım eder, eline geçeni onun deri çantasına tıkarı. Bu arada en önemli görevi, Leen'e ait olan her şey gibi, her gün yataktan yere ve yerden yatağa fırlatılan, orası burası ezilmiş çalar saate sık sık bakıp ona evden ne zaman çıkması gerektiğini bildirmektir. Her gün oraya buraya atılmasına karşın saat iyi işlerdi. Leen gazocağında çay ve çorba pişirirken, o geceleri entarisiyle yatağa bağdaş kurar, gazetesini okurdu. Saat sekiye beş kala Leen çantasını kapar, onu çabucak öptükten sonra otobüse yetişmek üzere aşağı koşardı. Bazen bitiremediği çorbası, gazocağının üstünde kalırdı. O zaman Albert, yulaf unundan yapılan sulu sepken çorbadan arta kalanını bitirir, yeniden yatağa girip saat on bire dek uyurdu.

Evlendikten ancak bir ay sonra ikinci bir karyola alacak para bulmuş ve böylece geceleri uyuyabilme olanağına kavuşmuştu. Ama ara sıra, Leen'in yatağından yere bir kitap ya da ağır gümüş bileziklerden biri yuvarlandığında, gene derin uykusundan sıçradığı olurdu.

Leen'e düzenliliğin, derli toplu dolapların ve temiz ocakların ne olduğunu anlatabilmek için elinden geleni yapmıştı. Ona haber vermeden bir eskiciden aldığı dolabı, Leen'in okulda bulunduğu bir sırada eve taşıtmış, karısının tüm eşyalarını ve askıdaki elbiselerini bu dolabın içine güzelce yerleştirmişti. Tıpkı bir zamanlar annesinin evinde gördüğü gibi, her şeyi titizlikle düzenlemişti. Annesi hep, "Taze yıkanmış çamaşır kokusu, dolaplardan hiç eksik olmamalı," derdi. Ama Leen, dolabı görür görmez nefret ettiğinden, onun hatırı için dolabı aldığı fiyattan

daha azına bir başka eskiciye satmıştı. Leen'in evde bulunmasına ses çıkarmadığı tek şey, küçük bir raftı. Bu rafa ocağı, çaydanlığı, iki yemek tenceresini, içlerinde et ve sebze bulunan konserve kutularını, Leen'in düşkün olduğu o tuhaf baharatları ve hazır çorba paketlerini koymuşlardı. Leen, yemek yapmasını çok iyi bilirdi. Pişirdiği çaya ise Albert bayılırdı. Öğleden sonraları, Leen okuldan dönünce, yataklarına uzanırlar, çaydanlığı iki yatak arasında bir sehpanın üstüne yerleştirirler, dibinden altın parıltıları saçan koyu renk çaylarını ve sigaralarını içerlerdi. Leen'in düzensizliği, Albert'i yalnızca iki ay rahatsız etmişti. En zoruna giden şeylerden biri de, Leen'in asla fazla eşya bulundurmaması, fazladan bir yatak çarşafı bile satın almamasıydı. Ama Leen dolaplardan olduğu gibi, fazla eşyadan da nefret ediyordu ve sonraları Albert, sırf içinde fazla eşya bulunduğu için dolaplardan nefret ettiğini anlamıştı onun. Leen, balolara ve sinemaya bayılıyordu. Bütün vahşiliğine karşılık, çok dindar bir insandı. Küçük kiliselere ve günah çıkarttığı Fransisken rahiplerine sanki tapardı. Pazar günleri çoğunlukla Albert'i elinden tutup hafta arasında ders verdiği rahibeler manastırındaki ayine sürüklerdi. Başlangıçta Albert, kendisini ısrarla Miss Cuni-gan'ın kocası diye adlandıran ve çok iştahlı olduğunu anladıkları için, kahvaltı tabağını tepeleme dolduran rahibelere kızmıştı. Ama kızgınlığı çok kısa sürmüştü, sonraları kahvaltılarda sekiz dilim ekmek yiyerek iştahından ötürü rahibelerin eğlencesi olmayı seve seve kabullenmişti. Leen pazar günleri kızlarla birlikte, onları bir yarışmaya hazırlamak için hokey oynardı. Albert, bu oyunu ne denli hararetle oynadığını gördükçe güler, onun kendine özgü sert ve sade oyun biçimine hayran kalırdı. Oyun boyunca alanın kenarında yalnız başına bekleyen Miss Cuni-gan'ın kocası, antrenman bittikten sonra Leen ile birlikte alanın çevresini koşarak üç kez dönerdi. Hokey takımının kızlarıyla öbür yatılı kız öğrenciler, koşu boyunca kendisini teşvik ederler, Leen'i geride bırakıp koşuyu kazandığında da dört bir yandan sevinç çığlıkları yükselirdi. O sıralarda iyi bir koşucu olduğundan, yarışı genellikle o kazanırdı.

Okuldan çıktıktan sonra Leen ile birlikte güneye, Surrey'e doğru giderler, saatlerce çayırlarda ve çalılıkların arasında dolaşırlar, herhangi bir yerde Leen'in hiç çekinmeksizin tattığı ve

adını koyduğu zevkleri, yani evliliğin zevklerini tadarlardı. O sıralarda Albert yirmi beş, Leen ise yirmi yaşındaydı.

Albert, iş gördüğü kimselerle saat on bir buçuktan önce konuşma olanağı bulunmadığı ve rahatsız geçen gecelerden ötürü yorgun düştüğü için, genellikle saat on bire kadar uyurdu. İstemeye istemeye daha yeni kahvaltı eden dördüncü sınıf politikacıları ziyaret eder ve kolay açılmayan ağızlarından bir şeyler kapmaya çalışırdı. Gene de bilgilerin çoğunu bu politikacıardan değil, dördüncü, beşinci elden, en az kendisi kadar kötü öbür gazetecilerden öğrenirdi. Daha sonra, topladığı bu bilgilere dayanarak, doğruluğu çok şüphe götüren haberler kaleme alır, ama bu gidişin sonunun iyiye varmayacağını da bilirdi. Küçük meyhanelerde oturur, bol sodalı viski içerek Leen'i beklerdi. Önünde hep bir yığın resim kâğıdı hazır bulunurdu. O anda aklına geleni çiziverirdi. Kafasından fıkralar yaratıp bunları karikatür haline getirir ya da gazetelerde bulduğu fıkraları resimlendirirdi. Odasındaki büyük Sunlight kutusunda biriken resimlerin sayısı herhalde birkaç yüzü aşmıştı. Leen'in ölümünden sonra kutunun üstüne Rai'nin adresini yazıp Almanya'ya göndermişti.

Evet, resimlerin sayısı, birkaç yüzü aşmış olmalıydı. Ama kutuyu hemen açmadı. Yorulmak bilmeksizin birbirlerinin kalelerine gol atan çocukları seyre koyuldu. Belki de resimleri iyiydi; o zaman her hafta uydurmaktan kurtulur, bu resimlerden yararlanırdı.

Çocukları seyrederken bir parça kâğıda Bolda'nın bir resmini yaptı, ama bir süre sonra kalemi bir yana attı.

O sıralarda gittikçe daha az bilgi edinmeye başlamıştı. Almanya'ya gönderdiği haberlerin doğruluk derecesi ise bilinmiyordu. Sonunda Londra'da muhabirliğini yaptığı küçük Nazi gazetesi, zaten az olan parasını kesmiş ve bir ay sonra da onu hepten çıkarmıştı kadrosundan. O günden sonra yalnızca Leen'in öğretmen maaşıyla geçinmeye başlamışlardı. Artık Albert, manastırda karnını tıka basa doyurabildiği pazarları hafta arasında iple çekiyordu. Leen dışarıda kızlarla antrenman yaparken o, rahibelerin duasında hazır bulunmak üzere okulun kilisesine giderdi ara sıra.

İş günlerinde eski kitap satılan dükkânları dolaşıp kitaplarını iki kilosu yarım şilinden satardı. Ama bunun karşılığında eline geçen para, sigara parasını karşılamaya bile yetmiyordu. Ders vermeyi denediyse de, bir sonuç alamadı. Almanca öğrenmeye istekli İngilizlerin sayısı çok değildi. Öbür taraftan ders verebilecek göçmenler günden güne artmaktaydı. Leen onu avutuyor, o da kendini her şeye karşın mutlu hissediyordu. Leen, evine, durumlarının ne denli kötü olduğunu yazıyor, babası da verdiği karşılıklarda onları İrlanda'ya çağırıyor, Albert'in isterse çiftlikte çalışabileceğini ve o kahrolasıca Nazilerin arasına dönmesinin gereksizliğini yazıyordu.

Şimdi, aradan on beş yıl geçtikten sonra, Albert, Leen'in babasının yaptığı teklifi neden kabul etmediğini hâlâ anlayamamıştı. Belki şimdi o da Nella'nın işlediği hatayı işliyor, gerçekte şimdiye dek yaşanmamış, şimdiden sonra da yaşanmayacak bir yaşamın düşünüyordu. Ama birkaç dakika için bile olsa, kendini, hiç tanımadığı ve bilmediği bir ülkede, gene tanımadığı ve bilmediği insanlar ve koşullar arasında saymanın çekici bir yanı vardı.

Şimdi, aradan on beş yıl geçtikten sonra da, Leen'in ölmüş olabileceğini kafası hâlâ almıyordu, çünkü ölümü birden olmuş, Albert'in gelecek için ümit dolu olduğu bir zamana rastlamıştı. Para kazanmaya başlamıştı; bir sabun fabrikasının ambalajları için resimler çiziyordu. Ayrıca İngilizlerin yaşam biçimlerini benimsemeyi de başarmıştı.

Para kazanmaya başladıktan sonra, Leen'in yanında olmadığı zamanları meyhanelerde geçirmeyi bırakmıştı. Odasında kalıyor, soğuk çay içiyor ve bütün gün çalışıyordu. Sabahları Leen ile birlikte kalkıyor, kahvaltıyı hazırlıyor, onu otobüse dek geçiriyordu.

Dışarıdaki çocuklar yorulmuş ve terlemişlerdi. Heinrich çimenlerin üstünde, arkasını bir ağaca dayayıp oturmuş, ağzındaki bir ot sapını geveliyordu. Albert pencereden eğilip "Buzdolabından Coca-Cola için," diye seslendi. Çocuklar dönüp hayretle ona baktıklarında, yeniden seslendi: 'Hadi, içeri gelin de Coca-Colalarınızı alın. Sen nerede bulunduğunu biliyorsun, Heinrich.' Çocukların bağırarak köşeyi döndüklerini ve eve girdiklerini duydu. Eve girdikleri anda da bağırtıyı kesip ayaklarının

ucuna basa basa mutfaka gittiler. Albert pencereyi kapatıp piposunu doldurdu; ama piposunu yakmadan bir yana bıraktı, kutunun kapağını ani bir hareketle açtı. Kutunun içi bir yığın çok ince kâğıtla doluydu. Kutuyu tersinden açtığını fark etti, çünkü resimlerin yüzü aşağı dönüktü. Birinci resmi aldı, çevirip baktı ve ne denli iyi yapılmış olduğunu görünce şaşırdı. Elindeki, bir hayvan karikatürüydü ve bu tür karikatürler, şimdi yeniden tutulmaya başlamıştı. Savaştan sonra bu denli iyi resim yaptığını anımsamıyordu. Karikatürünü yumuşak bir karakalemle çizmişti ve resim, daha henüz dün yapılmış kadar canlıydı. Bresgote'nin bu karikatürü mutlaka alacağını bildiğinden, kendini rahatlamış hissetti. On beş yıl önce Londra meyhanelerinde çiziktirdiği bu ince kâğıtlardan her biri, ona elli mark kazandıracaktı. Ancak bazılarını kesip düzelterek yeniden yapıştırma zorunluğu vardı. Bazıları da henüz yazısızdı. Bir zamanlar budalaca şeyler olarak nitelendirdiği bu resimlerin hiçbirini Leen'e göstermemişti. Ama bugün, iyi olduklarını anlamıştı. 'Wochenend im Heim' dergisi için yaptığı resimlerin birçoğundan daha iyiydi. Birkaç dakika daha kutuyu karıştırdı, yığının ortasından ve sonundan resimler çekti ve her seferinde ne kadar iyi olduklarını görüp hayrete düştü. Girişteki çocuklardan biri, "Albert Amca, Albert Amca!" diye sesleniyordu.

Kapıyı açıp "Ne var?" diye sordu. Seslenen Heinrich Brielach'tı. Brielach: "Kendimize tereyağlı ekmek hazırlayabilir miyiz? Martin dönene kadar beklemek istiyoruz da."

"Ama Martin gecikebilir."

"Olsun, bekleriz."

"Nasıl isterseniz; tabii istediğiniz kadar ekmek hazırlayabilirsiniz."

"Çok teşekkür ederiz."

Albert kapıyı kapattı, dağılan kâğıtları yeniden toplayıp kutuya koydu.

O günün sabahı Leen her zamanki gibi okula gitmiş, Albert de bir afiş hazırlamakla uğraştığından, bütün sabah odadan çıkmamıştı. Koyun buduna hardal süren bir aslanı resmetmekteydi. İyi bir afiş olacağını şimdiden hissediyordu. Siparişi veren adam, karşılığında iyi para ödemeyi de vaat etmişti. İngiltere'ye göç etmiş bir Yahudi olan adamla, gazetecilerin toplandığı mey-

hanede tanışmıştı. Adam, aynı zamanda Absalom Billig'in uzak-tan akrabası oluyordu. Önceleri Albert'e bir casus gözüyle bakıp kuşkulanmış, ama beşinci buluşmalarında ona bu işi vermişti. Kendisi bir baharat fabrikasında gizli olarak çalışmaktaydı. Albert, kendini tümüyle işine verdiğiinden, zamanın nasıl geçtiğini anlamamış ve bundan ötürü Leen'in odaya girdiğini görünce çok şaşırmıştı.

"Aman Allahım, saat üç oldu mu?" diye sormuştu.

Ama Leen'i öptükten sonra onun dudaklarında beliren yorgun gülümsemeyi görünce, saatin henüz üç olmadığını ve Leen'in kendisini iyi hissetmediği için eve döndüğünü anlamıştı. Elleri ateş gibi yanan Leen, karın ağrısından kıvranmaya başlamıştı.

"Çoktan beri çekiyorum bu sancıları," demişti. "Gebe olduğumu sanmıştım. Ama bugün gebe olmadığımı anlaşıldı. Oysa ağrılar hâlâ sürüyor."

O güne dek Leen'in bu denli umutsuz olduğunu hiç görmemişti. Oysa şimdi kendini yatağın üstüne atmış, inliyordu. Konuşmakta çok zorluk çekiyordu. Albert üstüne eğildiğinde, ancak fısıltı halinde konuşabilmişti: "Bir taksi çağır. Otobüste kötüydü, ama şimdi daha da kötüleştim. Beni hastaneye götür."

Albert, yatağın üstünden Leen'in çantasını almış, taksi durağına koşarken içindeki parayı saymıştı. Çantada dört lira ve bir sürü de bozuk para vardı. Kafası karmakarışık bir halde kendini bir taksiye atmış, arabayı evin önünde durdurduktan sonra merdivenlerden yukarı koşmuştu. Leen kusmuştu. Aşağı götürmek üzere kucığına aldığı hâlâ inliyordu. Merdivenden aşağı taşırken, bir çığlık daha attı ve kustu. Kapılara çıkan kadınlar, başlarını sallayarak arkalarından bakıyorlardı. Albert kadınlardan birine seslenerek kapısını açık unuttuğu odalarına bakmasını rica etti. Kadın başını olur anlamında salladı. Albert, çocukların yeniden bahçeye çıktıklarını duyarken, o kadının solgun ve alkolün izlerini taşıyan yüzünü bütün canlılığı ile gözünün önünde canlandırabiliyordu. Çocuklar, ellerinde tereyağlı ekmekleri olduğu halde yine futbol oynamaya başlamışlardı.

Takside sarsıntılardan korumak için Leen'i kucığında tutuyordu. Ama Leen, hâlâ yüksek sesle inliyor ve arabanın eskimiş döşemesine kusuyordu. Albert, hastanedeki doktorlarla nasıl

konusacağını düşünüyordu. Körbağırsak iltihabının İngilizcesi-
ni bulamamıştı. Taksi hastanenin önünde durduğunda, Leen
kollarında olduğu halde merdivenleri çıkmış, 'danışma'nın ka-
pısını ayağı ile açarak "Appendix, Appendix!" diye bağırmıştı.

Leen'i koridordaki kanepeye yatırmak istediğinde kadın
acı acı haykırmıştı. Şimdi hepten iki büküm olmuştu, sanki
böyle acısı hafifliyor gibiydi. Albert, gücünü aşağı yukarı tü-
müyle yitirdiği halde Leen'i hep kollarında tutmuş, kırmızı mo-
zaikli bir sütuna dayanarak, Leen'in güçlkle fısıldadıklarını an-
lamaya çalışmıştı. Dudakları acıdan gerilmişti. Yüzü sapsarı ve
lekeler içindeydi. Gözlerine bakınca, korkunç acı çektiğini anlı-
yordu. Söylediklerinden ise önce bir anlam çıkaramamıştı.
Leen: "İrlanda'ya git - İrlanda'ya git," diyordu. O anda bunun
ne demek olduğunu anlamamış, aynı zamanda da kendisiyle bir-
likte kırmızı mozaikli sütunun yanında durup kaygı içinde ka-
rısına bakan hemşirenin ne sorduğunu çözmeye çalışmıştı. Büt-
tün duyguları körleşmiş bir halde Appendix kelimesini durmak-
sızın yinelemişti. Hemşire, Appendix kelimesini duyunca başıy-
la anladığını belirtmişti. Leen öğürmüş, ama içinde bir şey kal-
madığından, artık kusamamıştı. Ağzından yalnızca kötü kötü
kokan, sarı bir sıvı gelmişti. Tekerlekli sedyeye yatırıldığında,
gene boynuna atılmış, öptükten sonra durmasızın yinelediği ke-
limeleri fısıldamıştı: "İrlanda'ya git... sevgilim... sevgilim be-
nim..." Ama yanlarına gelen doktor, Albert'i sedyenin yanın-
dan çekmiş, sedye camlı bir kapıdan geçirilip götürülmüştü.
Son bir kez Leen'in çığlığını duymuştu. Yirmi beş dakika sonra
ameliyat sona ermiş, Leen son nefesini vermişti. Ölmezden ön-
ce onunla bir tek kelime bile konuşmamıştı. Bütün karın boşlu-
ğunun irinle dolu olduğunu söylemişlerdi. Doktorun genç ve
grimsi renkteki yüzünü hiçbir zaman unutamamıştı. Doktor
bekleme odasına, Albertin yanına döndükten sonra 'Sorry' de-
miş, onunla ağır ve sakın konuşmuş, Albert de daha Leen ile
birlikte takside iken her şeyin olup bittiğini, hastaneye geldikle-
rinde artık çok geç kalındığını öğrenmişti. Çok yorgun olan
doktor, ona karısını son bir kez görmek isteyip istemediğini
sormuştu.

Leen'i görebilmek için biraz beklemek zorunda kalmıştı.
Pencerenin önünde dururken, aklına taksi şoförü gelmişti. Bu-

nun üzerine dışarı çıkıp adama parasını vermişti. Adam, arabasının içindeki kustumukları göstermiş, ağzında sigarası olduğu halde homurdanarak bir şeyler söylemişti. Bunun üzerine Albert, fazladan bir lira daha vermiş ve karşısındaki asık suratın düzeldiğini görünce rahatlamıştı. Sonra bekleme odasına dönmüştü. Duvarlar, yeşilimsi gri renkte bir duvar kâğıdıyla kaplıydı. Masanın ve sandalyelerin kaplaması da aynı renkteydi. O haftalarda Chamberlain, Hitler ile görüşmek üzere Almanya'ya uçmuştu. Bir süre sonra Albert'in bulunduğu bekleme odasına gelişigüzel giyinmiş genç bir kadın girmişti. Albert'in yanına, pencerenin önüne gelip durmuştu. Elindeki sigarası, üstüne damlayan gözyaşları yüzünden kararmıştı ve artık yanmıyordu. Kadın sigarayı fırlatıp atmış, pencerenin önünde hıçkırmaya başlamıştı. Dışarıda caddeden ellerinde pankartlar bulunan adamlar geçmekteydi. Bazı pankartların üstünde 'Peace for the world' yazılıydı. Öbür bazılarında ise şu sözler vardı: 'Hitler'e, ondan korkmadığımızı gösterin.' Genç kadın, gözlüğünü çıkar-mış, mantosunun eteği ile temizlemişti. Mantosu et ve tütün kokuyordu. Kadın hiç durmaksızın kendi kendine oğlum, yavrum, diye mırıldanıyordu. Biraz sonra odaya bir doktor girdi. Kadın, hemen adama koştu. Albert, doktorun yüzünde her şeyin iyi gittiğini anlamıştı. Kadın, doktorla birlikte odadan çıktıktan sonra, Albert de kendisini almaya gelen bir hemşirenin peşine takılmış, sarı fayanslarla kaplı bir koridordan geçip aşağı kata inmişti. Koyun eti ve eritilmiş tereyağı kokuyordu burası. Kapıların önünde buram buram çay tüten büyük alüminyum kaplar vardı. Esmer, güzel bir kız, elinde içi tereyağlı ekmeklerle dolu bir tepsi olduğu halde odaları dolaşmaktaydı. Pencere-lerden birinin önünde duran kolu alçılı bir çocuk, dışarı, cadde-ye bağırmaktaydı: 'Köpek herif seni! Sana göstereceğim dünya-nın kaç bucak olduğunu!' Hemşire çocuğun yanına gitti, sağ-lam kolundan tutup parmaklarını dudaklarına götürdü. Çocuk, tereyağlı ekmekleri taşıyan kızın arkasından yürüdü.

Hemşirenin Albert'i soktuğu odanın gri, soğuk görünümlü duvarları ve iki tane dar, mavimsi camlarla kaplı penceresi vardı. Sarı boya ile sağdaki pencereye bir 'Alfa' soldaki pencereye de bir 'Omega' yazılmıştı.

Bu çirkin, mavimsi ışığın altında Leen, yalnız başına bir sedyede yatmaktaydı. Hemşire, odadan dışarı çıkmıştı. Sedyeye yaklaşan Albert, Leen'in yüzünün eskisi gibi olduğunu görmüştü. Ölümünden sonraki tek yenilik, yüz hatlarında belirmiş rahatlık görünümüydü. Bu küçük, genç yüzü sakın görmek, şaşırtıcı bir şeydi. Yüzündeki lekelerin kaybolup yerini tenin rengine bırakması belki de odanın ışığından ileri gelmekteydi. Dudaklarındaki gerginlik de kaybolmuştu. Albert, sedyenin arkasındaki pirinç şamdanlarda duran iki mumu yaktıktan sonra, iki dua okumuştur. Leen ile tam bir yıl evli kaldığına, onun birlikte yaşadığına inanamıyordu. Sanki onunla çok kısa bir süre önce tanışmıştı. O öğleden sonrasının saatlerine bütün bir yaşam sığdırıvermişti. Evlilik töreni sırasında Leen'in üstünde bulunan ve hiç yakışmayan yeni ütülenmiş elbise, Fransisken rahibinin cüppesi, hokey antremanları, rahibelerin sofrasında yediği tostlar, Surrey'deki bir çayırın üstünde tadılan evlilik zevkleri... İrlanda'ya git, diye yalvarışı, taksinin içindeki kusmuklar, pence-re camlarına sarı boyayla 'Alfa' ve 'Omega' harflerinin yazılı olduğu mavi ışıklı küçük oda, bütün duyuları körleşmiş bir halde, durmadan yinelediği, Appendix, Appendix kelimesi, Leen'in çocuklara hediye ettiği balonlar, odasının penceresinden büyük ve kasvetli avluya uçurduğu sabun baloncukları, dolaplara karşı duyduğu nefret ve nihayet cenazelerdeki mumların nasıl yanması gerekiyorsa, öyle yanan iki mum. Albert, kederli değildi, yalnızca çekmek zorunda kaldığı acılardan ötürü Leen'e karşı içinde derin bir acıma duygusu vardı: Çığlıklar atarak ameliyathanenin kapısının ardında gözden kaybolan ve şimdi, hastanenin küçük bir kilise haline getirilmiş odasında, yüzünde sakın bir ifadeyle yatan Leen'in bu acıları hiç çekmemesini isterdi. Mumları yanık bırakıp kapıya yönelmiş, ama sonradan yine Leen'in yanına dönüp ağlamaya başlamıştı. Nemli gözleri 'Omega' ve her şeyi bir sis perdesi içinde görüyor, 'Alfa' harfleriyle sedye ve Leen'in sakın yüzü, titreşip duruyordu. Kilise-deyken, dışarıda yağmur yağıyor sanmıştı. Oysa dışarı çıktığında havanın açık olduğunu görünce şaşmıştı. Hemşire, görünürlerde yoktu. Koridorlarda yolunu yitirmiş, koğuşlara girip çıkmış, mutfağın kapısına kadar gelmiş, sarı fayanslı koridoru ancak uzunca bir süre sonra bulabilmişti. Esmer, güzel kız elinde

tereyağlı ekmek tepsisi olduğu halde hâlâ dolaşmaktaydı. Açık kapılardan birinin ardından birisi hardal, diye seslendi. Bunu duyan Albert'in aklına, koyun buduna hardal süren aslan gelmişti.

Eve döndüğünde, saat bir olmuştu. Birisi, merdivenlerdeki kusmukları silmişti. Odanın içi de temizlenmişti. Bunu yapanın kim olduğunu hiçbir zaman anlayamamış ve şaşırmıştı, çünkü o güne dek komşuların hiçbirinin kendisinden hoşlanmadıklarını sanırdı. Rastladıklarının yanından hep hızlı adımlarla ve şöyle üstünkörü bir selam verip geçmişti. Merdivenler ve odası tertemiz olduğuna göre, durum sandığı gibi değildi.

Aslanlı afiş masadan kaldırdı. Önce yırtmak istediye de sonra katlayıp bir köşeye fırlattı. Yatağa uzanarak, zamanında Leen'in kapının üstüne astığı haça gözlerini dikti. Leen'in öldüğünden şüphe etmiyordu; ama onunla tam bir yıl birlikte yaşadığına bir türlü inanamıyordu. Üstü öteberi dolu bir yatak, gazocağının üstünde duran ve her yanında, taşıp da kurumuş çorbanın izlerini taşıyan tencere, Leen'in sabun köpürtmek amacıyla toz sabun eritmek için kullandığı kap, içinde Güney İngiltere'deki çinko madenlerine ilişkin yazılar bulunan ve düzeltilmeyi bekleyen bir yığın okul defteri... Leen'den arta kalanlar yalnızca bu kadardı.

Daha sonra uyuyakalmıştı. Leen ile birlikte aynı okulda ders veren genç kız odaya girdiğinde uyanmış ve kollarında, Leen'i taşımanın verdiği şiddetli ağrılar hissetmişti. Öğleden sonraları Leen ile sinemaya gittiklerinde, çoğunlukla arkadaşını da yanlarında götürürlerdi. Leen, güzel ve sarışın bir kız olan Bly Grother'in biraz insanların arasına karışıp ürkekliğini üstünden atmasını istemişti.

Bakışlarını Bly'a dikmiş, kol kaslarındaki ağrıların şiddetini duymuştu. Sonra Bly'a Leen'in öldüğünü anlatmaya çalışmıştı. Ölüm sözünü söyleyişindeki soğukkanlılığı ve doğallığı karşısında kendisi de dehşete düşmüş, söylediklerinin ne anlama geldiğini şimdi daha iyi anlamıştı: Leen, artık gerçekten yoktu. Bly, o zamanlar herkesin görmek istediği bir filmin öğleden sonraki seansı için güçlükle bilet bulabilmişti. Charlie Chaplin'in oynadığı bu filme bilet bulması için onu Albert sıkıştırmıştı, çünkü aynı filmi Almanya'da görme olanağının bulun-

mayacağına iyi biliyordu. Bly, Leen için üstü yumurtalı, içi fındıklı pastalar da getirmişti. Yeşil renkli sinema biletleri elindeydi. Albert, Leen'in öldüğünü söylediğinde, böylesine tatsız bir şaka karşısında hayrete düştüğü için gülmüştü. Tuhaf, kesik kesik ve biraz da kızarak gülmüştü. Ama sonra, bunun şaka olmadığını anlayınca, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı. Sinema biletlerini elinden düşürmüştü. Leen'in çok sevdiği fındıklı ve yumurtalı pastalar ise, yatağın üstündeki bir sürü eşyanın arasında, Leen'in şemsiyesi ve kırmızı başlığının arasında kalakalmıştı.

Donuk bakışlarla yattığı yerden Bly'ı süzmüştü. Kız, oturduğu arkalıksız sandalyede hep ağlamış, Albert, onun gözyaşlarını görüp hıçkırıklarını iştince ne olduğunu yeniden anımsamıştı: Leen ölmüştü. Bly ayağa kalkıp odanın içinde dolaşmış, köşede, gazocağının yanında katlı duran afişi almış, açıp yaşlı gözlerle, bir koyun buduna, Hitchhumer marka hardal süren aslana bakmıştı. Albert, bir süre sonra onu omuzlarından tutup avutmaya çalışacağını, cenaze ve yoluna konulması kaçınılmaz öbür bazı sorunlar hakkında onunla konuşacağını biliyordu. Ama yattığı yerde biraz daha kalmış, Leen'i, onun yeryüzünde bir iz bile bırakmaksızın yok olup giden varlığının güzelliğini ve geçiciliğini düşünmüştü. Belki resmini okulun girişine asacaklardı. Sonra, eski öğrenciler için tertiplenen yıllık toplantılarda kızlar ve artık gittikçe yaşlanan kadınlar resmi gösterip 'İşte bu, bizim spor ve tabiat bilgisi öğretmenimizdi,' diyeceklerdi. Ama resim, günün birinde kaldırılacak, yerine bir kardinalin ya da bir papanın resmi asılacak ve geride yalnızca, yasaca öngörülen süre boyunca saklanması zorunlu olan ve Leen'in kargacık burgacık düzeltmelerini taşıyan defterlerle, büyük mezarlığın bir köşesindeki küçük tümsek kalacaktı. Bly'nın aklına, geciktirilmeden yapılması gereken şeyler geldiğinden, o daha yataktan kalkmazdan önce kendini toplamıştı. 'Albert'in yerine' bütün bu işleri, okulun, Leen'in ana ve babasının ve Manchester'de mühendis olarak çalışan erkek kardeşinin haberdar edilmesi görevini üstlenmesi ve öbür işleri de yapacak olması onu, sanki sevindirmişti.

Döşemede, binadan birinin sildiği kusmukların yerindeki yaş leke, artık kurumaya yüz tutmuştu. Ama pek ender silinen

zeminin üzerinde kuvvetli sabunun yol açtığı iz açıkça belliydi. Albert, dört hafta sonra odadan çıkıp Nella'nın ısrarlı ricaları üzerine Almanya'ya hareket edeceği sırada, Leen'in içinde sabun köpürttüğü sapsız fincanı bulmuştu. Çok sonra, gazetedeki ölüm ilanıyla mezarın üstündeki küçük haçın, Leen'in kızlık adı olan Cunigan adını taşıdığını, cenazeden sonra birlikte kahvaltı ettiği rahibelerin de kendisine ısrarla Miss Cunigan'ın kocası diye seslendiklerini anımsamıştı.

Leen'in kardeşi, ona Manchester'de iş bulmayı önermişti. Leen'in annesiyle babası da, çok iyi anlaştıkları damatlarını İrlanda'ya, çiftliklerine davet etmişler, "Yiyecek bir şey ve yapacak bir iş nasılsa her zaman bulunur," demişlerdi. Bütün tanıdıkları, yakında savaş çıkacağını ve Almanya'ya dönmenin akıllı bir iş olmadığına kesinlikle inanmışlardı. Leen'in ölmezden önce İrlanda'ya git, diye fısıldadığını kimseye söylememişti. Uzun süre kararsızlık içinde bocalayarak Londra'daki odada kaldı. Bir süre sonra hardal süren aslan afişini iyi bir para karşılığında sattı. Sabun izleri, Leen'in kusmuklarının temizlendiği yerde kalmıştı. Bocalaması, Nella'nın, mektuplarında gelmesi için gittikçe daha fazla ısrar etmeye başladığında da sürmüştü. Günün birinde, içinde resimlerinin bulunduğu büyük Sunlight kutusunu Almanya'ya, Rai'nin adresine göndermişti. Bu işi bir öğleden sonra, uzun süre mezarlıkta kalıp Leen'in dediğini yapmasının iyi olup olmayacağını düşündükten sonra gerçekleştirmişti.

Otobüste, Almanya'ya dönmeye karar vermişti. Odayı boşaltırken Leen'in şiltesini kaldırdığında, bir tırnak törpüsüyle içinde öksürük hapları bulunan bir kırmızı kutu yere düşmüştü.

Çocukların dışarıda birisiyle konuştuklarını duyunca, pencereyi açtı. Heinrich, Bolda'nın odasına doğru, "Merak etmeyin, dikkatli oluruz," diye sesleniyordu. Bolda ise, "Menekşeyi ezdiniz bile," diyordu. Albert başını pencereden çıkarıp Bolda'ya seslendi: "Bir daha yapmazlar." Bu sözleri duyan Bolda, gülmeye başladı: "Sana kalsa, bütün çiçekleri çiğneyebilirler."

Albert, resimleri düzenlerken pencereyi açık bıraktı. Çok ince yaprakların üstündeki resimlerin sayısı birkaç yüzü buluyordu. Bir an, Leen'in annesiyle babasına birkaç satır yazması-

nın iyi olacađını dūřūndū. Ona sūrekli olarak içinde jambon, çay ve tūtūn bulunan paketler yollamıřlardı. O ise uzun bir mektup yazacak gūcū hiçbir zaman bulamamıř, birkaç satırla teřekkūr ederek kitap yollayabilmiřti ancak.

ONUNCU BÖLÜM

Büyükannesiyle kente, yemeğe gitmek, Martin için dayanılmaz bir işkenceydi. Çok ender evden dışarı çıkan büyükanne, belki de yalnızca bu nedenden ötürü belirli lokantalarda tanınırdı. Yaşlı kadının kapıdan içeri adımını atmasıyla birlikte, lokanta personelinin dudaklarında o garip gülümseme yayılıverirdi. Martin, bunun alaylı bir gülümseme mi olduğunu, yoksa yaşlı kadına duyulan sempati ve saygıdan mı ileri geldiğini, hiçbir zaman anlayamamıştı. Büyükannesi ağır yemeklerden hoşlanırdı ve çok da yerdirdi. Yağlı çorbalardan yükselen koku bile, çocuğun midesini bulandırmaya yeterdi. Büyükannesi, çorba adını verdiği o sıcak yağ bulamacısından sonra soğuk bir şey yiyebilmek için, mayonezleri buzun üstüne koydururdu. Ismarladığı iri kızartmaları koklar, bıçak ve çatalıyla yumuşaklığına bakar ve et, ağzının tadına uygun değilse kimseye aldırmaksızın geri çevirirdi. Beş ayrı salataya baharat serpip çeşitli şişelerdeki sıvıları dökerek daha iyi bir tat vermeye çalışırdı. Esrarlı gümüş kaplar, tuzluk ve biberlikler, bakır rengi ve içine sirke ve zeytinyağı konan şişecikler, masanın üstünü doldururdu. Yaşlı kadın, garsonla baharatlar hakkında uzun uzadıya konuşurdu. İçindeki büyük beyaz ekmek dilimleri ile masanın ortasında kule gibi duran tabak, Martin için bir sığınaktı. Ekmekten sonra en çok sevdiği şey olan patateslerin gelmesini ise çoğu zaman boşuna beklerdi. Açık sarı renkte ve dumanı üstünde patatesleri tereyağı ve tuzla yemeye bayılırdı. Oysa büyükannesi, patates-ten nefret ediyordu.

Yemekte şarap içen büyükannesi, ona kendi gençliğinde çok sevdiği elma suyundan içirmekte ısrar ederdi. İçmediği za-

man ise dertlenir, kendisinin gençken sevdiği bir şeyi Martin'in sevmek zorunda olmadığını aklı asla almazdı. Martin, yalnızca salata, çorba ve ekmek yer, vahşiler gibi lokmaları birbirinin ardından yutuşturan büyükanne, onun bu iştahsızlığı karşısında başını sallardı. Yemekten önce sanki herkese meydan okur gibi hep istavroz çıkarır, kollarını değirmen kanatları gibi döndürerek avucunun içiyle alnına, göğsüne ve karnına vururdu. Yalnızca davranışlarıyla değil, giysileriyle de dikkati çekerdi. Siyah, ağır ipekli kumaştan elbisesi ve parlak kırmızı bluzu, pırıl pırıl yüzüne çok iyi giderdi. Garson, lokantayı işleten adam ve büfedeki kız, onun Rus mültecisi olduğunu sanıyorlardı. Oysa gerçekte Eifel'in¹ küçücük bir köyünde dünyaya gelmiş ve çocukluğu bin bir sıkıntı içersinde geçmişti. Şimdi ne zaman tıka basa yemek yese, çocukluğunda ne denli yokluk çektiğini yan masalarda oturanlara duyuracak kadar yüksek sesle anlatır, haşlanmış şalgamın yavan tadından, dibi tutmuş çorbaların acılığından, ısırgan otundan yapılan salatalardan ve nihayet çocukluk yıllarında sofradan hiç eksik olmayan kara ekmekten uzun uzadıya söz eder, bu anda zafer kazanmış bir kumandan tavrıyla bir dilim bembeyaz ekmeği parmaklarının arasında ufalardı. Patatesin sözü edilince, bir sürü küfrü birbiri ardınca sıralar, gene patatesle ilgili tuhaf bir lehçeyle söylediği sözlerin anlamını Martin hiçbir zaman anlayamazdı. Sonra tabaktan bir dilim beyaz ekmek daha alır, bunu yemek tabağındaki salçaya batırır ve bu sırada parlak, mavi gözlerinde beliren vahşilik çocuğu korkuturdu. Çocukken evlerinde nasıl tavşan kesildiğini tanımlamaya başladığında, Martin büyükannesinden neden korktuğunu anlardı. Yaşlı kadının anlattıklarını duyunca, küçücük hayvanların kemik çatırtıları, gözlerinin kayışı ve akan kan, gözlerinin önünde bütün açıklığı ile canlanıverirdi. Evdekilerin, tavşanın bağırsaklarını, o koyu kırmızı yığını kapışmak için nasıl birbirleriyle didiştikleri, bütün ayrıntıları ile anlatılırdı. Kendisinden büyük olan ağgözlü kardeşleri, tavşanın ciğerlerini, yüreğini ve karaciğerini hep bir numara çevirip büyükanne elinden kapmışlardı. Yaşlı kadın hâlâ, aradan elli yıl geçtiği halde, tavşanın yüreğini daha hiç elinden kaçırmamış olan ağabeyi Matthias'a karşı duyduğu öfkeyi yenememişti. Yirmi yıldan be-

¹ Almanya'da Ren havzasında bir bölge. (Çev.)

ri doğdukları köyün mezarlığında yatan ağabeyesine düzenbaz ve serseri demekten çekinmezdi. Yaşlı kadın konuşurken Martin, büyükannesinin babasının elinde balta, bahçeye girmesiyle kaçışmaya başlayan tavukların seslerini duyar gibi olurdu. Büyükanne, bu hayvanlar için hep 'tam çorbaya uygun kanatlılar' tanımını kullanırdı. Zengin çiftçiler hayvan kestikleri zaman nasıl onlardan bir kap kan dilenmeye gittiğini yakınlardan anlatırdı. Büyükanne artık bu konuya geldiğinde, tatlı ve meyve faslıyla, Martin'in kusacağı an artık yaklaşmış demektir, çünkü büyükannesi, son et yemeğı olarak, kanlı ve yumuşak bir kuzu filetosu yer, lokmaları kesip yutarken etin yumuşaklığını överdi. Oysa bu sözleri duyan Martin'in aklına boğazlanan, lokma lokma doğranan küçük çocuklar gelir ve yiyeceğı dondurma ve pasta, içeceğı kahvenin düşüncesiyle sevinmeye çabalarken, kusacağını ve ondan sonra da birinden bile yiyemeyeceğini anlardı. Yağı, dumanı tüten gulaş, salatalar, kızartmalar ve kırmızı salçalar gibi, masanın üstündeki tüm yemekler, yeniden aklına gelirdi. Büyükannesinin, içinde göz göz yağla karışan kan birikintileri ile dolu tabağına dehşetle bakardı. Yaşlı kadının yanındaki tablada bütün yemek süresince yanan bir sigara bulunur ve büyükanne lokmaların arasında sigarasından bir nefes çekerek kendinden emin, çevresini süzerdi.

Martin, Brielach ile Behrend'in şu anda bahçede top oynadıklarını, buz gibi limonata içip üstüne reçel sürülmüş ekmek yediklerini, sonradan da Albert ile birlikte çıkıp bir dondurmacıya gideceklerini düşünürdü. Dondurmalarını belki köprünün yakınında ya da Ren kıyısında, masalardan suya taş atabildikleri ve nehirde paslanmış gemi parçaları çıkaran adamları seyredebildikleri yerde yiyeceklerdi. Oysa o burada, bir sürü oburun arasında oturup büyükannesinin hoşnut bir halde kanlı yağlara ekmek banışını seyretmek zorundaydı.

Her seferinde artık tuvalete gidip kusma zamanının gelip gelmediğini uzun uzadıya düşünürdü. Ama büyükanne, her zaman lokantanın en dibindeki masada oturduğundan, tuvalete giden yol, altı-yedi büyük masanın arasından geçmekteydi. Martin, yoluna dizili masaları korkuyla sayar, pas rengi yol halısının obur insanlarla dolu bir sonsuzluğa uzandığı duygusuna kapılırdı. Kırmızılıkları peçetelerin beyazlığında daha da belirgin

bir hal alan bu, yüzleri terli oburlardan, en az büyükannesi kadar nefret ediyordu. Duman tüten yemek kaplarından, aklına küçük çocukların kemiklerinin kırılmasını getiren kemik çırtılarından, göz göz yağ birikintilerine karışan kandan, zayıf oburların aç, soğuk gözleriyle, şişman oburların kıpkırmızı, insanın içine sanki ürküntü verecek denli yumuşak bakışlı gözlerinden tiksiniyordu. Garsonlar, hiç durmaksızın büfeden kesilmiş çocuk etleriyle dolu tabakları taşırlar ve göbeklerinin önüne henüz dolu bir tabak konmamış olanlar, büyük bir açgözlülükle garsonun yolunu gözlerlerdi.

Tuvalet uzaktaydı, ama Martin bir keresinde oraya kadar gitmeyi başarmıştı. Oburların arasında uzanan yoldan, ürkekliği gittikçe artarak, sendeleye sendeleye yürümüş, gitmek istediği yere ulaşabilmişti. Beyaz fayanslarla kaplı olan tuvalet, idrar ve limon kolonyası kokuyordu. Tuvalet bakan adamın masası renkli kâğıtlar, taraklar, havlularla doluydu. Homurdanarak bir şeyler söyleyen oburların suratlarını aynada, bir kat daha büyümüş olarak ve bu kez bütün çıplaklıklarıyla görmüştü. Çocuk eti yiyen bu yamyamlar, kürdanla dişlerini karıştırıyor, sakallarının uzayıp uzamadığına bakmak için tombul yanaklarına dokunuyor ve dillerini ağızlarının içinde dolaştırıp duruyorlardı.

Martin'in, açılmış pantolonuyla beyaz gömlek uçları sarkıyordu. Kendine boş bir yer bulabilmiş, hafifçe eğilmişti. Et yiyen oburların idrar kokusu şiddetle burnuna çarpmış, tiksintisini ve öğürtüsünü artırmıştı. Kusmanın vereceği rahatlığı artık dört gözle bekliyordu. Yanında duran çok genç bir obur, yuvarlak ve kırmızı dudaklarını oynatarak: "Parmağını ağzına sok, haydi, parmağını ağzına sok," demişti. Bu katilin, bu kırmızı yüzün iyi niyetli ısrarlarından bir anda nefret etmiş, Albert Amca'nın, annesinin, Glum'un temiz, köşeli yüzünün, Bolda'nın beyaz tenli yüzünü çevreleyen simsiyah ve dümdüz saçlarının özlemine çekmiş, Brielach ve Behrend ile futbol oynadığı saatleri aramıştı. Ama o anda bir tutsaktan başka bir şey değildi. Bu geçiren, işeyen kemik yalayıcılarının arasında kapalı kalmış, sonsuzluğa dek idrar ve limon kolonyasının kokusunu almaya hüküm giymişti. Tuvalet bakan adam, yumuşak ve sıcak pençesini ensesine koymuş, hamura benzeyen gözlerinde yumuşak bir ifade olan yüzünü onun omzuna yaklaştırmış,

"Nen var, çocuğum?" diye sormuştu. O anda büyükanne, erkekler tuvaletine dalınca, bakıcının yumuşak bakışlı gözleri dehşetten büyümüş, işemekte olanlar ne yapacaklarını şaşırarak pantolonlarının önüne sarılmışlardı. "Ne oldu yavrum? Nen var?" diye soran büyükannesinin elleri hafif, ama güçlüydü. Onun boynunu eğmiş, korkudan bağırmasına aldırmaksızın uzun, sigaradan sararmış işaretparmağını ağzına sokmuştu. Ama Martin gene de kusamamıştı. Bulantı, bir demir külçesi gibi midesinde kalmıştı. Büyükanne onu tutup iki tarafında oburların sıralandığı yola sürüklemişti. İşte her şey orada, lokantanın tam ortalık yerinde olmuştu. Bir katilin masasının yanından geçtikleri sırada, adamın bıçağıyla –ve gözlerinde sonsuz bir memnuniyet ifadesiyle– pembe, kanlı çocuk etini kestiğini görmüş, bunun üzerine midesinde çöreklenmiş olan korku, yerinden kopup yukarı doğru tırmanmıştı. Ne utanç, ne de pişmanlık duymuş, yalnızca içini, çetin bir savaştan üstün çıkmanın verdiği rahatlık kaplamıştı. Hatta midesi de çöreklenmiş korku yılanının yerinden kalktığı, boşaldığı o anda gülümsemişti bile.

Çocuk eti yiyen adamın suratı da birdenbire kıpkırmızı kesilmiş, sonra boğazından yükselen sarı sıvı, ağzından fışkırmıştı. Çığlıklar, çatal bıçak tıkırtıları duyulmuş, garsonlar koşuşmuşlardı. Büyükanne ise gülümseyerek zararı çek defteriyle gidereceğini vaat etmişti. Martin'in elbisesi ve yüzü kirlenmemişti. Yalnızca mendiliyle ağzını biraz silmiş, sonra içi rahatlamış ve özgür, bu savaştan üstün çıkmıştı. Elleri ve ruhu tertemiz kalmıştı. Yaptığı tek şey, ağzına zorla tıktırılan yemeği iade olmuştu. Bu olay, büyükannenin bile iştahını kaçırmıştı. Yaşlı kadın kremalı pastayı, dondurmayı ve kahveyi dokunmadan bırakmış, çek defterinden, biri çocuk katilinin elbisesi, biri de garson için iki yaprak yırtmıştı. Artık midesi boşalmış olan Martin, hiç korkmaksızın ve utanmaksızın büyükannesinin elinden tutmuş, pas rengi yol halısının üstünden yürüyüp dışarı çıkmıştı.

Takside eve dönerken, büyükannesi bugünkü gençliğin 'bozuk' midesine ilişkin birtakım şeyler söylemişti: "Artık ne doğru dürüst yiyebilen, ne de sert sigara içebilen kaldı. Bu nesil zayıf, ölüme hüküm giymiş bir nesil."

Bu gezintiler, ancak altı ayda bir yapılırdı. Martin, tıpkı 'idrardaki kan' saatinin yaklaşışı gibi, gezinti zamanının da gelişini önceden sezer, olanak ölçüsünde daha öğle yemeğinden önce ortadan kaybolarak ya da Albert Amca'ya birlikte çıkmalarını rica ederek kaçardı. Ama bu kaçış, yalnızca bir erteleme olurdu, çünkü büyükannesi onu ergeç yakalardı. Gezintiler, büyükannenin zorunlu bulduğu eğitimin yalnızca bir bölümünü oluşturmaktaydı. Martin beş yaşına geldiğinde, bir gün ona şöyle demişti: "Şimdi artık sana nasıl doğru dürüst yemek yendiğini göstermemin zamanı geldi." Bu sözlerden sonra onu ilk olarak Vohwinkel'in yerine götürmüştü. Martin, daha o zamandan, mutfakta kesilen küçük çocukların lokantaya taşındıkları ve dumanı tüten kaplar içindeki pembe etlerin katiller tarafından sabırsızlıkla beklendiği duygusuna kapılmıştı. Beş yaşından başlayarak, büyüklerin nasıl ve ne yediklerini izlemiş, sonunda lokantada gördüklerinin ahlaka aykırı olduğu yargısına varmıştı. Ama büyükannesi, hiç usanmadan onu yine yanında sürüklerdi. Lokantayı işten adam, büfedeki kız ve garson, artık kendisini iyice tanımışlardı. Martin, onların birbirlerine ne fısıldadıklarını da duymuştu: "Düşüşle kustumucu, gene geldi." Büyükanne hiç yılmadan, çocuğu bol yemeğe alıştıрма çabalarını sürdürmüştü. Gözünün önünde kaz kemikleri kırılıp iliği emilmesi, et yenmeli, kanlı filetolar kesilmeliydi. Oysa Martin, bunların tümünden tiksiniyordu. Her seferinde para denen o esrarlı nesneden lokantaya bol bol bırakılıyordu. Bir sürü kâğıt ve madeni para ödeniyordu; küçük çocuklardan başka bir şey, bu denli pahalı olabilir miydi?

Büyükannesiyle yemeğe çıktıktan sonra, aylarca ete dokunmaz, yalnızca ekmek, yumurta, peynir, süt, meyve ya da Glum'un aşağıda mutfakta hazırladığı nefis çorbayla yetinirdi. Glum hep bir haftalık çorba pişirirdi. Sebze, kemik, balık ve elmayla bir lapa hazırlar, bunu içindeki her şey eriyene dek kaynatırdı. Gizli tuttuğu bir formülle hazırladığı bu çorbadan Glum, her seferinde beş litre pişirir, böylece bütün bir hafta rahat ederdi. Yalnızca ekmek, yumurta ve salatalıkla yaşar, bu sonuncuyu sanki elma yer gibi yerd. Hep büyük kabaklar alır, sonra ağzında piposu olduğu halde ocağın başına geçer, saatlerce çorba tenceresiyle ilgilenirdi. Arada tadına bakar, sonra bir so-

ğan, biraz salça ya da parmaklarının arasında ufaladığı kurutulmuş otlardan atardı. Büyük demir tencereyi ateşin üstünden kaldırıp buzdolabına koyana dek koklar, tadar ve arada gülümserdi. Ondan sonra bir hafta süreyle rahatlamış demekti. İşe giderken sefertasına kaşık kaşık çorba doldurur, cebine bir yarım salatalık koyar, ayrıca yanına ekmek, bir parça sucuk ve bir kitap alırdı. Tuhaf kitaplar okuyordu. Kalın kitaplardan birinin üstünde ‘dogmatizm’ yazılıydı. Bir öbürünün adı ise ‘Ahlak Teolojisi’ydi. Adları güç okunan bu kitapların içine kurşunkalemle birtakım notlar yazardı. Ahlak Teolojisi’nin, ahlakdışı birtakım şeylerle ilgiliydi Martin’e göre. Glum, ‘ahlakdışı’ olan şeyleri çok iyi bilirdi ve onun görüşüne göre, Vohwinkel’in yerindeki katiller, ne çocuk eti yiyorlardı, ne de ‘ahlakdışı’ diye nitelendirebilecek bir şey yapıyorlardı. Ama belki de Glum’un kitabı, çok eski olduğu için –gerçekten de eskiden basılmıştı– bu katiller hakkında bir bilgi yoktu içinde.

Glum, sürekli pipo içer, hatta ara sıra yatağına bile piposuyla girdiği olurdu. Bunun dışında hoşlandığı şeyler, çorba pişirmek ve kalın kitaplar okumaktı. Sabahları erken çıkar, büyükannenin fabrikasındaki işine giderdi.

Tuhaf, ama iyi yürekli bir insandı. Martin, dişsiz ağzından ve saçsız başından zaman zaman korkmasına karşın, onu gene de severdi. Ayrıca Glum’un saçsız ve dişsiz oluşunun önemli bir nedeni de vardı. Toplama kamplarında kalmıştı. Gerçi kendisi bu konuda hiç konuşmazdı, ama Albert Amca, toplama kamplarının ölüm, cinayet, zorbalık, dehşet ve milyonlarca insanın felaketi anlamına geldiğini sezdirmişti ona. Glum, bütün bunları yaşadığı için, olduğundan daha yaşlı gösteriyordu. Martin, hep onun büyükanneden yaşlı olduğu duygusuna kapılırdı, oysa gerçekte büyükanneden tam on beş yaş küçüktü. Tuhaf bir konuşma biçimi vardı. Her kelimeyi ağzında yuvarlayarak ağır ağır söyler, içi bomboş ve pembe renkli bir mağarayı andıran ağzını çok açar, diliyle daha koyu renkte olan gırtlığının önünde tuhaf hareketler yapardı. Görenler, ağzından her an yuvarlak, kalın bir şeyin çıkıvereceğini sanırdı. Oysa bütün bu çabanın sonucunda yalnızca bir tek kelimecik çıkardı. İkinci kelime, daha büyük bir çabayla ve ağzından bu kez daha büyük, sanki bir kabak büyüklüğünde bir şey çıkacakmış gibi hazırla-

nır, ama çıkan, gene tek bir kelime, sözgelişi, 'Allahım' kelimesi olurdu. Bu kelime, Glum'un ağzında büyür, küçük bir kabaktan çok, bir balonu andırırdı. Gözleri parladığı, burun kanatları titrediği zaman ise ağzından küçük bir kabak ya da bir balon yerine 'muazzam' kelimesi duyulurdu. Glum, bu en sevdiği kelimenin ortadaki 'az' hecesini, özenle vurgulardı.

Dindar ve sevimli bir adamdı. Ama bir şey anlattığı zaman kendisini izlemek çok zordu. Kelimelerin arasında o kadar çok ara bırakırdı ki, dinleyenler, bir kelimeyi duyduklarında bir öncekini unutmuş olurlardı. Bu yüzden tek tek kelimeler arasında gerekli ilişkiyi kurabilmek çok zorlaşıyordu. Glum ağır ağır, her zaman sanki bir törendeymiş gibi ve büyük bir sabırla –sabır da en sevdiği kelimelerden biriydi– konuşurdu. Dinleyen dikkat ederse, onun ağzından çok güzel ve ilginç şeyler duyabilirdi.

Odasının bir duvarı baştan başa, kendisinin boyadığı ve yazılarını yazdığı bir dünya haritasıyla kaplıydı. Çok kalın kâğıt kullanmış, bunları yaprak yaprak birbirine yapıştırmış, aylarca kullanacağı ölçüleri hesaplamış, bunları duvarının büyüklüğü ile denkleştirmiş, büyük bir çaba, titizlik ve sabırla sınırları, dağları, akarsuları, gölleri ve denizleri işaretlemişti. Çizdiği pek çok şeyi silmiş, ince çizgileri dikkatle çekmiş, aylar süren bir hazırlık devresinden sona boyayı, kullandığı yere uygun olarak sürmeye başlamıştı. Büyük düzlükler için yeşil, dağlar için kahverengi, büyük denizler için de mavi renk seçmişti.

Şimdi oturdukları eve yerleşinceye dek çok şey görüp geçirmişti. Hem oldukça uzun bir süre önce gelmişti herhalde, çünkü Martin kendini bildiğinden beri Glum, bu evdeydi. Vatanından Ren havzasına gelene kadar pek çok şey görüp geçirmişti. Görmediği bir tek şey vardı ki, o da boya kutusuydu. İlk geldiğinde Albert'in gösterdiği boya kutusunu, bütün katedrallerden ve uçaklardan daha çekici bulmuş, Albert Amca'nın el hareketlerini aynen taklit etmiş, fırçayı suya, sonra boya tüpüne batırmış ve onu kâğıda sürdüğünde kâğıt açık kırmızı bir renk alınca sevinçle gülmüştü. İşte o günden beri de Glum'un kendisinin bir boya kutusu vardır.

Dünyayı büyük bir dikkatle, hiç acele etmeksizin ve sabırla resmetmeye başlamıştı. İlkın ta arkaldan, her şeyin yeşil olduğu Sibirya'dan hareket etmiş, "İşte oralarda, buradan on beş bin kilometre uzakta doğdum," demişti. Bu iki kelimayı söylemesi, 'on beş bin kilometre' demesi, neredeyse bir dakika sürmüş, sanki onları ağızından salıvermezden önce damağında bir kez daha evirip çevirmiş, tatlarına bakmış, üzerlerinde dilini gezdirmiş, sonra hece hece ve büyük bir sevecenlikle onlara özgülüklerini vermişti.

Oturduğu yerden on beş bin kilometre uzakta doğan Glum'un ısıı adı Glumbich Cholokusteban'dı ve ona adıyla bu adın ne anlama geldiğini söyletmek, başlı başına bir zevkti. Anlamı, 'üzümlerimizi olgunlaştıran güneş'ti.

Martin ile Heinrich Brielach, neşeli olduklarında Glum'a gidip ondan adını söylemesini ve anlamını açıklamasını isterlerdi. Bunları dinlemek, sinema seyretmek kadar eğlenceli gelirdi onlara.

Ne yazık ki Martin, Glum'un odasına çok ender çıkabiliyordu, çünkü Glum her sabah erkenden önce sabah duasına, oradan da marmelat fabrikasına gider ve işten ancak akşam geç zaman dönerdi. Uyumazdan önce Bolda ona kahve, salatalık, ekmek ve sucuktan oluşan kahvaltısını hazırlardı. Sucuk gerçi kırmızıydı, ama boğazlanmış küçük çocukların etiyle bir ilgisi yoktu. Unumsu bir tadı vardı ve yumuşacıktı. Bolda'nın söylediğine bakılırsa bu sucuk yalnızca un, margarin ve biraz da öküz kanından yapılıyordu.

Glum, her pazar saat on ikiye kadar uyur, sonra çorba ve kabak olan yemeğini yer, kahveliklerden birinde kahvaltıdan artakalan biraz kahve varsa, onu da yanına alıp odasına çıkar, orada saat dörde dek o tuhaf bir kalın kitaplarını okurdu. Ayda bir kez, rahibelerin yanında oturan kısa boylu, yaşlı rahip gelir, bir pazar gününün bütün öğleden sonrasını yukarıda, Glum'un odasında geçirirdi. Konuştukları konular, Glum'un o kalın kitaplarda okuduklarına ilişkin olurdu. Konuşmaları bittikten sonra çoğu zaman aşağı inerler, Albert Amca ve Martin ile birlikte annenin yanına gidip çay içerlerdi. Çay sırasında tartışmalara girdikleri çok olurdu. Ama Glum, hep rahibe hak verir ve sonunda büyük bir sabırla ve gene kelimeleri ağızında yuvarla-

yarak, "Gel bir şey içelim," derdi. "Bunlar saçma sapan şeyler konuşuyor." Bu sözlerle herkes gülerdi ve Glum, gerçekten de rahiple birlikte bir şey içmeye giderdi.

Glum, pazar günleri saat dörtten altı buçuğa kadar haritasının üstünde çalışırdı ve Martin, bu saatlerde ara sıra onun yanına çıkardı. Aradan geçen beş yıl süresince Glum, dünyanın ancak dörtte birini boyayabilmişti. Albert Amca'nın atlasındaki her ayrıntıyı büyük bir dikkatle ve fırçanın ucuyla kendi haritasına aktarmaktaydı. Kuzey Buz Denizi Bölgesi'nde çalıştığı sürece, arkalıksız bir sandalyenin üstüne çıkmak zorunda kalmıştı. Ama bu sandalye, şimdi bodruma indirilmişti ve ancak Glum iyice sola kaydığı, Spitzbergen, Grönland ve Kuzey Kutbu'nu boyamaya başladığında yine dışarı çıkarılacaktı.

Yeşil, kahverengi ve mavi boyaları tüpler dolusu kullanmıştı. Bu renkleri biraz açabilmek, Buz Denizi'nin o buzlu görüntüsünü, taze salatanın açık yeşilini ve Ren kıyılarının açık kahverengisini yaratabilmek için de bol bol beyaz boya harcamıştı.

Resimden biraz anlayan Albert Amca, Glum'un büyük bir ressam olduğunu ileri sürmekteydi. Gerçekten de Glum, haritasının yanı sıra, hayvanların, insanların, evlerin ve ağaçların resmini, kalemsiz, doğrudan doğruya fırçasıyla yapabilmekteydi. Keyfi yerinde olduğundan haritanın dışında başka konular üstünde de çalışır, kırmızı inekler, sarı bir at ve bu atın üstüne de kapkara, şişman bir adamı resmederdi.

"Babamın inekleri kıpkırmızıydı. Sen istediğin kadar gül, ben gerçeği söylüyorum. Koyu renkli, olgun domatesler gibi kıpkırmızıydılar. Ayrıca babamın, sapsarı bir atı vardı. Kendisinin saçları ve sakalı ise simsiyahtı. Yalnız gözleri, şu yukarılarda gördüğün Buz Denizi gibi maviydi. İnekleri ormanların içindeki küçük düzlüklere, otların az olduğu yerlere otlatmaya götürürdüm. Ara sıra da onları, ormanın içinden geçirip otların biraz daha bol olduğu nehir kenarına kadar indirirdim. Nehrin adı, Schechtischechna-schechticho idi ve bu ad, balıkları, buzu ve altını getiren su anlamına geliyordu."

Glum'un ağzından çıkan vahşi sesler, nehrin genişliğini, hızlı akışını, vahşiliğini ve soğukluğunu anlatırdı. Nehir, hemen

ardında Hindistan topraklarının başladığı büyük dağlardan gelmekteydi.

Glum, yeşilliğin ortasında doğduğu yeri gösteren siyah noktayı yine göstererek konuşmasını sürdürürdü:

"Babam, reisti. Sonra kendisine komser dedirtti. Ama komser dedirttikten sonra da reis olarak kaldı. Her yıl ilkbaharda, Schechtischechna-schechticho'nun üstündeki buzlar eridiği, ormanlardaki fidanlar çiçek açmaya başladığı, çayırlar yeşillendiği zaman, komser olan babam da, yıllardan beri her reisin yaptığını yapar, köydeki çocuklardan hangisinin nehre atılması gerektiğine karar verirdi. Nehrin taşmaması ve çok çok altın getirmesi için, köyün erkek çocuklarından birinin kurban edilmesi gerekti. Bu iş gizli yapılır ve babamı komser atayan kimselere asla duyurulmazdı. Ama herkes ağzını sıkı tutar ve kimseler de yapılanın farkına varmazdı, çünkü köydeki çocukları saymak kimsenin aklına gelmediği gibi, çocukların sayısı da zaten oldukça kabarıktı."

Glum, bütün bunları ancak birkaç günde anlatabilirdi ve Martin, yıllar süren sorgu fasıllarından sonra Glum'un hayat hikâyesini öğrenmeyi başarmıştı.

Köyün erkekleri, Schechtischechna'dan çıkardıkları altınları yıkarlardı. Bu altının bir kısmını, Glum'un babasını komser yapmış adamlar alırlardı. Ama altının asıl büyük kısmını, Fritz alırdı! Glum, Fritz'den söz ederken, çalılıkların, ormanın, üzümelerin ve buz gibi Schechtischechna'nın resmini yapardı. Fritz, kendi bildiği bir yoldan nehri geçip gelir, yanında sigara, yani 'beyne mutluluk veren beyaz çubuklardan' getirirdi. Fritz'in getirdiği başka bir şey daha vardı. Bu, küçük cam boruların içinde duran beyaz bir nesneydi. Martin, Glum'un ayrıntılı tanımından sonra bunların, tıpkı doktorun büyükannenin koluna yaptıklarına benzeyen ampuller olduğunu anlamıştı.

"Baban ne yapardı bunları, Glum?"

"Bunu çok sonra anlayabildim," diye karşılık vermişti Glum. 'İlkbaharda ormandaki kulübede bir ayin tertiplenirdi ve bu ayine yalnızca genç kızlarla babam ve iki erkek daha katılırdı. Yaşlı kadınların katılması ise kesinlikle yasaktı. Babamla

birlikte ayine giden iki adama şaman derdik. Genç kızlar, ayine katılmamakta direnirlerse Şamanların lanetine uğrarlar ve hastalanırlardı" – Glum, sözünün burasında durmuş, yüzü kıpkırmızı kesilmiş, boynundan yükselen koyu bir kırmızılık yüzünün her yanını kaplamıştı. Buna göre Martin, orada, ormandaki kulübede, on beş bin kilometre uzaklıktaki o yerde, 'utanmazca' hatta belki de 'ahlaksızca' bir şeylerin yapıldığını anlamıştı.

"Kızlar, kulübedeki ayine katılmaya razı oldukları anda iyileşmelerinin sırrı, Fritz'in getirdiği cam ampullerde gizliydi." Daha sonra Glum, babası Schechtischechna'ya atılmak üzere onu seçtiğinde köyden kaçmış, Fritz de kaçmasına yardım etmişti. Glum bütün bunları ağır ağır anlatır, bazen birkaç cümle söyler, bazen de haftalar boyu ağzından tek kelime çıkmazdı. Pazar günü akşamüstü, saat altı buçuğa yaklaştığında işini ani olarak bırakır, fırçalarını yıkar, dikkatle kurular, piposunu yeniden yakar ve terliklerini çıkarıp pabuçlarını giymek üzere düşünceli düşünceli yatağının kenarına otururdu. Arkasında asılı duran haritadaki güzel renkler parıltılarıyla göz alırdı. Ama dünyanın henüz boyanmamış kısımları, Martin'in gözüne sonsuzluğa uzanan bembeyaz denizler gibi görünürdü. Karalarla denizler, incecik kurşunkalem çizgileri ile birbirinden ayrılmış, adalarla akarsuları belirleyen şekiller, Glum'un doğduğu yeri gösteren siyah noktanın etrafında düzenlenmişti sanki. Daha aşağıda, haritanın solunda, Avrupa kesiminde, adı Kalinowka olan yerde, Martin'in babasının şehit düştüğü yerde ikinci siyah nokta görünüyordu. Yukarıda, iyice solda, aşağı yukarı denizin tam kenarında ise halen oturdukları yeri gösteren üçüncü siyah nokta vardı. Burası, sonsuz düzlüklerin ortasında kaybolup gitmiş minimini bir üçgeni andırıyordu. Glum, üstünü değiştirirken bir yandan da komodininin üstünde duran kabaktan küçük parçalar keser, 'Ahlak Teolojisi' ve 'Dogmatizm' adındaki kitapları keten kumaştan torbasına koyar, sonra aşağı inip mutfakta sefertasını doldurduktan sonra, tramvay durağına gitmek üzere evden çıkardı.

Çoğu zaman Glum'un konuşma isteği duyduğu pazarların arası uzar, Martin haftalar boyu onun ağzından ancak bir-iki cümle koparabilirdi. Ama her seferinde Glum, konuya bir önceki pazar bıraktığı yerden başlardı. Baba evinden ayrılışının üs-

tünden tam otuz yıl geçmişti. Kaçtıktan sonra Fritz'in yardımıyla, babasını komser olarak atamış adamların bulunduğu kente gelmişti. Kentin adı, Atschinski'ydi. Orada Glum, yol inşaatlarında çalışmış, askere alınmış ve yolu, onu hep batıya doğru götürmüştü. Glum, nasıl hep batıya doğru gittiğini göstermek istediği zaman, ellerini sanki bir kardan adam yapıyormuş gibi hareket ettirirdi. Konuşmasında Omski ve Magnitorski gibi daha başka kentlerin de adı geçerdi. Bu arada çok daha uzakta, batıya çok daha yakın olan bir kentin, Tambow kentinin de sözünü etmişti. Glum, orada askerlikten ayrılmış, demiryolu işletmesinin emrine verilmişti. Vagonların boşaltılması işinde çalışmış, çuval çuval kömür ve patates taşımıştı. Akşamları ise okula gidiyor, okuma ve yazma öğreniyordu. Artık doğru dürüst bir evi ve bir de karısı vardı. Karısının adı, Tata'ydı. Onu bütün ayrıntıları ile tanımlar, resmini yapardı. Resimlerdeki Tata, sarışın, şişman ve son derece güler yüzlü bir kadındı. Glum'un okuma ve yazma öğrendiği okulda tanışmışlardı. Tata da demiryolu işletmesinde çalışıyor, paket taşıyordu. Ama bu işi geçiciydi. Okuma yazma öğrenir öğrenmez her şey değişecek, resimdeki sarışın, şişman, güler yüzlü Tata, Tambow Garı'nda duracak, biletleri kontrol edip delecekti. Sarı ve gür saçlarının üstünde de bir kasket bulunacaktı.

Ama Glum için yaşamının asıl büyük ânı, Tata ile evlenmelerinin üzerinden bir yıl geçtikten sonra başlıyordu. O zamana artık Tata, başında kasket, elinde de biletleri delmeye özgü aletle Tambow Garı'ndaki işe girmişti. Tata, evlendikten ancak bir yıl sonra mutfaktaki sandığının en dibinde sakladıklarını kocasına göstermişti. Bunlar, bir haçla, üstünde Meryem Ana'nın kabartma bir resmi bulunan bir madalyondu. Akşamları birlikte yatağa girdiklerinde, Tata ona her şeyi anlatıyordu. Ve Glum bunları dinledikçe, içinde bambaşka, güçlü bir ateşin yanmaya başladığını duyuyordu. Sonraları bol bol kırmızı ve sarı boya kullanarak, böyle güçlü bir ateşin resmini de yapmıştı. Ama çok geçmeden Glum'u, evinden koparmışlar, batıya doğru yollamışlardı. Artık karların içinde yuvarlana yuvarlana gittikçe daha büyüyen bir kardan adam gibi durmaksızın Tata'dan uzaklaşmaktaydı; savaş çıkmıştı. Glum yaralanmış, gene doğuya, Tambow'a gönderilmiş, ama Tata'yı bulamamıştı. Ne-

rede olduğunu bilen de yoktu. Bir sabah başında kasketi, elinde delme aletiyle çıkıp gitmiş, bir daha da görünmemişti. Tambow'da kalan Glum, bütün aramalarına karşın Tata'nın tek bir izine bile rastlayamamıştı. Daha sonra iyileştiği için gene batıya gönderilmiş, kendini savaşın ta içinde bulmuştu. Sonunda, 'toplama kampı' demediği, yalnızca 'kamp' kelimesi demekle yetindiği yere varmıştı. Kampta açlık ve bunun yanı sıra hiçbir zaman eksilmeyen dehşet duygusu, saçlarının ve dişlerinin dökülmesine yol açmıştı. Glum, dehşetten söz ettiği zaman, ağzından sanki birbirinin ardından bıçaklar fırlar ve yüzünün şekli birdenbire değişiverirdi. Martin, onun gülüşünden olduğu kadar, bu değişen yüz şeklinden de korkardı. Bolda ne zaman onunla birlikte koro şarkıları söylemek için odasına gelse, Glum gülmeye başlardı. Şarkı söylemesini iyi bilen Glum'un duru ve vahşi bir sesi vardı. Ama Bolda şarkı söylemeye başlayınca, Glum gülerdi ve gülmесinden çıkan ses, odanın içinde, sanki yüzlerce küçük bıçak havada uçuşuyormuş gibi bir yankı bırakırdı. Bolda, bu gülmeye karşın şarkısını sürdürünce Glum kızar ve sanki yalvarır gibi, "Beni çok sinirlendiriyorsun Bolda," derdi.

Glum'u eve Albert Amca getirmişti. Marmelat fabrikasının kapıları önünde kendisine iş verilmesi için yalvaran ve kapıcı tarafından kovulan bu dişsiz ve saçsız ucubeye karşı büyükanne de çok iyi davranmıştı. Bu, her şeye karşın, Bolda'ya da iyi davranan büyükanne için çok iyi bir not olmuştu.

Anne, kendi kendisini hep 'bozulmuş' bir insan olarak nitelendirirdi. Bu tuhaf kelime, Bolda açısından da geçerliydi; yani geçirdiği yaşam, onu da bozmuştu. Büyükanne'nin yaşında olan Bolda, yaşamı boyunca bin bir kılığa girmişti, konuşmaya başladığında sözlerinden hemen anlaşılıyordu bu. Önce rahibe olmuş, ama sonra evlenmişti. Kocasını öldürünce, bu kez yaşamını başka bir erkekle paylaşmıştı. Büyükanne, ne zaman onunla kavga etse 'rahibe artığı,' ya da 'katmerli dul' deyimlerini kullanırdı. Bunu duyan Bolda da kıkır kıkır gülmeye başlardı. Bolda, bozulmuş olmasına karşın iyi bir insandı. Glum da tuhaf, hatta davranışları anlaşılamayan, ama gene de iyi yürekli bir insandı.

Bolda yaşamını anlattığı zaman, bütün bakışından geçenleri, rahibeliği, evliliği, birinci ve ikinci dulluğunu birbirlerine karıştırdı. "Manastırdayken," diye söze başlar, ama iki cümle sonra, "Koblenz'deki dükkânımda ütü ve ocak gibi elektrikle işleyen bütün aletler vardı," diye sözünü sürdürürdü. Bunu izleyen cümlede yeniden manastırdaki yaşamına döner, manastıra girerken yanına aldığı çamaşırların bolluğundan söz ederdi. Tabii bunun hemen ardından başka bir konuya atlamayı unutmazdı: "Kocam, iyi bir adamdı."

"Hangisi?"

"İkincisi tabii. Ve neyse ki serbest çalışmıyordu, memurdu. Sipo'da çalışırdı."

"Sipo nedir?"

"Anlamazsın. Orada çalışması sayesinde bugün dul aylığı alabiliyorum."

Sipo'daki göreve ilişkin birtakım üstü kapalı sezdirmeler, Martin'i orada ahlaksızca ve utanmazca şeyler yapıldığı kanısına götürmüştü. Demek ki Bolda da maaşını, bu Sipo'dan alıyordu. Bolda'nın anlattıklarında çalılıkların büyük bir yeri vardı. Herhalde kocası, oraları kontrol etmiş olmalıydı. Martin'in aklına, Grebhake ile Wolters'in çalıların arasında yaptıkları, kıpkırmızı yüzleri, önü açık pantolonları gelmiş, ezilmiş taze çimenlerin kokusunu duyar gibi olmuştu. Orada hiç şüphesiz utanmazcasına bir şeyler yapmışlardı. Bazen, Martin, Glum'un odasında otururken, yanlarına gelen Bolda, "Domuzluk, başka bir şey değil," deyip konuşmaya başladığında Glum sürekli ve sabırlı bir ifadeyle başını sallardı. Sonunda Bolda öfkeye kapılır ve "Sen ne anlarsın uygarlıktan, seni, seni—" uygun bir kelime arar, sonunda da 'seni barbar seni'den başka diyecek bir şey bulamazdı. Bunun üzerine Glum, havada uçuşan bıçakların sesini andıran kahkahalarını koyuverirdi. Glum'a bu kadar sinirlenmesine karşın, gene de onun odasına gelmesinin nedeni neydi acaba? Glum'un yanına çok sık gelir, kahvaltıdan söz ederdi. Oysa kahvaltının sözünü etmeye değer bir yanı yoktu. Her gün herkes, kendisine ait olan ve hiç değişmeyen kahvaltıyı yerdi. Anne, Albert gibi koyu kahve içerdi. Glum ve Martin için, kavrulmuş nohut ya da arpadan kahve pişirilirdi. Bolda ise içine bal damlattığı sıcak sütünü içerdi. Herkes sabahları, içinde küçük

bir kahvelik, ekmek dilimleri, salam ya da reçel bulunan bir tepsi alırdı. Tepsileri hazırlama işi, Bolda'ya aitti. Ama herkes kalkınca tepsisini mutfaktan kendi alırdı.

Bolda bozulmuş, ama iyi bir insandı. Anne de bozulmuştu; belki bunun yanı sıra ahlaksızdı, ama bunu Martin, pek iyi bilmiyordu. Yalnızca holden, 'Hep nerelerde sürtüyorsun böyle?' fısıltıları kulağına gelirdi. Glum, bozulmamıştı. Dikkate değer ve iyi yürekli bir insandı. Albert'e gelince o ne dikkate değer, ne de bozulmuş bir insandı. Yalnızca iyi yürekliydi. Öbür çocukların babaları gibiydi. Bozulmuş sözü, büyükanneye de uymuyordu. Hatta büyükanne, ilginç bile değildi. Aslında –ve bunu Martin biliyordu– iyi bir insandı. *Genellikle* iyi değildi, ama *aslında* iyi bir insandı. Martin, aslında, genellikle ve bunun dışında kelimelerinin okulda tutulmamasının nedenini anlayamıyordu, çünkü öyle birtakım şeyler vardı ki, ancak bu sözlerle anlatılabilirdi. Söz gelişi Bolda, *genellikle* iyi bir insandı. Annesi ise, yalnızca iyiydi. Ama bunun yanı sıra da büyük bir ihtimalle *aslında* ahlaksızdı. Bu noktanın aydınlatılması gerekiyordu. Öte yandan Martin'in içinde, bu noktanın aydınlığa çıkmasının pek hoş olmayacağı gibi bir duygu vardı.

Bolda ile büyükanne, birbirlerini çocukluktan tanırlardı ve her ikisi de birbirlerine deli gözüyle bakarlardı. Ancak duyulandıkları zaman –Noel'de ve buna benzer günlerde– birbirlerine sarılırlar, 'Birlikte ineklere bakmıştık, hatırlıyor musun...' diye çocukluklarını anarlardı. Eifel dağlarında esen sert rüzgârlardan, dallardan, taşlardan ve samanlardan yapılma kulübelerden, açık havada yaktıkları, üstünde kahve ve çorba pişirdikleri ateşlerden söz ederler, kimsenin anlamadığı şarkılar söylerlerdi. Bu şarkılara zaman zaman, havada uçuşan bıçakları andıran sesiyle Glum da katılırdı. Ama büyükanne ile Bolda, duygulu olmadıkları günlerde karşılaştıkları zaman mutlaka kavga ederlerdi. Büyükanne, parmağı ile alnını gösterir ve "Sen zaten hep kaçtın," derdi. O zaman Bolda da aynısını yaparak hemen karşılık verirdi: "Asıl deli olan sendin, üstelik de..." Büyükanne, "Üstelik de ne?" diye haykırırdı, ama Bolda, onun bu sorusunu hiçbir zaman yanıtlamazdı. Kavgaları, çoğu zaman Bolda'nın özel yemek listesinden ötürü çıkardı. Bu listede şalgam, üstüne kreması alınmış süt ve eritilmiş margarin dökülen patates ezme-

si ve sütle yapılan çorba vardı. Bolda bu çorbaların dibini –büyükannenin savına göre– ‘kasten tutturmaktaydı.’ "O domuzu bilmez miyim ben? Çorbanın dibini kasten, bana çocukluğumda çektiğim yoksulluğu anımsatmak için tutturuyor. Ama evimden atacağım onu. Ev benim olduğuna göre, içinde kimlerin oturup oturmayacağına izin vermek de benim hakkımdır. Onu bu evden atacağım." Ama Bolda'yı hiçbir zaman atmamıştı. O evde Bolda da Glum kadar eskiydi. Üstelik büyükanne ara sıra gizlice mutfağa sızar, Bolda'nın hazırladığı şalgam lapasının, çorbanın ve kentin bir yerinden bulup getirdiği siyah ekmeğin tadına bakardı. O zaman o pırıl pırıl yüzü ıslanır, gözyaşları, önündeki tabağın içine doğru süzülürdü. Bolda'nın yüzünde de tuhaf, sevimli bir gülümseme belirir; bu, incecik tenli, kâğıt beyazlığındaki yüzünü gençleştirirdi.

Oğle yemeği için evde herkes kendi başının çaresine bakmak zorundaydı. Glum'ün başlıca yemeği, pişirdiği çorbaydı. Ayrıca buzdolabında ve mutfak raflarında şalgamları, kavun ve karpuzları, patatesleri ve sucuk kangalları dururdu. Ama bu kan sucuklarının aslında bilinen sucuklarla bir ilgisi yoktu. Bolda da çorbasını hep birkaç günlük pişirir, çorbası ve yemekleri, büyük, kahverengi emaye tencerelerde bayatlar dururdu. Buzdolabının en büyük gözü, büyükanneye ayrılmıştı. Yaşlı kadın, salam ve filetolarını, bir sürü taze ve büyük yumurtayı, meyve ve sebzelerini orada saklardı. Ara sıra öğleden sonraları saat dörde doğru, ağzında sigarası olduğu halde ocağın başına geçer, şarkılar mırıldanarak kızartma yapardı. Ocaktan yükselen dumanlar, burnunun etrafında dans eder dururdu. Çoğu zaman da bir lokantaya telefon edip kendine hazır sıcak yemekler getirtirdi. O zaman garsonlar, sıcacık gümüş yemek kapları, uzun saplı ve içlerinde buza konmuş kaymaklar olan buzlukları ve kırmızı şarap şişelerini eve taşırlardı. Büyükanne, kahvesini bile lokantadan getirtirdi. Çoğunlukla kahvaltısının dışında hiçbir şey yemez ya da sırtında sabahlığı, ağzında Tomahawk sigarası ve ellerinde deri eldivenlerle bahçeye iner, yosun tutmuş duvarın dibinde ve kameriyenin etrafında yığınlarla yetişen ısırgan otlarını keserdi. Kestiklerinin arasından taze ve yemyeşil olanlarını büyük bir dikkatle ayıklayıp gazete kâğıdına toplar, sonra mutfakta bunların salatasını hazırlardı. Salata ile birlikte yemek için

Bolda'nın siyah ekmeğinden de birkaç dilim keserdi. Anne, ara sıra Martin ve Albert için öğle yemeği yapmayı unuturdu. Kendisi ise kahvaltıda bir tost, bir yumurta yer, bol bol kahve içer ve bu kadarıyla yetinirdi; fazla iştahı yoktu. Evde olduğu zamanlar –ki, çok enderdi– öğle yemeği ancak öğleden sonra saat üçe ya da dörde doğru aklına gelirdi. Hemen oradaki çorbalarından birini ısıtır, iki-üç tabak da salata hazırlar, hatta Glum'un çorbasından biraz alıp ısıttığı da olurdu. Bunun yerine Glum'un yiyeceklerinin durduğu yere bir kangal sucuk ya da bir paket tütün bırakırdı. Glum ise akşamları, eksilen çorbaya su katardı sırtarak. Bazen annesi, Martin için hiç yemek hazırlamadan birdenbire çıkıp giderdi. O zaman bu işi yapmak, Albert Amca'ya düşerdi. Bolda'nın şalgam lapasından alır, tereyağı ve süt katarak tatlandırır, yağda yumurta ya da sıcak yenen bir tatlı yapardı. Ama bazen ne annesi, ne Albert, ne Bolda ve ne de Glum evde olurlardı. O zaman Martin için Glum'un çorbasından çalmaktan ya da annesinin odasında çikolata ya da kurabiye aramaktan başka çare kalmazdı, çünkü büyükannesine başvurduğunda, çocuğa ya bir et kızartacak ya da onunla birlikte kente inip 'düşes ve kusmukçu' oyununu oynamaya kalkışacaktı mutlaka.

Gerçekten çok sevdiği tek yemeği pek ender yiyebilirdi. Taze haşlanmış ya da kızartılmış, dumanı üstünde ve sapsarı patatesleri, tereyağı ve tuzla yemeye bayılırdı. Albert ve Will Amca bile onun patatesi ne kadar sevdiğini bilmiyordu. Ara sıra Bolda'yı kandırır, patates pişirtirdi ona. Koca bir tabak dolusu patatesin ortasına koyduğu tereyağı yavaş yavaş erirken, o da incecik, kupkuru ve kar gibi beyaz tuzu, parmaklarını üstünde gezdire gezdire serperdi. Her gün patates yiyenleri bayağı kıskanırdı; arada, akşam yemeği için patates haşlamak zorunda olan Brielach'a yardım eder, karşılığında kabuğu daha yeni soyulmuş patateslerden yerdi. Başkalarının yemek biçimi –ki kendi gözleriyle görmüştü– çok farklıydı. Herkes için aynı şey, sebze, patates ve salça yapılırdı. Büyükanneler, anneler, babalar ve amcalar aynı şeyleri yerlerdi. Başka evlerde herkesin kendi istediğini saklayabildiği buzdolapları ve aklına estiğini pişirebildiği büyük mutfaklar yoktu. Sabahları sofrada büyük kahvelik, margarin, ekmek ve reçel bulunur, herkes birlikte kahvaltı eder, okula,

daireye, çalıştıkları yerlere götürmek üzere yanlarına, üstüne tereyağı sürülmüş ekmekler alırdı. Yumurta ise çok ender bulunur, olduğu zaman da yalnızca babalara ve amcalara verilirdi. Amcalarla babaları ailenin öbür fertlerinden ayıran tek yan, bu tek yumurtaydı.

Başka ocukların anneleri, ahlaksız bile olsalar, yemek pişirler, dikiş dikerler ve ekmeklere tereyağı sürerlerdi; oysa kendi annesi pek ender yemek pişirir, dikiş hiç dikmez ve tereyağlı ekmek hazırlamazdı ona. Okula, üstüne tereyağı sürülmüş ekmek götürmesi gerektiği, Albert Amca'nın aklına gelirdi.

Bazen de Bolda, Martin'in haline acır, ona tereyağlı ekmek hazırlardı. O okula gitmek üzere evden çıktığı saatlerde büyükannenin henüz uykuda olması büyük bir şanstsı, çünkü onu et yiyici olarak yetiştirmeye azimli olan kadın, yanına kalın kıztartma dilimleri ya da soğuk et vermekte ısrar ederdi.

Martin, kendini en fazla, büyükannenin aylar süren seyahatlere çıktığı zamanlarda mutlu hissedirdi. Muazzam sepetler, havlular ve paketler gara taşınır, trene iki taksiyle gidilirdi. ndeki takside, bir lider tavrıyla büyükanne otururdu. Yaşlı kadın yazın ve kışın birer ay seyahate çıkardı. Eve, üstünde dağlar, gller ve akarsular bulunan kartpostallar yazar, 'Küçüğe, brlerine ve rahibe artığına binlerce öpücük' yollardı. Kartpostalların üstünü kaplayan çarpık urpuk yazılar, puro kutularının üstündeki yazıların büyüklüğündeydi. Büyükanne seyahatte iken eve paketler de gönderirdi. Bunların içinde yapış yapış, postanelerdeki sıcak yüzünden erimiş tatlılar, oyuncaklar ve hatıra eşyaları bulunurdu. 'Seni binlerce defa öperim. Büyükannen.'

Yaşlı kadın syahate çıkınca, Martin, artık yakın bir tehlike ile karşı karşıya bulunmadığından, büyükannesini içtenlik ve sevgiyle düşünür, hatta bazı günler onun gene yanlarında olmasını bile isterdi. Büyükanne gidince ev bomboş kalıyor, sessizleşiyordu. Odasını giderken kapadığından, Martin onun yokluğu süresince babasının büyük resmine de bakamıyordu. Ayrıca 'id-rardaki kan' kavgasının da arkası kesilmiş oluyordu.

Bolda da sessizleşir, sanki hüzünlü bir hal alırdı. Martin, annesinin sayıları kabarık olan konuklarının bile, evi, büyükannenin varlığı gibi doldurmadıklarına dikkat etmişti.

Ama büyükanneninin döneceği gün yaklaşıncı, bu kez de onun biraz daha uzakta kalmasını isterdi. Ölmesini hiçbir zaman dilemezdi, ama onlardan uzakta yaşamasını arzulardı. Martin'in en çok rahatını bozan şey, büyükannesinin her şeye olur olmaz karışmasıydı. Yaşlı kadın, döndükten sonra, evde önce büyük bir yemek verilirdi. Büyükanne sağa sola telefonlar yağıdırırdı. Beyaz önlüklü, soluk benizli garsonlar, gümüş yemek kaplarını getirirlerken, büyükanne, gözlerinde açlığını belli eden bir parıltıyla onları beklerdi. Mutfakta bir aşçı, yemekleri sıcak tutarken, solgun benizli garson çocuklar, mutfakla büyükanneninin odası arasında servis yaparlar, kanlı kanlı biftekler, sebze, salata ve kızartmaları götürüp getirirlerdi. Yemeğin sonuna doğru aşçı, yemeklerin ısmarlandığı lokantaya telefon eder, bunun üzerine küçük, açık sarı renkte bir servis arabası kahve, dondurma, pasta ve krem şantiyeli meyve getirirdi. Daha sonra çöp tenekesi kanlı kemiklerle dolar ve yırtılan çeklerin çıkardığı hışırtı, yemeğin bitimini ve Martin'in işkencesinin başlangıcını duyururdu, çünkü seyahatten dinlenmiş ve güçlenmiş olarak dönen büyükanne, dudaklarında yeni yaktığı bir Tomahawk olduğu halde onu yitirdiği zamanı gidermek üzere yanına çağırırdı.

"51. soru: 'Ölenlerin bedeni ne zaman yeniden dirilecek?'"

"Kıyamet gününde..."

"Baban şehit oldu, değil mi?"

"Evet."

"Şehit olmak ne demektir?"

"Savaşta ölmek, vurulmak demektir."

"Baban nerede öldü?"

"Kalinowka yakınlarında."

"Ne zaman?"

"7 Temmuz 1942'de."

"Peki sen ne zaman doğdun?"

"8 Ekim 1942'de."

"Babanın ölümüne sebep olan adamın adı nedir?"

"Gaeseler."

"Tekrarla bu adı."

"Gaeseler."

"Bir daha."

"Gaeseler.

"Bir çocuğu babasız bırakmak ne demektir, bilir misin?"

"Evet."

Bunun ne demek olduğunu biliyordu.

Onu üç gün arka arkaya yanına çağırır ve hep aynı şeyleri sorardı.

"Tanrı bizlere altıncı ve dokuzuncu emirde ne der?"

"Tanrı bize altıncı ve dokuzuncu emirde utanma duygusuna sahip olmamızı ve hep namuslu kalmamızı emreder."

"Ayıp şeyler yaparak günah işleyip işlemediğimizi öğrenmek istediğimiz zaman, kendimize hangi soruları sormamız gerekir?"

Martin, bu soruları çabucak sıralardı:

"Ayıp bir şeye isteyerek mi baktım?"

"Ayıp bir şeyi isteyerek mi dinledim?"

"Ayıp bir şeyi isteyerek mi düşündüm?"

"Ayıp bir şeyi istedim mi?"

"Ay p bir şey hakkında isteyerek mi konuştum?"

"Ayıp bir şey (ister yalnız başıma, ister başkalarıyla olsun) yaptım mı?" Bu soruyu söylerken, 'parantez içinde, ister yalnız başıma, ister başkalarıyla olsun,' diye özel olarak belirtirdi.

Ve bütün bunların ardından, kapanış konuşması gelirdi: "Bir gün büyüdüğün zaman, anlayacaksın ki..."

Grebhake ile Wolters, çalıların arasında ayıp şeyler yapmışlardı. Kıp kırmızı yüzlerini, pantolonlarının açık duran önünü ve taze yeşilliğin acımsı kokusunu çok iyi anımsıyordu. Ne yapacaklarını şaşırmış gibi durmaları ve yüzlerindeki korku, Martin'i şaşırtmış ve karanlık bir şeylerin varlığını sezmesine yol açmıştı. Grebhake ile Wolters, altıncı emre ilişkin bulunan son soruya yalnızca 'evet' diye karşılık vermekle yetinemeyecekler, 'başkalarıyla' kelimesini de bekleyeceklerdi. Grebhake ile Wolters'in ne yaptıklarını öğrendiğinden beri, din dersi sırasında okul papazının yüzüne dikkatle bakıyordu, çünkü her ikisi de okul papazına günah çıkartmışlardı. Ama Grebhake ve Wolters ile konuştuğu zaman, papazın yüzündeki ifade değişmiyordu. Yoksa Grabhake'yle Wolters, günah çıkartmamışlar ve buna karşın ayinlere katılmışlar mıydı? Martin, aklından bu ihtimali geçirince sanki soluksuz kalmış, yüzünün birdenbire kıp kırmızı

kesilmesi üzerine büyükannesini, "Nen var?" diye sormuştu. "Hiç, yalnızca sigara dumanı dokundu," karşılığını vermiş, büyükanne de kapanış konuşmasını biraz hızlandırıp çekini yazmıştı. Martin, çeki aldıktan sonra doğru Albert Amca'nın odasına yollanmış ve daha kapının ağzında içini boşaltıvermişti: "Grebhake ile Wolters, ayıp şeyler yaptılar."

Bu sözleri duyunca Albert Amca'nın yüzünün sarardığından şüphesi yoktu. Albert Amca dudaklarını ısırılmış, biraz sararmış, sonra "Nerede gördün? Nereden biliyorsun?" diye sormuştu.

Martin, çok zor gelmesine karşın, konuşmasını yine de sürdürmüştü: "Çalılıkta yaptılar." Ama sonra kekelemeye başlamıştı: "Pantolonlarının önü açıktı. Yüzleri de kıpkırmızıydı." Albert Amca, sakın sakın piposunu doldurup yakmış, sonra uzun, hem de oldukça uzun bir konuşma yapmıştı. Kadınla erkeğin birleşmesinden, kadınların güzelliğinden, cinsiyetten söz etmişti. Konuşmanın bir yerinde Adem ile Havva'nın adları da geçmişti. Yeniden kadınların güzelliğini övmeye ve erkeklerdeki kadınlarla birleşme içgüdüsünden söz etmeye başladığında Albert Amca'nın sesindeki hayranlık ve heyecan, Martin'in tuhafına gitmişti: Yanılmadığına emindi. Albert Amca, bu konulardan hafif de olsa, tutkunlukla söz etmişti. Sonra –daha içinde tütün yanan– piposunu, hiç gereği olmadığı halde silkmış –alışkanlığının tersine– bir sigara yakarak sözünü sürdürmüştü: "Ayrıca çocukların, erkeklerin kadınlarla birleşmesinden doğduğunu sen de biliyorsun." Adem ile Havva'nın adları bir daha geçmiş; çiçeklerden, hayvanlardan, Albert'in annesinin ineğinden, sonra gene Adem ve Havva'dan söz edilmişti. Albert Amca'nın bütün anlattıkları akla yakındı ve anlaşılmayacak bir yanı yoktu, ama Grebhake ile Wolters'in çalılıkta yaptıkları şeyle ilgili herhangi bir açıklamada da bulunmamıştı. Martin, onların ne yaptıklarını tam olarak görememiş, hatta sezememişti bile: Pantolonların açık önü, kıpkırmızı yüzler ve taze çimci kokusu... bütün aklında kalanlar, bu kadardı...

Albert Amca, uzun uzun 'ona ancak üstü kapalı anlatabileceği belirli bazı sırlardan,' karanlık içgüdülerinden, genç bir erkeğin, cinsi birleşme için olgunlaşacağı zamanı beklemesinin ne denli güç olduğunu anlatmıştı. Bu arada gene çiçeklerin ve hay-

vanların sözü edilmişti: "Sözgelişi, küçük bir dana, bir boğa ile birleşip yavru sahibi olamaz. Belirli bir gücünün bulunmasına karşın, yine de böyle bir şey olamaz, değil mi? Bütün hayvanların ve bütün insanların bir üreme yaşı vardır." Albert Amca konuşurken birkaç sigara içmiş, arada sırada da kekelemişti.

Martin'in aklına 'ahlaksızlık' kavramı, sonra da Albert Amca ve onun evliliği gelmişti.

"İngiltere'deyken evliydin, değil mi?"

"Evet."

"Ve sen de karınla birleştin?"

Albert Amca, bu soruya da 'evet' diye karşılık vermiş ve çocuk, bütün dikkatiyle bakmasına karşın onun titrediğini ya da yüzünde bir değişikliğin olduğunu görememişti.

"Peki neden çocukların yok?"

"Her birleşmeden çocuk doğmaz." Bunun ardından gene çiçeklerin, hayvanların sözü edilmiş, bu kez Adem ile Havva adı geçmemişti. Sonunda çocuk, Albert Amca'nın sözünü kesmişti.

"Demek düşündüğüm doğruymuş."

"Nedir o düşündüğün?"

"Birleştiği adamdan çocuk doğurmayan bir kadın da ahlaksız olabilir, Welzkam'ın annesi gibi."

"Bunu da nereden çıkardın?"

"Brielach'ın annesi de ahlaksız. Çocuk sahibiyken, evli olmadığı bir adamla birleşti."

"Heinrich'in annesinin ahlaksız olduğunu kim söyledi?"

"Brielach, öğretmenler toplantısında müdürün 'O, çok kötü koşullar içinde yaşıyor, çünkü annesi ahlaksız bir kadın,' dediğini duymuş."

Albert Amca, kısaca; "Ya, böyle demiş demek," diye karşılık verdi. Martin, Albert Amca'nın kızdığını anlamıştı. Çekinecek: "Brielach gerçekten böyle söylendiğini duymuş ve annesinin ahlaksız olduğunu kesinlikle biliyor."

"Peki sonra?"

"Sonra... Çocukları yok, ama Welzkam'ın annesi de ahlaksız, iyi biliyorum."

Albert amca hiçbir şey söylemedi. Yalnızca ona hayretle ve sevgi dolu gözlerle baktı.

Martin'in aklına birden öbür söylemek istedikleri de gelmişti: "Çocukların yaptıkları ayıp, büyüklerinki ise ahlaka aykırıdır, peki Grebhake ile Wolters de mi birleştiler?"

Albert Amca telaşla, "Hayır, hayır," dedi. Şimdi kıpkırmızı kesilmişti. "Bir yanlışlık, yalnızca bir yanlışlıktır onların yaptıkları. Bunu artık düşünme ve böyle bir şey duyup da anlamadığın zaman hep bana sor." Albert'in sesinde, hâlâ o sıcaklık vardı. "Bana soracaksın, anladın mı? Böyle şeyler üzerinde açık konuşmak, her zaman yararlıdır. Gerçi ben de her şeyi tam bilmiyorum, ama bildiklerimi senden esirgemeyeceğim. Bilmediğini bana sormaktan sakın çekinme."

Brielach'ın annesinin fırıncıya söylediği kelimenin anlamı hâlâ belirsizdi. Martin, bu kelimeyi aklına getirince kızardı, ama onu asla söyleyemeyeceğini de çok iyi biliyordu.

Albert Amca, "Ne oldu?" diye sordu. "Sormak istediğin başka şey var mı?"

Martin, "Hayır," diye karşılık verdi. Kendi annesinin ahlaksız olup olmadığını sormaya utanıyordu. Bunu daha sonra öğrenecekti ondan.

O günden başlayarak Albert Amca, onunla çok daha fazla ilgilendi. Artık sık sık otomobiliyle gezmeye götürüyordu. Sanki annesi de kendisine değişmiş gibiydi. Martin, Albert Amca'nın, bu konuda annesiyle konuştuğundan hiç kuşkusu yoktu. Ara sıra üçü birlikte otomobille çıkıyorlardı. Brielach da istediğinde onlarla gelebiliyordu artık. Otomobille ormana, göllere, dondurma yemeye ve sinemaya gittiklerinde, bazen Brielach'ı da yanlarına alıyorlardı.

Ayrıca her gün –herhalde bunu da aralarında kararlaştırmışlardı– ya Albert Amca ya da annesi, ödevlerine göz gezdiriyor, onu dinleyip yardım ediyorlardı. Ve ikisi birden çocuğa çok iyi davranıyordu. Annesi daha sabırlı olmuş, daha sık evde kalmaya başlamıştı. Öğle yemeği ise hiç aksamıyor, hatta patates yediği bile oluyordu. Ama bütün bunlar, yalnızca bir süre sürdü. Annesinin parasının ömrü kısa oldu. Sonraları annesi gene sık sık evden çıkıp gitmeye başladı. Yemekler eskisi gibi aksıyordu. Glum, Albert ve Bolda'ya karşı duyduğu güveni, annesine karşı da duyması mümkün değildi.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Nella, yeşil perdenin arkasında durmuş sigara içiyor, gri sigara dumanlarını perdeyle pencere arasındaki boşluğa salıveriyor, güneş ışığının bu dumanı iplik iplik dağıtışını, toz ve dumandan oluşan renksiz karışımın yukarı doğru yükselişini seyrederiyordu. Caddede kimsecikler yoktu. Albert'in otomobili kapının önünde duruyordu. Arabanın üstü, geceki yağmurdan ötürü ıslaktı. Ama yerde su birikintileri görünmüyordu. Bu odada, yeşil perdenin arkasında, bundan yirmi yıl önce de böyle durur, ellerinde tenis racketleriyle ağaçlıklı yoldan koşa koşa gelen flörtlerini beklerdi. Gözlediklerinin farkında olmayan bu çocuksu ve duygulu delikanlılar, karşıdaki kilisenin gölgesinde acele hareketlerle son bir kez saçlarını düzeltirlerdi. Sonra tırnaklarına bakarlar, gizli gizli paralarını sayarlar, bunları para çantalarından çıkarıp ceplerine gelişigüzel sokarlar, bunu şen ve şatır yaşamanın, hovardalığın bir belirtisi sayarlardı. Bu genç kahramanların gözünde öyle bir yaşam sürmek en önemli şeydi. Nefes nefese oldukları halde, küçük bahçedeki –ilk yağmur- larla birlikte dökülmüş– kırmızı kestane yapraklarının üstünden geçerler ve Nella bunun hemen ardından, zilin kısa çalışını duyardı. Ama aralarında en şen ve şatır, en hovarda olanları bile, tıpkı filmlerde hovarda bir yaşam sürdüren genç, neşeli tenis oyuncuları gibi davranır, düşünür ve konuşurlardı. Biraz çocuksu ve bön olduklarını kendileri de bilirlerdi –böyle olmak da şen ve şatır, hovarda yaşamın gereklerindendi– ama bilmeleri, çocuksu oldukları gerçeğini değiştirmezdi.

İşte şimdi gene böyle bir kahraman, elinde tenis raketiyle ağaçlıklı yoldan aşağı inmekteydi. Kilisenin gölgesinde çabucak

saçlarını taradı, tırnaklarına baktı, paralarını çantasından çıkarıp cebine gelişi güzel soktu. Nella bir an, kırmızı yapraklı motiflerle dokunmuş halının üstünden geçen bir hayalet olduğu ya da bir film seyrettiği duygusuna kapıldı. Ara sıra sinemaya gittiğinde, perdede gördüklerinin bir film değil de, tümüyle gerçek bir yaşam olduğunu ve kendisini, bilet parası ödeyerek bu yaşamı sürdürmeye mahkûm ettiğini sanırdı, zaten yaşamın kendisi de onun gözünde kötü bir filmde başka bir şey değildi. Bu genç kahraman, tenis raketiyle birlikte, komşulardan birinin genç kızına gitmek üzere caddeye çıktığında, eskilikten artık bulanmış, üstünde yer yer siyah çizgiler belirmiş bir film seyrettiğine neredeyse kesinlikle inanmıştı.

Arkasını dönmeksizin, "Tenis kortlarında oyunlar başladı mı?" diye sordu.

Martin: "Tabii anneciğim," diye karşılık verdi. "Hatta daha bile erken başlıyor artık."

Tabii, kendi gençliğinde de bu sıralar başlamış olurdu oyunlar; ama o, sabah uykusunu sevdiği ve tenis oynamaktan da pek hoşlanmadığı için, öğrenmeye heveslenmemişti. Ama kırmızı toprak dökülmüş olan tenis sahasını, beyaz masaların üstünde duran çarpıcı yeşillikteki limonata şişelerini, keskin kokulu havayı, Ren Nehri'nin üstünden gelen, deniz suyu gibi tuzlu kokan bulutları çok severdi. Yeni katranlanmış bir gemi geçti mi, bu kokuya biraz da acılık karışırdı. Ağaç tepelerinin üstünde ağır ağır dalgalanan gemi flamalarını, kulise gizlenmiş birinin çektiği dekorlara benzetirdi. Bacalardan çıkan kapkara dumanların oluşturduğu bulutlar, düdük sesleri, yere ya da raketlere çarpan topların bazı anlarda daha da yükselen patırtısı ve oyuncuların tiz, kısa bağırışları, yabancı olmadığı görüntülerdi.

Genç kahraman aşağıda, evlerinin önünden geçiyordu. Hatta Nella, onu tanıyordu da. Böyle bir sarı ten, ancak Nadolte'lerde bulunabilirdi. Sarı ten ve çok açık renk saçlar, Wilfried Nadolte'de de –yani bu genç kahramanın babasında– vardı ve karşısındakini hemen etkileyecek denli yakışıklı gösteriyordu onu. Aynı hava, şimdi bu genç çocukta da görülmekteydi. Büyük bir ihtimalle onun teri de babasınıninki gibi çok kokuyor, sarı teninin üstünde yeşile çalan bir parıltı yaratıyordu. Bu yüz-

den bütün Nadolteler, terledikleri zaman üstlerine vitriyol sıkılmış cesetlere benzerdi. Gencin babası pilottu. Atlantik üzerindeyken düşmüş, cesedi de bulunamamıştı. Ama bu son derece şiirsel ölüm, şimdi oğlunun kötü bir filmde rol almasını önleyememişti. Gerçekte her şeyi fazlasıyla ciddiye alan bir insan olan oğlu, rolünü hiç de kötü oynamıyordu. Kötü filmlerdeki kötü tenis oyuncularının görünüşü vardı onda.

Nella sigarasını, içinde geceden kalma küçük bir yağmur birikintisi bulunan dar mermer olukta söndürdükten sonra, sağ kolunu altın rengi brokar kumaştan dikilmiş olan perde askısına geçirdi. Perdeler gibi, o da savaştan hiç zarar görmeden çıkmıştı. Nella çocukken, hep kolunu o askıya geçirebilecek kadar büyümüş olmayı isterdi. Şimdi ise o kadar büyüyle çok olmuştu. Yirmi yıldan beri kolunu askıya geçirebiliyordu.

Arkasındaki masada kahvaltısını eden Martin'in çıkardığı sesleri dinliyordu. Kahveligi kaldırdığında, ekmeğine yağ sürdüğünde kaşığı reçel tabağına çarpıp silktiğinde, kızarmış ekmek dişlerinin arasında çıtırdadığında, elektrikli ekmek kızartacağı işlediğinde, çocuk yumurtalıkta duran yumurtaya vurduğunda çıkan seslere kulak kesilmişti. Çocukla birlikte kahve içebilecek kadar erken kalktığında, hafif yanmış ekmeğin kokusu odanın içine yayılmış olurdu. Albert'in yıkandığı banyodan ise su şırıltıları gelirdi hep. Ama bugün su sesi duyulmuyordu. Herhalde Albert yıkanmıyordu.

"Albert daha kalkmadı mı?"

"Kalktı. Duymuyor musun?"

Nella, duymamıştı. Üç günden beri erken kalkmaktaydı ve tekdüze bir yaşama şimdiden alışmış gibiydi. Tost, yumurta, kahve, annesiyle kahvaltı etmekten sevinç duyan, sofrayı kurarken ona bakan, kahve koyarken ellerinin hareketlerine dikkat eden çocuğun mutlu yüzü... sabahın getirdiği görünüm, bunlardı. Dışarıda genç Nadolte, yanında genç bir kız olduğu halde dönüyordu. Kız güzeldi. Görevinin gerektirdiği biçimde gülümseyerek, pırıl pırıl beyazlıktaki dişlerini gösteriyor, etkili bir görünüşü olan, yukarı kalkık burnunu –rejimin gereklerine uygun olarak– mutlu bir bekleyiş içersinde güney rüzgârına doğru çeviriyordu. Gülümsemesi gerektiğinde gülümsüyor, başını sallaması gerektiğinde de başını sallıyordu. Şu anda iyi eğitim gör-

müş bir figürandı; ama başrole doğru ilerlediğini belli ediyordu. Acaba o da sonunda Nadolterler'in terinin tuhaf kokusunu duyacak mıydı? Özellikle çalılıkta kızlarla öpüşürlerken, Nadolterler'in yüzlerini solmuş salata yapraklarına benzetiyordu bu ter.

Banyodan gelen su sesini duyan Nella, Albert'in yıkanmaya başladığını anlamıştı. Onu, yirmi yıldan beri tanıyordu. Albert de Nella'yı iyi tanıdığını sanıyordu. Oysa bu yirmi yıl süresince, bir erkeğin yıkanırken kullandığı şeylerin Nella'yı ne denli tahrik edebileceğini ve Nella'nın banyoyu onunla paylaşmaktan ne büyük bir acı duyduğunu anlayamamıştı.

Nella her sabah yıkanırken, tıraş makinesinin duruşundaki baştan çıkarıcı bir kokuyu andıran gelişigüzelliğine âşık olurdu. Çoğu zaman, biçimsiz sıkılmış tıraş sabunu tüpünün ve beş yıldan beri hep aynı kalan mavi teneke kutu içindeki kremin üstünde sevgiyle gezdirirdi parmaklarını. Diş fırçasını, tıraşını, sabununu, içindeki hiç azalmaz gibi görünen tozlu lavanta şişesini okşardı. Şişenin içindeki lavanta suyu, sanki yıllardan beri etiketi süsleyen kadının pembe renkli dudaklarının hizasından aşağı inmemişti. Kadın, etiketin üstünde dura dura yaşlanmış, güzelliği kaybolmuştu; şimdi de bu güzelliğin ne denli geçici olduğuna güler gibiydi. Bir zamanlar –şişe daha yeniyken– umut dolu gözlerle uzaklara bakardı. Oysa şimdi yüzü yaşlanmış, elbise-leri eskimiş, böylesine kötü bir davranışa alışmamış olan güzelliği, uçup gitmişti. Şişe, oldukça uzun bir zamandan beri aynı yerde durmaktaydı. Herhalde Albert, bu denli arzuladığı bir erkekle böylesine yakın yaşamamanın Nella için büyük bir acı olduğunu anlayamıyordu. Neden işi bu kadar ciddiye alıyor, evlenmekte direniyordu?

Nella, bir erkek hakkında yargıya varmak istedi mi, onun telefona gidişine bakardı. Erkeklerin çoğu, telefona, vasat filmlerdeki erkek oyuncular telefona nasıl gidiyorsa, öyle giderdi. Yüzlerindeki ifadenin hem önemli, hem de kaygısız bir kişi olduklarını belli etmesini isterdi. Çok büyük adımlarla yürür, sanki hem 'beni rahat bıraksalar ya,' hem de 'demek bana ihtiyaçları var,' demek isterlerdi. Sonra, konuşmaya başladıklarında, önemli olmayan konuşmaların –önemli olan konuşma var mıydı sanki?– arasına bile, 'son kararı ben vereceğim,' ya da 'onu daha başka biçimde düzenlemek gerek' gibi sözleri sokuş-

turmaya çalışırlardı. Ve sonra telefonu kapatacakları o an gelirdi. Telefonu kapatırken, kötü bir oyuncudan farklı hareket edebilen kaç erkek vardı acaba? Bir Albert yapabiliyordu bunu, bir de zamanında Rai yapabilişti. Erkeklerin çoğunluğu, konuşmalarının arasına, oradan buradan kaptıkları göstermelik sözleri sokuşturmaktan kendilerini alamazlardı. Filmlerde nasıl sigara içiliyorsa, öyle sigara içerlerdi. Zaten dünya, taklitçilerle doluydu. Acaba Albert, sinemaya az gittiği için mi böylesine tabiiydi? Nella, çoğu zaman Albert'in umursamazlığının özlemini çeker ve bir sürü budalayla oyalanarak yitirdiği zamana ve boşuna harcadığı gülümsemelere acırdı.

Bavulu hazırды. Albert, Martin ile birlikte çıkıp gittikten sonra Brernich'te geçireceği üç günün kendisine sıkıntı vereceğinden emindi. Schurbigel'in konuşmalarını dinlemek zorunda olduğunu düşündükçe, berber salonlarının insana uyusukluk veren, sıcak, hem hoş, hem de sinir bozucu havası aklına geliyordu. Üstelik Rahip Willibrord, ona 'bir sürü sevimli insan' tanıştıracaktı. "Tanışmıyor muydunuz? O halde mutlaka tanışmalısınız." Böyle gevezeliklerle zaman öldürmek zorunda kalmak, korkunç bir şeydi. Acaba Albert, Nella'nın sevimli olan ya da öyle gözüken herkese kanmasına gerçekten hayret ediyor muydu?

Pencerenin yanından ayrıldı, ağır adımlarla oval masanın yanına geldi ve yeşil koltuğu altına çekti.

"Kahve var mı?"

"Var, anneciğim."

Martin ayağa kalktı, kahvelğin kapağını açıp annesinin fincanını doldurdu. Bunu yaparken, neredeyse reçel tabağını devirecekti. Genellikle hareketleri sakın, hatta biraz ağırdı. Ama annesiyle konuştuğu ya da onun için bir iş gördüğü zamanlar, enerjik görünmek için aslında boşuna çaba harcar, acele ederdi. Yüzüne, küçük çocuklarla uğraştıklarında büyüklerin yüzünden beliren o sevecenlik, hatta biraz da kaygı dolu görünüşü vermeye çalışırdı. Ara sıra da güç bir yaşam sürdüren çocuklar gibi içini çekerti. Ekmek kızartacağının kapağını açıp birkaç dilim koydu ve sabırla kızarmalarını bekledi. Sonra dilimleri çıkarıp ekmek sepetinin kenarına dayadı.

"Daha yemek istiyor musun?" dedi annesi.

"Hayır. Bunlar Albert için."

"Peki yumurtası nerede?"

"Burada." Martin, gülümseyerek söylediği bu sözlerden sonra yerinden kalktı, yatağına gitti ve yastığını kaldırdı: Yumurta, orada durmaktaydı.

"Sıcak kalsın diye buraya koydum. Albert soğuk yumurtayı sevmez. Kahvesini de ayırdım."

Albert'e gösterdiği ilgi, annesine gösterdiğinden çok farklıydı. Belki de bunun nedeni, Albert'in ona babasından daha sık söz etmesi ve gittikçe onsuz yapamayacak denli Albert'e bağlanmasıydı. Martin, Albert için bir şeyler yaptığında, hiçbir zaman soğukkanlılığını yitirmezdi.

Nella ise ona Rai'den çok az söz ederdi. Rai'nin şiirlerini sakladığı çantayı pek ender açardı. Bunun içine gazetelerden kestiği şiirleri, Rai'nin el yazılarını ve kapağı mavimsi renkte, yirmi beş sayfalık küçük kitabı koymuştu. Modern şiiri konu alan her makalede bu kitabın adı geçerdi. Bir süre, Rai'nin adını antolojilerin fihristlerinde bulmak, şiirlerinin radyoda okunduğunu duymak ve kendisine gönderilen telif ücretlerini almak, Nella'ya gurur vermişti. Tanımadığı ve hiçbir zaman da tanımak istemediği erkekler, ziyaretine gelirlerdi. Bunların çoğu, giyimleriyle dış dünyaya aldırış etmediklerini vurgulamak çabasındaki gençlerdi; bu umursamazlıklarının zevkine, iyi bir konuya tadar gibi, yudum yudum varırlardı. Duydukları heyecan, hiçbir zaman belirli bir derecenin üstüne çıkmazdı. Böyleleri ziyaretine geldiklerinde, Nella yakında şiire ilişkin bir makalenin çıkacağını anlardı. Zaman olmuş, evi, edebiyat severlerin tavaf ettikleri bir hac yeri haline gelmişti. Gazetelerde çıkan makaleler, yaz yağmurundan sonra bitiveren mantarlar gibi artmış, telif ücretleri birbirini izlemiş, Rai'nin şiirleri, ikinci kez basılmıştı. Ama sonraları bu kayıtsız gençler, kendilerine başka bir yem bulmuşlar ve Nella da biraz olsun başını dinleyebilmişti. Rai'nin adı, ancak edebiyat dünyasında yeni bir durgunluk devri başladığı zaman yeniden ortaya çıkacaktı. Çünkü adının etrafındaki örülü koza, her çağda, herkese seslenebilecek nitelikteydi. Yaşadığı çağdaki sisteme karşı olan ve Rusya'da şehit düşen bir şair... anlamsız yere ya da eğer madalyon biraz çevrilecek olursa, bir ideal uğruna kurban edilmiş bir gençliğin sembolü olarak

göstermek mümkün değil miydi onu? Rahip Willibrord'un ve Schurbigel'in konuşmalarında kendini belli eden birtakım nakaratlar yok muydu? Kesinliği herhalde şüphe götürmeyen gerçek şuydu ki, Rai, denemelerin sevilen konusu haline gelmişti ve denemeler yazan, yeni semboller yaratmak uğrunda yorulmak bilmeyen bir çaba harcayan gelişigüzel giyimli gençlerin sayısı, görünüşe bakılırsa çok kabarıktı. Bunlar, büyük bir güçle, hiç durup dinlenmeksizin, ne aza, ne de çoğu kaçan bir tutkuyla kültür goblenini işlemeyi sürdürüyorlardı. Aslında tümü de, rastlaştıklarında, Haruspex'ler¹ gibi birbirlerine gülümseyen sahte-kârlardan başka bir şey değildiler. Kendilerine bırakılmış bağırsakları diledikleri gibi kullanabilirlerdi. Onlar da zaten bunu yapıyorlar, bu kalınlardan gelecekle ilgili kehanetler sallıyorlardı. Görünüşte, kurban edilmiş hayvanın yüreğine övgüler yağdırırken, gizli laboratuvarlarda hayvanın bağırsaklarını temizliyorlar, karaciğerini ise gizlice gömüyorlardı. Bu kılık değiştirmiş cellatlar, önlerindeki kadavraları sabun yapımında değil, kendi anlayışlarına göre biçimlendirdikleri bir kültürün yayılması için kullanıyorlar ya da kullanıyorlardı. Bu cellatlar ve peygamber müsveddeleri, çöp tenekelerini karıştırıp elde ettikleri sonuçlara övgüler yağdırıyor, ama birbirlerine rastladıklarında, falcılar gibi gülümsemeyi asla unutmuyorlardı. Başkanları ve başrahipleri ise Schurbigel'di. İnsancıl ufuklara erişmek uğrunda çaba harcadıklarını söyleyen bu yaratıkların yaptığı, aslında çamurda yüzmekten başka bir şey değildi.

Nella, içinin nefretle dolduğunu hissediyor, Albert gibi düşünmeye başladığını korkuyla fark ediyordu. Bu düşünceleri, kendisini yakalamaya hazır ağlara benzetiyordu.

Rai yaşadığı sürece, Nella, bir vahşi hayvanın kafesinde yemeğini bekleyişi gibi, postacıyı beklemişti hep. Sağ elini altın renkli brokar kumaştan dikilmiş olan perde askısına koyar, yeşil perdenin ardından postacının yolunu gözlerdi. Papazın evinin köşesini döndükten sonra, postacının atacağı adımlar, Nella'nın o gününün nasıl geçeceğini belirtirdi. Caddeyi dosdoğru geçip eve doğru geldi mi –ki böylece bir açığı çizmiş olurdu– o zaman Nella, adamın kendisine bir şey getirdiğini anlardı. Ama

¹ Geleceğe ilişkin kehanetlerini, kurban edilen hayvanların bağırsaklarına bakarak söyleyen eski Roma ve Etrüsk falcıları. (Çev.)

postacı böyle yapmaz da, komşu eve giden görünmeyen çizginin üstünde ilerlemeye başladı mı, o gün için bütün umutlar yıkılmış olurdu. İşte o an Nella tırnaklarını ağır yeşil kumaşa geçirir, kumaşı didiklemeye başlar, delicesine bir ümitle postacının belki yanılmış olduğunu ve geri dönebileceğini düşünürdü. Ama postacı asla yanılmazdı ve Nella'nın evinin önünden bir köşegen çizerek geçti mi, geri döndüğü daha görülmemiştir. Çoğu zaman onu caddeden aşağı doğru uzaklaşırken gören Nella, saçma düşüncelere kapılır, adamın gelen mektupları bilerek sakladığını, Rai'ye ve kendisine karşı bir kastı var sanırdı. Onu, yakasında sarı renkli bir boru işli olan mavi üniformasının içinde bir sadist gibi görürdü. Bu dürüst görünüşünün altında ikiye bölünmüş bir ruh gizlenmiş olamaz mıydı? Ama postacı, gerçekte ne sadist, ne de ikiye bölünmüştü. Dürüst bir adamdı ve Nella'ya da sadakatle hizmet ederdi. Nella, adam mektup getirdiği günlerde bunu anlardı.

Artık yıllardır postacıyı unutmuştu. Adamın ne olduğunu, ne zaman postayı getirdiğini bilmiyordu. Günün herhangi bir saatinde posta kutusuna bilmediği biri tarafından matbua ve mektuplar bırakılıyor, gene bunlar herhangi bir i tarafından kuttan alınıyordu. Kutuya atılanlar arasında sutyen, kokulu üzüm, kakao reklamları da vardı. Ama bunların hiçbirisi, Nella'yı ilgilendirmiyordu. On yıldan beri, kendisine yazılan mektupları bile okumuyordu. Gelişigüzel giyimli gençlerden bazıları, onun bu davranışından yakınmışlardı. Yaratmak istedikleri semboller, ölülerin bağırsaklarından çıkaran bu kurtlar, Rahip Willibrord'a giderek Nella'nın mektupları okumamasından ötürü yakınmışlardı. Ama sonuç değişmemiş, Nella, adına gelen mektupları eline almamıştı. Yeryüzünde tek dostu, zaten yanındaki odadaydı. O birkaç günlüğüne seyahate çıktığı zaman ise dostu telefona cevap verirdi. Yalnızca mektupların yüzünü bile görmek istemiyordu. Rai'nin mektupları, o öldükten sonra da bir süre daha gelmişti. Bu mektuplar eline geçtiğinde, Nella kocasının öldüğünü biliyordu. Bu, o güvene layık, temiz çalışan, övgüye değer, artık sorulması mümkün olmayan sorulara karşılık getiren ve adına posta denen kuruluşun işiydi.

Çekemediği tek şey, mektuplardı. İsteyen, telefon edebilir. Ama mektup yazarlarsa, asla karşılık beklememeliydiler,

Çünkü bütün mektuplar, çöp kamyonu tarafından her gün muntazaman boşaltılan çöp tenekesine atılıyordu.

Son olarak on bir yıl önce, Albert'ten gelen mektubu okumuştu. Mektup çok kısıydı ve şunlar yazılıydı: Rai, dn öldü. Amirinin yetkisini kötüye kullanması yüzünden öldü. Suçlunun adı Gaeseler'dir. Bunu unutma. Sana sonradan daha ayrıntılı yazacağım.

Gaeseler adını aklına iyice yerleştirmiş, ama Albert'in daha sonra gelen mektuplarını da amamıştı. Bu yüzden onun altı ay hapis yattığından haberi olmamıştı. Albert, yakışıklı bir yüze attığı tokadın bedelini pahalı ödemişti. Rai'nin ölümünü bildiren resmi yazıyı da amamıştı. Yazıyı rahip getirmiş, Nella ise rahibi kabul etmemişti. Yankılanan, coşkun bir ifade taşıyan sesiyle vatan için dua eden, zaferi dileyen, etrafındakilere vatanseverlik duyguları aşılayan bu adamı görmek istememişti. Adam Nella'nın annesi ile birlikte onun oda kapısının önünde durmuş, "Aın, sevgili Nella, ne olur aın kapıyı," diye bağırmıştı. Daha sonra Nella onun, "İnşallah zavallı ocuk kendine bir şey yapmaya kalkışmaz," diye fısıldadığını duymuştu. Niye kendine bir şey yapsındı? Papaz, onun gebe olduğunu bilmiyor muydu?

Papazın sesini duymak istemiyordu. Onun sahte heyecanına, seminerlerde öğretilmiş olan ve belirli kelimelerde sesin belli bir ölçüde titremesini sağlayan söz söyleme sanatına tanık olmak istemiyordu. Sahte duyguların dalga dalga seslendirilmesi, ancak sismograflarla varlığı saptanabilecek yalanlar, son derece etkili bir biçimde araya karıştırılan yüksek perdeler ve cehennem kelimesi geçtiğinde duyulan o gök gürültüsü. Bu denli gürültü, bu denli bağrışmanın neye yararı vardı ki? Hitabet ğretmeninin rahip okulunda iki rahip nesline öğrettiği o sahte heyecan, yüz binler üzerinde etkili olmuştu.

Ne olur kapıyı am, sevgili Nella.

Neden aacakmışım? Sana sırf ben Tanrı'ya, Tanrı da bana muhtaç olduğu için ihtiyaç var. Sana gerek duyarsam, ben sana gelmesini bilirim. Sen var git, halkın ve Führer'inin önündeki coşkunluğunu srdr ve sahte heyecanlarla dolu o heybetli sesinin kilisendeki boş ve anlamsız yankılanmalarını dinle.

"İnşallah zavallı çocuk kendine bir şey yapmaya kalkışmaz!"

Ne kendime bir şey yapacağım, ne de sana kapıyı açacağım. Bir boş yankı uğruna milyonlarca dul, milyonlarca yetim... Nasılsa Rai'yi geri getirecek değilsin bana.

Koridorda papazın çaresizlik içinde soluk aldığını, annesiyle fısıldaştığını duymuş, bir an adama acımış, ama sonra onun o sahte heyecanlarla dolu sesi gene kulağına çalınmıştı.

Ne oluyordu? Gaeseler'in etrafındaki çember daralmaya mı başlamıştı? On yıl önce Albert'ten gelen mektup... Sonra sevimli bir ifadeyle gülümseyen Rahip Willibrord'un sesi: "Sana Bay Gaeseler'i tanıştırebilir miyim?" Brernich'e yapılan davet. Şimdi de bavulu hazırlanmış, kitap dolabının yanında duruyordu.

Caddede kimsecikler yoktu. Daha, çok zaman vardı. Sütçünün arabası, henüz bulundukları sokağa gelmemişti. Evlerin kapısında asılı duran ekmek torbaları, henüz içeri alınmamıştı. Yandaki odada Martin'le Albert gülüyorlardı. Albert, Martin'in o günkü ezberini dinliyordu: "Yalnızca günahlara göre yargılasan, Tanrım!" Bunun ardından yine gülüşmeler. Aile yuvasının mutluluğu... Nella'nın bir türlü oynamak istemediği film. Gülen çocuk, gülen müstakbel baba, gülen anne; düzenli bir yaşam, mutluluk ve gelecek... Bunların tümü, Nella'ya çok bildik, içine korku verecek denli bildik geliyordu. Gülen çocuk, gülen anne –ve gülen baba olarak da– Albert, öyle mi? Hayır. Bir sigara yaktı, parmaklarının arasında duran sigaradan helezonlar çıkarak sessizce yükselen taze ve masmavi dumana baktı. Albert'in karısı, balonları mobilyalardan, geçici olanı kalıcı şeylerden daha çok sevmiş, yedek çarşaf düşünecek yerde sabun köpüğünden balonlar yapmayı yeğ tutmamış mıydı? Gülen baba, gülen oğul; bunların hepsi iyi ve güzeldi. Ama Nella, yalnızca bir yalanı gerçekmiş gibi yaşamak uğruna gülen anne rolünü oynayamazdı ki!

Elindeki sigara yavaş yavaş bitiyor, açık mavi renkli duman, havada hemen dağılıveren figürler çiziyordu. Yan odadan dersini Albert'e okuyan çocuğun sesi geliyordu: "Sana derinliklerden sesleniyorum, ey Tanrım!"

Yıllar boyu, her şeyin nasıl başka olabileceğini düşünmüştü. Martin'den başka çocukları, bir evleri olacak, Rai de hep

düşlediği o işine kavuşacaktı. Rai, daha buluş çağından başlayarak o işi düşlemiş, bütün savaş boyunca inancını yitirmemiş ve mektuplarında da hep ondan söz etmişti: Döndükten sonra bir dergi çıkarmak istiyordu. Aslında edebiyatla şu ya da bu şekilde ilgilenen her erkeğin düşüydü bu.

Nella, bir dergi çıkarmak isteyen en az yirmi kişi tanıyor-du. Albert de yıllardan beri grafik alanında danışmanlığını yaptığı bir matbaa sahibiyle aynı konuyu görüşmekteydi. Onun istediği, bir mizah dergisi çıkartmaktı.

Aslında Nella, bu tasarımı içinden bir şaka, tatlı bir şaka olarak kabul ederdi. Öte yandan da Rai ile birlikte, aynı zamanda yazı işleri bürosu olarak kullanılan bir odada oturmak düşüncesi, ona sevinç verirdi. Masalarda kitaplar yığılmış olacak, provalar, her yanı kaplayacaktı. Yeni çıkan kitap ve dergilere ilişkin sayısız telefon görüşmeleri yapılacak ve bütün bu çalışma, artık Nazilerin ve savaş denen şeyin var olmadıkları düşüncesinin verdiği o tatlı sarhoşluk içerisinde yürütülecekti. Nella, savaş süresince bu filmi görmeyi başarmıştı. Kalın kâğıt üzerinde yeni basılmış yazılardaki mürekkebi koklamış, çocuklar bahçede gürültülü bir şekilde oynarken, kendinin konuklarına kahve ikram ettiğini, tekerlekli çay masasını odaya getirdiğini, büyük, açık mavi teneke kutudan konuklara sigara tuttuğunu kurmuştu kafasında. Bir dekorasyon dergisinden çıkarılan ve fiski-yenin çevresinde oynayan çocukları tasvir eden resim –indirilmiş jaluziler– üstünde Rai'nin el yazısıyla, çok yumuşak bir kara kalemle yapılmış düzeltmeleri taşıyan provalar... Bir dekorasyon dergisinde gördüğü bir resmi, kendi evleri kabul etmişti: Bir yazarın evi –yumuşak, yeşil bir ışık ve mutluluk yansıtan bir atmosfer– ve Albert'in telefonda konuşması: "Yeni Hemingway'i okudun mu? Hayır, hayır, görüşme işi başkasına verildi."

Bunu izleyen kahkahalar ve 1933'teki kadar neşeli bir Rai. Nella, bu düşünüyü bütün ayrıntıları ile işliyor, Rai'yi, kendi elbisele-rini, duvarlardaki resimleri görüyor, büyük 'zevkli' tabaklara portakal soyduğunu, fındık doldurduğunu varsayıyor, yaz sıcaklığında ikram edeceği meşrubatın düşünüyü kuruyordu: İçinde buz parçacıklarının yüzdüğü kırmızı, yeşil, mavi meyve suları... Bahçeden ter içinde gelen çocuklara soda veren Rai, telefonda

konuşan Albert'in sesi: "Bu genç Bosulke, çok yetenekli bir çocuk."

Filmin çevrilmesi bittiği halde, oynatılmamıştı. Aşağılık bir varlık, onu tam ortasından kesivermişti.

Yan odada çocuk, "Kim kalabilir senin önünde, Tanrım?" diye dersini yinelerken, Albert yumruğu ile duvara vurup "Telefondan seni istiyorlar, Nella," diye bağırdı. Nella, "Teşekkür ederim, geliyorum," diye karşılık vererek ağır adamlarla öbür odaya geçti. Albert de düşlerinin bir parçasıydı ve onsuz bir yaşamı düşünemezdi. Ona özenle hazırladığı özel içkiler sunardı. Bütün konuklar gittikten sonra, Albert biraz daha kalırdı.

Odaya girip de onu yatağının üstünde, elinde reçel sürülmüş bir ekmek dilimiyle görünce, ürktü. Albert yaşlanmıştı ve yorgun görünüyordu. Saçları azalmıştı. Artık bu denli neşeli bir filme onu sığdırabilmek pek güçtü.

Albert'e baktı, günaydın, dedi ve onun yüzündeki anlamdan, Gaeseler'in adını vermediğini anladı. Martin, elinde bir kitap olduğu halde Albert'in yatağının yanında ayakta durmuş, ezberini okuyordu: "Kulağın, sonsuz hikmetinle, bana doğru eğilsin."

Nella, "Biraz dur lütfen," dedikten sonra telefonu alıp 'Alo' diye seslendi.

Oynamak istemediği filminden gelen ses, birdenbire sanki çok yakınındaymış gibi kulağına çarptı ve Nella kendini nefret ettiği şeyin, gerçeklerin ve günlük yaşamın ortasında buldu.

"Siz misiniz, Nella?"

"Evet."

"Ben Gaeseler."

"İnşallah—"

"Hayır, adımı vermiş değilim. Yalnızca kararınızda bir değişiklik var mı diye sormak için telefon ettim."

"Hayır yok. Geliyorum."

"Odanız ayrıldı. Rahip Willibrord, gelmeyi kabul ettiğiniz için çok sevindi. Çok güzel bir şey olacak."

Nella sinirli bir sesle, "Tabii geleceğim," diye karşılık verdi. Sinirlenmesinin nedeni, telefona gelirken sigarasını almamış

oluşuydu. Sigara içmeden telefonda konuşmak zorunda kalmak, hiç hoş bir şey değildi.

Gaeseler, bir an sustuktan sonra, çekingen bir ifadeyle konuşmasını sürdürdü: "Güzel, öyleyse sizi, kararlaştırdığımız gibi bankanın önünde bekleyeceğim." Ve daha da çekingen bir sesle ekledi: "Çok seviniyorum, Nella. Hoşça kalın."

Nella, kısaca, "Hoşça kalın," dedikten sonra telefonu kapattı. Siyah telefona gözlerini dikti ve böyle bakarken aklına, filmlerdeki kadınların da önemli telefon konuşmalarından sonra telefona böyle baktıkları geldi. Filmlerdeki kadınlar bunu, kocalarının önünde âşıklarıyla sözleştikleri zaman yaparlardı. Telefonu kapattıktan sonra, hüznü dolu gözlerle kocalarını, çocuklarını ve yuvalarını süzerler, 'arkalarında neleri bıraktıklarını' bilirler, ama 'aşkın çağrısına uymak zorunda olduklarına' da inanırlardı.

Nella gözlerini zorla telefondan ayırdı, içini çekti ve Albert'e döndü: "Martin gittikten sonra seninle konuşmak istiyorum. Senin gitme zamanının gelmedi mi, Martin?"

Bu ses ne denli sevecenlik dolu ve bir anneye yakışan ne yumuşak bir sestir! Martin, Albert'in komodinin üstünde duran çalar saatine baktıktan sonra, "Aman Allahım, geç bile kalıyorum!" diye bağırdı.

Annesi, "Hadi öyleyse, acele et," dedi.

Hep böyle olurdu. Son dakikaya kadar zamanı unutulardı.

Kitaplarını sırt çantasına doldururken Martin'e yardım ettiler. Albert yerinden fırlamış, bir dilim ekmeğe tereyağı sürmekteydi. Nella, çocuğunu alnından öptükten sonra, "İstersen öğretmene bir kâğıt yazayım," dedi. "Saat dokuza geliyor. Ders zamanında yetişemeyeceksin."

Martin, kaderine rıza gösterir gibi: "Hayır, bir yararı dokunmaz. Öğretmen artık tezkereleri okumuyor bile. Kırk yılda bir zamanında gidecek olsam, bütün sınıf gülüyor."

"Nasılsa bu akşam seyahate çıkıyoruz, onun için üzülme. Yarın okul tatil."

Albert, yüzünde bir suçluluk ifadesiyle, yatağının yanında duruyordu. "Özür dilerim Martin. Ama annenin dediği gibi, üzülme. Bu akşam gidiyoruz."

Nella, çocuk kapıya vardığında onu çağırıp yine öptü ve "Ben bir seyahate çıkmak zorundayım. Ama Albert seninle ilgilenecek," dedi.

"Ne zaman döneceksin?"

Albert, "Bırak da çocuk gitsin," diye söze karıştı. "Sürekli geç kalmak, onun için hiç de iyi bir şey değil."

Martin, "Artık aldırmıyorum," diye karşılık verdi. "Nasıl da hep geç gitmeye alıştım."

Nella: "Ne zaman döneceğimi kesinlikle bilmiyorum. Belki birkaç gün kalırım. Ama belki de yarın dönerim. Yarın akşama doğru."

Çocuk: "İyi öyleyse." Martin, çocuğun yüzünde üzüntü belirtisi aradıysa da, böyle bir şey göremedi. Cebine bir portakal koydu. Çocuk, ağır adımlarla kapıdan çıktı.

Albert'in odasının kapısı açık kalmıştı. Nella bir an durakladıktan sonra, kapıyı kapatıp kendi odasına döndü. Mermer pencere pervazının üstündeki sigara, artık sönmek üzereydi. Açık mavi renkteki yoğun dumanlar, yukarı doğru yükselmekteydi. Sigarayı söndürüp tablaya attı ve pencerenin pervazındaki sarımsı lekelerin çoğalmış olduğunu gördü. Martin, caddeyi ağır adımlarla geçerek papazın evinin köşesinde gözden kayboldu. Şimdi cadde, biraz daha canlanmıştı. Sütçü, hizmetçilerle konuşuyordu. Zayıf bir adam, el arabasını gücükle sürüyerek salata satıyordu. Salataların rengi, tenis kortundaki limonata şişelerindeki gibi vahşi ve çarpıcı bir yeşillikteydi. Sütçüyle salata satan adam, caddeden geçip gittiler. Ellerinde alışveriş çantalarıyla kadınlar belirdi. Bir gezgin satıcı, yıllarca önce postacının, Nella'ya mektup getirdiği zamanlar üstüne bastığı o görünmeyen çizgiden geçti. Adamın elinde patlak ve ipe sarılı bir bavul vardı. Başını tutuş biçiminden ümitsizlik akıyordu. Adam, bahçe kapısını açıp girmişti. O âna dek bir film seyrederek dışarıya bakan Nella, çalan zilin sesini duyunca ürktü. Adamı, içinde yazı işleri odası, provalar ve soğuk içkiler olan filme alınması gereken koyu bir gölgeye benzetmişti. Adam, kapıyı hafifçe ve çekingen bir tavırla çalmıştı. Nella bir an belki Albert açar diye bekledi, ama Albert'ten bir ses çıkmayınca, gidip kapıyı açtı. Adam bavulun kapağını açmıştı bile. İçinde etrafına lastik geçirilmiş düzenli kart desteleri, kartonlara tutturulmuş düğmeler

ve nihayet Albert'in kullandığı lavanta suyu şişeleri vardı. Şişelerin etiketindeki sarışın kadın, yüzünde gençliğin verdiği bütün canlılık ve sevimliliği taşıyordu. Üstünde rokoko tarzı elbise vardı. Uzaklaşmakta olan bir posta arabasının arkasından el sallıyordu. Arka planda ağaçlar görünmekteydi. Manzaranın daha etkili olması için, hafif sisli bir görünüm yaratılmıştı. Uzaklarda, çok uzaklarda, ta arkalarda, arabadan eğilmiş, mendil sallayan sevgilinin yüzü görünüyordu. Sevgili gittikçe uzaklaşıyor, ama küçülmüyordu. Kızın mendil tutan küçük ve zarif eli, okşamayı bildiğini belli ediyordu. Satıcı, tuhaf nazarlarla Nella'nın yüzüne baktı. Henüz onun bir şeyler satın alacağını ümit etmek yürekliliğini gösteremediği belliydi. Nella'nın, bavulda bulunan en değerli malı satın alacağını biliyordu belki, ama henüz ümit etmek cesaretini gösteremiyor; büyük, yuvarlak gümüş paranın cebine gireceğine inanamıyordu. Ümidi ve inanma gücü, bir şeyin alacağına ilişkin bilgisinden çok daha zayıftı. Yıpranmış yüzünden sonsuz bir yorgunluk akıyordu.

Nella, şişeyi eline alarak alçak sesle sordu: "Fiyatı ne kadar?"

Adam, "Üç mark," dedi ve aynı anda da yüzü korkudan sapsarı keşildi. Olan olmuştu artık. Nella, bavuldan bir şey daha aldığında, içini çekti. Bu kez Nella'nın aldığı, bir sabun pake-tiydi. Bu paketin üstünde de ellerini porselen bir kaptı yıkayan güzel bir kızın resmi vardı. Pembe, küçük ve sevişmesini bilen parmaklar, bol ve tertemiz suda yıkanıyordu. Açık bir pencereden, ağaçlıklı bir bahçe görünmekteydi. Paketin üstündeki güzel kızın göğüsleri, fildişi beyazlığındaydı.

Nella, "Bunun fiyatı ne kadar?" diye sordu. Adam, "Bir mark," karşılığını verdi. Ümitlerinin bu denli gerçekleşmesinden öfkelenmiş gibiydi sanki. Bu ümitler bile onu daha iki hafta yaşatabilirdi. Mutluluğun verdiği bu avansı, karışık duygularla kabullendi. Ama bir yandan da bu işin sonunun iyiye varamayacağını düşünüyordu.

Nella, "Demek hepsi dört mark ediyor," dedi. Adam, içi rahatlamış bir halde başıyla onayladı.

Nella ona dört mark verdi ve bavulun üstüne üç sigara baktı.

Adam, şaşkınlığından teşekkür bile edemedi. Nella'nın yüzüne baktı ve onun dudaklarında beliren gülümsemeyi gördü. Gülümseme etkisini çabucak göstermiş, adam başka zaman ancak sabun paketlerinin üstünde gördüğü bu güzelliğe karşı karanlık, vahşi bir tutku duymaya başlamıştı. Nella korktu ve kapıyı yavaşça kapattı.

"Albert, geliyor musun? Biraz sonra gitmek zorundayım," diye bağırdı.

"Evet, geliyorum." Albert, odasından seslenmişti.

Nella odasına dönerek kapısını açık bıraktı. Albert, giyinmesini tamamlamış olarak geldi. Gazetesi cebinde, otomobilinin anahtarı elinde, piposu da ağzındaydı.

"Ne var?" diye sorarak kapının ağzında durdu. Nella: "İçeri girsene, yoksa az mı zamanın var?" Albert: "Biraz acele etmeliyim." Ama buna karşın gene de içeri girdi. Kapıyı açık bırakarak bir sandalyeye ilişti. "Demek gidiyorsun?"

"Evet."

"Birkaç gün mü kalacaksın?"

"Henüz bilmiyorum. Belki yarın da dönebilirim. Bir konferansa gidiyorum."

"Neyle ilgili?"

"Edebiyat ve toplum. Edebiyat ve kilise."

"İyi öyleyse."

"Böyle boş oturamam. Bir şeyler yapmam gerek. Aslında çalışmak isterdim." Albert, gene başlıyor, diye düşünerek: "Tabii ki bir şey yapman gerek, ama çalışmanı, bir işe girmeni anlamsız buluyorum. Çalışanların çoğu ailelerini doyurmak, evlerini geçindirmek ve daha buna benzer bir sürü şey yapmak zorundadırlar. Bir şey yapmakla çalışmak, aynı şey değildir. İstersen, bütün gün yapacak bir şeyler bulabilirsin."

Nella, "Biliyorum," dedi. Sonra içini çekerek, "Çocuğu kastediyorsun," diye ekledi ve gene Rahip Willibrord'un sesini taklit etti: "Çocuğunuza bakın, kocanızın anısını yaşatın."

Albert: "Tabii ya, öyle yap. Bodrumdaki sandığı boşalt, Willibrord'un ve Schurbigel'in mektuplarını çıkart, içlerindeki Führer için sağlık dileği bulunanlarını say. İyi bir oyalanma olur senin için."

Nella, pencerenin önünde duruyordu. "Allah kahretsin. Yaşamımın sonuna dek o otuz yedi şiirle mi uğraşacağım? Sen, çocukla benden çok daha iyi ilgileniyorsun. Evlenmek, dergilerde resimlerini gördüğümüz güler yüzlü bir anne, bir erkeğin karısı olmak istemiyorum. Rai gibi biri, bir daha karşıma çıkmayacaktır ve Rai'nin geri dönmesi de mümkün değil. Vuruldu. Ben de dul kaldım. Bir alay aptalla konferanslara gitmenin benim için zevkli bir şey olduğuna gerçekten inanıyor musun?"

Albert: "O zaman gitme, burada kal, Nella. Artık zengin bir adam oldum. Bir gecede zengin oldum." Acı acı gülerek, Sunlight kutusunun içindeki resimleri düşündü. "Çocuğu da yanımıza alır, güzel bir hafta sonu tatili yaparız. Sen de Will ile filmleri hakkında konuşursun. Hatta istersen—" Sesinin tonu birdenbire değiştiği için Nella başını kaldırıp onun yüzüne baktı; "Uzaklara da gidebiliriz."

"İkimiz mi?"

"Çocukla birlikte, eğer dayanabilirsen ve gelmeye razı olursan, Martin'in arkadaşını da yanımıza alabiliriz."

"Peki neden yalnız ikimiz gitmiyoruz? Neden mutlu aile oyununu oynamaya kalkışıyoruz? Gülen baba, gülen oğul ve gülen anne... bu mutluluğun gerçekte var olmadığını bile bile neden kalkışıyoruz böyle bir oyuna?"

"Başka türlü davranamayız da ondan. Biraz mantıklı ol. Bu, çocuk için korkunç bir şey, sanki şok gibi bir şey olurdu. Hatta arkadaşını, belki Martin'den de fazla sarsardı. Özür dileirim, ama elimde değil." Konuşmasının bundan sonrasını, daha hafif bir sesle sürdürdü: "Çocuklar için, sanki sahip oldukları tek dayanak gibiyim. Şu anda bende dahil olduğum amcalar kategorisinden öbür amcaların kategorisine geçtiğimde, bu onlar için büyük bir yıkım olur."

"Peki ya sen, sen kendini hiç düşünmüyor musun?"

"Hay Allahım! Neden hep beni, zaten güçlkle karşı koyduğum bir duruma itmekte direniyorsun? Hadi, artık gitmem gerek. Bresgote beni bekliyor."

"Demek güçlkle karşı koyuyorsun?" Bu sözleri pencerenin önünden ayrılmadan ve ona bakmadan söylemişti.

"Evet, bu kadar bilmek istiyorsan, tekrar edeyim: Güçlülük! Yoksa burada, her yanı anılarla dolu bu evde sevişmemizi, dışarıya karşı da iyi yürekli bir amca ve anne gibi görünmemizi mi istersin? Ayrıca bunun bir yararı da olmazdı, çünkü çocuklar anlarlar."

"Çocuklar," diye yineledi Nella. "Çocuklar. Bütün bu tutukluk, hep çocuklar yüzünden."

"Tutukluk de, ne dersen de, sonunda evlenmekten kurtulmadığını sen de göreceksin, Nella."

"Kurtulacağım. Hiç evlenmeyeceğim. Güler yüzlü evli kadının rolü oynamaktansa şen dul rolü oynarım, daha iyi."

"Hadi bırak artık da burada kal. Gidersen, çok sıkılacaksın."

"Hayır. Bugün gerçekten gitmem gerek, çünkü gitmemi gerektiren bir neden var." Bir an, Gaeseler adının, Albert'in üzerinde nasıl bir etki bırakacağını düşündü. Sonra, "Hadi çıkalım artık," dedi.

Albert, onun bavulunu aldı. Dışarı çıkarlarken, Nella sanki önemsiz bir şeyden söz ediyormuş gibi: "Benim için şu anda yaptığından fazlasını yapamazsın. Çocukla ilgilenmen, çok iyi oluyor. Ayrıca şunu da bilmeni isterim ki, bu yüzden en ufak bir kıskançlık bile duymuyorum."

Dışarıda hava biraz ısınmıştı. Albert eldivenlerini ve kasketini çıkararak otomobilde Nella'nın yanına oturdu.

O daha motoru çalıştırmadan, Nella: "Seninki gibi bir işimin olmasını çok isterdim. Herhalde kendini çok mutlu hissediyorsundur."

"Hayır, sandığın kadar mutlu değilim." Son söyledikleri motor gürültüsüne karıştığından, Nella ancak şu sözleri duyabildi: "Gerçekten mutlu değilim. Ama istersen, sen de yapacak bir şeyler bulabilirsin."

"Biliyorum. Rahibelere yardım edebilir, ütü yapabilir, defter tutabilir, pantolon dikebilirim. O zaman başrahibe 'şimdi çok tatlı bir yardımcımız var. Şair falancanın karısı' der."

"Saçmalama." Nella, onun sesinden öfkelenildiğini anlamıştı.

"Gevezeliğin, işinden az da olsa aldığım zevki azaltmaya-caktır. Rahibelerin aleyhinde istediğin kadar konuşabilirsin. Ama şunu bil ki, yaşamlarının mantığa aykırı bir yanı yok."

Kendim aynısını o kadar iyi beceremesem bile, yaptıkları işi hep çok iyi ve akıllıca olarak nitelendirdim. Dua ediyorlar ve ben de dua edecek zamanları olsun diye onların yükünü biraz hafifletiyorum."

"Başkalarının yaşamlarını ne kadar güzel bir şekilde düzenlediklerini duymak, çok iyi bir şey." Nella, kısa bir süre ağladıktan sonra kendini toparladı ve sözünü, "Bir de yaşamını paylaşacak bir kadın bulursan, artık hiçbir eksik kalmamış olacak," diye sürdürdü.

"Neden olmasın?" Pipin Caddesi'nde kırmızı ışığın yanması: nedeniyle durmak zorunda kaldığında, Nella'nın elini tutarak, "Kendini snobluğun çıkmazına terk etmişsin," dedi.

Nella da onun elini sıktı. "Hayır, bambaşka bir şey. Kocamı öldürmelerini bağışlamıyorum... bunun etkisinden kurtulamıyor ve unutamıyorum. İkinci bir kez, yüzünde mutlu gülümsemeler dolaşan bir kadın olup onları sevindirmek istemiyorum."

"Kırr.leri?"

Nella, sakın bir sesle, "Onları," diye yineledi. "Kimleri kastedebileceğimi sen bul. Yeşil yandı, yola devam et."

Albert, yola koyulduktan sonra, "Yaptığın hiçbir işi sonuna dek götürmüyorsun," dedi. "Ne tam bir annesin, ne dulsun, ne fahişesin ve ne de tam anlamıyla birisinin sevgilisisin. Aslında kıskanıyorum. Harcadığın zamanı kıskanıyorum, yoksa o zamanı birlikte harcadığın aptalları değil. Ve bu hep böyle kalacak. Bir erkek, sevdiği kadına ancak evlenme teklifinde bulunabilir. Onun için başka yapabileceği bir şey yoktur."

"Hayır, ben öyle düşünmüyorum. Bazen bir kadının sevgili olmanın, onun kocası olmaktan daha büyük bir anlamı bulunabilir. Ne tuhaf! Bir zamanlar kadınlar, kendileriyle evlenecek birini bulduklarında, mutlu olurlardı. Öyle sanıyorum ki bugün durum tam tersine. Herhalde ben, evliliğe hiçbir anlam veremiyorum."

"Snoblaştın da ondan. Yıllarca, o boş kafalıların söylediklerini dinlemek, insanı ne de olsa etkiler. Nerede inmek istiyorsun?"

"Bankanın önünde."

Albert, polis yol verene dek bekledi. Sonra Büyük Karl Alanı'nı dönerek bankanın önünde durdu. Dışarı çıkıp Nella'nın inmesine yardım etti ve arabanın arka kısmından bavulunu çıkardı.

Nella gülümseyerek, "Bu kez zamanımı boşuna harcamayacağımdan emin olabilirsiniz," dedi.

Albert, omuzlarını silkerek, "İyi öyleyse," karşılığını verdi. "Şimdi galiba rolleri değişiyoruz. Eskiden sadık kadınlar, eve bağlı olmayan erkeklerin kendileriyle evlenmelerini beklerlerdi. Şimdi ise ben, sadık bir erkek olarak, bağlılık nedir bilmeyen bir kadının benimle evlenmesini bekliyorum."

Albert, Nella'nın elini sıktıktan sonra arabasına bindi ve alanın etrafında ikinci kez dolandı.

Nella, o Albert Merovinger Caddesi'ne sapıncaya dek bekledi. Sonra eski kent kapısının altında müşteri bekleyen taksilerden birini çağırarak şoföre, "Vertruaensbank Alanı'na," dedi.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Son dersten sonra genellikle eve dönmek için acele etmez, avareler diye adlandırılan gruba katılırdı. Bazıları çabucak evlerine koşarlardı. Ya karınları açılmış olurdu, ya evde onları sevinçli bir olay beklerdi ya da kendilerinden küçük olan kardeşlerinin yemeklerini ısıtmaları gerekirdi. Kimi de alışverişe çıkmak zorunda olurdu. Brielach, kız kardeşi için yemek yapmak zorundaydı. Okula geldiğinde daima yorgun olur, son dersin bitimini bildiren zil çalar çalmaz da hemen yola koyulurdu, çünkü annesi, son ders bitmezden yirmi dakika önce evden çıkardı. O zaman Wilma, evde Leo ile kalır ve Brielach okulda, Wilma'nın Leo ile yalnız olduğunu düşündükçe huzuru kaçırdı. Son derste Martin'in kulağına eğilir, "İçim hiç rahat değil," dedi.

Brielach gerçekten de rahat yüzü görmüyordu. Bir sürü işinin arasında okul onun için sanki hem fazla gelen, hem de hoş tarafları olan bir yan uğraştı. Okulda oynanan oyunlar, buz tabakasının altındaki hava kabarcıklarına benziyordu. İyiydiler, ama aynı zamanda da zaman kaybına yol açıyorlardı. Bazı günler, okulda can sıkıntısından başka bir şey olmadığında, Brielach –eğer Wilma için duyduğu kaygı engel olmazsa– son derste uyuyakalırdı.

O gün Martin ~~dipendi~~di ve zilin sesini bekliyordu. Yelkovanın hafif bir sarsıntıyla on iki rakamının üstüne kaymasıyla birlikte zil çalmaya başladı. Brielach, yerinden sıçradı, sırt çantalarını kaptılar, sınıftan dışarı çıkarken sırtlarına geçirdiler, koridoru ve avluyu geçip caddeye çıktılar. Her zaman ayrılacakları, Martin'in sağa, Brielach'ın da sola sapacağı köşeye kadar ya-

rışırıldadı. Bugün de öbürlerini çok geride bırakmışlar, kaldırımda okula doğru giden kız öğrenciler yollarını kesmesinler diye, caddeye inmişlerdi.

Köşeye önce varan Brielach, eve dönmek için acele etmesine karşın bekledi. Ayrırlarken Martin, "Bizimle Bietenhahn'a geliyorsun," diye seslendi.

"Önce anneme sormam gerek."

"Hadi hoşça kal."

Başka zaman bir çeyrekte aldığı yolu, beş dakikada geride bıraktı. Çok hızlı koşuyor, sabırsızlığından düzensiz soluk alıp veriyordu. Daha uzaktan, Albert'in arabasının kapının önünde olmadığını gördü. Bir bahçe duvarına dayanarak derin derin soluk aldı ve arkasına, ağaçlıklı yoldan aşağıya, Albert'in Bresgote'den dönerken geleceği yöne baktı. Canı eve girmek istemiyordu. Glum'la Bolda, evde değillerdi. Cuma günleri ise, zaten büyükannesinin varlığı yüzünden genellikle tehlikeliydi. 'İdrardaki kan' faslı daha hepten kapanmamıştı. Ayrıca bugün, Wohnwinkel'in yerinde yemek listesinde dört düzine her çeşit balık vardı. Martin ise balık sevmiyordu. Albert köşeyi döner dönmez onu oturduğu yerden görecekti. Martin, arabasını kapının önünde bulamadığından ötürü Albert'e kızmıştı.

Ayağa kalktı, adımlarını sürüyerek ağaçlıklı yolun sonunda bulunan benzinciye kadar geri döndü. Başka zamanlar köşede rastladığı avare kız öğrenciler, ağaçlıklı yola henüz girmişlerdi. Caddeyi geçtiler, başlarını kaldırıp kilisenin saatinin büyük ve altın renkli yelkovanına baktılar, sonra adımlarını sıklaştırdılar. Ağaçlıklı yolda hâlâ koşarak gelen tek tük kız öğrenciler görünüyordu. Martin uzakta ağır ağır yürüyen bir grup gördü. Hepsinin tanıyordu, çünkü şimdi okula geç kalmış olan bu öğrencilere, okul öğleyin başladığında hep rastlardı. Ağaçlıklı yoldan yukarı çıkanlara ise duvarında oturduğu benzincinin önünde rastladı. Bugün, rastlama düzeni altüst olmuştu. Koştuğundan ötürü kendi kendisine kızdı. Başka zaman okuldan en son çıkan öğrenci olur, artık geç kaldıkları için koşmaya bile gerek görmeyen kız öğrencileri, benzincinin duvarında, oturduğu yerden görürdü. Bugün ise henüz onun bulunduğu yere varmamışlardı. Eşikten atlar gibi, yolun iki yanındaki ağaçların asfalta düşen gölgelerinin üstünden atlıyorlardı. Martin neredeyse evine ka-

dar gidip sonra yine benzinciye döndüğü halde, geç kalan öğrenciler, daha onun bulunduğu yere kadar bile gelememişlerdi. Geç kalmaya henüz alışmamış kız öğrenciler ise, terli yüzleri ve uçuşan saçlarıyla Martin'in önünden geçmekteydi. Ama kilişenin saatinin büyük yelkovanı, üç rakamının birkaç dakika gerisindeydi. Artık okula zamanında yetişemeyecekleri belli olduğundan, koşmalarının bir anlamı yoktu.

Albert Amca'nın otomobili, hâlâ görünürlerde değildi ve beklemek, Martin'e, Albert Amca'nın sebep olduğu bir mahkûmiyet gibi geliyordu. Şimdi avare öğrenciler grubu, ağır ağır caddede yürümekteydi ve saat biri çeyrek geçiyordu. Her günkü rastlantı düzeni, gene yerine gelmişti. Martin boşuna koşmuş, boşuna acele etmişti; o günün öbür günlerden farklı hiçbir yanı yoktu. Kız öğrenciler gülerек birbirlerine bir şeyler anlatmaktaydılar. Bunlar, 'dik kafalılar' diye adlandırılan gruptandı ve aslında Martin de onların arasında yer alabilmek için can atıyordu. Bir anlamda onlara hayrandı. 'Dik kafalı' olarak nitelenenler, hiçbir şeye önem vermeyen, aldırmayan kimselerdi. Aslında 'dik kafalı,' anlamı biraz karanlık kalmış bir kelimeydi. Bazı dik kafalıların aileleri zengindi; bazılarınıninkinin ise değildi. Sözgeleş, Brielach da dik kafalıydı ve onun dik kafalılığı, biraz da kendini beğenmişlikle karışmıştı. Ne istiyorsunuz, sorusu yüzündeki ifadeden açıkça okunabilirdi. Müdür, bu gibi 'dik kafalılar' için 'onları kırmak gerek' sözünü kullanırdı. Aslında bu, kulağa hiç de hoş gelmeyen bir sözdü; insan, kemiklerin çıra gibi kırıldığı duygusuna kapılıyordu. Hatta Martin bir zaman 'kırılan dik kafalıların,' Wohwinkel'in yerindeki oburlara yedirildiğini sanmıştı. Okulun ikinci yılda Hewel 'kırılmış' ve ondan sonra da bir daha ortada görünmemişti. Polis, Hewel'i okula geri getirmişse de, o, her fırsatta gene kaçıp gitmişti. Daha sonra, aynı şeyi yapması için Born'u baştan çıkarmıştı. İkisi birlikte bir sığınakta kalıyorlardı ve daha o zamandan ayıp şeyler yapmaya başlamışlardı. Dayak yediklerinde ise gülerlerdi. Okulun müdürü, onları 'kırmamanın' gerekliliğinden söz etmişti. Daha sonra, Born ile Hewel ortadan kaybolunca, Martin onların 'kırıldığını' ve Wohwinkel'in lokantasında, bu yemeğe karşılık çok, hem de çok para ödeyen çocuk yamyamlarına, kemik yalayıcılarına verildiğini sanmıştı.

Daha sonra Albert onunla bu olay hakkında konuşmuş, ama bu olay Martin'in gözünde gizemliliğinden bir şey yitirmemişti. Hewel ile Born'un kaldıkları o penceresiz ve her yanı betondan odanın, sığınağın ne olduğu hâlâ bilinmiyordu. Albert'in söylediğine göre, ikisi 'kırıldıktan' sonra bir ıslahhaneye konmuşlar, ondan sonra da haklarında hiçbir şey duyulmamıştı.

Albert görünürlerde yoktu ve herhalde hiç gelmeyecekti. Martin, yarı kapalı gözkapaklarının ardından, kentten gelen arabalara bakıyordu. Aralarında Albert'in otomobili yoktu. Fare postu rengindeki o eski ve büyük Mercedes'i gözden kaçırmaması mümkün değildi.

Yapabileceği fazla bir şey yoktu. Canı Brielach'a gitmek istemiyordu. Leo Amca henüz evdeydi ve vardiyası ancak saat üçte başlıyordu. Bolda ise şu sıralarda kiliseyi temizliyor olmalıydı. Ona gidebilir, rahiplerin bölümünde Bolda'nın tereyağlı ekmeklerinden birini yiyebilir, termosundan et suyu çorbasını içebilirdi.

Ancak şimdi ağaçlıklı yoldan yukarı doğru gelen ve hiç acele etmeyen bir kız öğrenciye baktı. Onun durumunu çok iyi anlayabiliyordu. Yirmi dakika geç gitmekle yirmi beş dakika geç gitmek arasında hiçbir fark yoktu. Kız büyük bir merak ve ilgiyle ağaçlardan dökülmüş ilk yapraklara bakıyordu. İri, henüz yeşilliğini tamamen yitirmemiş, yalnız hafifçe sararmış yapraklardan bir buket yaptı. Sonra buket elinde olduğu halde, sakin adımlarla caddenin bir yanından öbür yanına geçti.

Bu kızı ilk kez görüyordu. Koyu renk, karmakarışık saçları vardı. Afişlere bakmak üzere Atrium Sineması'nın önünde durduğunda, Martin onun sakin haline hayran kaldı. Duvarda oturduğu yerden biraz kayarak, benzincinin hemen yanında bulunan Atrium Sineması'na doğru yaklaştı. Afişleri önceden görmüştü. Brielach ile birlikte bakmışlar ve pazartesi günü sinemaya gitmeye karar vermişlerdi.

Afişin üstünde, iki kavak ağacının arasından bir şatonun parkının kapısı görünmekteydi; kapının bir kanadı açıktı. Bu açık kanadın önünde, üstünde leylak rengi bir elbise olan bir kadın durmaktaydı. Yakasındaki altın rengi şerit, boynunu bir yaka gibi sarmıştı. Kadının iri iri açılmış gözleriyle, afişi seyreden-

lere bakıyordu. Leylak rengi göbeğinin üstüne, 'çocuklara serbest' yazılı beyaz şerit yaptırılmıştı. Şatonun üstündeki masma- vi gökyüzünde ise filmin adı vardı: Kalbin Esirleri. Martin, afiş- lerinde yalnızca kadın resimleri bulunan filmlerden hoşlanmaz- dı. Kapalı elbiseler giymiş, karınlarından 'çocuklara serbest' şe- ridi geçen kadınlar, filmin sıkıntılı olduğunun belirtisiydi. Oysa 'on sekiz yaşından küçükler giremez' yazılı kırmızı şeridi taşı- yan ve üstünde açık saçık elbiseler giymiş kadınlar bulunan afiş- ler, filmde ahlaka ve törelere aykırı sahnelerin bulunduğunu gösterirdi. Martin, ne can sıkıcı filmleri görmek ister, ne de 'ah- laksız' filmleri merak ederdi. En iyileri, gene kovboy filmleriy- le serüven filmleriydi.

Bir dahaki haftaya, ahlaksız bir filmin gösterileceği belirtil- mişti. O filmin afişi, 'çocuklara serbest' yazısını taşıyan afişin yanına asılmıştı. Kravatı kaymış bir erkek, göğüsleri görünen bir kadına sarılmıştı. Adamın kravatı iyice kaymıştı. Sahnenin tamamının şehvet kokan bir görünümü vardı. Bütününüle, Bri- elach'ın annesinin fırıncıya söylediği kelimeyi anımsatıyordu. Martin bu kelimeyi, Brielach ve Wilma ile birlikte, Brielach'ın annesini almak üzere fırına gittiklerinde duymuştu.

Pasta ve çörek yapılan fırının içi tatlı kokuyordu ve sıcaktı. Tahta rafların üstüne, fırından yeni çıkmış, taptaze ekmekler sı- ralanmıştı. Martin, hamur makinesinin avurdu dolu bir kimse- nin çiğneyişini andıran işlemlerini ve fırıncının, pastaların üstü- ne 'yaş günü için' yazısını yazmakta kullandığı krema fışkırtma makinesini severdi. Fırıncı bu makineyle yazıları, tertemiz ve hiç yanlışız, başkalarının yazamayacağı bir çabuklukla yazardı. Brielach'ın annesi de krema fışkırtma makinesiyle ve çevik ha- reketlerle çiçek ve ev resimleri yapar, bacalardan çıkan duman- ları da belli etmeyi unutmazdı. Çikolata fırçası ile yaptıklarına ise diyecek yoktu. Martin, Brielach ile birlikte fırına gittiği za- manlar, arka taraftan, bazen un getiren arabaların durduğu ka- pıdan içeri sessizce girerler, çoğunlukla aralık olan teneke kapı- nın önünde dururlar, gözlerini kapayarak sıcak tatlı kokuyu iç- lerine çekerlerdi. Sonra kapıyı gene hiç ses çıkartmadan açarlar, birdenbire içeri dalarlar, böh, diye bağırırlardı. Wilma, bu oy- nu oynadıklarında sevincinden bağırırdı. Fırıncıyla Brielach'ın annesi de neşelenirlerdi.

Bir hafta önce de aynı yerde durmuşlar, kapıyı açmalarından önceki birkaç saniye içersinde –birdenbire– o derin sessizlikte, Brielach'ın annesinin içerden gelen sesini duymuşlardı:

"Kendimi sana..." ve bunun ardından o kelimeyi söylemişti. Martin, şimdi o kelimeyi aklına getirince kıpkırmızı oluyor, düşünmeye bile cesaret edemiyordu. Fırıncı, sakın bir sesle ve hüznü dolu bir ifadeyle karşılık vermişti: "Böyle konuşmamalısın, bunu söyleyemezsin, hayır, hayır."

Karanlıkta Wilma onları dürtmüş, 'böh' oyununa başlamalarını istemişti. Ama iki çocuk, kafalarına balyoz yemiş gibiydi. Bu arada içerde fırıncı, kendi kendine anlaşılabilir bir şeyler mırıldanıyor, duyanı kaygılandıran bir tonda konuşuyordu. Konuşmasında hem vahşi, hem de kaderine boyun eğmiş bir anlatım. Arada Brielach'ın annesinin çınlayan kahkahaları işitiliyordu. Bunu duyan Martin'nin aklına, Albert Amca'nın, erkeklerin kadınlarla birleşmek için duydukları istek hakkında söyledikleri gelmişti. Görünüşe göre fırıncı, Brielach'ın annesiyle birleşmeyi delicesine istiyordu. Anlaşılabilir kelimeleri mırıldanırken, sanki şarkı söyler gibiydi. Martin, söylenenlerin aynı zamanda yapıp yapılmadığını, onların gerçekten birleşip birleşmediklerini görmek için teneke kapıyı hafifçe itmişti. Ama Brielach onu öfkeyle geri çekmiş, Wilma'yı kucağına aldıktan sonra Martin'le birlikte kendilerini belli etmeksizin oradan ayrılmışlardı.

Brielach, bir haftadan beri fırına uğramıyordu. Martin, Brielach'ın çektiği acıyı düşünüyor, aynı şeyi kendi annesinin ağzından duysaydı, neler hissedeceğini merak ediyordu. Hayalinde duyduğu bu kelimeyi, tanıdığı, bildiği bütün insanların ağzında deniyordu. O kelime Albert'in ağzına hiç yakışmazken, söylemesi sanki olanaksızmış gibi görünürken – düşüncelerinin burasında yüreği daha hızlı atmaya başlıyor, Brielach'ın çektiği acıyı daha iyi anlayabiliyordu– annesinin bu kelimeyi söylemesi, ona hiç de zor gibi gelmiyordu. Will'in ağzından böyle bir kelimenin çıkması düşünülemezdi. Bolda, Glum, Albert'in annesi ve büyükannenin ağızlarına da bu kelime asla yakışmazdı. Ama gelgelelim annesinin o kelimeyi söylemesi, Martin'e hiç de olmayacak görünmüyordu.

Öğretmeni, okulun papazı, dondurmacı dükkânındaki genç adam; düşüncelerinde bunların tümüne o kelimeyi söyletmeyi denemişti. Ama bu kadar insanın içinde yalnız biri vardı ki, bu kelime, onun ağzına, mürekkep şişesinin kapağının şişeye uyması gibi uyuyordu. Bu kelime, ancak Leo Amca'nın ağzında hiç tuhaf durmuyordu. Hatta Leo Amca, aynı kelimeyi Brielach'ın annesinden çok daha anlaşılabilir biçimde söylüyordu.

Okula geç kalan küçük kızı artık gözden kaybetmişti. Saat, hemen hemen ikiye çeyrek vardı. Martin, kızın sınıfa nasıl girdiğini gözünde canlandırmaya çalıştı. Gülümseyecek, yalan söyleyecek, öğretmenin azarlarını duyduktan sonra da gülümsemeye devam edecekti. Dik kafalı olduğu için, hiç kuşkusuz 'kırılacaktı.' Çocukların kesilmediğini Albert Amca çok önceden öğrettiği halde, kızın 'kırıldıktan' sonra nasıl Vohwinkel'in mutfağına götürüleceğini gözünde canlandırmaktan kendini alıkoymadı. Bunu, Albert'e inat olsun diye, gelmediğinden ötürü ona kızdığı için yapıyordu. Aynı zamanda nereye gideceğini bilmediği için de öfkelenmişti. Brielach'a gitse Leo Amca ile karşılaşacaktı. Ama o kelimenin rahatlıkla içine sığıldığı ağız görmek istemiyordu. Öbür taraftan Bolda'nın temizlediği bomboş kiliseye gitmek de onu, büyükannesi tarafından Vohwinkel'in lokantasına götürülmek kadar korkutuyordu. Lokantada şu anda oburlar, hiç şüphesiz 'kırılanları' midelerine indirmekteydiler. Ayrıca lokantaya giderse o korkunç görünümlü tuvalette, kendisine kıçlarını dönmüş, işeyen oburların ve kemik yalayıcılarının arkasından kusacağını da çok iyi biliyordu.

Sinemaya biraz daha yaklaştı ve karnının acıktığını hissetti. Yapabileceği bir şey daha vardı: Eve gitmek, hiç ses çıkartmadan içeri girmek ve kendine yemek ısıtmak. Yemeği nasıl ısıtacağına ilişkin, gazeteden yırtılan bir kâğıt parçasına alelacele karalanan talimatı artık ezbere biliyordu: Gaz musluğunu fazla açma, ocağın başından ayrılma; bu cümlelerin altı üç kez çizilmişti. Ama soğuk yemeğin manzarasını gözünün önüne getirince, iştahı kaçtı. Aslında bu manzaranın ne kadar iştah kaçırıcı olduğunu evdekilerin hiçbiri bilmiyordu. Salçaların donmuş yağı, kurumuş patatesler, top top olmuş çorba ve nihayet büyükannesinin her an çıkagelmesi tehlikesi... Vohwinkel'in lokantasındaki dört düzine balık yemeği, kırmızı, mavi, yeşil parıltılar sa-

çan balık etleri, yılanbalığı dilimlerinin etrafındaki yağ parçaları, ince yeşil, kırmızı ve mavi salçalar; görünüşü, bir araya toplanmış silgi kırıntılarını andıran ve haşlanmış çitari balığından çıkan ufalanmış deri.

Albert gelmemişt i ve gelmeyecekti. Ondan ö ç almak için, o kelimeyi onun ağzına uydurana dek zorladı kendini.

Babasını düşünmek, içine sıkıntı veriyordu. Uzaklarda öldürülen, çok genç, güler yüzlü, pipolu ve o kelimeyi hiçbir zaman söyleyemeyecek bir adamı düşünmek, şu anda iç açıcı değildi.

Günah çıkartma sandalyesinde o kelimeyi söylediğinde, okulun rahibi bir an sarsılmıştı. Brielach ile kendisinin arasında bile sözü edilmemiş kelimenin etkisinden kurtulmak için, yüzü kızarak söylemişti Martin onu. Soluk yüzünde bir tik beliren genç rahip, 'kırılmış' biri gibi ö ne doğru eğilmişti. Sanki ölesiye bir hü zünle, başını hayır demek isteyen biri ya da hayrete düşen biri gibi değ il, düşmezden önce sendeley en biri gibi sallamıştı.

Menekşe rengi perdeden yansıyan parıltı, üzgün rahibin solgun yüzüne sanki bu dünyanın adamı değ ilmiş gibi bir şek il vermişti. Yüzünün rengi, biraz da oruç tuttuğu zamanlar teninin aldığı rengi andırıyordu. Adam içini çekerek Martin'in bütün anlattıklarını dinlemiş, daha sonra küçük bir çocuğu baştan çıkararak günah işleyenlerin boynuna ahrette asılacak değ irmen taşlarından söz etmişti. Söylediği kelimenin günahından temizlenmesi için her gün üç kez Dominus Vobiscum, üç kez de Ave Maria duasını okuması gerektiğini söylemişti Martin'e. Martin, duvarın üstünde otururken içinden bu duaları okudu. Artık geçen arabalara dikkat etmiyor, beklediği Mercedes'in gelip gelmediği ile ilgilenmiyordu. Gözleri yarı kapalı olduğu halde, duaları ağır ağır okudu ve bu arada rahibin sözünü ettiğ i değ irmen taşlarını düşündü. Leo'yu, boynunda böyle bir taşla, mavi ve yeş il koyuluklardan geçerek ta denizin dibine batarken canlandırdı hayalinde. Derinlere indikçe, karşısına birbirinden tuhaf görünüşlü balıklar çıkıyordu. Etraf gemi kalıntıları, yosunlar, çamur ve deniz canavarları ile doluydu; Leo ise büyük taşı, Brielach'ın annesinin boynuna değ il, ama Wilma'ya acı çektiren, onu biletl e r i delmekte kullandığı aletle korkutan, uzun tırnak

törpüsüyle parmaklarına vuran, o iğrenç kelimeyi rahatlıkla söyleyebilecek yaradılıştaki Leo'nun boynuna asılmıştı.

Son Dominus Vobiscum ile son Ave Maria'yı da okuduktan sonra, sinemaya girdi ve birden irkildi. Biraz önce gördüğü kız öğrenci, durmuş kapıdaki adamla konuşmaktaydı. Adam, "Birkaç dakika sonra başlayacak yavrum," diyordu. "Sen okuldan mı geliyorsun?"

Kızın ağzından, duru bir sesle söylenen ve kulağa hoş gelen bir yalan çıktı: "Evet, okuldan geliyorum."

"Evden seni beklemezler mi?"

"Hayır. Annem çalışıyor."

"Peki baban?"

"O savaşta öldü."

"Biletini göster bakayım."

Kız, yeşil kâğıt parçasını gösterdikten sonra –bu filmi küçüklerin de görebileceği, dışarıdaki afişte duyuruluyordu– içeri girip gözden kayboldu. Martin gişeye yaklaştı ve çekingen bir ifadeyle cırdı. Gişedeki koyu renk saçlı bir kadın, bir şey okumaktaydı. Kadın başını kaldırıp ona gülümsedi. Ama Martin, onun gülümsemesini karşılıksız bıraktı. Gördüğü gülümseme, hoşuna gitmemişti. Kadının bakışlarında, Brielach'ın annesinin fırıncıya söylediği kelimeyi andıran bir şeyler vardı. Dikkatle kadının iki yana ayrılmış saçlarının arasından görünen bembeyaz çizgiye, mavimsi parıltılar saçan saçlarına baktı. Kadın, başını okuduğu şeyden yine kaldırarak cam kapağı itti ve "Bir şey mi istiyorsun?" diye sordu.

Martin, hafif bir sesle, "Film başladı mı?" dedi.

"Saat ikide başlayacak." Arkasına dönüp, duvarda asılı duran saate baktı. "Yani beş dakikaya kadar. İçeri girmek istiyor musun?" Martin, "Evet," diye karşılık verdi; aynı anda da Brielach'ı pazartesi günü için bu filme davet ettiğini anımsadı. Kadın gülümsedi, eliyle yeşil, sarı ve mavi renkli bilet koçanlarını gösterip "Hangisinden istersin?" diye sordu. Martin, pantolon askısının yukarı kısmına dikili fermuarı açtı, para çıkararak, "Yüz on kuruşluk yerden," dedi. Bir yandan da Albert'i bekletmenin, içerde karanlıkta yalnız başına oturmanın ve nihayet pazartesi günü Brielach ile başka bir filme gitmenin iyi olacağını düşündü.

Kadın, sarı koçandan bir bilet kopardı ve parayı önüne çekti.

Kapıdaki adam, onu sert bakışlarla bekliyordu.

"Ya sen?" diye sordu. "Sen de okuluna gittin mi bugün?"

Martin, "Evet," diye karşılık verdikten sonra, ikinci ve üçüncü soruların önüne geçmek için ekledi: "Annem seyahatte. Babam ise savaşta öldü."

Adam hiçbir şey söylemeksizin biletin tırtıllı kısmını koparıp gerisini uzattı ve onu içeri bıraktı. Martin, kalın yeşil perdenin öte yanına geçtikten sonra, kapıcının ne kadar aptal olduğunu düşündü: Kızların ve erkeklerin okula ayrı saatlerde gittiklerini, dolayısıyla onun, biraz önce içeri giren kızla aynı saatte okuldan çıkmış olamayacağını bilmiyor muydu?

Salon, zifiri karanlıktı. Yer gösteren kız, onu elinden tutup ortalara doğru götürdü. Kızın serin ve hafif bir eli vardı. Karanlığa gözleri biraz alışan Martin, sinema salonunun hemen hemen bomboş olduğunu gördü. Arka ve ön sıralarda birkaç kişi oturmaktaydı. Orta sıralarda ise kimsecikler yoktu. Yalnız başına oradaki koltuklardan birine oturdu. Kız öğrenci önde, iki genç erkeğin arasında oturuyordu. Kızın kafasının siyah silueti, koltuğun arka kısmını ancak biraz aşabiliyordu.

Martin, gösterilmekte olan ayakkabı cilası reklamını dikkatle izledi. Cüceler, bir devin ayna gibi parlayan ayakkabıları üstünde paten kayıyorlardı. Ellerinde, alt kısmında bir fırça bulunan hokey raketleri vardı. Devin ayakkabıları, gittikçe daha fazla parlıyor ve bir ses şöyle diyordu: "Gulliver, 'Blank' marka cilayı kullansaydı, onun da ayakkabıları böyle parlayacaktı."

Bunun ardından perdede başka bir reklam filmi gösterildi: Kadınlar tenis oynuyorlar, at üstünde gidiyorlar, uçak kullanıyorlar, büyük bahçelerde geziniyorlar, sakın göllerde yüzüyorlar, otomobil, bisiklet, motosiklet sürüyorlar, barfiks yapıyorlar, gülle atıyorlardı. Hepsi de gülümsemekteydiler. Neye güldüklerini de filmin en sonunda gene gülümseyen bir kadın herkese gösteriyordu. Bu, üstünde 'Ophelia' yazan ve beyaz bir haç bulunan büyük, koyu yeşil bir kutuydu.

Asıl filmin başlaması da Martin'in can sıkıntısını gideremedi. Filmin başında şarap içildi. Sonra bir ayın gösterildi. Daha sonra da şatonun parkının kapısı açıldı; yeşil ceketli, yeşil şap-

kalı, yeşil tozluklu bir adam, atını bir orman yoluna doğru sürdü. Yolun sonunda, boynu altın rengi şeritli leylak rengi elbis giymiş olan 'on sekiz yaşından küçüklerin görebileceği' kadın durmaktaydı. Adam atından inip kadını öptü ve kadın, 'Senin için dua edeceğim, yolun açık olsun,' dedi. Bir kez daha öpüş-tükten sonra, adam atına atlayarak yola koyuldu. Yüzündeki ifadeden çok üzülmediği anlaşıyordu. Oysa kadın, arkasından ağlayarak bakıyordu. Arkadan, av borularının sesleri gelmekteydi. Adam, atını başka bir orman yoluna sürmüş, masmavi ufka doğru doludizgin gidiyordu.

Martin'in canı çok sıkılıyordu. Karanlıkta esnedi, midesi, açlıktan kazınıyordu. Gözlerini kapayarak Dominus Vobiscum ve Ave Maria dualarını okudu, biraz sonra da dalıp gitti. Düşünde Leo'nun, boynundaki değirmen taşıyla birlikte denizin dibine kaydığını gördü. Sonsuz derinliklere doğru kayıp giden Leo'nun yüzündeki ifadeye, o âna dek hiç tanık olmamıştı. Bu yüz, ancak çok acı çeken bir insanın yüzü olabilirdi. Leo, yeşil karanlıkların içinde, kendisine hayretle bakan deniz canavarlarının gözlerinin önünden süzülerek battı, battı...

Martin, duyduğu bir çığlıkla uykusundan sıçradı. Nerede olduğunu anlayana kadar, neredeyse o da duyduğu korkudan bağıracaktı. Perdedeki görüntüleri, ancak bir süre sonra yeniden net olarak seçebildi. Yeşili adam, yerde üstü başı perişan görünüşlü bir adamla boğuşmaktaydı. Sonunda üstü başı perişan adam üstün çıktı, öbürü uzanıp kaldı. Üstün olanı, soylu bir kan taşıdığı hemen anlaşılan atın sırtına sıçradı, kamçıladi ve alay dolu bir kahkaha atarak ortadan kayboldu.

'On sekiz yaşından aşağı olanların görebilecekleri' kadın, uzaktan gelen nal seslerini duyunca, ormandaki kilisenin içinde, Meryem Ana resminin önünde diz çöktü. Bu onun atının kişnemesi, onun atının nal sesleri değil miydi? Kadının gözlerindeki parıltı artmış, bir başka görünüm almıştı. Sevgilisi, bir an önce ona kavuşmak için dörtmala gelmiyor muydu? Ama hayır. Gelen, o değildi. Kadın, bir çığlık attıktan sonra kilisenin eşiğine yığılıp kaldı. Kötü giyimli adam ise, alaylı kahkahalarla ve şapkasını çıkarıksızın kilisenin önünden geçip gitti. Ama o da nesi? Uzaklarda, orman yolunda, bir yılan gibi kıvranarak, sürünerek ilerlemeye çalışan, yüzü çektiği acıdan sanki gerilmiş

biri vardı. Bu, yeşilli adamdan başkası değildi. Seslenmek istiyor, ama ağzından hiç ses çıkmıyordu. Kendini yosun tutmuş bir taşın üstüne bıraktı ve güçlkle soluk alarak gökyüzüne doğru baktı.

Kadın ise, gözlerinden yaşlar boşanarak orman yoluna doğru koşuyordu. Leylak rengi elbisesinin etekleri, rüzgârda dalgalanıyordu. Etrafı araştırıyor, sevgilisinin adını sesleniyordu.

Yeşilli adam, onun sesini duymuştu. Sahnede yeniden ormandaki kilise görüldü. Kadınla adam, el ele oldukları halde merdivenleri çıktılar. Adam, bu sahnede de yeşiller içindeydi. Sağ kolu, henüz askıdaydı. Başı da sarılıydı. Acı çektiği belli olmakla birlikte, artık gülümseyebiliyordu. Şapkasını çıkardı. Kilisenin kapısı açıldı. Geriden at kişnemesi ve kuş cıvıltıları duyuldu.

Martin ağır adımlarla dışarı çıkarken, midesinin bulandığını hissetti. Karnının ne kadar aç olduğunu şimdi daha iyi fark ediyordu. Dışarıda hava güneşliydi. Yine benzin istasyonunun duvarına oturarak biraz düşündü. Saat dördü geçiyordu. Albert Amca, çoktan dönmüş olmalıydı ama, Martin'in ona karşı duyduğu öfke, henüz geçmemişti. Sırt çantasını düzelterek Brielach'ın evine doğru yürüdü.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bresgote, ondan biraz beklemesini rica etmişti. Albert, bu sıkıntılı odada bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Arada pencerenin önüne gidip büyük mağazadan kantine geçen tezgâhtar kızları seyrediyordu. Elllerinde çatal, bıçak ve kaşıklar, üstüne tereyağı sürülmüş ekmeklerinin bulunduğu paketler vardı. Bir tanesi yanına bir de elma almıştı. Kantinden dönenler, kantine gitmek üzere caddeyi geçenlerin yanına gidip bir şeyler söylüyorlardı. Onların konuştuklarını dinleyen Albert, burnuna gelen kokuların kendisini aldatmadığını anlıyordu. Yemekte pırasa, sucuk kızartması, patates ve ağza alınamayacak kadar kötü yapılmış bir puding vardı. Yemekten dönen kızlar, kantine yeni giden arkadaşlarını, üstüne dibi tutmuş vanilya sosu döken bu kırmızı renkli jöle yığını karşısında uyarıyorlardı: "Sakın o kırmızı tatlıdan yemeyin. İğrenç bir şey. Sucukla sebze çok güzel, ama tatlı—"

Kızların hepsinin üstünde parlak siyah önlükler vardı. Bu halleriyle rahibelere benzemişlerdi. Hiçbiri makyaj yapmamıştı. Üstlerindeki önlükler, son derece zevksizdi, zaten amaç da buydu. Saç biçimleri, sade ve süsten yoksundu. Siyah, sağlam görünümlü deri ayakkabılar, file çoraplar ve kapalı yakalı önlükler, insandaki bütün göz zevkini öldürüyordu. Bölüm şefleri —ki bunlar, yaşı daha çok ilerlemiş kadınlardı— sütlü çikolata rengine önlükler giymişlerdi. Kollarındaki şeritler, öbürlerinininkine oranla daha geniş ve parlaktı. Okuldan kovulma öğrencilerin yüz ifadesini taşıyan ve çiraklık safhasında olan bazı kızların kolunda hiç şerit yoktu.

Giydikleri şeylerin zevksizliğine karşın, bazı kızların gene de hoş bir görünüşü vardı. Onları dikkatle gözleyen Albert, içlerinde bu elbiseyle bile çekici görünen olağanüstü güzellikte kızların bulunduğunu fark etti.

Kötü yapılmış puding ile alay eden şen sesleri, ona kadar ulaşıyordu. Evden çıkarken acelesinden tütün kutusunu unutmuştu. Onun için sigara kutusunun içindeki son sigarayı yaktı. Sonra boş kırmızı karton kutuyu ezerek, dükkânın önündeki muhteşem girişin çatısını çevreleyen oluğa attı.

Kırmızı tatlıya ve dibi tutmuş sosa ilişkin uyarıları, daha otuz, kırk kez duydu. Biraz sonra karşıdaki kantinden çıkan kızların arkası kesilmişti. Yalnızca birkaç kız, yemekten mağazaya dönmekteydi. Kapıda, üstünde kolları üç sıra şeritli koyu yeşil bir önlük bulunan, asık suratlı bir kadın duruyordu. Gözlerini, büyük saate dikmişti. Saatin büyük yelkovanı, tehdit eden bir parmak gibi, on ikiye bir kalayı gösteriyordu. Birden ani bir sıçrayışla on iki rakamının üstüne geldi. Aynı anda caddeyi koşarak geçen birkaç kız, kadının yanından siner gibi geçip dükkânın döner kapısından içeri girdiler.

Cadde şimdi bomboş kalmıştı. Albert, esneyerek odaya girdi. Bresgote ile olan işini her zaman on beş dakikada bitirirdi, bu yüzden, yanına okuyacak bir şey almamıştı. Resimlerini verir, çekini alır, Bresgote'nin yanında birkaç dakika daha oturduktan sonra kapıdan çıkardı. Uzun koridoru geçip asansöre bindiğinde, bir hafta süreyle onu rahat bırakmayacak olan kâbus, gene başlamış olurdu. Bu kâbusun nedeni, bir dahaki haftaya çizecek bir konu bulamaması ihtimalinin içine verdiği korkuydu. Bazen de 'Wochenend im Heim' dergisinin okuyucularının, günün birinde başka bir karikatürist istemekte direnmelerinden korkardı. Hiç de olmayacak bir şey değildi aslında, insan etiyle beslenmeye alışmış bu vahşi hayvanlar, bir an gelir, bir süre yalnız yeşillikle yaşamaya karar verebilirlerdi.

Ama resimlerle dolu karton kutuyu bulduğundan beri, kâbusları sona ermişti. On altı yıl önce, Londra'da bir odada, yarı aç yarı tok, önünde kötü cins viskiyle ve tütünden yarı sarhoş bir halde, zaman öldürmek için çizdiği bu resimler, şimdi ona

parça başına –sonraki baskılar hariç– iki yüz mark kazandırıyor ve Bresgote, resimleri gördüğünde hayran kalmıştı.

"Fakat bu bambaşka bir stil! Yapan gene sensin, ama çizgilerini hepten değiştirmişsin! Tebrikler! Okuyucuların hayran kalacaklarından eminim."

Çekini almıştı. Bresgote, sonraki baskıların hesabını da eline sıkıştırmış, sonra Albert kapıya vardığında, "Lütfen dışarıda beni bekle," diye seslenmişti. "Seninle mutlaka görüşmem gerek."

Bresgote ile birbirlerine iki haftadan beri sen diye seslenmelerine karşın, ondan hâlâ korkuyordu. Bir yaz bayramında, içki masasının başında, pek çok konuda aynı görüşleri paylaştıklarını anlamışlardı. Ama o korku, şimdi, yani Bresgote yeni stiline hayran kaldıktan sonra da, bir türlü içinden çıkmamıştı. Oysa yakın bir zamanda içine yeni bir korkunun, Nella'nın tuzağına düşme ihtimalinin doğurabileceği korkunun yerleşeceğini biliyordu; o zamana dek Bresgote korkusunu yenmeli, üzerinden atmalıydı.

Çocukların kendisine nasıl bir saygı duyduklarını biliyor ve bir gün onları hayal kırıklığına uğratabileceği düşüncesi onu huzursuz yapıyordu. Nella'yı da açıkça belli ettiğinden çok daha iyi anlıyordu.

İçinde resimlerini sakladığı karton kutuyu açtığından beri Londra'da geçirdiği günleri daha sık düşünmeye başlamıştı. Gene o gerçeklerin dışında kalan düzeyde yaşamaya başlamış, yaşanabilecek, ama yaşanmamış yaşamı sürdürmeye kalkışmıştı. Leen'in annesiyle babasının İrlanda'daki çiftliklerinde ve çiftliğe komşu küçük kentlerden birindeki küçük bir matbaada doğum ve ölüm ilanlarını tertipliyor, broşürlerin başlıklarını yazıyordu. Nella, yazdığı mektuplarda ondan sürekli olarak dönmesini istemişti. O da Leen'in isteğine sırt çevirerek Almanya'ya dönmüş, marmelat kutuları için etiketler hazırlamış, savaş denen nesnenin sonsuz anlamsızlığı karşısında güçsüz, eli kolu bağlı bir halde Rai'nin vuruluşuna, ölümüne tanık olmuştu. Rai'nin ölümünü düşünmekten hoşlanmazdı. Gaeseler'e karşı duyduğu nefret, aradan geçen yıllar boyunca gücünden yitirmiş, sanki silinmişti ve artık onu pek ender aklına getiriyordu. Rai savaştan sağ çıksaydı, neler olabilirdi diye düşünmenin ise hiçbir anlamı

yoktu. Rai'nin ölümünü, varlığının kesin olarak son buluşunu gözleriyle gördüğünden, hayal gücü, bu noktaya geldiğinde yetersiz kalıyordu. Rai'nin, kendi kanıyla boğulan solukları, parçalanmış kasları ve nihayet istavroz çıkaran titrek eli, hiçbir hayale yaşama hakkı tanımayacak denli kesin bir gerçektir. Gerçi öfkesinden Gaeseler'i tokatlamıştı, ama ona karşı duyduğu nefret, hapiste yatarken bile artmamıştı. Hapisteyken onu tek huzursuz kılan şey, Nella'dan mektup alamayışı olmuştu. Bu yüzden çocuğunu doğurup doğurmadığını öğrenememişti.

Bakışlarını, duvardaki haritaya dikti. 'Wochenend im Heim' dergisinin ülke yüzeyindeki dağılışı, küçücük kırmızı bayraklarla gösterilmişti. Bunların sayısı o kadar çoktu ki, haritanın üstünde bayraklardan başka bir şey görünmüyordu. Kent adları, nehirler, ovalar ve dağlar, üstlerinde 'Wochenend im Heim' yazan bayrakçıkların altında kalmıştı.

Bresgote'nin odasından hâlâ hiç ses gelmiyordu. Başka zamanlar gürültülü olan bu koca binanın içindeki sessizlik, Albert'in içine sıkıntı veriyordu. Karşıdaki dükkânın saati, biri on geçeyi gösteriyordu. Beş dakika sonra Martin, okuldan çıkacaktı.

Karşıdaki siyah önlüklü genç kızlar, sütlü çikolata renkli bir kadının denetimi altında, vitrinlerin arasındaki sütunlara afişler yapıştırırmaktaydı.

Çocuk için kaygılanmaya başladığından, Bresgote'nin gecikmesine kızmıştı. Martin, çok dalgındı. Yemeği gazocağına koyduktan sonra odaya geçip okumaya koyulabilir ve odanın sıcaklığının verdiği uyuşuklukla uyuyakalabilirdi. Bu sırada mutfakta sebze kömürleşir, kapkara kesilir, çorba buhar olup uçar, makarnalar ise koyulaşır, sertleşip kalabilirdi. Masanın üstünde 'Wochenend im Heim' dergisinin eski sayıları duruyordu. Arka sayfalarında onunla ilgili karikatürler vardı. Albert koridora açılan kapıyı aralayıp dinledi. Ne bir ayak sesi duyuluyor, ne bir oda kapısı açılıyor, ne odalardan birinde telefon çalıyordu. Akla, gazetecileri konu alan kötü filmleri getiren, kelime hazinelerini ise kötü gazeteci skeçlerinden almış o genç, nesheli, tam bir gazeteciye yakışır, ama alabildiğine ümitsiz görünüşlü yüzler, sanki yok olmuştu.

O gün bina, gerçekten de bomboştu. Aşağıya, girişe büyük bir yazı asılmıştı: 'İş gezisi nedeniyle kapalıdır.' Kapıcının Albert'i içeri bırakması biraz zaman almıştı. 'Wochenend im Heim' dergisinin sahibinin snobizmini özellikle vurgulayan belirtilerden biri de, koridorları, odaları, her şeyi göze çarpacek biçimde bakımsız bırakmaktı. Bu bakımsızlık, kuruluşun kazançları ile çelişki halindeydi. Koridorların çıplak beton duvarları afişlerle süslenmişti ve belirli aralıklarla asılı duran tabelalarda, tahta üstüne çocuklar tarafından yazılmış cümleleri andıran yazılar göze çarpıyordu: Yere tüküren domuzdur. Bir başkasında da şu yazılıydı: Elindeki çöpleri yere atan da domuzdur.

Albert, koridorun üstündeki kapılardan birinin açıldığını duyunca ürktü, ama dışarı çıkan, telefon santralinde çalışan kızlardan biriydi. Kız lavaboya giderek çatalını, kaşığını ve bıçağını yıkadı ve santralin açık duran kapısına doğru, Albert'in artık kanıksadığı sözleri söyledi: "Sakın o tatlıdan yiyeyim deme; yanık kokuyor."

Arkadaşı, santraldan: "Öbürleri hiç şüphesiz bugün çok daha iyi yemek yemişlerdir. Ama şefin bizi de unutmaması gerek," diye karşılık verdi.

"Unutmaz. Bugün burada kalan on kişi, aynı geziyi birkaç gün sonra tekrarlayacak. Hem zannederim o gezi, bugünkünden çok daha iyi olacaktır, çünkü giden grup, çok kalabalıktı."

"O güzel kırmızı otobüsleri gördün mü?"

"Tabii. Ben geldiğimde, hareket ediyorlardı."

Albert, santraldakinin sesini, ara sıra Bresgote ile telefonda konuştuğunda karşısına çıkan sesi bekliyordu. Zaman olmuş, yalnızca o sevimli, tembel, tuhaf bir biçimde bir yükselip bir alçalan ve o haliyle Leen'inkini anımsatan sesi duymak için telefon etmişti.

Musluğun başındaki kız, yıkadıklarını önlüğünün cebine soktu, kırmızı renkli tarağını saçlarından çıkarıp ağzında tuttu ve parmaklarıyla saçını düzeltmeye başladı.

Albert, ona yaklaştı: "Çok acele bir telefon etmem gerek. Buradan konuşabilir miyim?"

Kız, parmaklarıyla saçlarından bir tutamı düzeltirken başını salladı. Sonra tarağını ağzından alıp küçük topuzuna sapla-

diktan sonra: "Santraldan edemezsiniz. Umumi telefonu kullan-sanıza."

"Buradan ayırlamam. Bresgote'yi bekliyorum."

"Neredeyse gelir. Biraz önce telefon edip çıkacağını söyle-mişti," dedi santral odasındaki kız. Albert, sesinden onun nasıl bir şey olduğunu kestirmeye çalıştı: Uzun boylu, iri yapılı, çarpıcı bir yürüyüşü olmalıydı. Meraklanarak bu tatlı ve her za-man yardım etmeye hazır olduğunu sevimli bir şekilde belli eden sesin sahibini görmek istedi. Büyük bir ihtimalle yüzünün teni beyazdı. Gözleri ise iri ve sakın bakışlı olmalıydı.

Öbür kız, aynanın önünden hâlâ ayrılmamıştı. Kızarmış burnunu pudralıyordu.

İçerde oturan, "Ama sucuk iyi dedin, değil mi?" diye sordu.

"Evet, çok iyiydi. Sebze de çok lezzetliydi. Hatta başkaldır-dığımızdan beri kahvenin tadı da daha iyi oldu. Puding yerine bademli pasta ye."

Albert, beklemesi mi, yoksa gitmesi mi gerektiğini kestire-miyordu. Saat biri çeyrek geçiyordu.

"Öbür taraftaki kızlar da bunu söylediler." Kız aynanın önünden uzaklaştı ve ayağı ile kapıyı açtı. Albert, içerde oturan santralcı kızı görünce, birden ürktü. Kız, tıpatıp hayalinde can-landığı gibiydi. Sarışındı, iri, koyu, tembel bakışlı gözleri vardı. Sade giyinmişti. Önlüğünün aralığından yeşil bir kazak ve kahverengi bir etek görünüyordu. "Buyurun, burası Woche-nend im Heim dergisi. Hayır, bugün kimse yok. Bir gezintiye gittiler. Hayır, lütfen yarın telefon edin." Kapı kapandıktan sonra, içerdeki kızların gene yemek hakkında konuştuklarını duydu. Biraz sonra kapı yeniden açıldı. Sarışın kız, elinde servi-siyle karanlık koridorun derinliklerinde gözden kayboldu.

Leen'e hiç benzemeyen bu kızın sesini duydukça karısını anımsaması, tuhafına gidiyordu. Leen, yanındayken söylemek-ten utandığı her şeyi ona telefonda söylerdi. Evlilik ve evlilik-ten önce işlenen günahlar hakkındaki bütün bilgi ve görüşlerini ona Londra'nın telefon kulübelerindeki pis ahizelerden anlat-mıştı. Leen, onun metresi olmayı kabullenmektense, kendi ca-nına kıymayı yeğ tutardı.

İri yapılı, biçimli vücutlu kız, zarif ve tabii bir hareketle merdiven başında kaybolurken, onu tahrik etmişti. Belki de

böyle biriyle, Leen'e hiç benzemeyen, ama sesi Leen'inkini andıran tembel bakışlı biriyle evlenmesi iyi olurdu.

Düşünceli düşünceli telefon santralının kahverengi cilalı kapısına baktı. Bresgote, koridora fırladığında birden irkildi. "Seni beklettiğim için özür dilerim. Ama acele bir telefon konuşması yapmam gerekti."

Sonra elini Albert'in omzuna koyup onu merdivene doğru götürdü. Birden yine geri döndü, santralın kapısını açıp içerdeki kıza seslendi: "Saat beşten sonra evde olacağım."

Birlikte merdivenlerden indiler. "Umarım biraz zamanın vardır?"

"Var, ama eve gidip çocuğa bakmam gerek."

"Orada rahat rahat konuşabilir miyiz?"

"Evet."

"İyi. O halde sana gidelim. Hangi çocuğa bakacaksın? Oğlun mu var?"

"Hayır," diye karşılık verdi Albert. "Savaşta ölen bir arkadaşımın oğlu."

Avluda, basımevinin yükleme rampasının yanında duran arabasının kapısını açtı. Bresgote'yi yanına oturttu.

"Acele ettiğim için özür dilerim," dedi. "Ama evde bol bol zamanımız olacak."

Bresgote, cebinden sigara çıkarttı. Sigaralarını, Albert motoru işletmezden önce yaktilar.

Bresgote, "Belki işimizi çabuk bitiririz," dedi.

Albert karşılık vermedi. Basımevinin avlusundan çıkmazdan önce korna çaldı ve büyük mağazanın önünden geçti. Vitrinlerin arasındaki sütunlar, şimdi baştan aşağı kırmızılı beyazlı afişlerle kaplıydı.

Bresgote, "Kısacası seninle birlikte yaşadığın kadın hakkında konuşmak istiyorum," dedi.

Albert, içini çekti: "Birlikte yaşadığım bir kadın yok. Eğer Nella'yı kastediyorsan, onunla aynı evde oturuyorum, ama..."

"Ama yatmıyorsun, öyle mi?"

"Hayır, yatmıyorum."

Albert, trafiğin sıkışık olduğu alanın etrafını dönerken konuşmadılar. Bresgote, araba kullananlara saygı duyardı. Ancak

daha تنها bir caddeye saptıklarında yeniden konuşmaya başladı.

"Ama kız kardeşin falan değil, değil mi?"

"Hayır, değil."

"Peki ilerde de onunla birlikte yaşamayı düşünmüyor musun?"

"Hayır."

"Ne zamandan beri tanışıyorsunuz?"

Albert, hesaplamak zorunda kaldığından bir süre konuşmadı. O güne dek Nella'yı ne zamandan beri tanıdığını hiç düşünmemişti. Sanki kendini bildiğinden bu yana tanıyor gibi gelirdi ona her zaman. Kalabalık bir caddeye girdi, bir ikincisinden geçti ve yine daha تنها bir caddeye saptı.

"O kadar uzun zamandan beri tanıyorum ki, biraz düşünmem gerek." Hızını artırdı, sigarasının dumanını derin derin içine çekti, sonra konuşmaya başladı: "1933 yazında bir dondurmacı dükkânında tanışmıştık; demek ki yirmi yıl oluyor. O zamanlar ateşli bir Nazi taraftarıydı ve partiye kayıtlı kızların giydikleri ceketlerden giymişti. Rai ile konuştuktan sonra, ceketini dondurmacıda bırakıp çıktı. Kafasından o fikirleri silmekte güçlük çekmedik, çünkü aptal bir insan değildi. Artık geldik sayılır. Yalnız çocuk için bir şey almam gerek. Evde hazır yemek var. Isıttık mı olur. Üstüne de birer kahve içeriz. Saat altıya kadar daha çok var. Altıda hafta sonu için kentin dışına gideceğim."

Bresgote, "İyi," diye karşılık verdi. Ama Albert, onun Nella hakkında daha fazla bilgi edinmek istediğini hissediyordu.

"Ayrıca Nella da evde değil," dedi.

Bresgote, "Biliyorum," diye karşılık verdi. Albert, hayretle ona bakıp sustu.

"Kocasını kaybettiğinde yirmi beş yaşındaydı ve Martin'e hamileydi. Sekiz yıldan beri aynı evde oturduğumuzdan, onu iyi tanıdığımı sanırım."

"Nasıl bir kadın olduğu benim için önemli değil. Onun hakkında bana anlatacakların da önemli değil. Ama her şeyi bilmek istiyorum."

Albert durdu. Arabanın etrafını dolanırken, camdan Bresgote'nin yüzünü gördü ve bu yüzdeki çaresizlik ifadesi onu

korkuttu. Ancak ümitsiz aşka tutulmuş birinin yüzü böyle ola-
bilirdi. Bresgote de arabadan indi.

"Çocuk kaç yaşında?"

"Yakında on bir yaşını dolduracak."

Dükkânın vitrininin önünde durdular. Bu, aynı zamanda
oyuncak da satan bir kırtasiyeci dükkânıydı.

Bresgote, "On bir yaşındaki bir erkek çocuğa ne alınabi-
lir?" diye sordu. "Çocuklardan fazla anlamam. Onları çok sev-
diğim de söylenemez."

"Otuz yaşıma kadar ben de böyle düşünürdüm," diye kar-
şılık verdi. "Çocukları hiç sevmeyiz, onlara karşı nasıl davranıl-
ması gerektiğini bilmezdim."

Dükkâna girdi. Bresgote de onu izledi.

"Ama Martin ile birlikte yaşamaya başladığımdan beri, her
şey değişti."

Martin'e duyduğu sevgiyi belli etmekten korktuğu için sus-
tu. Bir gazete yığını kenara iterek, içinde plastelin bulunan
bir kutuya baktı. Martin'i çok seviyordu ve gene korkmaya
başlamıştı. Bresgote'nin Nella ile evlenmesinden ve böylece ço-
cuğun elden gitmesinden korkuyordu.

Bresgote, dalgın bir halde kurgulu otomobilleri karıştırı-
yordu. Dükkân sahibi kadın, arka taraftaki kapıdan çıkıp yanla-
rına geldiği halde, oyuncaklardan söz etmedi. "Bugüne kadar
kıskanmak nedir bilmemiştım. Ama şimdi ne olduğunu çok iyi
biliyorum artık."

Albert: "Ben kıskanabileceğin birinin var olduğunu sanmı-
yorum."

Bresgote, bir masa tenisi raketini eline alarak, üstündeki
mantarı yokladı.

"Oğlan bundan hoşlanır mı acaba?"

Albert, "Fena düşünce değil," diye karşılık verdi. Kararsız
bir halde resimli dergileri ve kitapları karıştırıyor, mekanik ve
tahtadan oyuncaklara bakıyordu. Bir Hoppalong Chassidy der-
gisini bir yana ayırdı. Görünüşe göre Bresgote, masa tenisinden
anlıyordu. Çeşitli kutular çıkarttırdı, ağlara, raketlere ve toplara
baktı. Sora bulabildiklerinin en pahalısını sardırarak parayı ma-
sanın üstüne koydu. Albert, şişirilebilen lastik hayvanlara bakı-
yordu. Bresgote, onu Nella ile arasındaki ilişkiyi açıklamaya

zorladığından, sinirli ve sabırsızdı. Parlak yeşil bir timsahın lastiğinin kokusu, midesini bulandırdı. Ağzındaki kızartma parçasını çiğneyen kadın, hayvanı Albert'in elinden almış, şişirmeye çalışıyordu. Yüzü kızarmıştı. Küçük ter damlaları, gözlüğünün altından kırmızı yanaklarına doğru yuvarlanıyordu. Supabın yanında küçük tükürük kabarcıkları belirmişti. Ama timsah, pek az şişmişti.

Albert, "Teşekkür ederim, bir düşüneyim," dedi. Kadın, supabı ağzından çıkardı. Hayvanı beceriksizce çevirmesi yüzünden, içindeki hava, şiddetli lastik kokusuyla birlikte Albert'in suratına çarptı.

Albert sinirli bir sesle, "Teşekkür ederim. Bana şunu verir misiniz?" dedi. Çekişlerin, kerpetenlerin ve çelik kalemelerin üstüne iple tutturulduğu kartonu gösteriyordu. Kadın, takımı sarmaya başlamıştı. Albert, cebinden para çıkarırken, Martin'in bu aletlerle bir şey yapamayacağını düşündü. O da babası gibi beceriksizdi ve el işlerine hiç yatkınlığı yoktu.

Dükkândan çıktılar, hiç konuşmaksızın ve hızlı bir tempoyla iki caddeden geçtiler, iki yanı ağaçlıklı bir yolu geride bıraktılar. Albert, iki yanında kestane ağaçlarının yer aldığı caddeye girince hızını azalttı.

"Geldik," diyerek arabayı durdurdu.

Bresgote, kolunun altındaki kutuyla birlikte arabadan indi. "Burası çok güzel bir yer."

"Evet, öyledir."

Albert, bahçe kapısını açıp Bresgote'nin önünden girdi ve bir bakışta Albert'in okuldan henüz dönmediğini anladı, çünkü sabah kapıya bıraktığı kâğıt hâlâ yerindeydi. Kâğıda kırmızı kalemle şunları yazmıştı: 'Yemeğe beni bekle. Bugün tam zamanında geleceğim.' Bugün kelimesinin altı, iki kez çizilmişti. Albert kâğıdı aldı, evin kapısını açtı. Yeşil duvar kâğıtları ile kaplı girişten geçtiler. Kâğıt yıpranmamıştı, ama biraz solmuştu. Duvar kâğıdını karelere bölen ince mermer çizgilerin üstünde sarımsı lekeler görülüyordu. Kaloriferin üstü tozluordu.

Albert, Martin'in kalorifere dayalı duran çemberini düzeltti. Bresgote ise çembere asılı flamaya baktı: Yeşil, beyaz ve kırmızı renkler vardı flamada.

Albert, "Buyur, gir içeri," dedi.

Koridor, karanlık ve sessizdi. İki kapı arasında duran büyük aynanın tam karşısındaki duvarda bir adamın portresi asılıydı. Bresgote, kaba hatlarla çizilmiş, daha tamamlanmamış etkisini bırakan, ama buna karşın çok güzel görünen tempera resme baktı. Resimdeki genç adamın sırtında, canlı kırmızı renkte el örgüsü bir yelek vardı. Adam bakışlarını önüne dikmiş, mavi bir karton parçasının üstüne yazdığı yazıyı okur gibiydi. Öbür elinde de bir kurşunkalem vardı. Dişlerinin arasında pipo tutmaktaydı. Bresgote, mavi karton parçasının üstüne yumurta sarısı harflerle yazılmış yazıyı rahatlıkla okuyabiliyordu: Bamberger'in yumurtalı makarnaları.

Albert, kapıyı açık bırakarak mutfaktan çıktı. Bresgote, mutfağın çok büyük ve her yanının beyaz fayanslarla kaplı olduğunu gördü. Bu beyaz fayansların arasına, daha küçük ve siyah fayanslarla, kaşık, tencere, tava, pasta kalıbı gibi desenler yapılmıştı. Desenlerin arasında, şu yazı göze çarpıyordu:

'Aşkın yolu mideden geçer.'

Bresgote, "Kocası, hani şair olan adam bu mu?" diye sordu.

"Evet, fakat buraya gelersen, resmi daha iyi görebilirsin."

Bresgote'yi omzuna hafifçe dokunarak çevirdi. Şimdi, portre ile aynı büyüklükte olan aynanın karşısındaydılar. Bresgote, düşünceli düşünceli resme ve şimdi üstündeki yazı ters dönmüş görünen mavi kartona baktı. İkisi de genç adamın resminin ve aynanın karşısında durmuş, seyrelmiş saçları ve yorgun ifadeli yüzleriyle birbirlerine gülümsüyorlardı.

Albert, "Gel," dedi. "Çocuk gelir gelmez yemeğe otururuz. Şimdi bir şeyler içelim."

Albert'in odası geniş ve tavanı yüksekti. Yatak, pencerenin yanına konmuştu. Onun tam karşısında büyük bir resim sehpa-sı yer almıştı. Yatakla sehpanın arasında geniş bir yol bırakılmıştı. Bir kanep, bir dolap, koltuk ve üstünde telefonun bulunduğu küçük bir masa odanın bütün eşyasıydı...

Albert dolabı açtı, kadehlerle konyak şişesini çıkarıp masanın üstüne koydu.

Bresgote oturmuş, bir de sigara yakmıştı. Ev, bahçe ve tüm çevre huzur dolu ve sessizdi. Çoktandır tadına varmadığı bir şeydi. Burada bulunmaktan mutluluk duyuyor, ayrıca Albert ile Nella hakkında konuşacağı için de seviniyordu. Albert ka-

dehleri doldururken yerinden kalktı ve gidip pencereyi açtı. Uzaklardan çocuk gülüşmeleri duyuluyordu. Seslerinden, çocukların suyla oynadıkları anlaşılıyordu. Geri dönüp yine yerine oturdu ve kadehinden bir yudum aldı.

"Burada kendimi çok rahat hissediyorum, kovulana kadar da kalmak niyetindeyim," dedi Bresgote.

"İstedğin kadar kalabilirsin."

"Yalnız sonra, saat dörde doğru, yazı işlerine telefon etmem gerek."

"Buradan edebilirsin."

Bresgote'ye baktı ve onun yüzünde yirmi yıl önce Nella'ya olan aşkından ötürü beynine bir kurşun sıkan Scherbruder'in yüzündeki o derin çaresizliği görünce, birden korktu. O zamanlar 'Alman Kızları Birliği' için kültür geceleri tertipleyen Nella, 'Hitler Gençliği' kuruluşunda kendisinininkine benzer bir görev alan Scherbruder'le arkadaşlık ediyordu. Scherbruder o sıralar daha yirmi bir yaşındaydı, öğretmen okulunu yeni bitirmişti ve bir ilçedeki ilk görevine başlamıştı. Bir kale yıkıntısını çevreleyen küçük bir ormanda muazzam bir meşe ağacı görmüş, öbür ağaçları kestirip zemini düzelttirdikten sonra, 'Halk Meydanı' adını verdiği bu yeri, öğrencileri ile oyunlar oynayıp şarkılar söylemek için kullanmıştı. Siyah saçlı, zayıf, biraz Çin-geneyi andıran Scherbruder'in, şarışınlar için canını vermeye hazır olduğu yüzünden okunurdu. Nella'nın saçları ise açık sarıydı. Tıpkı, ırklar üzerine yazılmış kitaplardaki kadınlara benziyordu; ama görünüşü onlar kadar can sıkıcı değildi. Scherbruder, Halk Meydanı'nın yakınındaki kale yıkıntısında küçük, sanki özel bir toplama kampı kurmuş olan SA'ya, Rai ile Albert'i bir bahaneyle ihbar etmişti. Bunun üzerine üç gün süreyle orada kapatılmışlar, sorguya çekilmişler ve dövülmüşlerdi. Koruganların içindeki karanlık koridorlar ve acı çekenlerin çığlıklarını yansıtan duvarlar, zaman zaman hâlâ Albert'in düşlerine giriyordu. Beton zeminin üstü, dökülmüş çorba ve kan lekeleriyle kaplıydı. Geceleri sarhoş SA'lar, tutuklular patates soyarlarken karşılırlarına geçip şarkılar söylerlerdi. Birkaç saniye için sustukları zaman ise, dışarıdan Scherbruder'in liderliğindeki gençlerin şarkıları duyulurdu: "Maviler giymiş hafif süvariler, durmadan at sürerler..."

Kalede yalnızca üç gün kapalı kalmışlardı; Hitler gençliği-
nin büyük çadırılı kamplarına marmelat gönderen Nella'nın ba-
bası, serbest bırakılmalarını sağlamıştı.

Gerçekte serbest bırakılmalarını Nella'ya borçlu oldukları-
nı biliyorlardı, ama Nella, Scherbruder ile olan ilişkisi hakkında
hiçbir zaman konuşmamıştı.

Scherbruder, Albert ile Rai serbest bırakıldıktan sonra da
Nella'nın peşinden ayrılmamıştı. Ona birkaç kez, Haehnel'in
dondurmacı dükkânında rastlamışlardı. Albert, onun yüzünün,
Nella'yı ne denli büyük bir aşkla sevdiğini açıkça belli eden ifa-
desini hiçbir zaman unutmamıştı; bugün de Bresgote'nin yü-
zünde görüyordu bunu.

"Bir kadeh daha iç," dedi. Bresgote, arkadaşının dediğini
yaptı.

Scherbruder, yaz dönümü bayramından sonra, 22 Haziran
gecesi kendini Halk Meydanı'nda vurmuştu. Sabahleyin, odun
kömürünün korlarından ateşi canlandırmak ve kesilen ağaçların
geri kalanını da yakmak için meydana giden iki öğrenci, onun
cesedini bulmuşlardı. Başındaki yaradan akan kan, koyu mavi
üniforma gömleğini mora boyamıştı.

Bresgote, kadehini üçüncü kez doldurdu. Kısık bir sesle:
"Benim yaşımda bir erkeğin bu kadar şiddetle âşık olması, aslın-
da budalaca bir şey," dedi. "Ama ne yapayım ki oldum ve önle-
mek için de elimden bir şey gelmiyor."

Albert, başını salladı. Aslında aklı başka yerdeydi. Scher-
bruder'in kendini öldürmesinden birkaç ay sonra, o karanlık
kale yıkıntısında işkenceyle öldürülen Absalom Billig'i anımsa-
mış, bu kadar çok şeyi bugüne dek nasıl unutabildiğine şaşmış,
Martin'e, babasının üç gün süreyle işkence çektiği yıkıntıyı hâlâ
göstermediğini düşünmüştü.

Bresgote, "Bana Nella'dan söz et," dedi.

Albert, omuzlarını silkti. Bresgote'ye, Nella'nın ne denli
dengesiz ve ruhunun her an nasıl değiştiğini anlatsa, bir yararı
dokunur muydu? Rai yaşadığı sürece Nella, hep mantığıyla ha-
reket etmişti. Ama Albert savaştan sonra döndüğünde, onun
hepten yıkılmış olduğunu dehşetle fark etmişti. Bazen aylarca

dinibütün bir kadın oluyor, sabahları erkenden kalkıp kiliseye gidiyor, gecelerini ve gündüzlerini dini büyüklerin hayatlarını okumakla geçiriyordu. Buna karşılık bazen de büyük bir karamsarlığın içine düşüyor, günlerini sanki yarı uykuda geçiriyor, çağırdığı konuklarla zaman öldürmeye çalışıyor, kendisiyle sinemaya ya da tiyatroya gidecek cana yakın bir kavalie bulduğunda, mutluluk duyuyordu. Ara sıra da erkeklerle birkaç gün için çıkıp gidiyor, döndüğünde gene karamsar oluyor, odasına kapanıp ağlıyordu.

Albert, "Nella'nın seyahate çıktığını nereden biliyorsun?" diye sordu. Bresgote, bu soruyu karşılıksız bıraktı. Albert bir an onu can sıkıcı buldu. Erkeklerin duygulanıp iç dünyalarına ilişkin birtakım açıklamalarda bulunmalarından nefret ederdi ve Bresgote de bir sürü açıklama yapmak üzere olan birine benziyordu. Hatta filmlerdeki desperado'ları¹ andırıyordu. Vahşi ormanların ortasındaki bir kulübeye çekilmiş bir adam. Ağaçlardan sarkan sarmaşıklar. Bir maymun, desperado'ya muz atardı. Adam da elindeki boş viski şişesini ona doğru fırlatır, maymun çığlıklarla kaçardı. Desperado, titreyen elleriyle yeni bir viski şişesi açıp içer, filmin burasında karşısına çıkana öyküsünü anlatmaya başlardı. Karşısına çıkan ya bir doktor ya bir misyoner ya da akli başında bir tüccar olur ve 'yeni bir yaşama' başlamasını salık verirdi. Desperado, şişesinden muazzam bir yudum daha aldıktan sonra, kalın sesiyle, "Yeni bir yaşama başlamak ha?" diye sorar, acı dolu bir kahkaha salıverirdi. Bunun ardında, onu bu hale sokmuş kadının uzun öyküsü gelirdi. Doktor, misyoner ya da akli başında tüccar, hayretten hayrete düşerdi. Viski şişesi boşaldıkça, adamın sesi daha da kalınlaşır ve ses kalınlaştıkça filmin sonu yaklaşırdı. Ama Bresgote, sesinin kalınlaşmasına ve altı kadeh konyak içmesine karşın, hâlâ konuşmuyordu. Birdenbire ayağa kalktı, odayı geçti, yatakla yazı masasının arasındaki açık pencerenin önüne gitti, pembe perdeyi avucuna alıp oynamaya başladı. Artık desperado'ya benzer bir adamdı, o kadar. Senaryosu zeki bir kalemden çıkmış, çekimi zeki bir rejisör ve kameraman tarafından yapılmış filmlerde, iç

¹ Bütün Batı dillerinde bu şekilde kullanılmakta, çaresiz ve umutsuz kalmış, bu yüzden de her şeyi yapabilecek kişi anlamına gelmektedir. Latince 'desperatus' sözcüğünden gelir. (Çev.)

dünyasıyla ilgili bir açıklama yapmak için pencerenin yanına giden zeki adamlara benziyordu.

Albert, kadehine konyak doldurduktan sonra, olacakları kabullenmeye karar verdi. Çocuğun hâlâ okuldan dönmemesi, onu huzursuzlandırmıştı. Bresgote'nin kaygılanmasına gerek yoktu; zeki görünüşü, erkekçe davranışları, gelişigüzel giyimiyle Nella'nın hoşlandığı tiplerden biriydi. Ayrıca Nella da şu sıralarda olduğu gibi hep kararsız kalmayacaktı, herhalde. Her yıl hiç olmazsa bir kez zeki rahiplerin cinsel sorunlara ilişkin yüksek görüş ve anlayışlarının özlemini duymak hevesine kapılır, büyük ve tertemiz odalarda, şöminenin karşısında yapılan dini konuşmaların tatlı büyüsunü, bu konuşmalar sırasında içilen yıllanmış şarapları ve peynirli nefis çörekleri arardı. Modern ressamların güzel tablolarının altında, gözleri tutkuyla yanan ve üstlerindeki cüppe sayesinde olduklarından daha zeki görünmek ayrıcalığını tadan resim gibi güzel rahiplerin dostluğundan ve bu havadan hoşlanırdı.

Albert farkında olmadan gülümsedi, Nella'dan ne denli hoşlandığını ve ona kavuşunca ne denli sevineceğini düşündü.

Pencerenin önünde duran Bresgote, "Sen gül," dedi. "Oysa ben, sanki hasta oldum. Ama onu bu sabah görmeseydim, gene de bir rastlantı sonucu görüşmemizi bekler ve buralara kadar gelmezdim."

"Nella'yı giderken mi gördün?"

"Evet. Nefret ettiğim bir herifle, Nella'yı yanında görmezden çok önceden beri nefret ettiğim bir herifle giderken gördüm."

Albert, bir robot gibi, "Kimmiş o?" diye sordu, çünkü Bresgote'nin, içini dökecek birini aradığı duygusuna kapılmıştı.

"Gaeseler. Tanımıyor musun?" Bu soruyu, öfkesini belli eden bir sesle sormuştu.

"Hayır."

Eskiden bu adın yalnızca söylenmesi bile içindeki nefret dalgalarının kabarmasına yol açardı; oysa şimdi yalnızca biraz irkilmiş ve Nella'nın üstü kapalı sözlerinin anlamını çözmüştü.

Yanına yaklaşmış olan Bresgote, "Demek ki sen de tanıyor-sun onu?" Albert, Bresgote'nin yüzünden, kendi yüzünün Gaeseler adını duyduktan sonra nasıl bir şekil aldığını anlayabili-

yordu. "Böyle birini yalnız bir kez tanıdım. Çok kötü bir insandı."

Bresgote, "Kötü olduğu şüphesiz," dedi.

"Şimdi ne yapıyor?"

"Kültürel işlerle uğraşan Katolik köpeğin biri. Üç haftadan beri de 'Der Bote' gazetesinde çalışıyor."

"Övgüne teşekkürler, çünkü ben de Katolikim."

"Üzüldüm. Ama bu sözü söylediğim için değil, senin Katolik oluşuna üzüldüm. Ama bu herif, gerçekten alçağın biri. Senin tanıdığın Gaeseler ne yapardı?"

Albert ayağa kalktı. Şimdi roller değişmiş, o pencerenin yanına gitmişti. Filmdeki desperado ya da soğukkanlılığını yitirmeden bazı açıklamalar yapmak isteyen zeki adam rolünü oynamak, belki de ona düşecekti. Şimdi bir kibrit çöpüyle dişlerini karıştıran Bresgote'nin haline acıyor, bir yandan da hâlâ dönmemiş olan çocuğu merak ediyordu. Kaç kez anlattığı bir şeyi, gene anlatmak zorunda kalmak, ona acı veriyordu. Sanki bu öykü her anlatılışında biraz daha eskiyor, daha değişik bir görünüm alıyor duygusuna kapılıyordu. Nella'nın annesine, Nella'ya, ilk yıllarda Martin'e bile hep aynı şeyleri anlatmıştı. Ama çocuk, uzun bir süreden beri bu konuyu açmıyordu artık. Bresgote, "Haydi anlatsana," dedi.

"Benim tanıdığım Gaeseler, Nella'nın kocasını öldürdü. Hem de düşünülebilecek en yasaya uygun yolla, en göze batmayacak biçimde yaptı bu işi: Onu savaşta öldürdü. Bir zamanlar 'öldürdü' kelimesini, çok daha kolaylıkla söylerdim. Bugün ise aklıma başkası gelmediği için böyle diyorum. Ama senin gördüğün adamla benim sözünü ettiğim kişinin aynı olup olmadıklarını bilmediğimiz sürece, bunları sana anlatmam anlamsız."

"Bu noktayı bir saate kadar aydınlatmış olacağız. 'Der Bote' gazetesinin hafta sonu sayısında bir resmi vardı. Adı Gaeseler olan heriflerin sayılarının kabarık olacağını sanmıyorum."

"Peki sana ne yapmıştı bu adam?"

"Hiç. Hiçbir şey yapmadı. Böyleleri bir şey yapmaz zaten." Bresgote'nin sözlerinde, acı bir alay gizliydi.

"Nella'nın bu Gaeseler ile gittiğinden emin misin?"

"Adamın arabasına binerken gördüm."

"Nasıl bir adamdı, söyleyebilir misin?"

"Canım bunlar gereksiz. Telefon edersem, resim bir saat sonra elimizde olur."

Sözünü ettikleri ihtimalin doğru çıkmasından korkan Albert, hayır gibilerden elini salladıysa da, Bresgote telefonun yanına gidip numarayı çevirdi. Albert de ikinci ahizeyi alıp kulağına götürdü. Karşıdaki ses, "Burası Wochenend im Heim dergisi," dediğinde Albert bu sesin, aynanın karşısındaki kızın olduğunu hemen anladı. Ama öbür kızın da sesi duyulmaktaydı: "Haklıymışsın. Tatlı çok kötüydü."

Bresgote öfkeyle, "Lütfen doğru dürüst bağlayın," dedi. "Odada konuşulanlar buradan duyuluyor."

Albert, ikinci ahizeyi yerine bıraktı.

"Bir saatte kadar 'Bote'nin hafta sonu sayısını istiyorum. Willy'yi motosikletle buraya yollayın. Hayır, hayır, evime değil, buraya, Bay Muchow'un adresine" –bulundukları caddenin adını verdi– "ve ben haber verinceye kadar, bütün telefonları buraya bağlayın."

Telefonu kapatıp Albert'e dönerek: "Anlat," dedi. Saat iki buçuk olmuştu. Albert, çocuğu merak ediyordu.

"1942 yazındaydı. O sabah, Kalinowka adında bir köyün önünde, henüz kazdığımız siperlerde yatıyorduk. Bu arada yeni gelen bir teğmen de, emrindeki adamları tanımak için siperlerin içinde sürünerek dolaşıyordu. Bu, Gaeseler'di. Bizim yanımızda, öbürlerinden daha uzun kaldı. O sırada her taraf sessizlik içindeydi. "İki zeki adam arıyorum," dedi.

Karşılık vermedik.

"İki zeki adam arıyorum."

Rai: "Biz zeki değiliz," dedi.

Gaeseler güldü.

"Zekânızdan başka neyiniz var ki?"

Bunun üzerine Rai, "Aynı masada kadeh mi tokuşturduk ki bizimle böyle konuşabiliyorsunuz?" diye karşılık verdi.

Albert, sözünün burasında sustu. Sanki ölümü kaşık kaşık yudumluyordu. Neden bütün bunları anlatmak zorunda kalmıştı gene? Neden adı Gaeseler olan bir adam ortaya çıkmıştı? Ve neden Nella ile tanışıp Bresgote'nin kıskançlık damarlarını kabartmıştı?

Konuşmasını güçlükle sürdürdü: "Bu karşılık, Rai'nin kaderini etkiledi. Gaeseler, onu ve beni keşif kolu olarak göndermişti. Oysa verdiği görev asla bize göre değildi. Akli başında olan herkes de bunu biliyordu. Bizi tanıyan başçavuş, Gaeseler'i fikrinden caydırmaya çalıştı. Yüzbaşı da işe karıştı ve ona, bu ciddi görevin hiç de bize göre olmadığını anlattı. Önünde bulunduğumuz köyden ses gelmiyordu. Bundan ötürü de içinde Rusların bulunup bulunmadığı bilinmiyordu. Herkes, Gaeseler'i kararından caydırmaya çalıştı. Ama o durmadan, 'Bir subayın emri yerine getirilecek mi, getirilmeyecek mi?' diye bağııyordu. Bu sorusuyla, yüzbaşayı da güç duruma sokmuştu." Albert, artık iyice yorulmuştu. "Gaeseler'den korkan yüzbaşı, verilen görevi yapmamız için bizi yola getirmeye çalıştı. Gaeseler durumu tabura duyurduğundan emre itaatsizlikten mutlaka kurşuna dizileceğimizi, oysa keşif görevini yaparsak, kurtulma ihtimalimiz olduğunu söyledi. Biz de razı olduk. Zaten işin korkunç yanı da bu. Oysa asla razı olmamalı, karşı koymalıydık. Ama, astsubayından erine kadar herkes, bize karşı çok iyi davrandığı, akli başında konuştuğu ve öğütler verdiği için razı olduk. Belki ilk kez olarak sevildiğimizi anlamıştık. Evet, sorunun asıl korkunç tarafı buydu: Bize iyi davrandıkları için, görüşümüzde direnmemiştik. Keşif görevine çıktık. Rai vurulup öldü. Köydeki Rusların sayısı çok fazla olduğundan bölüğün yarısı esir düşmüş ya da ölmüş, geri kalanlar ise darmadağın bir halde kaçışmıştı. Kaçarken, bir ara Gaeseler'in yanına yaklaşıp tokatladım. Ama Rai'nin ölümünün öcünü yalnızca bir tokatla almak, bana çok anlamsız gelmişti. Oldukça pahalı bir tokat attığımı sonra anladım, çünkü altı ay içerde yattım. Şimdi oldu mu istediğin?"

Bresgote, "Tam Gaeseler'e yakışan bir alçaklık," diye karşılık verdi.

Albert, "Onları dinlememeliydik," diye sözünü sürdürdü. "Düşündükçe çıldırasım geliyor. Beni asıl çileden çıkaran nedir, biliyor musun? Rai savaş yüzünden ölmedi, kişisel bir nefretin kurbanı oldu. Sırf, 'Birbirimizle kadeh mi tokuşturduk ki!' diye sorması yüzünden ölüme gitti. Ayrıca Gaeseler'den de nefret ediyordu." Konuşmasının burasında Albert, biraz canlanmıştı. "Bir alışkanlığımız vardı: Yeni gelen üstlerimizi hemen belirli

bir kategoriye ayırırdık. Bunu daha çok Rai yapardı. Gaeseler hakkındaki görüşleri de şöyleydi: Liseyi iyi dereceyle bitirmiş. Katolik. Hukuk tahsili yapmak istiyor, ama kültürel alanda da bazı tutkuları var. Sağcı rahiplerle yazışıyor. Hastalık derecesinde, yükselmeyi arzulayan bir adam."

Bresgote, "Galiba arada sırada şiir okumamız şart," dedi. "Çünkü bu karakterize ediş mükemmel. Artık resme bakmamıza gerek yok. Aradığımız adam odur."

"Ben de seninle aynı görüşteyim. Rai'nin şiirlerini ise gerçekten okumanı öğütlerim. Öleceğini hiç düşünmemişti. Sırf yaşamak istediği için, sonunda verilen görevi yapmaya razı oldu. Gaeseler gibi bir adama boyun eğmek ve ölmek, onun için korkunç bir şeydi. Öldüğünde, etrafımızda bir sürü boş marmelat kutusu vardı. Nazi gazeteleri, onu övdüler."

"Hangi marmelat kutuları? –Nazi gazetelerinin bu işle ilgisi ne? Ne demek istediğini anlayamadım."

"Rai 1935 yılında Almanya'da isim yapmaya başlamıştı. Onu desteklemek tehlikesiz olduğu için, taraftarları ve koruyucuları çoktu. Şiirleri, doğrudan doğruya politika ile ilgili değildi. Ama onları gereği gibi okumasını bilen, Rai'nin ne demek istediğini anlıyordu. Onu keşfeden, Schurbigel oldu. Naziler ise onun şiirlerini mükemmel bir reklam aracı olarak kullandılar, çünkü şiirler, onların zoruyla yazdırılanlardan, onların tezgâhından çıkanlardan çok farklıydı. Böylece kapı kapı gezip hiç de tek taraflı düşünmediklerini göstermek olanağını elde etmişlerdi. Rai de, Naziler tarafından övülmek gibi korkunç bir duruma düştü. Şiirlerini yayınlamadı. Evde de çok arada sırada yazmaya başladı. Kayınpederinin fabrikasında bir işe girdi. Önceleri kendi başına çalışıyor, kimin nerede, hangi çeşit ve ne kadar marmelat yediğini gösteren renkli göstergeler yapıyordu. Kendini bu işe iyice verdi. Tek tek bölgelerin yemek alışkanlıklarını inceledi ve satış bölümünden gelen bilgileri gereği gibi ve devamlı kaydedebilmek için, kırmızının bütün tonlarını kullandı. Nürnberg'te bir parti kongresi ya da başka bir yerde bir Nazi toplantısı yapıldığı zaman, buraları işaretlemek için bir tüp kırmızı boya harcıyordu. Sonra, ben İngiltere'den dönünce, birlikte afişler yapıp sloganlar yazdık. Savaşta bunları marmelat kutularının üstünde gördük. Rai, hiç istemeksizin ün kazandı,

Çünkü hiç istememesine karşın eski şiirlerini bulup çıkartıyorlar ve tekrar tekrar yayınıyorlardı. Rai, fkeden sanki hasta olmuştu."

"Schurbigel'i eskiden beri tanır mısın?"

"Evet. Neden sordun?"

"Sence Nella, bu Gaeseler ile bir maceraya atılır mı?"

"Hayır. Üstelik onun kim olduğunu da biliyor."

"Nereden biliyorsun bunu?"

"Evden çıkmadan önce tuhaf şeyler söyledi."

"Nereye gittiler?"

"Brernich'teki bir toplantıya katılacaklar."

Bresgote, "Hay Allahım," dedi. "Keşke ben de gitseydim."

"Merak etme. Nella, gerekeni yapmasını bilecektir."

"Ne yapabilir ki?"

"Bilmiyorum. Ama yanlış bir adım atmayacaktır. Bundan eminim."

"Tokat mı atacak? Kıına bir tekme mi indirecek? Böylesini ancak ldrebilirsin. Ben olsam, gözümü kırpmadan geberte bilirdim onu."

Albert, karşılık vermedi. Sonra, "ocuğu merak ediyorum," dedi. "Nerede olabileceğini de kestiremiyorum. Bugün onunla gideceğimi biliyordu. Karnın a mı?"

"Evet. Yiyecek bir şeyler hazırlasana!"

Birlikte mutfağa gittiler. Albert, içinde sebze yemeği olan tencereyi gazocağının üstüne koydu ve salatayı buzdolabından çıkardı. Nella, tatlı hamuru hazırlamış, domuz yağı kesmişti. Biraz da kahve çekmişti.  gün sakın ve huzur içinde evinde oturmuş, konuğu da gelmemişti. Albert gözlerini, duvardaki 'Aşkın yolu mideden geçer,' yazısına dikmişti.

Gaeseler'in ortaya çıkması, onun rahatını kaçırmıştı. Gaeseler ile gene yüz yüze gelmekten korkuyordu. Yokluğunda hakkında konuşmakta ve onu ekiştirmekte bir sakınca yoktu. Ama şimdi Nella'nın annesiyle ocuk da işe karışacaklardı. Bresgote, asık suratla yanında durmuş, tatlının kızarmasına ve hamurun içindeki domuz yağı parçacıklarının dans etmesine bakıyordu.

Albert, kulağını caddeye vermişti. Gelen bütün sesleri dikkatle dinliyordu. Martin in yürüyüşünü tanırdı. Rai'ninki gibi

hafif bir yürüyüşü vardı. Martin açtığı zaman bahçe kapısının nasıl gıcırdadığını da bilirdi. O, kapıyı ancak belirli bir noktaya kadar açardı. Oysa Nella, şiddetli bir itişle açar ve kapı parmaklıklara çarpardı. Martin kapıyı ancak yarısına kadar açar, karanlıktan içeri süzülürdü ve onun açısının kendine özgü bir sesi vardı. Şimdi Albert kulak kesilmiş, bu sesi beklemekteydi. Fokurdayan sebze tenceresiyle tatlı tenceresinden çıkan ses, dışarıyı duymasını engellediğinden, sinirine dokunuyordu. Pişmesi biten tatlılardan birini çıkarıp Bresgote için bir tabağa koydu, bir kabı da salatayla doldurup önüne ittikten sonra, "Affeder-sin, ama artık dayanamayacağım, çocuğa bakacağım," dedi. "Sa-at neredeyse üç olacak."

"Merak etme, ne olabilir ki?"

"Ancak iki yerde olabilir. Ben arabaya atlayıp bir bakayım. Sen yemene bak. Yemeğini bitirince kahve için su koy."

Çocuk ne zaman geç kalsa, hayal gücü harekete geçer, kafasını karşı koyamadığı bin bir görüntüyle doldururdu: Kazalar, kan, sedyeler birbiri ardına gözünün önünden geçerdi. Hatta şimdi bir tabutun üstüne atılan toprakları bile görebiliyordu. Martin'in sınıf arkadaşları, bir ilahi söylemekteydiler. Leen'in cenazesinde de aynı şey olmuş, okuttuğu sınıfın öğrencileri 'Media in vita'yı söylemişlerdi. Kan ve aniden geliveren ölüm: 'Media in vita.'¹ Kendini, arabayı daha ağır sürmeye zorladı. İki yanı ağaçlıklı caddeden geçerken, her ağacın arkasına baktı. Martin'i bulamayacağından, Nella ile giden adamın Gaeseler olduğunu bildiği kadar emindi; ama gene de aramasını sürdürdü. Nella'nın kiminle gittiği, şu anda onu ilgilendirmiyordu. Atrium Sineması'nı geçip okulun bulunduğu Heinrich Caddesi'nin köşesine dek gitti. Cadde, güneş ışığının altında bomboş ve ses-siz uzanıp gidiyordu. Birkaç saniye sonra gürültüler duyuldu. Okuldaki kız öğrenciler teneffüse çıkmışlardı. Gülüşmeler ve bağrışmalar çevreyi inletiyordu. Gürültüden korkan bir köpek, kuyruğu bacaklarının arasında olduğu halde koşarak caddeden geçti.

Yoluna devam etti. Bir dakika kadar üstünde 'Marangoz' yazılı tabelanın önünde durdu. Kornaya üç kez uzun uzun bas-tı. Heinrich'in güzel ve gülümseyen yüzü, pencerede göründü.

¹ *Latince: Yaşamın ortasında.* (Çev.)

"Martin sende mi?"

Sorduğu sorunun karşılığını, çocuğun ağzından duymazdan önce biliyordu.

"Hayır. Daha dönmedi mi? Hemen eve koşmuştu."

"Gelmedi. Öğleden sonra bizimle geliyor musun?"

"Önce anneme sormam gerek."

"Sana uğrarız."

"Peki."

Geriye bir Bolda kalmıştı. Çok ağır gitmesinden ötürü, arkadaki arabalar kızgın kızgın korna çalarak onu geçiyorlardı. Albert onlara aldırmaksızın sağa saptı, kilisenin etrafını dolandı ve rahiplere ait kısmın önünde durdu.

Kan. Aniden geliveren ölüm. Bunlar aklından geçiyor, aynı zamanda Martin'in Bolda'nın yanında olmadığını biliyordu. Hal böyleyken, inip bunu bir kez de Bolda'dan işitmek zorunda olması, bedenini sanki felce uğratmıştı. 'Media in vita.'

Kapı, aralık duruyordu. Açıp içeri girdi ve tertemiz dolapların önünden geçti. Bolda'nın koyu kahverengi mantosu, zangocun beyaz önlüğünün yanında asılıydı. Sol cebinde, içinde çorba bulunan termos, sağ cebinde de tereyağlı ekmek paketi vardı.

Albert, kiliseye açılan kapıyı itti, mihraba doğru diz çöktükten sonra kilisenin orta kısmına doğru ilerledi. O güne dek ayinlerin dışında buraya ayak basmamış olduğundan, büyük salonun boşluğu, içine korku verdi. Etrafta derin bir sessizlik vardı. Bolda'nın içinde sabunlu su bulunan kovaşını bir sütunun yanında gördü. Yerleri silmekte kullandığı saplı bez de sütuna dayanmıştı. Bolda'yı ise ancak bundan sonra görebildi. Günah çıkartma sandalyesinin, gotik süslerinin tozunu almaktaydı. Onun ayak seslerini duyunca dönüp bakmış, gelenin Albert olduğunu görünce hafif bir çığlık atarak ona doğru yürümüşü. Albert, komünyon sırasının önünde onunla karşı karşıya gelince, kadının yüzündeki şekilden kendi yüzünün ne halde olduğunu anlamıştı.

Bolda, "Aman Allahım! Bir şey mi oldu?" diye sordu.

"Çocuk hâlâ okuldan dönmedi."

"Hepsi bu kadar mı?" Bolda'nın yüksek perdeden çıkan sesi, sinirine dokunuyordu. Ama konuştuğunda, daha önce far-

kında olmaksızın alçalttığı kendi sesi de hiç beklemediği kadar yüksek çıktı: "Bu kadarı yetmez mi?" Bolda, gülümsüyordu. "Gelir. Merak etme, bir şey olmamıştır. Bazen evde kimseyi bulamayınca sinirleniyor. Mutlaka gelecektir." Gene gülümseyerek başını salladı. "Aklını başına topla," dedi.

Kadını bu kadar sakin ve neşeli bulmak, Albert'i şaşırtmamıştı. Yedi yıldan beri aynı çatı altında yaşamalarına karşın, onun bu haline ilk kez tanık oluyordu. Hatta bu haliyle onu güzel bile bulmuştu: Elleri küçük ve narin yapıydı; bunun farkına da ilk kez bugün varıyordu. Elindeki tüylü ve sarı toz bezi yepyeniydi. Üstünde siyah bir karga resmi bulunan etiketi henüz koparılmamıştı.

Bolda yeniden, "Mutlaka gelecektir," dedi. "Heyecanlanma."

"Öyle mi dersin?"

"Tabii. Sen rahat rahat eve dön. Biraz sonra gelir." Yarı döndü, ona cesaret vermek istermiş gibi gülümsedi, sonra arkasını dönüp günah çıkarma sandalyesinin başındaki işine gitti.

"Buraya gelirse, hemen eve yolla."

Bolda yine dönüp ona baktı ve başını salladı.

Albert, mihrabın önünde bir kez daha diz çöktükten sonra, dışarı çıktı.

Onu başka nerede arayabileceğini bilmiyordu. Geldiği yoldan ağır ağır geri döndü ve sinirlerinin yavaş yavaş yatıştığını hissetti. Bolda'nın güven dolu konuşması, onu da etkilemişti.

Bresgote ikinci tatlıyı da, kahveyi de pişirmişti. Masanın üstünde duran bir gazeteyi kaldırarak. "Bak," dedi. Albert, resimdeki adamın Gaeseler olduğunu derhal gördü; güzel, esmer tenli bir yüzü vardı.

Yorgun bir sesle, "Evet, o," diye karşılık verdi.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Nella daha taksiden inmezden önce, şoföre parasını verirken, bankanın kapısının önünde bekleyen Gaeseler'i görmüştü. Şık giyimli, ince yapılı genç adam, girişin iki yanındaki bronz heykellerin arasında durmaktaydı. Soldaki heykel, elinde evrak çantasıyla bir işadamını, sağdaki heykel de malasıyla bir işçiyi canlandırmaktaydı; iki heykel, birbirine gülümser gibiydi. Bu gülüşmelerin ardındaki süslü cam, içerden aydınlatılmıştı. Neon ışıklar, camın üstündeki çiçek, tekerlek ve terazi motiflerinin etkisini güçlendirmişti. Bu motiflerle süslenmiş ve bembeyaz harflerle yazılmış 'Güvenlik Bankası – Güvenliğinizin teminatı' hemen göze çarpıyordu. 'Güvenliğinizin teminatı' öbür kelimelerden en az üç kat daha büyük yazılmıştı. Gaeseler, işadamı ve işçi heykellerinin arasında, 'Güvenliğinizin' kelimesindeki ilk (i) harfinin altında duruyordu.

Gaeseler saatine bakarken, o sırada taksi şoförünün eline parayı sayan Nella, birden evindekileri, Martin'i, Albert'i, anesini, Glum'u ve Bolda'yı özlediğini hissetti. Bütün gücüyle Gaeseler'den nefret etmeye çalışıyor, ama başaramıyordu. İçinde uyandırabildiği soğuk, yabancı ve biraz da ürkütücü duygu, bir can sıkıntısının sınırlarını aşamamıştı.

Parlak ve tekdüze bir ışık dalgası, her tarafı kaplamıştı. BerBERSİZCE yerleştirilmiş projektörler, iki heykelin arasında can sıkıntısıyla gidip gelen genç adamın üstüne çevriliydi.

Şoför, "İnip inmeyeceğinize karar veremediniz mi, hanımefendi?" diye sordu.

Nella, dudağının kenarındaki kasın küçük bir hareketiyle, her zaman cömertçe dağıttığı gülümsemesini yüzüne yayıp ada-

min hoşnutsuzluğunu bir çırpıda dağıttı. Şoför, koşarak arabanın etrafını dolanıp inmesi için kapıyı açtı, sonra bavulunu çıkarıp verdi.

Karşıda Gaeseler, yeniden saatine bakmaktaydı. Randevusuna yedi dakika geciken Nella, şimdi karşısında oynanan aydınlık ve hiçbir duygusal yönü bulunmayan filmi görmemek için gözlerini kapadı.

"Ah, geldiğinize çok sevindim, sevgili Nella." Gaeseler, herhangi bir duygu uyandırmayan bir el sıkışıyla onu karşıladı. Kapının önündeki arabası, güneşli bir yaz günündeki gökyüzü gibi masmavi ve pırıl pırıldı. İçinin lüksü, görene daha uzaktan rahatlık duygusu aşıliyordu. Nella, ona bakarken gülümsemesinin karşısındakini allak bullak eden bütün etkisini kullanmaya çalıştı.

"Güzel bir arabanız var, " dedi.

"Üstelik de kırk bin kilometrede. Bütün iş, insanın sahip olduklarına iyi bakıp düzenliliği elinden bırakmamasında."

"Çok haklısınız. Bence de insan, hep böyle yapmak zorundadır. Düzenlilik, yaşamın yarısı demektir."

Gaeseler, bakışlarında bir şüphe bulutuyla, başını ona çevirdi.

Arabanın içinde, küllüklerin yanı sıra, bir sigara yakacağı bile vardı. Gaeseler, gaza bastı.

Acaba Judith de, Holofernes'in yanına böyle mi gitmişti? Onun yanında çadırların arasından ilerlerken, böyle uzun uzun esnemiş miydi?

Gaeseler, zarif, ama insana güvenlik duygusu veren hareketlerle arabayı kullanıyordu. Kırmızı ışıklar yandığında mutlaka duruyordu. En ufak fırsatları değerlendiriyor, önündeki araba konvoyunda beliren aralıklara dikkati elden bırakmaksızın sızıveriyordu. Yakından, bakışları sert, ama biraz olsun duyguluydu. 'Der Bote' gazetesinin son sayısı, önde, sigara yakacağının yanındaki gözde durmaktaydı. Nella, gazeteyi açarak yazı heyetinin adlarının bulunduğu sütuna baktı. 'Kültür sayfası: Werner Gaeseler' diye yazılmıştı. Albert, Gaeseler'in ön adından ve yaşından asla söz etmemiş, Nella da yıllar boyu onu düşündüğünde, kafasında bambaşka bir tip canlandırmıştı. Ona göre Gaeseler, iri yapılı, vahşi görünümlü ve vahşi güzelliğe sa-

hip bir adamdı; zeki bir subaydı, emre itaate her şeyden çok önem verirdi. Oysa yıllar boyu kafasında yaşattığı bu tipin, şu anda yanında bulunan ve ancak reklam filmlerinde görülebilecek yüz ile hiçbir ilgisi yoktu. Yanındaki Gaeseler'in ağzından, sert buyruklar değil, ancak, 'Cenneti andıran Brer Vadisi'ndeki barok devrinin incisi Brernich Şatosu'nu ziyaret etmeyi sakın unutmayınız,' gibi sözler çıkabilirdi.

Kentin dış kesimlerine varmışlardı. Önlerinde çitleri ve Çingene arabalarıyla, artık dağılmak üzere olan bir panayır uzanmaktaydı. Arka taraftaki atlıkarınca, hâlâ müzikli dönüşüne devam ediyor, tenteler taşınmak üzere toplanırken, çocuklar son bir kez daha binebilmek için itişip kakışıyorlardı. Bir yandan ışık, bir yandan da baş erkek oyuncunun kişiliği yüzünden bu denli renkli görünümle bile Nella'ya sıkıcı geliyordu. Önlerinde uzayıp giden yol ise, kartpostallarda görülen yollar kadar düzmeceydi.

Nella, gülümsemelerini birbiri ardından ona sunarken, kafasından da bin bir düşünce geçirmekteydi: Küçüğüm, eğer aradığım adam sensen, attığım bu yemler gırtlığına takılıp seni boğsun. Yok eğer sen değilsen, o zaman elimi öpmene izin verdiğimde, acılar içinde kıvranacağım. Ama yanılmadığımdan eminim; aradığım sensin. Çevrilmesi bitmiş, yalnızca oynanması kalmış filmi sen kesiverdin tam ortasından. Kader, senin kalıbına girerek karşıma dikildi. Ve zaten de kader denen nesneyle aranızda büyük benzerlik var. O da tıpkı senin gibi; insanın gözüne sıkıntılı ya da korkunç görünmüyor. Yalnızca sonsuzluğa uzanan bir can sıkıntısı şeklinde kendini belli ediyor.

Gaeseler'in arabayı hep aynı hızda sürmesi, kilometre göstergesinin altmıştan ne yukarı, ne de aşağı oynaması bile Nella'yı sinirlendiriyordu. Otomobilde giderken, o ibrenin yüz rakamının yakınlarında titremesini istiyordu. Küçücük ibre, Nella'ya göre, Gaeseler'in ellerinden herhalde çok daha hassastı.

Gaeseler dönüp Nella'ya baktı. O da dudaklarının yanındaki o küçücük kası üç kez oynattı. Gaeseler, kadının bir robot gibi saçtığı zehri, minnet duygusuyla kabullendi.

Bietenhahn'a gelmişlerdi. Ahşap duvar gözleri taşla örülü, cephesi tahta oymalar ile süslü ve her katı çıkıntılı binalar görünüşte gelişigüzel tarzda, ama gerçekte piknik yerlerinin roman-

tik görünüşünün yarattığı etkiyi bir kat daha artırma çabasıyla, ormanın orasına burasına serpiştirilmişti. Otuz yıl savaşlarından kalma olduğu söylenen top gülleri, kentin kapısının üst kısmına, duvarın içine gömülmüştü. Oysa bu güller, aslında Schmitzen'in atölyelerinden çıkmıyordu; yüzeyleri çeltikli hale getirilmiş, suni yosunlarla kaplanmıştı.

Gaeseler, "Şirin bir yer," dedi.

"Evet, öyle."

Albert'in annesi, bahçede çamaşır asıyordu. Will de ona mandalları uzatmaktaydı. Öğleden sonra Albert de Martin'i alıp gelecek, çok güzel bir hafta sonu geçireceklerdi. Akşam Glum da gelecek, şarkıları ile havaya neşe katacaktı. Pazartesi günü ise belki daha uzaklara gideceklerdi.

Nella, bir an durun burada, diyecek olduysa da yapamadı. Yalnızca dönemeci almalarından önce son bir kez dönüp büyük bir sabırla mandal torbasını taşıyan Will'i, parlak sarı sepetini yere bırakıp, Will'in gecelik entarilerinden birini asan Albert'in annesini görebildi. Dönemeçten sonra barış bayrağını andıran gecelikle, acıyla karışık bir özlem uyandıran bütün bu görüntüler, ağaçların arkasında kaldı, gözden kayboldu.

Gaeseler, "Nefis bir yer," dedi.

"Evet, öyle."

Gaeseler, ona gene kuşku içinde baktı. Belki de onu kuşku lanmaya iten, Nella'nın ses tonuydu. Ama bir gülümseme, gene bu şüphe bulutlarını dağıtmaya yetti. Bu eşi bulunmaz mucizevi merhem, karşılığında hiçbir ücret istenmeksizin erkeklerin asık yüzlerine sürüldüğünde, 'her şey yeniden yoluna girmiş oluyordu.' Gaeseler hızını artırmış, kilometre göstergesinin ibresi yetmiş beşin üstüne çıkmıştı. Dönemeçleri, direksiyonu zarif hareketlerle çevirerek alıyor, film dönüşünü sürdürüyordu: 'Cenneti andıran Brer Vadisi'nde bulunan barok devrinin incisi Brer-nich Şatosu'nu ziyaret etmeyi sakın unutmayınız.'

Altlarında Brer Nehri, sakın sakın akışına devam ediyordu. Bu yeşil renkli akarsu 'suni teneffüs'le yaşıyordu; gizli beton borular, kuruyup gitmemesi, cenneti andıran görünüşüyle akışını sürdürmesi için Brer Nehri'ne su taşımaktaydı. Bu küçük akarsu, çayırırlarla ormanların arasından geçiyordu. Bir değirme-

nin kanatlarının çıkarttığı neşeli tıkırtılar, Brer Vadisi'nin huzur dolu havasını tatlı bir müzikle dolduruyordu.

Gaeseler, "Tanrım, ne kadar güzel bir manzara!" dedi.

"Evet, çok güzel."

Gene kuşkulu bakışlar. Bu bakışlardaki kuşkuları dağıtan gülümseme. Ve film dönüşünü sürdürüyordu. Nella, bir an için yanındakinin Gaeseler olduğunu unutacak denli can sıkıntısına kapıldı. Bu can sıkıntısı, sanki ani bir hastalık gibiydi. Esnedikten sonra, canının ne denli sıkıldığını belli etmemek için bütün gücünü topladı. Gaeseler, ona, 'Bote' gazetesinde redaktör olabilmek için hangi entrikalara başvurduğunu anlatıyor ve bunu yapmakla Nella'ya çok iyi vakit geçirttiğine inanıyordu.

Şimdi orta hızla manzaralı yerlerden geçmekteydiler. Önlerinde çayırlar ve çalılıklar belirmişti. Sığırlar, tahta çitlerin yanına yaklaşp geçen arabaya bakıyorlardı. Burada, barajın biraz uzadığında. Brer, sanki, vahşi bir çağlayanı andırıyordu. Baraj bekçisi, Brer'e yeniden taze su vermek üzere, kolu çevirmiş olmalıydı. Nella, can sıkıntısını gidermek için sigara içiyordu. Şimdi gözlerinin önünden geçen film, herhalde çok iyi niyetli ve çok çalışkan bir amatör tarafından çevrilmişti. Bu zevksiz, grimsi ışığın altında her şey boyutunu yitiriyor, can sıkıcı albümlerdeki kötü fotoğraflara benziyordu. Sürülerle albümün içinde duran ve sanki yeniden canlanmaya başlayan bu fotoğrafları Nella, tek tek gözden geçirmek zorundaydı. Grilik, bir beceriksizin film makinesinin düğmesine basmasıyla sabitleşmişti. Nella bu rengi, okul arkadaşlarının foto albümlerinden tanırdı. Bir zamanlar, bu üstü çizgili albümlerin tümü, çeşitli sahil kentlerindeki beceriksiz fotoğrafçıların banyo ettiği fotoğraflarla, daha doğrusu yığın yığın can sıkıntılarıyla doluydu. Flensburg ile Medina arasındaki sahillerde, eczalı kâğıt üstüne tespit edilmeye değer görülen bütün can sıkıntılarının fotoğrafı çekilmişti. Kimi 8X8'lik, kimi de 16X12'likti. Lotte'yi Medina Körfezi'nde gösteren resim ise biraz daha büyük, yani 24X18'likti ve Lotte'nin lise bitirme sınavından nişanlanmasına kadar geçen yaşamını resimleyen on iki numaralı albümdeydi. Bundan sonra gelen on üç numaralı albüm ise –boş inançları olmadığından– tümüyle düğünde ve balayında çekilen resimlere ayrılmıştı. On dört numaralı albümde ise birdenbire bebeğin resimleri başlı-

yordu. Tatlı, son derece tatlı bir çocuktı ve yüzüne, bir dâhinin kaleminden çıkma çizgilerle gri gölgeler yerleştirilmişti.

Gaeseler'in, manzaranın çok güzel olduğu bir yerde arabayı durdurup onu öpmeye çalışacağına, sonra da evrak çantasından Leica marka fotoğraf makinesini çıkartacağına hiç kuşku yoktu. Nella'nın, sekiz numaralı yolun ikiye ayrıldığı dönemeçte, aşağıdaki Brer Nehri'yle birlikte çekilen resmi de albüme yapıştırılacaktı. Sağda, ormanın içinde baraj vardı. Gerek barajın gölü, gerekse orman, sanki cennetten birer parçaydılar. Ya aşağıdan akan küçücük nehrin, köyün, barok stilindeki kilise kulesinin ve nihayet 'Mavi Domuz' hanının güzelliğine ne demeli? –Ah, demek bu hanın adının neden 'Mavi Domuz' olduğunu bilmiyorsunuz, öyle mi? O halde dinleyin– Bu sözlerin ardından hana ilişkin fıkra anlatılacak, bunu öbür bir öpücük izleyecek, Mavi Domuz'la barok stilindeki kilise kulesinin resmi çekilecekti. Birkaç gün sonra da fotoğrafçının banyoyla sonsuzlaştırdığı can sıkıntısı teslim alınacaktı.

"N - tatlı yerler, değil mi?"

"Evet. Çok tatlı."

Bu yoldan, bir zamanlar Rai ile, son yıllarda da Albert'le birçok kereler geçmiş, ama canı hiç sıkılmamıştı. Hatta barok stilindeki kilise kulesiyle Mavi Domuz'un görünüşünü bile can sıkıcı bulmamıştı. Ama şimdi içindeki can sıkıntısı, sinirliliğini, sıcak günlerde civanın termometrede yükselişi gibi, hızla artırmaktaydı.

Sert bir sesle, "Durun," dedi. "Biraz hava almak istiyorum."

Gaeseler arabayı durdurunca indi. Ormanın içine doğru daha birkaç adım ilerlemişti ki, arkasında düğmeye basılmasından ileri gelen 'klik' sesini duydu. Gaeseler, Leica makinesi boynunda olduğu halde, arabasının önünde durmaktaydı.

Nella geri döndü ve alçak sesle "Filmi çıkarın!" dedi. Gaeseler, alık alık onun yüzüne baktı.

"Filmi makineden çıkartın ve bana verin!"

Gaeseler, kaşlarını çatarak ve ağır hareketlerle makineyi açtı, filmi çıkarıp Nella'ya uzattı. Nella, filmi açıp parçaladı. Sonra sakın bir sesle, "Fotoğraflardan nefret ederim," dedi. "Bundan sonra resmimi çekmeye kalkışmayın."

Tekrar arabaya bindi ve yandan onun yüzüne baktı. Gördüğü alınganlık anlatımı, dudaklarının hafifçe uzamış hali, Nella'yı birkaç saniye için eğlendirdi.

Gaeseler kavşakta, aşağıya bakıldığında ağır ağır akışına devam eden Brer suyunun, barok stilindeki kilise kulesinin ve gene barok stilindeki Mavi Domuz Hanı'nın görüldüğü noktada arabayı birdenbire durdurdu. Hâlâ boynunda asılı duran Leica ile bir çocuk gibi oynayarak, "Ne kadar güzel bir manzara, değil mi?" dedi. Kendini, bunu söylemek zorunda hissetmişti sanki.

Nella, "Evet," diye karşılık verdi. "Şatoya kadar daha çok var mı?"

"Yarım saat sonra oradayız. Brernich'i bilir misiniz?"

"Birkaç kez gitmiştim."

"Öyleyse orada sizinle karşılaşmamam tuhaf şey, çünkü geçen ay iki kez gittim."

"Ben, bir yıldır gitmiyorum."

"O zaman karşılaşamazdık. Ben buraya geleli henüz iki ay oldu."

"Daha önce neredeydiniz?"

"Tahsilimi tamamladım. Bilgilerimi baştan aşağı yenilemem gerekiyordu."

"Galiba uzun süre askerlik yaptınız?"

"Evet. Tam dört yıl. Onun ardından altı yıl süreyle bir meslek edinmek için çaba harcadım. Şimdi artık yavaş yavaş yaşamaya başlamak istiyorum."

"Ama tahminimde yanılmıyorsam, en az yirmi sekiz yıldan beri yaşıyor olmalısınız."

"Otuz iki yıldan beri." Bunu söylerken, gülümsüyordu. "İltifatınız için teşekkür ederim."

"İltifat olsun diye değil, merakımı gidermek için söyledim, çünkü yaşlı görünmeyi sevdiğinizi ve bu nedenle gerçek yaşınızı söyleyeceğinizi biliyordum."

"Ama sizin için, iki yaş daha büyük olmayı isterdim."

Nella, soğuk bir sesle, "Neden?" diye sordu. Sıkıntıdan neredeyse patlayacak gibiydi. Yeni badanalanmış ve boyanmış, cephesi güneşe dönük barok stilindeki Mavi Domuz Hanı'na baktı.

"O zaman sizden dört yaş büyük olurdum."

Nella yorgun bir sesle, "Biraz karışık bir iltifat," dedi. "Ama yanılıyorsunuz, çünkü tam otuz yedi yaşımdayım."

Bu tür bir davranış, herhalde ancak küçük dükkân farelerini sorguya çeken polis memurlarına yakışırdı, ama bir katili sorguya çeken sorgu yargıcı herhalde böyle davranmazdı.

Gaeseler, "İltifatımı, tamamen bilinçdışı yapılmıştı," dedi. "Çünkü gerçekten yaşıңызdan daha genç gösteriyorsunuz."

"Biliyorum."

"Yolumuza devam etmemizin bir sakıncası var mı?"

"Eğer kilisede ve Mavi Domuz Hanı'nda durmazsanız, hayır."

Adam, gülümseyerek ona baktı. Nella, o, keskin dönemeci alana ve ağır bir tempoyla son binaları da geride bırakana dek konuşmadı.

Gaeseler: "Bu Mavi Domuz Hanı'na ilişkin fıkra hoşuma gitti."

"Evet, güzel bir fıkradır."

Bir turizm acentesinin reklam filmini andıran yolculuk, sürüp gidiyordu. Çayırılar, inekler ve bunların yanı sıra sinekkaydı tıraşlı, aynı zamanda filmin rejisörlüğünü yapan, bir zamanlar baş erkek oyuncu olan, ama şimdi ancak sekizinci sınıfa girenler arasında yer alabilecek nitelikte bir oyuncu. Nella ise, projeyi daha çekici bir hale getirmek için büyük paralar dökülerek satın alınmış ünlü bir kadın oyuncuydu. Çevredeki manzara için ise para ödenmiyordu. Kameranın başında, bir çıraklık kursunda yeteneğinden ötürü dikkati çekmiş biri bulunmaktaydı. Nella bütün çabalarına karşın, yaşamının başka kesitlerine geçmeyi başaramıyordu. Fazla ağırlığı olmayan, normal koşullar altında sürdürülen bir yaşam, çoklar, bir yazı işleri odası, çeşitli renklerdeki soğuk ve insana dinçlik veren içkiler ve nihayet Albert, yani yorulmak nedir bilmeyen dostları... gerek anıları kapsamına alan filmde, gerekse şimdi arşivde tozlanan ve artık anıların devamı sayılan filmde, bunlardan hiçbirisi yoktu. Şimdi oynanan Glum'dan, Bolda'dan, 1950-1953 yıllarının dünyaya gelmemiş ilkokul çocuklarından yoksun bir filmde. Nella, sırf nefret ateşini kuvvetle körüklemek için, anılarının her yanında Rai'yi arıyor, ama birtakım soluk resimlerden, donmuş klişeler-

den başka bir şey bulamıyordu. Turistik broşürlerde görülen İtalyan köyleri, bunların içinde yolunu şaşırmış bir turist gibi gezinen Rai- boşunaydı. Şu anda yaşanan, zamanında yaşanmış olanı yeniden bulma yolundaki bütün çabaları güçsüz kılıyordu. Birden Gaeseler'in kolunu omzunda hissedince, sakın bir sesle, "Kolunuzu çekin!" dedi. Adam söyleneni yaptıktan sonra da gene boşuna bir ümitle, nefret dalgasının uyanmasını beklemeye başladı. Beton zeminin üstünde, çizmeler altında ezilen Absalom Billig; çıplak betonun üstüne yayılan kan; bir buyruğa, bir prensibe, prestij uğruna kurban edilen, vurulan, bir daha geri gelmesi olanağı bulunmayan bir yere yollanan Rai... Rai geri gelmeyince, anılar da sessizliklerini koruyordu. Rai gibi, nefret de geri dönmüyordu. Var olan, gelen yalnızca can sıkıntısı ve bunun yol açtığı esnemeydi. Gaeseler'in bu kez eli vardı omzunda. Gene sakın bir sesle, "Elinizi çekin!" dedi ve Gaeseler çekti. Belki de onun yaşamaya başlamaktan anladığı buydu: Direksiyon başında, gizlendiği yerden gözlerinde muzip bir anlamla onlara bakan bir karacanın gözleri önündeki öpüş ve bu sahnenin bir amatör fotoğrafçı tarafından büyük bir ustalıklarla çekilen resmi.

"O hareketi bir daha tekrarlamayın," dedi. "Elinizi omzuma koymayın, çünkü canımı sıkıyorsunuz. Onun yerine konuşun. Savaşta neredeydiniz?"

"Bunu pek düşünmemeye çalışırım. Unutmaya çalışırım ve başarırım da. Nasıl olsa savaş, artık çok geride kaldı."

"Ama savaşta nerede bulunduğunuzu unutmamışsınızdır herhalde?"

"Hemen bütün cephelerde bulundum diyebilirim. Batıda, doğuda, güneyde; yalnızca kuzeyde hiç bulunmadım. Son olarak Erwin'in ordusunda çarpıştım."

"Kimin ordusunda?"

"Erwin. Erwin Rommel'i tanımaz mısınız?"

"Generallerin önadlarıyla hiçbir zaman ilgilenmedim."

"Neden kırgınsınız böyle?"

"Kızgın mıyım dediniz? Küçük bir kızın, dik başlılık edip teyzesine elini vermemesini kızgınlık olarak mı nitelendirirsiniz? Ama belki de kocamın savaşta öldüğünü bilmiyorsunuzdur?"

"Biliyordum, önceden beri biliyordum. Rahip Willibrord anlatmıştı. Zaten bilmeyen var mı ki? Özür dilerim."

"Neden özür diliyorsunuz benden? Neyi bağışlamamı bekliyorsunuz? Kocamı vurduklarını mı? Filmi, gerçekleşmesi için her şeyin yapıldığı o filmi, bir çırpıda ortasından kesip arşive atıverdiler; bana yalnızca onun parçalarını arayıp bulmak kaldı. Durum böyle olunca, insan generallerin önadlarıyla ilgilenmeye pek istekli olamıyor."

Gaeseler, uzun bir süre hiç konuşmaksızın, saygılı bir sessizlik içinde yola devam etti. Yandan onu süzen Nella, şimdi savaşı, sertliğe, duygululuğa ve de Erwin'e ilişkin anıları düşündüğünü anlamıştı.

"Konuşmanız neyle ilgili?"

"Zamanımızın şiirinden neler bekleyebiliriz?"

"Kocamın da sözünü edecek misiniz?"

"Kimse, kocanızın adını anmadan şiirden söz edemez."

"Kocam, Kalinowka'da öldü." Bu sözlerden sonra Gaeseler'e bakan Nella, onun yüzünün şeklinde hiçbir değişme görmeyince hem şaşkınlığa hem de hayal kırıklığına uğradı.

"Biliyorum. Tuhaftır ama, ben de bir ara bu adı taşıyan bir bölgede bulunduğumu sanıyorum. 1942 yazında Ukrayna'daydım. Tuhaf, değil mi?"

"Evet," diye karşılık verdi Nella. İçinden "İnşallah o değildir," diyordu.

"Ama artık bunların tümünü unuttum. Anılarımı kasap bıçağının altına yatırıp parça parça doğradım. Savaşı unutmak zorundayız."

"Evet, unutmak gerek. Dulları, yetimleri, savaşın geride bıraktığı bütün bu pislikleri unutup yeni bir geleceğin temelini atmak gerek. Savaşı unutup, generallerin adlarını belleklere kazımak gerek."

"Hay Allah, insan geçmiş yıllarla ilgili birtakım adları zaman zaman kullanmak zorunda kalamaz mı?"

"Kalabilir. Ama işin önemli olan yanı da bu ya: Geçmiş yıllarla ilgili adların kullanılması."

"Peki sizce bu kadar kötü bir şey mi bu?"

"Benim için, kötüden farklı bir şey. Geçmiş yıllarla ilgili adları bu kadar açık olarak özellikle sizin ağzınızdan duyunca

hissediyorum bunu. Kocam, savaştan nefret ederdi. Benim seçeceğim bir mektubu da birlikte yayınlamayı kabul etmezseniz, antolojiniz için size kocamın tek şiirini bile vermeyeceğim. O, savaştan, generallerden, askerlikten nefret ederdi; aslında benim de sizden nefret etmem gerek. Ama ne tuhaftır ki yalnızca canımı sıkıyorsunuz, o kadar."

Gaeseler gülümsedi. Gerek sesine, gerekse yüzünün şekline amatör dramaturgun önerdiği acılığı vermeyi başararak sordu. "Neden benden nefret etmek zorundasınız?"

"Eğer yaşamım, kocamın öldüğü gün sona ermeseydi, sizden nefret etmem gerekecekti. İstedğim tek şey, onun size karşı olan nefretini sürdürmekti, çünkü o bugün yaşasaydı ya da o zaman sizi tanısaydı, mutlaka tokatlardı. İşte benim de yapmam gereken şey buydu: O ne yapar idiyse öyle davranmak, onun düşüncelerini sürdürmek, bana öğrettiği gibi düşünmek, savaşı unutmuş olan, ama ilkokul çağındaki bir çocuğun duygululuğu ve heyecanı ile generallerin önadlarını söyleyenleri tokatlamak."

Gaeseler karşılık vermedi, Nella, onun dudaklarını sıkıştırdığını gördü.

"İçtenlikle hareket edip savaşı göklere yükseltseydiniz, galip gelememekten doğan gizli öfkenizi açığa vursaydınız, çok daha iyi yapmış olacaktınız, ama özellikle, 'Bugünkü şiirden neler bekleyebiliriz?' gibi başlıklar taşıyan konuşmalar yapmaya kalkışmanız, doğrusu insanın tüylerini ürpertiyor."

Gaeseler, arabayı yavaş sürüyordu. Nella, yüksek kayın ağaçlarının arasından, Brernich Şatosu'nun önündeki çıkıntılı kısımları görebiliyordu. Barok stilindeki binanın etrafında, şatoyu gezmeye gelenlerin ve piknik yapanların verdikleriyle beslenen şişman güvercinler uçuşmaktaydı.

Kötü ışıktaki acemice çekilmiş olan bu reklam filminin sonunda bir Happy-End olmayacaktı, çünkü Brernich Şatosu'nun barok stili cephesinin önünde filme alınması öngörülen öpüşme sahnesi, çekilemeden kalacaktı. Nella, Haehnel'in dondurma salonunu, Luigi'nin gülümsemesini ve o ne zaman salona girse koyduğu plağı, melodinin bittiği ânı özlemişti. Martin'in, Albert'in, hayallerinde yaşattığı ve nefretini yöneltebileceği bir Gaeseler'in özlemeni çekiyordu. Ama bu işgüzar, kendisindeki

nefret kıvılcımını tutuşturmuyordu ne yazık ki! Nella'nın annesinin, torununun körpe beynine kazımaya çabaladığı kötü adam, bu olamazdı, bu değildi. Yanındaki Gaeseler, aptal bile değildi; yalnızca ukalaydı ve mesleğinde başarıya erişeceğinden şüphe edilemezdi.

"Beni burada indirin," dedi.

Gaeseler, onun yüzüne bakmaksızın arabayı durdurdu. Nella, kapıyı açtıktan sonra: "Bavulumu odama gönderin lütfen." Gaeseler, yalnızca başını salladı. Nella, yandan onun profiline baktı ve nefret etmediği gibi, adama acımadığını da düşündü.

Rahip Willibrord kollarını açmış, Nella'ya doğru geliyordu.

"Gelmeniz, çok iyi oldu Nella. Konferans için seçilen bu yer de nefis, değil mi?"

"Evet, gerçekten nefis bir yer. Toplantı başladı mı?"

"Biraz önce Schurbigel, parlak bir konuşma yaptı. Şimdi herkes, sabırsızlıkla Gaeseler'i bekliyor. Bizim çevremizde yapacağı ilk konuşma olacak."

Nella, "Ben odama çıkmak istiyorum," dedi.

"Gelin, ben sizi götürüyüm."

Nella, Gaeseler'in, bir elinde evrak çantası, bir elinde de onun bavulu olduğu halde şatonun önündeki merdivenlerden çıktığını gördü. Ama Rahip Willibrord ile birlikte odaya yaklaştığında, Gaeseler görünürlerde yoktu. Nella'nın bavulu ise, kapıcı kulübesinin önüne bırakılmıştı.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Tramvaylarda çalışan biletçilerin giydiği kasket, gardıropta yoktu. Giriş, çorba ve Brielach'ın içinde patates kızarttığı mar-garinden kokuyordu. Binanın en üst katında Bayan Borussiak, 'Büyüklerin mezarındaki çimenler' adlı şarkıyı söylemekteydi. Sanki sesi, merdivenden aşağı akıtılan bir şey, bir yağmur dam-lası gibi tatlı tatlı yankılanmaktaydı. Martin, üstüne o kelime-nin belki de otuz kez yazıldığı kazıntılar içindeki duvara baktı. Gaz sayacının altındaki bir alçı birikintisi, o sessiz savaşın kısa bir süre önce bir kez daha yapıldığını göstermekteydi. Maran-goz atölyesinden rende makinesinin boğuk gürültüsü gelmek-teydi. Evin duvarları sürekli ve hafif titriyor, ara sıra, kereste, makinenin ağzından hepten geçtiğinde ses daha tizleşiyordu. Bu gürültüye, freze makinesinin mırıltısı da karışmaktaydı. Girişin lambası, hep belli belirsiz daireler çiziyordu. Avluya bakan pen-cere açıktı. Aşağıda çırak, marangozla birlikte keresteleri birbi-rinin üstüne yığıyor, bu arada Bayan Borussiak'ın söylediği şar-kıya ıslığıyla hafif hafif eşlik ediyordu. Bir uçak, yanmış arka cephenin sağındaki pencereden, sakın sakın gökyüzünün mavi-liklerine daldı. Sesi çok hafif geliyor, ardından beyazımsı, sanki saydam bir şerit sürüklüyordu. Uçak, her iki pencere arasındaki duvar parçasının arkasında kayboldu, sonra ikinci pencereden yeniden görüldü. Gökyüzünün açık maviliğinin ortasında gri renkli uçak, ardında fazlaca ağır bir kuyruk sürükleyen bir yu-sufçuk gibi, bir pencerede kaybolup öbüründe ortaya çıkıyor-du. Uçak, ancak binanın arka cephesinin yıkıntılarından çıkıp da kilise kulesinin üzerinde ağır bir dönüş yaptığında, Martin

yazıyı okuyabildi. Uçağın ardından sürüklediği kumaşın üstünde kelime kelime şunlar yazılıydı: 'Her şeye hazır mısın?'

Bayan Borussiak, hâlâ şarkı söylüyordu. Tatlı ve güçlü bir sesi vardı. Martin, ne zaman sesini işitse, onu görmüş kadar olurdu. Annesi gibi sarışın, hem de çok açık sarışındı. Ama o kelimeyi ağzına yakıştıtabilme olanağı asla yoktu. Onun kocası da savaşta ölmüştü. Daha önceleri adı soyadı Horn'du. Şimdi yaşamını başka bir erkekle, postada para havalelerini taşıyan bir adamla birleştirmişti. Tıpkı Grebhake'nin annesinin Bay Sobik'le evli oluşu gibi, o da Bay Borussiak ile resmen evliydi. Kocasını, Albert Amca'ya ve Martin'in annesine para havaleleri getirirdi. Bayan Borussiak'ın çocukları yetişkindi. Küçük çocuğu yoktu. Adı Rolf Horn olan en büyük oğlu, kilisede ayinler sırasında rahibe yardım ederdi. Kilisedeki levhada şunlar yazılıydı: Petrus Canisius Horn. Ölümü 1942. Aynı levhanın üst kısmında da şu yazı göze çarpmaktaydı: Raimund Bach. Ölümü 1942. Brielach'ın babasının adı, Paul Kilisesi'ndeki bir başka levhada yazılıydı: Heinrich Brielach. Ölümü 1941. Martin, rende makinesinin sesi kesilene kadar bekledi ve Brielach'ın kapısına kulak verdi. Ara sıra Leo, şapkasını evin içine götürürdü. Ama Martin, Leo'nun sesini duymadı. Pencereden ayrıldı. Bir an durakladıktan sonra kapıyı açtı.

Onu gören Brielach, "Aman Allahım, Albert Amca seni arıyordu," dedi.

Brielach masanın başında oturmuş, bir şeyler yazmaktaydı. Önünde bir tabaka kâğıt, elinde de bir kurşunkalem vardı. Yüzünde, söylediğinin kendisi için önemli olduğunu belli eden bir anlatımla başını kaldırıp sordu: "Eve uğradın mı?" Martin, Brielach'ın yüzünde bu önemsemeyi gördüğü ya da ağzından, "Sen bundan anlamazsın," kelimelerini duyduğu zaman, ondan nefret ederdi. Brielach da bu sözleri oldukça sık yinelerdi. O zaman Martin, onun kastettiği şeyin 'para' olduğunu anlardı. Evet, 'paradan' anlamadığı doğrudu ama, Brielach o önemser anlatımı, 'para maskesini' takındığı zaman, ondan nefret etmekten de kendini alamıyordu.

"Hayır," diye karşılık verdi. "Henüz eve uğramadım."

"O halde hemen git. Albert Amca çok meraklanmıştı."

Martin, hiçbir şey söylemeksizin hayır anlamında başını salladı ve bir köşeden emekleyerek kendisine doğru gelen Wilma'ya döndü.

Brielach, "Çok kötü kalplisin," dedi. "Gerçekten kötü kalplisin."

Sonra önündeki kâğıda eğilerek yazmaya devam etti. Wilma, hemen Martin'in sırt çantasına saldırdı. Martin, yatakla kapının arasındaki döşemeye oturarak Wilma'yı kucağına aldı. Ama Wilma, gülerek kendini onun ellerinden kurtardı, sırt çantasının kayışlarına yapışarak çantayı biraz yana doğru çekti. Martin, yorgun bakışlarını ona dikmişti. Wilma, çantayı açmaya çalışıyordu. Tokayı, daha önce yerinden çıkarmadığı halde, çekiştirip duruyordu. Martin çantayı aldı, her iki tokayı da yerlerinden çıkardı ve çantayı gene Wilma'ya itti. Wilma yine çekiştirince, birinci toka açıldı. Bunun üzerine sevinçten haykıran çocuk, ikinci tokaya asıldı. O da açılınca bu kez daha yüksek sesle bağırdı ve enerjik bir hareketle çantanın kapağını kaldırdı. Martin, arkası duvara dayalı olduğu halde onu seyrediyordu.

Brielach başını kaldırmaksızın, "Ne kadar kötü kalplisin," dedi. "Martin'in karşılık vermediğini görünce, konuşmasını sürdürdü: "Üstünü kirletiyorsun, pantolonunu berbat ediyorsun."

Brielach, yüzüne para maskesini takmıştı. Martin, dilinin ucuna kadar gelen sözü söylemedi. Ona, "O para maskenle kendini bir şey mi sanıyorsun?" diyecekti. Ama demedi, çünkü 'para'nın sözünü etmek sakıncalıydı. Bunu bir kez yapmış, Brielach'ın parayı önemsemesine kızarak, kendilerinin hiçbir zaman parasızlık çekmediklerini, Albert'in, annesinin ve büyükannesinin paralı olduklarını söylemişti.

Ondan sonra Brielach, altı hafta süreyle ne evlerine gelmiş, ne de Martin'le bir tek kelime konuşmuştu. Soğukluk, ancak Albert Amca'nın onunla yaptığı görüşmeden sonra ortadan kalabilmişti. Bu altı hafta, Martin için korkunç olmuştu. Onun için bu kez hiçbir şey söylemedi. Kollarını dizlerine sardı ve Wilma'yı seyre koyuldu. Çocuk, kendini hepten çantaya vermişti. Bütün kitapları çıkardıktan sonra, önce en üstteki kitabı açtı ve parmağıyla bir hesap probleminin üstünde yer alan resmi gösterdi. Resimde dört, sekiz, on altı ve otuz iki dilime ayrılabilen bir pasta görünmekteydi. Fiyatın iki, üç, dört, beş, altı

mark oluşuna göre, her parçanın kaç paraya geldiğinin hesaplanması gerekiyordu. Bu pasta, Wilma'nın dikkatini çekmişti. Çocuk, resimdeki ne olduğunu anlayarak, bildiği birkaç kelimeden bir tanesini bağırdı: Şeker. Ama Afrika'dan şu kadar ton –bir ton, kaç kiloydu?– ithal edilen, ton başına şu kadar para eden, bu bedele belirli bir yüzde eklendikten sonra satışa çıkarılan ve kilosunun kaç paraya geldiği sorulan muzlar, büyük peynir tekerleği ve un çuvalı da Wilma için şekerdi. Resimde un çuvalını taşıyan ve yüzünde asık bir anlatım bulunan adam, Wilma için Leo, un çuvalarını sayan ve sevimli sevimli gülümseyen fırıncı ise babaydı. Wilma'nın söyleyebildiği üç kelime vardı: Leo, baba ve şeker. Duvardaki resimde görülen adamlar hoşlandığı bütün erkeklere baba diyordu. Buna karşılık hoşlanmadığı bütün adamların adı, Leo'ydu.

Martin, yorgun bir sesle, "Kendime bir dilim tereyağlı ekmek hazırlayabilir miyim?" diye sordu.

Heinrich, "Tabii," diye karşılık verdi. "Ama ben senin yerinde olsaydım hemen eve giderdim. Albert Amca çok heyecanlıydı. Buraya gelişinin üstünden de bir saat geçti." Martin'in bir şey söylemediğini görünce, öfkeli bir sesle ekledi: "Çok kötü kalplisin." Sonra konuşmasını daha alçak sesle sürdürdü: "Hadi git de ekmeğini hazırla."

Yüzünde fark ettiği o kaygı daha da yoğunlaşmıştı. Martin şimdi onun, kendisine hangi problemi çözdüğünün sorulmasını ve bu sorunun karşılığını vermeyi beklediğini biliyordu. Ama asla sormayacaktı. Albert Amca'yı da düşünmemeye çalışıyordu, çünkü ona karşı duyduğu öfke, yavaş yavaş vicdan azabına dönüşmeye başlamıştı. Aslında sinemaya gitmekle aptallık etmişti. Zorla yeniden öfkelenmeye çalıştı. Albert de gazetelerden yırttığı kâğıtlar üstüne yazdığı pusulaları gittikçe daha fazla bırakmaya başlamıştı. Pusulalarda hep kısa kısa haberler yer alıyor, en önemli kelimenin altı da üç kez çizilmiş oluyordu. Bu da annesinin bir buluşuydu.

Brielach sinirli bir sesle, "Ayağa kalk, pantolonunu buruşturuyorsun," dedi. "Git ekmeğini hazırla."

Martin ayağa kalktı, pantolonundaki tozu silkerek Wilma'ya gülümsedi. Wilma, kitabın başka bir sayfasını açmış, bir koyun resmini göstermekteydi. Koyun, tam 64.5 kilo ağırlığın-

daydı. Kasap, canlı hayvanı kilo başına şu kadar ödeyerek satın almış, üstüne masraf da ekledikten sonra yarım kilosunu şu kardan satmaya başlamıştı. Sonunda Martin, problemde yer alan aldatmacaya düşmüş, hesabı 64.5 yarım kilo üzerinden yapmıştı. Bunun üzerine öğretmen, bu hesaba göre kentin bütün kasaplarının iflasa mahkûm olduklarını söylemişti. Oysa iflas şöyle dursun, kasapların durumu gün geçtikçe daha da iyileşmekteydi. Koyun resmini görünce sevinen Wilma, gene şeker diye bağırarak ve dikkatini, ondan sonra gelen sayfaya vermişti. Bu sayfada taksitle motosiklet satın alan bir kadının resmi vardı. Brielach masada oturmuş, alnını kırıştırmış, durmaksızın hesap yapıyordu. Martin, onun ne yazdığını şimdi görmüştü: Beyaz kâğıdın üstü sayılar, sütunlar ve altı çizili toplamlarla doluydu. Mutfaktaki dolabı açarak yapma yemişlerle dolu kristal kâseyi bir yana itti. Kâsenin içindeki yapma portakallar, muzlar ve üzümler, hakikilerine şaşılacak kadar çok benziyorlardı ve Martin, her seferinde bunlara hayranlıkla bakmaktan kendini alamazdı. Ekmeği, içinde tereyağı bulunan kabı, bıçağı, elma reçelini, nerede bulacağını biliyordu. Çok kalın bir dilim ekmek kesti, üzerine tereyağıyla elma reçeli sürdü. Sonra ekmeği derhal ağzına götürüp iştahla ısırdı ve sevinçten derin bir soluk aldı. Evde Bolda ve Glum'un dışında kimse, onun tereyağını ne denli çok sevdiğini bilmezdi. Büyükanne, Martin tereyağı yediği zaman dehşetle bağırır, bundan ileri gelebilecek binlerce hastalıktan söz eder ve bunların en korkuncunun da 'Tebezee' olduğunu söylerdi. 'Bunun sonu, Tebezee ile bitecek,' derdi. Oysa Martin, yağın tadını nefis bulurdu. Bir kez ayağa kalkmak zorunda kalmamak için, kendine bir dilim ekmek daha sürdü. Çocuğun yanına dönüp oturduğunda, Wilma onu gülerek karşıladı. Yukarda Bayan Borussiak 'koyu kırmızı güller' diye şarkı söylemekteydi. Dolgun ve biraz boğukça sesi, sanki durmaksızın kan çıkaran bir kaynak gibiydi. Martin kafasında, Bayan Borussiak'ın ağzında kan haline gelmiş koyu kırmızı güllerin çıktığını canlandırdı. Ağzından gül kanı akan sarışın bir Bayan Borussiak, hiç de fena bir görünüm değildi.

Wilma, kitabın gene ton hesaplarını kapsayan son sayfasına gelmişti. Bu sayfada gemi, vagon, kamyon ve ambar resimleri vardı. Wilma gemicilerin, lokomotifçilerin, kamyon şoförleri-

nin ve ambara çuval taşıyan hamalların resimlerine dokunarak onları Leolar ve babalara ayırdı. Hemen bütün adamların suratları asık olduğundan, Leoların sayısı, babalarınkinden fazlaydı. Leo - Baba - Leo - Baba - Leo - Baba. Bir fabrika binasından çıkan işçilerin hemen tümünü Leolar sınıfına ayırmıştı. Din dersi kitabını açınca, içinde resim bulunmadığından, hayal kırıklığına uğradı. Kitapta bölüm başlarının süslerinden başka resim denilebilecek bir şey yoktu. Gördüğü üzümleri ve hevenkleri şeker diye nitelendirdikten sonra, din dersi kitabını bir yana bıraktı. Okuma kitabı, içinde görünüşe göre Leolar'dan çok babalar olan gerçek bir hazineydi. Aziz Nikola, Aziz Martin, el ele tutuşmuş, halka şeklinde dans eden çocuklar; bunların tümü babalar sınıfına giriyordu.

Martin, Wilma'yı kucağına aldı, yağlı ekmekten lokmalar kopararak çocuğu besledi. Çocuğun şişman ve solgun yüzü, mutluluktan ıslık ıslıdı. Her lokmadan sonra şeker diyordu. Sonunda kendinden geçti ve on, yirmi kez art arda şeker diye haykırdı.

Brielach, "Biraz daha sessiz bir oyun oynasana şununla," diye bağırdı.

Wilma korkmuştu. Alnını buruşturdu ve büyük bir ciddiyetle parmağını dudaklarının üstüne koydu.

Bayan Borussiak, artık şarkı söylemiyordu. Atölyeden gelen gürültüler de kesilmişti. Birden çan sesleri duyuldu ve Wilma gözlerini kapatıp 'dong - dong - dong' diyerek çanları taklit etmeye çalıştı. Martin de ister istemez gözlerini kapattı, ağzındaki lokmayı çiğnemeye ara verdi. Çan sesleri, kapalı gözkapaklarının ardında optik görünümlere dönüşmekteydi. Çanlar, sanki havada birtakım figürler çiziyordu. Halkalar, gittikçe genişliyor, sonra dağılıyor, bunun ardından bahçıvanın tırmığı ile yaptıklarını andıran kareler ve çizgiler belirliyordu. Ayrıca koyu gri fon üzerine açık renkte resmedilmiş tuhaf köşegenler, tenekeden kesilme çiçek motifleri gibi görünümde de vardı. Wilma'nın ağzından çıkan dong-dong sesleri, minimini bir çekicinin vuruş izleri gibi, sonsuzluğa uzanan gri yüzeyde ufacık beyaz noktalar bırakmaktaydı. Renkler de birbirine karışmıştı. Güllerin koyu kırmızı renkleri, halka biçimi açılmış kırmızı dudaklar, sarı, dalga dalga çizgiler ve nihayet, çanlar son ve şiddetli bir

vuruştan sonra durduklarında beliren muazzam, yemyeşil, son ses titreşimleri ile birlikte daha da genişleyen, açık yeşil bir leke.

Wilma, kapalı gözleriyle hâlâ 'dong' demekteydi.

Martin, yatağın köşesine bıraktığı ikinci yağlı dilimi aldı, bir parça koparıp Wilma'nın ağzına verdi. Gözlerini açan çocuk, güldü ve artık 'dong' demedi.

Martin, boş eliyle yatağın altındaki kutuyu çekip çıkardı. Kutunun içi, oyuncaklarla doluydu. Üstüne pas rengi harflerle 'Sunlicht' yazılmıştı. Bütün oyuncakları boş kutular, tahta parçaları ve bozuk otomobillerdi yalnızca...

Wilma, Martin'in kucağından inerek kutudakilerden her birini, yüzünde sanki çok önemli bir iş yapıyormuş gibi bir anlatımla, teker teker aldı. Hepsi için de o bildiği tek kelimeyi, şeker kelimesini söylüyordu. Ama bunu da çok alçak sesle söylüyor, alnını kırıştırıyor, her söyleyişten sonra masada hesaplarına devam eden Heinrich'e bakıyordu.

Birden Martin, Bayan Borussiak'ın tekrar şarkıya başlamasını arzuladı. Ciddi ciddi masanın başında oturan Brielach'a baktı. İçinde bir acıma duygusu kabarmıştı. "Gene bütçe mi yapmak zorunda kaldın?" diye sordu.

Brielach, onun sorusuna hemen karşılık verdi. Yüzündeki gerginlik biraz azalmıştı. "Biliyor musun, artık bıktım bütün bu işlerden. Annem yeni diş taktıracağından her ay bir kenara yirmi mark ayırmam gerekiyor."

"O evet, takma dişler pahalıdır."

"Pahalı mı dedin?" Brielach güldü. "Pahalı da laf mı? Sanki altından kalkması mümkün olmayan bir yük bizim için. Ama bu arada ne keşfettim, biliyor musun?"

"Ne keşfettin?"

"Leo Amca, iki yıldan beri eve çok az para veriyor. Öğle yemeği, o zaman hesapladığımız gibi ortalama otuz feniğe değil, neredeyse kırk feniğe geliyor. Kahvaltıya gelince... Leo Amca'nın asıl vicdansızlığı işte burada. Biz, yirmi gram tereyağı hesaplamıştık. Ama kendisi en aşağı kırk gram yediği gibi, üstelik ekmeğin üstüne sürüp yanına da alıyor. Tabii bu arada reçeli hesap dışı tuttum. Yumurta başına da yirmi fenig düşüyor. Aca-ba bugün yirmi feniğe yumurta satan yer kaldı mı, ha, söylese-ne kaldı mı?"

"Hayır, bu kadar ucuza yumurta satan bir yer bilmiyorum."

"Ben de bilmiyorum. Bilsem hemen koşardım. O zaman biz de yumurta yiyebilirdik."

Görünüşe bakılırsa yumurtanın ne olduğu hakkında pek bilgisi yoktu Wilma'nın. Oyuncaklarını sayarken durdu, yüzünü buruşturarak iki kez 'Leo' dedi. Sonra ardından birdenbire 'yumurta' diyerek güldü. Kelime hazinesine bir kalem daha eklenmişti.

"Neden her sabah bir yumurta yemek gereğini duyuyor bilmem ki!"

Martin, pek de kendinden emin olmayarak, "Bütün amcalar ve babalar, sabahları birer yumurta yerler," diye karşılık verdi. Ama bunun hemen ardından, söylediğini biraz düzeltmek gereğini duyarak ekledi: "Yani hemen hemen hepsi demek istedim." Çünkü söylediğinin doğru olup olmadığını kendisi de kesinlikle bilmiyordu. O güne dek kahvaltıda yenen yumurtayı, hep babaların ve amcaların bir simgesi saymıştı. Ama birden aklına Behrendt'in amcasının yumurta yemediği gelmişti.

Brielach, "Ama bunun nedenini anlayamıyorum." Kalemiyle, sanki Leo Amca'nın yumurtasını çizermiş gibi, kâğıdın üstüne sert bir çizgi çekti. Tekrar konuşmaya başladığında yüzü öfkeden bembeyazdı. "Şimdi bizi ne kadar hazırlamış olduğunu sen de hesaplayabilirsin:" Tereyağı için yedi fenig fazla ödemesi gerek. Bazen akşamları da eklemek sürüp yediğine göre, bu bile yetmez. On fenig öyle yemeği için koyuyorum. Reçel için de bir fenig. Yumurtaya üç fenig. En aşağı üç fenig fazla hesapladığımızı düşünürsek, ortaya yirmi fenig çıkar. Bunu, bizim evde yediği bin günle çarparsan, iki yüz mark ediyor, anladın mı? Şimdi devam edelim. Ekmeği iki yıldan beri parasız aldığımızdan, o hesap dışı kalıyor. Ama şimdi sorarım sana: Bize hediye edilen, ona da mı hediye edilmiş demektir?"

Martin, şaşkın bir halde, "Hayır," diye karşılık verdi. Birdenbire yağlı ekmeğin tadını alamaz olmuştu.

"O halde bu oburun en aşağı kırk feniglik de eklemek yediğini hesaplayabilirsin. Buna elektrik parası için bize vermediği beş fenigi de ekleyince beş çarpı bir gün, elli mark eder. Kırk fe-

nig çarpı yedi yüz otuz gün de bir üç yüz mark daha yapar. Bu kadarını tahmin eder miydin?"

Martin, "Hayır" diye karşılık verdi.

Brielach susup yine kâğıdının başına döndü.

Wilma, çok önemli bir iş başarmış gibi 'yumurta' diye bağırdı. "Leo, yumurta." Okuma kitabında, madenlerde çalışan işçilerin resimlerini bulmuştu. Adamların yüzleri kapkara olduğundan, onları da Leolar'ın arasına sokmuştu. "Leo, Leo, Leo – yumurta, yumurta, yumurta."

"Hesabı daha bitiremedin mi?"

Brielach, "Hayır," dedi. "Annemin yeni diş taktırması gerekiyor. Onun için de ayda ne kadar para ayırabileceğimizi hesaplamam gerek ve Leo'nun bizden çaldığı beş yüz markla diş masraflarının yarısı ödenebilir."

Martin içinden, Bayan Borussiak'ın şarkı söylemesini ya da çanların yeniden çalmaya başlamasını istedi. Gözlerini kapayarak sinemada gördüğü filmi, uyuyakaldıktan sonraki düşlerini düşündü. Boynunda bir değirmen taşı bağlı olduğu halde, yeşil karanlıklardan geçerek denizin dibine inen Leo gözlerinin önüne geldi. Bu düşlerin arasına Wilma'nın "Leo - Şeker - Baba - Yumurta - Leo" diyen sesi de karıştı. Bayan Borussiak, yukarıda yeniden şarkı söylemeye başladığında – 'orman yolunun iki yanında unutma beni çiçekleri açar' diyordu – kadının sesi yeniden kulaklarına geldiğinde, gözlerini açarak Brielach'a sordu: "Bizim annelerimiz neden yine evlenmiyorlar?"

Brielach, bu soruyu, hesaplamasına ara verecek denli önemli bulmuş gibiydi. Kurşunkalemi, artık biraz dinlenmeyi hak ettiğinin farkına varan bir adam tavrıyla bir yana attı ve : "Bunun nedenini bilmiyor musun gerçekten?" diye sordu.

"Hayır."

"Aldıkları dul aylığından ötürü oğlum! Benim annem evlense, aylığı kesilir."

"O halde Bayan Borussiak aylık almıyor, öyle mi?"

"Almıyor, ama onun kocası iyi para kazanıyor..."

"Olsun, gene de..." Martin bir an düşündü ve gülümseyerek Wilma'ya baktı. Çocuk, okuma kitabından Aziz Yusuf'un resmini bulmuş ve onu da babaların arasına katmıştı. "Demek

Bay Borussiak'la evlenmeseydi ve adı Horn kalsaydı, aylık alacaktı, öyle mi?"

"Tabii. Ama dindar olduğu için, evlenmeden birlikte yaşamayı asla kabul etmezdi. Böyle bir şey, ahlaksızlık olduğundan, kabul etmezdi."

"Senin annen dindar değil mi?"

"Değil. Ya seninki?"

"Bilmiyorum. Galiba ara sıra dindar olabiliyor."

"Peki Albert Amca?"

"Yani dindar olup olmadığını mı soruyorsun? Dindar sanıyorum."

Brielach, dirseklerini iyice öne kaydırды ve başını yumruklarına dayadı.

"Senin annene gelince; tabii onun açısından meselenin önemi, aldığı aylıkta değil... daha başka..."

"Öyle mi dersin?"

"Evet."

"Peki sana göre, sence..." Bir an duraladı, ama sonra kelimeleri birbirinin ardından sıralayıverdi: "Sence benim annem erkeklerle birleşiyor mu?"

Brielach kızardı ve bir karşılık vermedi. Leo, Martin'in annesi hakkında konuşmuş ve onun erkeklerle o kelimeyle anlatılmak istenen şeyi yaptığını söylemişti. Ama Martin'in bunu bilmesini istemiyordu. Gerçi kendi annesi de erkeklerle birleşiyordu, ama Martin'in bunu öğrenmesi, kaldıramayacağı bir yıkım olurdu onun için. "Hayır, sanmıyorum," dedi. Yalan söylediğini biliyordu, çünkü Martin'in annesinin başka erkeklerle birleştiğine 'inanmaktaydı.' Konuşmasına daha hızla devam etti: "Ama mesele, aylığın yanı sıra, vergiyle de ilgili. Bundan sık sık söz ediliyor. Bayan Hundag ile sık sık Leo'nun ziyaretine gelen biletçi de bunun sözünü ediyor. Ama benim bildiğim bir şey daha var."

"Nedir o?"

"Aslında erkekler dul aylığına kadınlardan fazla önem veriyorlar. Kadınlar, nasıl olsa geçinip gideriz, bütün kadınlar aylık almıyorlar ya diyorlar. Oysa erkekler, buna şiddetle karşı koyuyor. Sözgelisi, annem ne zaman evliliğin sözünü etse, Leo hemen öfkeleniyor."

"Benim annem ise Albert evliliğın sözünü edince kızıyor."

"Öyle mi?" Brielach, hafifçe doğruldu. Bu sorun, doğrudan doğruya onu ilgilendirmekteydi. Hayır, Albert'in Martin'in annesiyle evlenmesini istemiyordu. "Bunu iyi biliyor musun?" diye sordu.

"Evet. Kendim duydum. Annem artık evlenmek istemiyor."

Brielach, "İşte bu tuhaf," dedi. "Hem de çok tuhaf, çünkü tanıdığım bütün kadınlar, evlenmek istiyorlar."

"Ya senin annen?"

"Sanırım o da istiyor. Ara sıra bu duruma çok üzüldüğünü söylüyor. Zaten böyle bir yaşam, ahlaka da aykırı kaçıyor."

Martin, bu sözü başıyla onaylamak zorunda kaldığından ötürü üzüntü duydu. Bir an için annesinin de ahlaksız olduğunu kesinlikle bilmeyi ve böylece bu noktada Brielach ile aynı durumda olmayı istedi. Brielach'ı avutabilmek için, "Belki benim annem de öyledir, değil mi?" dedi.

Brielach, onun annesinin de öyle olduğunu biliyor, ama bildiğini belli etmek istemiyordu. Leo, kaynak olarak ona pek güvenilir görünmüyordu. Onun için üstünkörü karşılık verdi:

"Olabilir. Ama sanmıyorum."

Martin: "İnsanın bu noktayı kesinlikle bilmemesi, kötü," dedi. "Çoğu zaman büyükannem, annem eve geç geldiğinde 'Böyle nerelerde sürtüyorsun?' diye sorar. Bu durumda annem, ahlaksız mı olur?"

Brielach, "Hayır," diye karşılık verdi. Hiç olmazsa bu konuda kesinlikle hayır diyebildiği için, sevinmişti. "Bayan Borusiyak da kızına aynı soruyu sorar. Ama dolaşmanın ahlaksız bir yanı bulunduğunu sanmıyorum."

"Ama kulağa sanki böyle bir yanı varmış gibi geliyor. Bu sorudan sonra da fısıldayarak konuşuyorlar."

"Tabii hiçbir ahlaksız yönü olamaz demek istemedim."

Martin, Wilma'yı yeniden kucağına aldı. Çocuk, başparmağını ağzına soktu ve başını Martin'in göğsüne dayadı.

Martin, "Merak ettiğim nokta, annemin başka erkeklerle birleşip birleşmediği.... Birleşiyorsa, bu ahlaksızca bir davranıştır. Altıncı emre karşı gelmek demektir."

Brielach, yuvarlak bir karşılık vermeyi yeğ tuttu. "Evet, erkeklerle kadınlar birleşirlerse ve evli değilseler, o zaman günah işlemiş olurlar ve yaptıkları da ahlaksızlıktır."

Brielach'ın içi rahatlamıştı. Buz tabakasındaki çatlak daha da büyümüştü. Altındaki su ise, başlangıçta korktuğu kadar derin değildi. Ama ne de olsa Martin'in annesinin evlenmek istemediğini duymak, tuhafına gitmişti. Bu edindiği tecrübelerle çelişki halindeydi. Bayan Hundag Leo'nun arkadaşı olan biletçiyle evlenmek istiyordu. Kendi annesi, ara sıra bu konuyu dikkatle Leo'ya açardı. Behrendt'in annesi ise, Behrendt'in amcası ile evli olmadığı için sık sık ağlıyordu. Sütçü dükkânındaki kadın da bir çocuk doğurmuştu ve evli değildi. Leo, onun hakkında şöyle konuşmuştu: "Hayır, Hugo bu oyuna gelip onunla evlenmeye razı olmayacaktır."

Buz tabakası, kenarından kırılmıştı ve su, korkulacak kadar derin değildi. Buz tabakasının altında da, üstünde de 'ahlaksızlık' vardı. Aslında Brielach için, üç ayrı dünyanın varlığı söz konusuydu. Gerek okulda, gerekse din derslerinde söylenenlerin tümü, içinde yaşadığı Leo'nun dünyasıyla çelişki halindeydi. Buna karşılık Martin'in dünyası da Brielach için çok farklıydı. İçinde buzdolaplarının, evlenmek istemeyen kadınların ve paranın bir rol oynamadığına ilişkin inançların yer aldığı bir dünyaydı. Evet, ortada üç dünya vardı, ama o yalnızca birinde, kendi dünyasında yaşamak istiyordu. Kucağında uyuklayan Wilma'yı tutan Martin'e döndü ve yüksek sesle, "Annemin fırıncıya söylediği kelimeyi ben o kadar kötü bulmuyorum," dedi. Gerçi kötü bulmaktaydı, ama bir karara varma zorunluluğunu da hissediyordu. "Kelime, aşağıda, girişin duvarında da yazılı. Hiç görmedin mi?"

Martin okumuş ve o zaman daha da ağır bulmuştu. Ama kasapların kanlı arabalardan çıkarıp dükkâna taşıdıkları kanlı et parçalarını ya da burnunun dibine tutulduğunda 'idrardaki kanı' görmemezlikten gelişi gibi, o kelimeyi de görmemezlikten gelmişti. Grebhake ile Wolters'i çalılıkta yakaladığında onlara da dikkatle bakmamış, gözlerini kıpkırmızı yüzlerine ve pantolonlarının açık düğmelerine dikmemişti. Wilma'yı göğsüne bastırırken, Brielach'ın sorusunu karşılıksız bıraktı. Çocuk, ağır ve sıcacıktı.

Brielach, "Bak gördün mü?" dedi. "Bizde böyle kelimeler duvarlara yazılıyor ve konuşuluyor. Sizde ise böyle şeyler yapılmıyor." Ama buz tabakası yerinden oynamamıştı, çünkü yalan söylüyordu. O kelimeyi 'gerçekten' kötü bulmuş, ama kötü bulmadığını söylemişti. Birden aklına Aziz Joseph geldi. Beyaz yüzlü, yumuşak başlı adam için, "Onu kendinize örnek edinin," demişlerdi. Ey beyaz yüzlü, yumuşak başlı adam, Leo Amca ile nerede buluşacaksın? Ve ben seninle nerede buluşayım? Aziz Joseph, buz tabakasının altında, ta derinlerdeydi. Birkaç saniye için canlanmış, ağır ağır yukarı doğru yükselmiş, boşuna çabalarla buzı delmeye çalışmıştı. Ama buz tabakasında gerçekten bir delik açılrsa bile, onu oradan çıkarmak, mümkün olacak mıydı? Yoksa Leo'nun karşısında güçsüz kalıp bu kez artık bir daha geri gelmemek üzere, yeniden suyun dibine mi gidecekti?

Onun koruyucusu olan Aziz Heinrich de yumuşak başlıydı, ama sert görünümlü yüzü vardı. Okulun rahibi, azizin taştan yapılma heykelinin resmini çekmiş ve ona vererek, "Al, bunu örnek al," demişti.

Martin'e dönerek sert bir sesle, "O kelimeyi duvara yazan, Leo'dan başkası değil," dedi. "Artık anladım bunu." Aklına Leo'nun kıpkırmızı ve hep tıraş losyonu kokan yüzü gelmişti. Kilise şarkılarının ezgileri ile birlikte, Brielach'ın anlamadığı, ama bayağı şeyler olduklarından da kuşkulandığı birtakım parodiler söylerdi. Annesi bunları her duyduğunda kızıp "Kes şunu..." dediğinden, Leo'nun söylediklerinin bayağı şeyler olduğundan emindi.

Martin, karşılık vermedi. Birden gözünde her şey, anlamını yitirmişti sanki. Brielach da konuşmuyordu. Martin ile Albert'in yapacakları geziye katılmamak niyetindeydi, çünkü oynadıkları oyunlar, nasıl olursa olsun onu huzura kavuşturamıyor, işlerin sonunun kötüye varacağı kaygısını içinden söküp atamıyordu. Will Amca, Albert'in annesi, saatler boyu oynadıkları futbol –ki bu oyuna Albert de katılırdı– balık tutmaları, Brer Vadisi'nde, baraja kadar uzanan gezintileri, parlak güneş ve görünüşteki o gamsız atmosfer... bütün bunlara karşın gene de işin sonunun iyiye varmayacağını düşünüyordu. Her şeyin belli olacağı, kesinliğe kavuşacağı o ânın gelmesinden korkuyor-

du. Martin, Paskalya Yortusu'nda liseye gidecekti. Wilma, yukusunda bir şeyler mırıldanmaktaydı. Oyuncaklar, odanın içine dağılmıştı. Okuma kitabı hâlâ açık duruyordu.

Brielach, "Artık gitmelisin," dedi. "Albert Amca'nın me-raktan çıldıracağını düşünemiyor musun?"

Martin, bir şey söylemedi. O da bir ara biraz dalar gibi ol-muştu. Karnı acıkmıştı. Ayrıca kendini yorgun da hissediyor-du. Eve dönmekten çekiniyordu. Yaptığının hoş bir hareket ol-madığını bildiği için çekiniyordu, yoksa Albert'ten korktuğu için değil.

Brielach yeniden konuşmaya başladığında, sesindeki ton yabancı ya da kendini önemsedğini gösterir nitelikte değil, yal-nızca acı doluydu: "Çok kötü kalplisin. Halbuki benim Albert gibi bir amcam olsaydı, ben..." Ama gözlerinde biriken yaşların boşalmasını önlemek için, sözünü yarıda bıraktı. Ağlamak iste-miyordu. Yalnızca Albert gibi bir amcası olsaydı, yaşamında ne gibi değişiklikler yapabileceğini düşünüyordu. Kafasında Al-bert'i, Leo'nun yerine, tramvay biletçisi olarak canlandırıyor, biletçilerin giydiği üniformayı ona yakıştırıyordu. Gert'in ve Karl'ın tüm sevimli yanları da vardı Albert'te. Gert'in mirası olan 'bok' kelimesi, Albert'in ağzından çıkınca, onun yumuşak sesinden dinlenince, kulağa hoş geliyordu. Albert'in her zaman kullandığı kelimeler arasında yer almamasına karşın gene de ağ-zına yakışıyordu.

Çevre, sessizlik içindeydi. Yalnız gökyüzünde, hâlâ kuyru-ğuna takılı 'Her şeye hazır mısın?' yazısını dolaştıran uçağın tat-lı vızıltısı duyuluyordu. Birden Bayan Borussiak, yeniden şarkı söylemeye başladı. En sevdiği şarkıyı söylüyor, 'Ey Meryem Ana, bana yardım et' derken, sesi, bir bal tatlılığındaydı. Sırf ahlaksız bir yaşam sürdürmemek için dul aylığını feda eden kahraman, ceplerinde hep şeker bulunduran, yaşamın sakın li-manlarından birine demir atmış du'ran bu şişman, ama güzel sa-rışın, 'acılı dünya' diyerek şarkısına devam ediyordu. Uçağın se-si, artık belli belirsiz geliyordu. Martin, çok, çok hafif bir sesle ve gözlerini açmadan, "Pazartesi günü sinemaya gidiyoruz," de-di. "Kararımızı değiştirmemize gerek yok. Annenin boş vakti olmazsa, çocuğa Bolda bakabilir."

Brielach, "Peki gidelim," diye karşılık verdi. Geziye katılmayacağını söylemek istiyor, ama bir türlü dili varmıyordu. Bietenhahn ve oradaki yaşam çok güzeldi. Ama oraya gidince, evinde olduğu zaman duymadığı bir korkunun içini kaplayacağını da biliyordu. Bu korku, ona fazla gelen üçüncü dünyanın verdiği bir korkuydu. Buna karşılık okuldaki dünya ile kilisede karşılaştığı dünyadan korkmuyor, bunlarla kendi dünyası arasında yaşamını sürdürmekte zorluk çekmiyordu. Henüz ahlaksızlık yapmış ya da ayıp diye nitelendirilen bir davranışta bulunmuş değildi. Kilisede ve onun dünyasında duyduğu korkunun nedeni farklıydı. O dünyada yaşayamayacağından korkuyordu; buz tabakasının altı, üstünden çok daha kalabalıktı. Onu üzen işte buydu ya!

Acılı dünya. Brielach'ın duygularını dile getiren bu şarkıyı, Bayan Borussiak söylemeye devam ediyordu.

Martin, "Atrium'a gitmeyelim," dedi. "Filmde iş yok."

"Nasıl istersen."

"Monte Carlo'daki film nasıl acaba?"

Brielach, "On sekiz yaşından küçük olanların görmesi yasak," dedi. Afişlerdeki resimleri görmüştü. Açık saçık giyinmiş, biraz şişmanca, ama güzel olan bu sarışının yerinde pekâlâ Bayan Borussiak'ı da düşünebilirdi. Resimde kadın, koyu tenli bir maceraperest tarafından büyük bir tutkuyla öpülmekteydi. Filmin ad 'Sarışınlara Dikkat'ti ve kadının göğüslerinin tam altından, üstünde 'On sekiz yaşından küçüklerin görmesi yasaktır' yazılı şerit geçiyordu. Kırmızı şerit. Sanki boğmak istercesine, kadını ve esmer tenli âşığını sarmıştı. "Belki de Boccaccio'da iyi bir film vardır."

Brielach, "Bakarız," dedi. "Fırında, oynayan filmin afişi asılı."

Her taraf sessizdi. Bina, dışarıda düzenli bir şekilde akıp giden otomobil selinin etkisiyle hafif hafif titriyordu. Bir kamyon ya da otuz dört numaralı otobüs geçtiğinde, pencerelerden de hafif bir tıkırdı geliyordu. Bayan Borussiak 'Acılı Dünya' şarkısına devam ediyordu.

Brielach, "Artık dik kafalılığı bırak da evine dön," dedi.

Martin, çektiği vicdan azabının yanı sıra, kendisini yorgun ve yıkılmış hissediyordu.

"Şimdi annemi almaya gidiyorum. İstersen Boccaccio'da ne oynadığına da bakalım."

"Ama Wilma uyuyor."

"Kaldır, yoksa gece uyumaz."

Martin, gözlerini açtı. Bayan Borussiak: '... bu güç anlarımızda,' diye şarkı söylemekteydi.

Brielach, Leo'nun payına düşeni vermeye karşı çıkacağını biliyordu. Ama hiç olmazsa hesabı Leo'nun önüne koyup kendisine 'paraları iç ediyor' demesinin öcünü alacaktı. Bundan böyle Leo'nun ayda yirmi mark daha fazla vermesi gerekiyordu. Martin de buna bir on mark ekleyebilirse, dişi, ayda otuz marklık bir taksite mutlaka razı olurdu. Şimdi bütün iş, peşin paranın sağlanmasına kalmıştı. Üç yüz mark, aşılması imkânsız bir dağ gibi önünde dikiliydi. Bu parayı ancak bir mucizenin yardımıyla sağlayabilirdi ve mucizenin gerçekleşmesi gerekiyordu, çünkü annesi, dişlerini düşündükçe oturup ağlıyordu. Pek tabii ki Leo tek kuruş bile vermeye yanaşmayacak ve bu yüzden sonunda gene kavga çıkacaktı. Hadi babası yoktu, ama hiç olmazsa daha iyi bir amcası bulunsaydı! Bütün amcalar, Leo'dan iyiydi.

"Wilma'yı uyandır. Artık çıkmamız gerek."

Martin, çocuğu, gözlerini açana kadar hafif hafif salladı. "Hadi gel," dedi. "Anneye gidiyoruz."

Brielach, "Sen de evine dönüyorsun," diye ekledi. "Eziyet etmeyi bırak artık."

"Sen de beni rahat bırak."

Annesi, yolculuğa çıkmıştı. Bolda, kiliseyi temizlemeye uğraşıyordu. Albert'e gelince; o, cezasını çekmeliydi. Eve zamanında dönmediğinden Albert'in merak içinde kaldığını biliyordu. Ama varsın meraklınsındı. Zaten Glum ve Bolda'dan daha iyisi yoktu. Onlara hediye almaya karar verdi. Glum'a yağlıboya, Bolda'ya da kırmızı deri kaplı bir dua kitabıyla, sinema programlarını biriktirmesi için mavi ketenden dikilmiş bir çanta hediye edecekti. Annesi ile Albert'e ise hiçbir şey almayacaktı. Pusulalar yazmak, kelimelerin altını üç kez çizmekten başka bir şey bilmeyenlere hediye vermesinin gereği yoktu.

Brielach, "Sen önden çık," dedi. "Benim kapıyı kilitlemem gerek."

"Ben burada kalıyorum."

"O halde Wilma'yı da senin yanında bırakabilir miyim?"

"Hayır, yanında götür."

"Nasil istersen. Ben gelmeden çıkacak olursan, anahtarı paspasın altına bırak. Ah, ne kadar kötü kalpli olduğunu bir bil-sen..."

Yüzüne yeniden o, para maskesini takmıştı.

Martin, hiçbir şey söylemedi. Brielach çıkarken, oturduğu yerden kımıldamadı. Dışarıda, merdivenlerde, Bayan Borussiak'ın önce Wilma'yla, sonra da Brielach ile konuştuğunu, sonra hep birlikte aşağı indiklerini duydu. Şimdi yalnız kalmıştı. Bayan Borussiak da artık şarkı söylemeyecekti. Ama belki de yoğurt almak için sadece sütçüye kadar gitmişti. Bay Borussiak, hep yoğurt yedi.

Başka çocukların durumunun kendisinden çok daha iyi olduğunu düşündü. Poske'nin annesi, hep evde olur, örgü örер, di-kiş dikerdi. Poske okuldan döndüğünde, annesini karşısında bulurdu. Çorba pişmiş, patatesler haşlanmış olurdu. Hatta yemekten sonra meyve ya da tatlıyı bile birlikte yerlerdi. Bayan Poske, kazaklar ve üstlerinde birbirinden güzel desenler bulunan yün çoraplar örер, pantolon ve elbise dikerdi. Poske'nin babasının büyütülmüş resmi duvarda asılıydı. Büyüklüğü, aşağı yukarı Martin'in babasının girişte asılı olan resmi kadar vardı. Poske'nin babası, savaşta kıdemli onbaşı olarak çarpışmıştı. Resimde gülümsemişti; göğsünde nişan kordonu vardı. Behrendt'in amcası, Grebhake'nin yeni babası, Welzkam'ın amcası. Leo'dan çok farklı ve iyi insanlardı. Evdeki çocuklara ancak bir öz babanın gösterebileceği sevgiyi gösteriyorlardı. Leo ise yaşamında rastladığı en aşağılık amcaydı. Albert'e gelince, o, annesiyle birleşmeyen gerçek bir amcaydı. Brielach'ın durumu, onunkinden de kötüydü. Her gün hesap yapmak zorunda olması bir yana, amcası da çok kötü bir insandı. Martin, çaresizlik içinde, Tanrım, ne olur Brielach'a yardım et, diye dua etti. Brielach'a karşı kötü davrandığı için kendini suçlu buluyordu. Brielach'ın annesinin 'ahlaksız' olması da çocuğa bir şey kazandırmıyordu. Behrendt ile Welzkam, annelerinin 'ahlaksızlığı' sayesinde hiç olmazsa iyi bir amcaya, kahvaltılık yumurtaya, terliklere ve sabah gazetesinden örülü düzenli bir yaşama kavuşmuşlardı. Oysa Brielach, annesinin 'ahlaksızlığından' bir yarar sağlayamadığı gi-

bi, bir de bunun zararını ödemek zorunda kalıyordu. Yine, Tanrım, ne olur Brielach'a yardım et, diye dua etti. Leo, ne yediği terayağın, ne de yumurtanın parasını veriyordu. Öğle yemeğinin parasını ise eksik ödüyordu. Brielach'ın durumu, gerçekten çok kötüydü. Yaptığı işler ise çok önemliydi. Bu durumda, işini görürken yüzünde ciddi, yaptığına önem verdiğini gösteren bir anlatım bulunmasına kızılabilir miydi? Martin'in canı, bir dilim tereyağlı ekmek daha istediye de, birden daha önce yediklerinden bile utanır oldu. Bir an, birlikte Vohwinkel'in yerine gittiklerinde, büyükannesinin ödediği hesapları gözünün önüne getirdi. Bir keresinde hesabı görmüştü: Tam 18.70 mark ödemişti büyükannesi. Ayağa kalktı, Brielach'ın masasının üstündeki kâğıdı aldı. Kâğıdın sağ tarafına diş doktoru dokuz yüz mark, diye yazılmıştı. Solda ise şu hesaplar vardı:

Alınması gerekenler...

Sigorta	150 ?
Kasa	100 ?
Avans	? ? ?
Kalan	? ? ?

Kâğıdın üstü, karmakarışık sayılar, birbirinin içine geçmiş, bazılarının üstü çizilmiş bölme işlemleriyle doluydu 100 : 500 x 40 (tereyağı), ekmek - sirke - bu karışıklığın ortasında 'Şimdiye kadar haftada yirmi sekiz mark. Bundan sonra?' yazısı göze çarpıyordu.

Yeniden oturdu. Büyükannesi, hışırdatarak kopardığı çekin üstüne 18.70 mark yazıp garsona vermişti. Para kavramının daha yakınına gelmesi, seçilebilir kalıplara girmeye başlaması, Martin'i korkutmuştu. Bir yanda bir hafta için hesaplanan yirmi sekiz mark, öbür yanda yalnızca bir akşam yemeğine ödenen 18.70 mark. Tanrım, ne olur. Brielach'a yardım et!

Aşağıda, marangozun avlusuna bir otomobil girmişti. Martin, gelenin Albert olduğunu hemen anladı. Ardından da onun "Martin!" diye seslenen sesini duydu.

Bayan Borussiak, merdivenlerden çıkmaktaydı. Gerçekten de yalnızca sütçüye kadar gitmiş, Bay Borussiak için süt, çocuklar için de şeker almıştı.

Albert, avludan yine, "Martin!" diye seslendi. Bu çağrı, alçak sesle, ürkek, sanki korkak bir tonda yapılmıştı ve bu, Martin'i, yüksek sesli çağrılardan daha fazla kaygılandırdı.

Yerinden kalkarak pencerenin yanına gitti ve kanadı biraz araladı. Albert'in yüzünü görünce korktu. Benzi, sanki gri bir renk almıştı. Çok yaşlanmış ve üzgün görünüyordu. Yanında marangoz durmaktaydı, Martin, pencereyi tümüyle açtı.

Albert, "Lütfen gel, Martin!" diye seslendi.

Yüzü değişivermişti. Çocuğu görünce gülümsemiş, kızarmıştı. Martin, "Geliyorum, geliyorum," dedi.

Açık pencereden, Bayan Borussiak'ın 'Çocukluğumun ülkesi yeşildi,' diye şarkı söyleyen sesini duyuyordu. Bir an Albert, marangoz, otomobil, avlu, gökyüzü, gözünün önündeki her şey, yemyeşil oluvermişti.

Albert, "Haydi gelsene yavrum!" diye sesleniyordu.

Kitaplarını sırt çantasına yerleştirdi, kapıyı açıp çıktı. Sonra dışarıdan kitleyip anahtarı paspasın altına bıraktı. Uçak, gene ağır ağır bir pencereden kaybolup öbüründen görünmekteydi. Bir an yanmış duvar yıkıntılarının ardında kayboluyor, sonra yeniden ortaya çıkıp kilise kulesinin üzerinde bir dönüş yapıyor, şimdi yemyeşil kesilen gökyüzünde ardındaki şeridi sürük-lüyordu. Martin, 'Her şeye hazır mısın?' yazısını yine okudu. Aynı zamanda da 'Çocukluğumun ülkesi yeşildi' diye şarkı söyleyen Bayan Borussiak'ı duydu.

İçini çekerek merdivenlerden indi ve avluya çıktı. Marangoz, "Herifin yaptığı çok ayıp," diyordu.

Albert Amca, hiçbir şey söylemedi. Yüzünden yorgun olduğu anlaşılıyordu. Martin, Albert'in elinin de çok sıcak olduğunu hissetti.

Albert, "Gel gidelim," dedi. "Daha Heinrich'i almamıza bir saat var. Bizimle geliyor, değil mi?"

"Sanırım geliyor."

Albert, marangozun elini sıktı. Arabaya binerlerken, marangoz başını sallıyordu.

Albert, kontağı açmazdan önce elini, Martin'in elinin üstüne koydu. Ama hiçbir şey söylemedi. Martin ise hâlâ korkuyordu. Albert'ten değil, ama henüz ne olduğunu bilmediği bir şeyden korkuyordu. Yanındaki Albert, her zamankinden farklıydı.

ON ALTINCI BÖLÜM

Çırak gittikten sonra fırıncı, elini gene kadının elinin üstüne koydu. Karşısında durmuş, üstüne çikolata sürmesi için acıbadem kurabiyelerini uzatmaktaydı. Kadın, kurabiyelerden birini almak için yine elini uzattığından, elini onunkinin üstüne koydu ve geri çekmedi. Bu kez kadın da hiçbir şey dememişti. Başka zaman böyle bir şey olduğunda güler, elini çeker ve "Yapma, ne yararı var bunun?" Ama bugün sesini çıkartmamıştı. Bu ses çıkarmayışının ve hoşgörüsünün adamda nasıl bir etki uyandırdığını görünce birden ürktü. Fırıncının temiz ve solgun yüzü, kıpkırmızı kesilmiş, gözlerine tuhaf ve kısa süren bir donukluk gelmişti. Birden bu gri gözler, pırıl pırıl yanmaya başladı ve kadın bir an, onun elini geri çekeceğini sanarak korktu, ama fırıncı elini hâlâ sımsıkı tutuyordu. Kadın o zamana dek bir insan gözünün böylesine parladığına tanık olmamış, böylesine parlayabileceğini düşünmemişti. Adamın normal zamanlarda donuk bir görünüşü olan gözbebeklerinde, sanki yeşil alev parçaları dolaşmaktaydı şimdi. Yüzü ise kakaonun kahverengi tonuna dönmüştü. O zamana dek tutku kelimesini gülünç bulan kadın, şimdi bu kelimenin ne anlama geldiğini artık biliyordu, ama artık çok geçti.

Acaba gerçekten bu kadar güzel miydi? Bütün erkekler onu güzel bulmuşlardı ve dişlerinin sallanmaya başlamasına karşın, hâlâ güzel olduğunu kendisi de biliyordu. Ama o güne dek hiçbir erkeğin gözlerinde birdenbire böyle parıltılar dolaşmamış, sanki bedeninin derinliklerinden kakao emmiş gibi hiçbir erkeğin yüzü böylesine renk değiştirmemişti. Fırıncı eğilerek elini öptü. Kuru, çocukça, insanı duygulandıran bir öpücüktü

bu. Öptükten sonra, kadının anlamını çözemediği, boğuk, insanı büyüleyen, ritmik bir düzen içinde sıralanmış birtakım kelimeler söyledi. Kadın, bu kelime dizisinin içinden, yalnızca 'mutluyum' sözcüğünü seçebilirdi. Tanrım, olabilir miydi bu? Karşısındaki erkeğin, sırf elini tutabildiği için, kendini mutlu hissetmesi düşünülebilir miydi?

Adamın mırıldandığı kelimeler de, tıpkı aşk denen duyuya yağdırdığı övgüler gibi, insanın kulağına bir ezgi biçiminde yansıyor. Kadın, artık ondan avans istemesinin ne denli güç olacağını düşündü. Bu yüzünün rengi değişmiş insandan, bin iki yüz mark avans isteyemezdi. Adam, masanın üstünden onun kolunu öptü, ama sonra birdenbire elini bırakarak mırıldandı: "Tamam, bugünlük çalıştığımız yeter, kapatıyoruz..."

Kadın, "Hayır, hayır," diyerek bir acıbadem kurabiyesi aldı ve çikolataya batırdığı fırçasıyla üstüne bir kordonla bir kasket motifi yaptı.

Adam, "Neden?" diye sorduğunda, kadın onun sesindeki yumuşaklık karşısında şaşırdı. "Neden kapatmayalım? Biraz gezmeye çıkamaz mıyız?"

Sonra birden gözleri gene parladı ve gülerek, "Ah," dedi. "Sen yok musun sen!"

Kadın, "Hayır," diye karşılık verdi. "İşe devam edeceğiz."

Belki de bu kadar sevilmek istemiyor, korkuyordu. Gert, bir kez bile aşkın sözünü etmemişti. Hatta Saporoshe ile Dnjepropetrowsk arasında ölen güler yüzlü kocası bile aşktan söz etmemişti; yalnızca mektuplarında arada sırada onu ne kadar çok sevdiğini yazmıştı. Ama yazmak, söylemekten çok farklıydı, daha kolaydı. Leo'nun kelime hazinesinde ise aşk yoktu ve kadın, bu durumdan memnundu. Onu göre de aşk, ancak filmlerde, romanlarda, radyodan okunan şeylerde ve şarkılarda olabiliyordu. Filmlerde gözleri birdenbire parlamaya başlayan, tutkudan yüzlerinin rengi değişen, soluklaşan ya da kakao rengine dönüşen erkekler vardı, ama o, böyleleri ile ilişkisi olsun istemiyordu.

"Hayır, hayır. Çalışacağız," dedi.

Adam, ürkek bakışlarını onun yüzünde dolaştırdı. Sonra yine elini tuttu. Kadın da sesini çıkartmadı. Sanki aralarında sessiz bir anlaşma yapılmış gibiydi. Adamın gözlerinde yeniden o

parıltı belirmiş, yüzü kakao rengini almıştı. Gene ritmik bir düzen içinde sıralanmış bir alay kelime mırıldanmaktaydı. Kadın, ancak 'el' ve 'mutluluk' kelimelerini sökebildi.

Başını sallayarak gülümsedi: Tıpkı şarkılarda ya da filmlerdeki gibiydiler şimdi. Seyrelmiş saçlar, kakao rengi bir yüz, eritilmiş çikolatanın buruk kokusu – fırçayla sürülebilmesi için, eritilen çikolatanın koyu bir kıvamda olması gerekiyordu.

Adam, onun elini bıraktı ve işlerine birkaç dakika daha devam ettiler. Kadın, en fazla yassı ve el ayası büyüklüğündeki çörekleri seviyordu; yüzeyleri geniş olduğundan, bunlarda fırçayı daha rahat kullanabilme olanağı vardı. Bu çöreklerin kum rengi, yeni pişirilmiş hamurunun üstüne çiçekler, küçücük ağaçlar, hayvanlar, balıklar resmetmek ona daha kolay geliyordu. Çörekler, Bamberger'in fabrikasında yapılan yumurtalı makarnalar gibi sapsarıydı.

Adamın ona hayran kalmasına yol açan nedenlerden biri de buydu: Onun kolaylıkla güzel motifler bulabilme yeteneğine, sarı çöreklerin üstüne kondurduğu yusuvarlak çikolata toplara, çizdiği perdeli pencerelere tapıyordu.

"Sen, gerçek bir sanatçısın."

Çırak kaçtığından beri, evin üst katında boş bir oda duruyordu. Büyük bir odaydı. Koridorda bir lavabosu, büyük ve güzel bir tuvaleti vardı. Önünde, çiçeklerle dolu bir taraça uzanmaktaydı ve en güzel yanı, ne sağında, ne de solunda komşuların bulunmasıydı. Ren Nehri çok yakındaydı. Taraçadan, gemilerin bacaları, karşı taraftaki ağaçların rengârenk tepeleri görünüyor, nehirden gelen düdük sesleri duyuluyordu.

Büyük ve gevrek tabakayı keserken, fırıncının elleri titriyordu. Bu kum rengi ve baklava biçiminde kesilmiş parçaların üstüne, krema ile doldurulup birbirlerinin üstüne konulmazdan önce, çikolata sürmek, kenarlarını da çikolatayla kaplamak, gerekiyordu. Kadın, parçaların üstüne, dumanı tüten bacaları, panjurları ve çitli bahçeleri olan küçücük ev resimleri çizdi.

Adam, gözleri parlayarak: "Ne kadar güzel!" diye bağırды.

Evlerin yanı sıra şişşirin perdeler, yay biçiminde antenler, telefon telleri, serçeler, bulutlar ve bu bulutların arasından geçen bir uçak da resmedilmişti.

"Dedim ya, sen tam bir sanatçısın."

Ya çok az kira verecek ya da bu bile gereksiz görülecekti. Odanın yanında, şu anda öteberi koymaya yarayan bölmeyi de çocuğun kullanması için boşaltmak mümkündü. Şimdi o bölmede bisküvi kutuları, parçalanmış un çuvalı ve teneke şeker kutuları durmaktaydı. Bölmenin küçük bir de penceresi vardı. Kadın, parka ve Ren Nehri'ne bakan bu pencereye hayalinde şimdiden şirin bir perdecik takıvermişti.

Adamın yeniden eline eğildiğini ve sanki hıçkırır gibi nedimli mutlu olduğunu dile getiren kelimeler söylediğini gördü. Fırıncı, çocuk seviyordu. Hiç şüphesiz çocukları olsun isteyecekti. Oysa kadın, artık çocuk yapmak istemiyordu. Soluk benizli, anne ve babalarına saygılı çocuklar çatıdaki taraçayı dolduracaktı ve Heinrich, üç yıla kadar çıraklığa başlayacaktı. Kadın, onun o zamanki halini şimdiden görür gibiydi: İşinden, üstü başı un içinde dönecekti. Sabahları içinde küçük ekmeklerin bulunduğu sepeti alıp yola koyulacak, ekmekleri kesekâğıtlarının içinde villaların kapılarına bırakacak ya da kapılara asılı duran keten torbalara koyacaktı.

Fırıncı, küçük yuvarlak pastaları, beyaz kâğıt tabakasına yaydı. Sarı kremayı üstlerine sürdü. Resimli yarıları kremaya dikkatle yapıştırdıktan sonra, biten pastaları kaldırıp ışığa tuttu.

"Sen, aslında sanatçı olmalıymışsın."

Yeni dişler: tam on üç tane, kar gibi bembeyaz, parlak ve sallanmayan diş.

Fırıncı alçak sesle: "Odaya yerleşmene karımın bir itirazı yok," dedi. "Kendisiyle konuştum."

"Peki ya çocuklar?"

"Çocuklara düşkün olduğu söylenemez, ama zamanla alışacaktır."

Fırıncının karısı, bu teklifi kabul etmek için pek fazla düşünmemişti herhalde. Eve yerleşecek olan ve kocasının dul ayrılığını alan kadın, bundan böyle mutfak işlerini de üstlenebilirdi pekâlâ. Oda ve yemek için para ödemeyecek, üstelik bir de küçük maaşı olacaktı. Fırıncının karısı da onun sayesinde artık kocasının kendisini durmadan rahatsız etmesinden kurtulacaktı. Zaten fırıncı, evlilik görevlerini yerine getirmekten kaçındığını ileri sürerek onu boşanmayla korkutuyordu. Ama o, ne zaman

boşanmanın sözü edilse buz gibigülümsemekle yetiniyordu. Ev kadının, fırın ise kocasının ve o işinde usta bir fırıncıydı.

"Her şeyi eskisi gibi bıraksak, yalnızca karşılıklı olarak birbirimize özgürlüklerimizi versek, daha iyi olmaz mı?"

Tabii, yeni kadın eve yerleşince, manastırın verdiği siparişlerin arkası kesilecekti. Dini bayramlarda yenen ekmek, pasta ve sandviçleri de rahipler bundan böyle başka bir fırından alacaklardı. Ama evin yeni sakininin yaptığı, üstü çikolatadan resimlerle süslü nefis çörekleri çocuklar kapışmıyorlar mıydı? Gerçekten de çocuklar, kendilerine aynı zamanda resimli kitap gibi gelen bu pastalara bayılıyor, kendilerince bir taşla iki kuş vurmuş oluyorlardı.

Fırıncı, "Bu durumda istediğimizi yapabiliriz," derken, gözlerinde yeniden o yeşil parlaltı belirmişti.

Gündüzleri, gözünde güneş gözlükleri ile tıraçadaki şezlongda güneşlenebilecek, akşamüstleri ise, nehrin kıyısındaki havuza inebilecekti! Kadın, elinde çikolata fırçası, kafasından bu hayalleri geçirerek duruyordu orada. Birden ışıklar söndü. Şimdi ışık yalnızca yukarıdaki iki küçük pencereden geliyordu. Parlak güneş ışığını geçiren bu iki bodrum penceresi, sanki tavanın hemen altına yapılmıştı ve iki altın kareyi andırıyordu. Buna karşılık aşağıdakilerin tümü, gri, çok gölgeli bir koyuluğun içinde görünmez olmuştu. Kadın, fırıncının gri önlüğünü, gri yüzünü ve parlak gözlerini gördü. Yeşilimsi noktaları andıran bu gözler, şimdi kendisine doğru yaklaşıyordu.

"Işığı yak," dedi.

Adam daha da yaklaşmış, kısa ve güçlü bacaklarıyla şiş yüzü, daha belirgin bir hal almıştı.

Kadın, "Işığı yak," dedi. "Çocuk, beni almaya gelecekti."

Adam olduğu yerde durdu.

"Peki, yukarıdaki odaya taşınacağım. Ama şimdi ışığı yak."

Fırıncı, onun dediği her şeyi yapacağını belli eden bir tonda, "Öyleyse seni bir kez olsun öpmeme izin ver," dedi. Ardından da, başı önüne eğik olduğu halde, gene aşkı öven sözler kekeledi.

"Yalnızca bir öpücük istiyorum senden."

"Bugün olmaz. Işığı yak."

Adam çaresizlik içinde, "Ya bu akşam?" diye sordu.

Kadın yorgun bir sesle, "Peki," diye karşılık verdi. "Şimdi ışığı yak."

Adam hızla ışık düğmesinin yanına gitti ve çevirdi. Yanan ışık, yukarıdaki pencerelerden giren güneş ışığının gücünü kesmiş, gri ve siyah gölgeler, yerini, rafta duran limonların canlı sarısına ve içinde kirazların bulunduğu kabın kırmızısına terk etmişti.

Fırıncı, "Bu akşam saat dokuzda, nehir kenarındaki dondurmacıda," dedi.

Kadın bir an, karanlıkta parlayan renk renk lambaları, aydınlatılmış gemileri, ellerindeki lavta ve bancoları çalıp yeşil karanlığın içinde Harry Lime melodisini söyleyerek nehrin kıyısından geçen gençleri, yüksek ve gümüş kaplar içindeki dondurmayı ve onun üstüne konan kiraz ve kremayı anımsadı.

"Peki," dedi. "Saat dokuzda orada olacağım."

Fırıncı işine devam ederek baklava biçimi parçaları kesti. Kadın da fırçasıyla onlara çikolata sürdü.

Yukarıda bir de banyo vardı. İçi pembe fayanslarla döşenmişti. Duşu, küçük alevi sürekli yanan bir şöfbeni vardı. Kışın ortasında orada, tertemiz ve sıcacık yerde oturabilecekti. Ve ağzında on üç tane kar gibi beyaz, yepyeni diş olacaktı.

Fırıncı, kirazlı turtayla, Andermann'ın yaş günü için ısmarlanan ananaslı turtanın etraflarını süsledi. Krema fışkırtmaya yarayan aleti doldurup kadına uzattı. Bu arada onun kolunu ve elini öpmeyi de unutmadı. Kadın başını salladı ve onu itip yanından uzaklaştırdıktan sonra, pastanın üstüne bir elli rakamı yazıp etrafını defne dallarından bir çelenkle çevirdi. Sonra kirazların üstüne gene kar gibi bembeyaz kremayla Hugo adını yazdı. Kum rengi pastanın üstüne gül, lale ve papatya resimleri yaptı.

Fırıncı, bunları görünce: "Nefis," diye bağırdı.

Pastaları yukarı götürdü. Kadın, onun dükkânda güldüğünü duydu. Arkadan fırıncının karısının sesi geldi. Fırıncıdan küçük pastaları alırken, "Bunlardan, daha fazla yapın," diyordu. "Kapış kapış gidiyor." Kasanın açılıp kapanışı duyuldu.

Fırıncı, yüzünde bir gülümsemeyle geri döndü, baklava biçimindeki parçaları kesip kadına uzattı. Dükkândan konuşmalar, kasanın ziline sesi ve nihayet fırıncının karısının 'güle güle'

derken, sanki şarkı söyleyen sesi geliyordu. Tam bu sırada tene-ke kapı sarsıldı ve kadın, küçük kızının coşkun bir neşe içinde şeker diye bağırışını duydu. Elinden fırçayı atıp dar koridora doğru koştu. Yarı karanlık koridorda, un çuvalları, çuvalları taşımaya yarayan bir el arabası ve karton kutular duruyordu. Kadın, küçük kızını yakaladı, öptü ve ağzına cebinden çıkardığı bir kurabiyeyi verdi. Ama Wilma, onun elinden kurtularak fırıncıya doğru koştu ve adamın yüzüne, o güne dek hiç söylemediği bir kelimeyi haykırdı: "Baba!" Fırıncı, Wilma'yı kucığına aldı, öptü, büyük odanın içinde dolaştırmaya başladı.

Kapının önünde duran soluk, güzel ve son derece ciddi bir anlatımı olan yüzde, ürkek bir gülümseme yayılmaya başlamıştı. Brielach'ın gülüşü, tıpkı babasının, o güler yüzlü çavuşun, güler yüzlü astsubayın, güler yüzlü onbaşının gülüşüne benzmekteydi.

Elleri çöreklerle dolu olduğu halde arkadan gelen fırıncı, "Neden ığlıyorsun?" diye sordu.

Kadın, "Neden ağladığımı anlayamıyor musun?" diye karşılık verdi.

Fırıncı, anladım gibilerden başını salladıktan sonra Brielach'ın elinden tutup yakınına çekti.

"Bundan sonra her şey değişecek," dedi.

Kadın, "Belki de," diye karşılık verdi.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Havuzun kapısı kapalıydı. Tahtanın üstünde suyun derecesini gösteren yazı silinmemişti. Suyun on beş derece olduğu belirtilmişti. Nella kapıyı vurdu, ama içerden erkek sesleri duyulmasına karşın, açan olmadı. Bunun üzerine kabinlerin etrafını dolanan Nella, tahta çitin üstünden geçerek son kabinin gölgesinde durdu. Havuza bakan adam, cam bölmesinin içinde oturmuş, duş bölmelerinde onarım yapan adamlara bakıyordu. Adamlar, tahta kaplamaları yenilemek için, çivileri ıslak tahtalardan sökmekteydiler. Yeni kaplamada kullanılacak tahtalar, beton zemine konmuştu. Havuza bakan adam, güneş kremi kutularını, güneş yağı şişelerini, lastikten yapılmış şişirilebilen hayvanları, renkli deniz toplarını, yüzme başlıklarını ince kâğıtlara sarıp bir bavula yerleştirmekteydi. Yüzü, yaşlanmış bir beden eğitimi öğretmeninkini andırıyordu; bakışlarındaki kayıtsızlık ise ancak maymunların bakışlarında görülebilirdi. Zaten ağır hareketleri de, yaptıklarının saçma olduğunu bilen bir maymunun hareketlerine benziyordu. Bir ara elinde tuttuğu bir yığın güneş kremi kutusunu yere düşürdü. Kutular oraya buraya dağılmıştı. Adam, gene ağır ağır eğildi; saçsız başı, birkaç saniye için masanın arkasında kayboldu, sonra yine göründü. Sonunda kutuları toplayan adam, soluk soluğa kalmıştı.

İşçiler, eski kaplamaları yeniliyorlardı. Mavimsi parıltılar saçan vidalar, oyuklarına sokuluyordu. Eski kaplamalardan küf kokusu yükselmekteydi.

Su yeşil renkteydi ve hava açıktı. Nella, kabinin gölgesinden ışığa çıktı ve kendisini gören havuz bekçisinin irkildiğini fark edince güldü. Ama şimdi adam da gülümsemeye başlamıştı

Cam bölmenin penceresini açarak Nella'yı bekledi. Daha Nella bir şey söylemeden gülerek başını salladı ve "Su, gerçekten çok soğuk," dedi.

"Kaç derece?"

"Bilmiyorum. Artık gelen olmadığı için, kaç derece olduğuna bakmadım,"

Nella, "Ben gene de şansımı denemek istiyorum," dedi. "Lütfen bir bakar mısınız?" Adam, bir an durakladı. Ama Nella'nın gülümsemesini görünce kollarını hemen pencerenin önünden çekti, termometreyi bulana dek çekmecesini karıştırdı. Kaplamaları onaran iki işçi, bir an onlara baktı, sonra yine eğilerek ince demirlerle oluklardaki pisliği, ter çamur ve sudan oluşan kaygan yaz artıkalarını temizlemeye devam etti.

Nella, havuzun bekçisiyle birlikte suyun kenarına gitti. Suyun seviyesi biraz alçalmıştı. Beton duvarda, suyun eskiden bulunduğu yerde, yeşil bir iz görünüyordu.

Adam, trampenin üstüne çıktı ve bir ipin ucundaki termometreyi suya sarkıttı. Sonra Nella'ya dönerek gülümsedi.

Nella, "Benim bir mayo ve bir de havluya ihtiyacım var," dedi.

Adam başını sallayarak döndü ve suyun içinde ağır ağır dönmekte olan termometreye baktı. Omuzları ve kasları tıpkı bir beden eğitimi öğretmenininki gibiydi. Zayıf bir boynu vardı.

Karşıda, kahvenin terasında masalar doluydu. Yeşil dalların arasındaki beyaz kahvelikler göz alıyordu. Garsonlar, üstüne beyaz kréma sürülmüş sarı pastalar getiriyordu. Küçük bir kız, kahvenin terası boyunca uzanan çiti tırmanarak aştı ve çimenlerin üstünden Nella'ya doğru ilerledi. Bir kadın, "Fazla yaklaşma," diye seslendi.

Nella korktu. Hızını azaltan ve çekingen adımlarla yaklaşan çocuğa baktı.

Annesi yeniden, "Duymuyor musun? Sana fazla yaklaşma diyorum," diye seslendi.

Bekçi: "Su on beş derece."

Nella: "Öyleyse girebilirim."

"Nasıl isterseniz."

Havuzun bekçisiyle birlikte ağır ağır binaya doğru gitti. Dokuz numaralı kabinin kapısını taşıyan bir adam yanlarına yaklaştı.

"Yeni menteşe takmak gerek."

Bekçi başını olur anlamına salladı.

İçeri girdiklerinde Nella'ya turuncu bir mayo, beyaz bir bone ve bir de havlu verdi. Nella, el çantasını teslim ettikten sonra kabine girdi. Etrafta hiç ses yoktu. Nella'nın içinde bir korku vardı; düş görme yeteneğini yitirmişti. Rai, düşlerine girmiyordu. Daha doğrusu onu düşlerinde istediği şekilde göremiyordu. Düşlerindeki dünyası geride kalıyor, geçtiği yollar ise varlığını yitiriyordu. Tıpkı suyun son bir gurultuyla, boğulmakta olan birinin son çığlığını andıran bir sesle, banyo deliğinden akıp gitmesi gibi, kafasındaki ve düşlerindeki görüntüler de çekimine kapıldıkları bir ufka doğru uzaklaşıp kayboluyordu. O zamana dek düşlerinin temeli, ana maddesi olan şey yok oluvermişti. Banyo küvetinin içindeki su akıp gitmiş, hafif nemli bir sıcaklıktan, sabunun ve şofbende kullanılan gazın havada bıraktığı çok hafif kokudan başka bir şey kalmamıştı. Cam rafın üstünde, temizlenmeden bırakılmış bir tıraş fırçası duruyordu. Artık pencereyi açmanın zamanı gelmişti. Dışarıda her türlü nüanstan ve atmosferden yoksun bir reklam filminin can sıkıcı ışıkları bekliyordu; katiller, sağlam aylıklı ve mesleklerinde ilerleme ateşiyle tutuşan atılgan tiplere dönüşmüşlerdi. Şiir sanatı üzerine konferanslar veriyorlardı. Savaşı ise anılarından tümüyle çıkarmışlardı. Dışarıda küçük çocuğun annesi, "Fazla yaklaşma diyorum sana, duymuyor musun?" diye bağıırıyordu. Nella, konuşmasından kadının ağzındaki lokmayı yutmadan seslendiğini anlamıştı. Kremalı pasta, krema ve sarı renk hamurdan lokmalar, yavrusuna düşkün bir annenin sesinin gereği gibi titreşmesini engellemekteydi.

"Dikkat et; dikkat etsene!"

Nella, içinde delikten akıp giden suyun gurultusunu andıran bir şeyler duyuyordu. Düzmece anıların bıraktığı tat, gerçek olanlardan çok farklıydı. Hem sonra Gaeseler'in sesi, elinin dokunuşu ve nihayet varlığının yol açtığı o dayanılmaz can sıkıntısı da içini altüst eden nedenler arasındaydı. Direksiyon başında çapkınlığa kalkışmak, ne denli şehvetle dolup taşıdığını se-

sinin tonundan belli etmek, büyük bir ustalıkla araba kullanmak... demek bir zamanların katilleri, sonradan birtakım üstünlükler kazanabiliyorlardı. Dışarıdaki çocuğun annesi, sonunda lokmanın tümünü yutmuş, bağıırıyordu:

"Bu kadar yaramazlık yapma!"

Çimlerin üstü, henüz temizlenmemiştir. Her taraf, paslı ve kenarları girintili çıkıntılı limonata şişesi kapaklarıyla doluydu. Nella geri döndü, pabuçlarını giydi ve ısınmak için havuzun başına kadar koştu. Küçük kız, taraçayla havuzun kenarı arasında durmaktaydı; annesi olacak çiçekli elbise giymiş et yığını ise, yukarıdan çocuğunu izlemekteydi.

Suya inen basamaklar kaygandı ve yosun tutmuştu. Nella uzaklarda, ağaç tepelerinin üzerinde, kahvenin arkasında, Hristiyan Kültür Birliği'nin bayrağının dalgalandığını gördü. Beyaz zemin üstüne altın bir kılıç, kırmızı bir kitap ve mavi bir haç resmedilmişti. Bayrak güneyden esen rüzgârın etkisiyle, açık mavi gökyüzünde hafif hafif titremekteydi.

Nella ayakkabılarını çıkarıp arkasına, çimlerin üstüne fırlattı. Ağır ağır basamaklardan inerek ayaklarını ıslattı. Sonra iki avucuyla aldığı sularla vücudunu baştan aşağı ıslattı. Su iyi gelmişti ve korktuğu kadar da soğuk değildi. Vücudunu biraz daha ıslattı, dizlerine, sonra beline kadar suya indi. Mayosu, suyu olduğu gibi emmişti. Mayo ile teni arasına giren su, ürpertiler bırakarak aşağı akıyordu. Nella öne doğru eğildi, suya atladı ve kuvvetli kulaçlarla yüzmeye başladı. Kendini o anda çok iyi hissettiğinden, hafifçe gülümsüyordu. Suyun sakın ve yeşil yüzeyini kulaçlarıyla yarmaktan da büyük zevk alıyordu. Bekçi, trampelen tahtasının üstünde durmuş, elini gözlerine siper etmiş, ona bakıyordu. Nella, dönerken el salladı. Adam da elini sallayarak karşılık verdi. Çimenlerin üstündeki kız, küçük bir adım atacak olduysa da, üstüne çiçekli bir elbise giydirilmiş ve bir sürrü incik boncuk takılmış olan et yığını, "O kadar yaklaşma," diye bağıınca, olduğu yere mihlanıp kaldı. Annesinin sözünü dinleyerek, attığı adımı geri aldı. Nella, sırtüstü yatıp daha ağır bir tempoyla yüzmeye başladı. Artık yeterince ısınmıştı. Kendisinin olmayan mayo, hafif deniz yosunu kokuyordu. Gökyüzünde görünmeyen bir uçak, peşinde geniş ve beyaz bir şerit bırakarak ilerlemekteydi; dağınık ve yumuşacık izi, gittikçe genişli-

yor, kayboluyordu. Uçak ise görünürlerde yoktu. Nella pilotu, başındaki miğferi, yüzünün yalnızlık kokan anlatımını gözünün önünde canlandırmaya çalıştı. Göl, yukarıda minimini, topluiğne başı, tırnak ya da kol saati büyüklüğünde, dalgalı ve yeşil bir alan gibi görünüyordu olmalıydı. Acaba pilot, şu anda kendisini görebiliyor muydu? Sarımsı ve lif lif olmuş kuyruğunu, gökyüzünde ardından güçlkle sürükler gibiydi. Sonunda açık mavi gökyüzünün insanın içine sıkıntı veren tekdüzeliğinde ilerleyerek, ağaçların ardında kayboldu. Bıraktığı iz, gittikçe dağılıp yok oluyordu. Gökyüzünün Brernich Şatosu'nun üzerine rastlayan kısmında ise artık yalnızca mavilik görünüyordu. Bu maviliğinin ortasında tek yabancı, rüzgârda hafifçe titreyerek yerinde kalmakta direnen bayraktır. Beyaz zemin üstündeki altın kılıç, kırmızı kitap ve mavi haç, birbirleriyle zekice birleştirilip insanın gözünü alan bir simge haline getirilmişlerdi.

Yemeklerini bitirmiş, kahvelerini içen kongre üyeleri, Gaeseler'in konferansına olan hayranlıklarını başlarını sallayarak belirtiyorlar ve vardıkları yargıyı ortaya koyuyorlardı:

Henüz her şey yitirilmiş değildir.

Nella, bir kez daha sırtüstü ağır ağır yüzdü. Bonesinin altından yüzüne tembel tembel yuvarlanan su damlalarının acılığını ağzında hissetti. Su çok hoşuna gidiyordu, elinde olmaksızın hafifçe güldü. Ormanda, posta arabasının trompeti duyuluyordu. Bu sahte posta borusu sesi, çeşitli yivlerin aracılığı ile çıkarılmaktaydı. Nella, gülerek kıyıya doğru yüzdü, sudan çıktı ve uçağın, ağaçlara doğru alçalarak birdenbire kaybolan izine baktı. Gişenin önünden geçip kabinine giderken, havuzun bekçisi onu takdir ettiğini gösterircesine güldü. Kabinin nemli tah-talarına, küflenmiş bir yazın kokusu sinmişti. Aralıklara yerleşmiş olan beyaz küf, aşağılara, ıslaklığın arttığı kısımlara doğru inildikçe yeşile dönüşmüştü.

Dışarıda lokmalarını yutmuş olan ses, "Sana fazla yaklaşma demedim mi?" diye bağırırmaktaydı.

Nella, bekçiye para verdi ve gülümseyerek baktı. Adam da onun gülümsemesine karşılık vererek ıslak mayoyu, boneyi ve havluyu aldı.

Dışarıdan otobüsün neşeli, posta arabalarının borusunun sesine benzeyen kornası duyuluyordu. Nella, uzaktan şoföre el sallayarak koştu.

Şoför durmuş, bekliyordu.

Nella, "Brunn'a bir bilet," dedi.

"Kentin merkezine mi?"

"Hayır. Ring Caddesi'nde ineceğim."

Şoför, "Bir mark otuz fenig," dedi.

Nella, adama bir buçuk mark uzattı, "Tanrım." Şoför, kapıyı kapattı ve kalkmazdan önce direksiyondaki düğmeye basarak, bir kez daha korna çaldı.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

Albert, "Bundan sonra her şey değişecek," dedi.

Karşılık beklermiş gibi Martin'e bakıyordu. Ama Martin, bir şey söylemiyordu. Albert'in yüzünde gördüğü değişiklik, onu kaygılandırmıştı. Gerek bu değişikliğin, gerekse Albert'in sorduğu sorunun nedeninin, eve geç kalması olup olmadığını kestiremiyordu.

Albert, "Bundan sonra her şey değişecek," diye yineledi. Artık bir karşılık beklediği belli olduğundan, Martin, "Ne gibi?" diye sormak gereğini duydu.

Ama Albert, arabayı kilisenin önünde durdurmuştu. İnerken, "Hazır gelmişken, Bolca'yı da alalım," dedi.

Martin eve geç kaldığı zamanlar Albert'in meraktan sanki hastalandığını bildiğinden, Albert'in dört saat onu beklediğini ve aradığını düşündükçe içinin bir tuhaf olduğunu hissediyordu. Ayrıca Albert üzerinde ne büyük bir güç sahibi olduğunu da hissediyor, ama bunu bilmek, ona mutluluk yerine huzursuzluk veriyordu. Babalar, oğulları eve geç kaldığında meraktan hasta olmazlar, onları hiçbir şey söylemeden karşılarlar, dövükten sonra aç karnına yatmaya yollarlardı. Bu tarz davranış belki sertti, ama hiç olmazsa sınırları belliydi. Martin, Albert'ten kendisine dayak atmasını değil, ama anlatamadığı düşüncelerinde bile bir kalıba sokamadığı bir şey bekliyordu. Birtakım kelimeler, ilk bakışta anlamlarının karanlık oluşuna karşın, düşüncelerden bir bütünü açık ve seçik olarak ortaya koyabiliyordu. Sözgelisi, Martin, 'ahlaksız' kelimesi üzerinde kafa yorduğunda, önünde bir kapı açılıyor ve o, bu kapının ardında beliren odada, tanıdığı bütün 'ahlaklı' ve 'ahlaksız' kadınların

tek sıra halinde dizildiklerini görüyordu. Sıra başında, yani 'ahlaksızlığın başladığı' yerde, Brielach'ın annesi duruyordu; Bayan Borussiak ise, en yüksek nitelikli 'ahlaklıların' arasında, Poske'nin annesinin hemen yanında yer almıştı. Onun yanında da Bayan Niggemeyer duruyordu. Kendi annesine gelince, o ortalarda bir yerdeydi, öyle ki bu tapınak içerisinde yeri, kesinlikle belli değildi. Durmadan yerini değiştiriyor, miki filmlerinin kahramanları gibi, Bayan Borussiak ile Bayan Brielach arasında oradan oraya atlayıp duruyordu. Kilisenin rahiplere özgü kısmının kapısına bakarken, babacan kelimesinin Albert'e uygun düşüp düşmediğini düşündü. Sonunda uymadığı kanısına vardı. Öğretmenle marangoz, babacandılar. Gulm da hemen hemen babacan sayılabilirdi. Albert, bir ağabeye de hiç benzemiyordu. Ona en uygun düşen, Martin'in düşüncesine en fazla seslenen kelime amcaydı; ama bunun da kesinlikle uyduğu söylenemezdi.

Saat beşe geliyordu. Martin, açlıktan midesinin bulanmaya başladığını hissetti. Saat altıda Bietenhahn'a gitmek üzere yola çıkacaklardı. Martin, Will'in şu anda oltaları çıkardığını, dikkatle gözden geçirdiğini, yemleri hazırladığını ve nihayet bahçedeki uydurma futbol kalesinin arkasındaki ağı diktiğini biliyordu. Ağları tellerle sağlamlaştırdıktan sonra, çocukları futbol oyununa çağırmak için sevinçle köye koşacak ve böylece oyun, beşer kişilik takımlar arasında başlayabilecekti.

Albert, yanında Bolda olduğu halde kiliseden döndü. Martin arkaya geçerek Albert'in yanındaki yeri Bolda'ya bıraktı. Bolda oturunca elini uzatıp ensesinden tuttu ve çocuğun yanaklarını okşadı. Bu serin, nemli, sabun kokan eller, hep suda kalmaktan kızarıp yumuşamıştı; parmak uçlarındaki deri de kabarmış, beyazımsı bir renk almıştı.

Bolda, "Gördün mü, geldi işte," dedi. "Boşuna meraklanıp heyecanlanıyorsun. Böyle yapacağına kışına birkaç tokat indir, bak bir daha geç kalır mı..." Bu sözlerden sonra güldü. Ama Albert, başını sallamaktaydı. "Bundan sonra her şey değişecek."

Martin, ürkek bir sesle, "Ne gibi?" diye sordu.

"Bietenhahn'a taşınacak, orada okula gideceksin. Daha sonra da liseyi Brernich'te okuyacaksın. Ben de seninle geleceğim." Bolda, oturduğu yerde heyecanla kıpırdanıp duruyordu. "Ama

neden?" diye sordu. "Neden? O evi çocuksuz ve sessiz düşününce, tüylerim ürperiyor. Bırak ben de sizinle geleyim, zaten hayvanlardan da anlarım."

Albert bir şey söylemedi. Dikkatle iki yanı ağaçlı yolu geçti, Hölderlin Caddesi'ne saptı, ama kilisenin önünden geçerek Novalis Caddesi'ne girdi. Sonra parkın etrafını dolandı, Ring Caddesi'ni geçti, ekini biçilmiş tarlalar ve barakalar arasından giderek küçük ormana doğru yol aldı. Bolda, yandan onun yüzüne bakıyordu. Albert, küçük ormanın kenarına vardığında arabayı durdurdu.

"Beni burada bekleyin, inmeyin," dedi.

Albert indi, aşağı, koruganın kapısına doğru uzanan yoldan biraz yürüdükten sonra, üstü çimlerle kaplı küçük tepeye çıkıp çalılardan arasında gözden kayboldu. Martin, kısa çalılıkların üzerinden Albert'in başının, etrafında daire şeklinde boş bir toprak parçası bulunan büyük bir meşe ağacına doğru ilerlediğini gördü. Albert, ağacın arkasında durdu, sonra ondan uzaklaşarak korugana doğru gitti ve tepeliğin daha dik olduğu bir noktadan kendini yine aşağı bıraktı. Bolda, arkasına dönmeden, "Sakın bizden ayrılayım deme," diye fısıldadı. "Ama gidersen, beni de yanında götür, oraya." Bolda'nın neredeyse ağlamak üzere olduğunu gören Martin, korkmuştu. "Gitmeniz, hepimiz için kötü olacak. Hele büyükanneye bunu yapmamanız gerek."

Martin, karşılık vermedi. Yokuş yukarı tırmanarak arabaya doğru gelen Albert'e bakıyordu.

Albert, Martin'e, "Gel," dedi. "İn arabadan. Sana bir şey göstermek istiyorum," Sonra Bolda'ya döndü. "Sen istersen burada kalabilirsin." Ama Bolda da indi. Hep birlikte korugana giden asfalt yoldan ilerlediler. Martin, içinde bir huzursuzluk duyuyordu. Buraya Brielach ve öbürleri ile birkaç kez gelmişti. Biraz önce Albert'in girdiği çalılıkta ise, Grebhake ile Wolters, ayıp şeyler yapmışlardı. Burası, evlerine ancak yarım saat uzaklıktaydı. Kale kalıntısını çeviren eski ve içi boş su hendeği, ideal bir oyun yeri idi. Bulundukları yerden, Ren Nehri'ndeki gemilerin bacalarını ve flamalarını görmek mümkündü. Nehrin kendisi ve kalıntıları suyun üstüne dek uzanan bombalanmış köprü ise, ancak kalenin tepesine çıkıldığı zaman görülebiliyordu. Daha önde kırmızı toprakla kaplı tenis sahaları, oyuncuların bem-

beyaz giysileri göze çarpıyordu. Bazen de bir kahkaha ya da bir hakemin küçük, beyaz kuleden gelen sesi işitiliyordu. Albert onun evden fazla uzaklaşmasını istemediğinden, Martin, buraya pek sık gelmezdi. Belirli bir hedefe varmak istermişçesine yürüy-en Albert'e kaygıyla bakıyordu. Yolda yürüdükleri sürece, et-raf sessiz kalmıştı. Ama koruganın kapısına vardıklarında, kale-nin damında oynayan çocukların gürültüsünü duydular. Bir an-ne, "O kadar yaklaşma," diye sesleniyordu.

Büyük ve koyu renk boyalı teneke kapının yanındaki ter-temiz çimentolanmış basamaklarla yukarı çıkılıyordu. Havuz, gül bahçesi ve ıhlamur ağaçlarının bulunduğu iki düzlük yuka-rıdaydı. Düzlükleri çeviren duvardan Ren Nehri olduğu gibi görülebiliyordu.

Martin merdivenlerden yukarı koştu. Ama kapının önünde kalan Albert, onu geri çağırırdı.

Bolda birden, "Galiba ben otomobile dönsem, daha iyi ola-cak," dedi. "Neden geldik buraya? Mantar mı satın alacaksın?"

Albert, "Hayır," diye karşılık verdi. "Yalnızca Martin'e, bir zamanlar babasının üç gün hapis kaldığı bu yeri göstermek istiyorum."

Bolda, "Burada mı kalmıştı?" diye sordu.

Albert, başını evet anlamında salladı. Bolda sanki ürpermiş gibiydi. Hiçbir şey söylemeden asfalt yoldan geri döndü.

Albert teneke kapıyı vururken, Martin kapıda asılı olan sa-rı tabeladaki siyah yazıyı okudu: Georges Balbumain, mantar üreticisi.

Albert, "Babanın portresini yapan Absalom Billig, işte bu-rada öldürüldü," dedi.

Martin korkuyordu. Koruganın içinden ağır bir koku gel-mekteydi. Bu, gübrenin, bodrumun derinliğinin ve nihayet ka-ranlığın oluşturduğu bir kokuydu. Sonunda kapı açıldı; elleri pislik içinde bir kız görüldü. Ağzında bir saman çöpü vardı. Albert'i görünce, hayal kırıklığına uğradığını belli eden bir ton-da, "Ah, ben de gübreyi ismarladığımız adamın geldiğini san-mıştım," dedi.

Cinayet, yalnızca filmlerde, korku dergilerinde ve İncil'de işlenirdi; sözgelişi, Kabil'in Habil'i, David'in Golyat'ı öldürme-leri gibi... Martin, Albert'in arkasından gitmeye korkuyordu,

ama Albert elinden tutarak onu peşinden sürükledi. İçersi yarı karanlıktı. Ağızları kalın camlarla kaplı deliklerden içeri loş bir ışık dökülmekteydi. Etrafında karton abajurlar bulunan çıplak, zayıf ampuller yüksek tavanları aydınlatmaktaydı. Yandan bakılınca tavanların yapısını, bir pastanın tabaklarına benzetmek mümkündü. En alta gübreyle karışık toprak yayılmıştı. Onun üstünde yeşilimsi sarı renkte saf at gübresinden bir tabaka yer alıyordu. Bunu gene koyu, adeta siyah renkte bir toprak tabakası izliyordu. Bazı tavanlarda, üstlerinde toprak bulunan, kirli beyaz mantar başları ortaya çıkmıştı. Tavanlar, bu mantarlarla, içlerinden, çirkin ve karanlık amaçlara hizmet etmeleri öngörülmüş kimseler çıkan sır dolu dolapları andırıyordu. Burada cinayet işlenmiş; babası, Albert'le birlikte dövülmüş, tekmelenmişti. Bu işleri 'Naziler' yapmışlardı. Bu kelime, kafasında net çizgilerle belirlenmiş birtakım düşünceleri çağırıramıyordu nedense. Bu 'Naziler' kelimesi, okuldakiler tarafından başka, Albert tarafından başka biçimde yorumlanıyordu. Okulda 'ahlaksız' kelimesine de korkunç bir şeymiş gözüyle bakılıyordu: Oysa Martin, Brielach'ın annesini hiç de o kadar korkunç bulmazdı. Yalnızca fırıncıya söylediği kelime korkunçtu, o kadar. Albert'in gözünde Naziler korkunç varlıklardı; okulda ise Naziler 'bu kadar kötü' anlatılmıyordu. Ruslar için, 'o kadar kötü' olmayan Nazilere kıyasla, daha korkunç deniyordu.

Ağzında saman çöpü bulunan kız geri çekilmişti. Bir tahta kabinden çıkan adam, Albert'e yaklaştı. Adamın üstünde, ambarda çalışan işçilerin giydiği türden gri bir önlük, başında bir kasket vardı. Yuvarlak ve sevimli ağzından sigara dumanları yayılıyordu.

"Acaba bana gübre bulabilir misiniz?" diye sordu. "At gübresi, hemen hiç bulunmaz oldu."

Albert, "Ben yalnız şöyle bir bakmak için geldim," dedi. "Bir zamanlar, bu çocuğun babası ile birlikte buraya kapatılmıştım. Arkadaşlarımızdan biri de burada, Naziler tarafından öldürülmüştü."

Adam bir adım geri çekildi. Dudaklarının arasındaki sigara, titriyordu. Kasketini başına iyice geçirdi ve hafif bir sesle, "Mondieu," diye bağırdı.

Albert sağdaki ve soldaki geçitlere baktı. Duvarlar, nemli ve kapkaraydı. Her tarafta mantar yatakları göze çarpıyordu. Tarhlardan havaya, dumanı andıran çok hafif bir buhar yükselmekteydi. Martin bir an, bu tuş gibi yukarı fırlamış mantarlardan toprağa teller uzandığına ve tellerin sonsuz derinliklerden evrene cinayetleri davet etmeye yaradığına inanacak gibi oldu.

Bir çivide gri önlükler asılıydı. Arka tarafta elleri pislik içindeki kız, mantarları seçip sepete doldurmaya uğraşıyordu. Bir bölmenin cam kapısının ardında oturan bir kadın, hesapları yazıyordu. Saçlarına bigudiler koymuştu. Yüzünde düşünceli bir anlatım olduğu halde, mürekkepli kalemle sayıları ve kelimeleri küçük kuponlara yazıyordu.

Yukarıda bir çocuk, dışarıya açılan deliklerden birinin ağzını kapayan cama sopayla vurdu. Bir anne, tiz sesiyle: "Dikkat et; dikkat etsene," diye bağırdı.

Albert, "Onu tekmelediler," dedi. "Bu geçitlerden birinde, öldürene kadar ayaklarının altında ezdiler. Cesedi, hiçbir zaman bulunamadı." Birden yandaki geçitlerden birine girdi, Martin'i de kolundan tutarak peşinden sürükledi ve birbirine çok yakın tarhlarla dolu bir odayı gösterdi. "Burada da babanı ve beni dövdüler. Bunu hiçbir zaman unutma."

Gri önlüklü adam yine: "Mon dieu," dedi.

Yukarıda bir anne, "Sanki vahşiler gibisin," diye bağıırıyordu.

Albert, gri önlüklü adama elini uzatarak, "Çok teşekkür ederim. Kusura bakmayın," dedi. Bu sözlerden sonra Martin'i kapıya doğru çekti. Dışarıda, gübreyi getiren ve görünüşe bakılırsa sabırsızlıkla beklenen adam duruyordu. Gri önlüklü adam gülerek ona doğru koştu ve küçük bir otomobilin arkasına takılı olan römorkun kilidini açtı. İki adam, römorku koruganın içine doğru ittiler. Römork ağzına dek, buharı tüten taze at gübresiyle doluydu.

Gübreyi getiren adam, "Bulmak çok güç oldu," dedi. "Bundan sonra gözümüzü açmalıyız. Biri, binicilik okulundaki hissemize el koymak istiyor."

İki adam, römorku iterek ağır kokulu karanlıkta gözden kayboldular. İçeriden 'binicilik okulu', 'dikkat etmeli' ve 'reka-

bet' gibi sözler geliyordu. Ağzında saman çöpü bulunan kız, ortadaki geçitten gelip kapıyı kapattı.

Martin'e kalsa, koruganın damına, gül tarhlarının, havuzun ve Ren Nehri'nin görüldüğü düzlüklerin bulunduğu yere çıkar ya da içinde üstleri yosunla kaplı beton sütunların orada burada yattığı, yukarıda, kenarında da kavak ve meşe ağaçlarının sıralandığı hendekte gezinirdi.

Ama Albert onu asfalt yoldan, çalılıkların önünden götürmekteydi. Otomobilin yanında, üstü çimlerle kaplı tepecikte oturan Bolda, onları görünce el salladı.

Yukarıda, parkta bir anne, "Bir vahşi gibisin," diye bağıryordu.

Başka anneler de, "Dikkat et! Dikkat et!" ya da "O kadar yaklaşma!" diye uyarıyorlardı çocuklarını.

Otomobile binerlerken bir şey konuşmadılar. Bu kez arkaya Bolda oturmuştu. Hâlâ temiz su, sabun ve yerleri sildiği suya karıştırdığı nişadır ruhu kokuyordu.

Albert'in yanında oturan Martin, yandan onun yüzüne bakınca korktu. Albert birdenbire, bir öğleden sonraya sığın kısıcık zaman şeridi içersinde ihtiyarlayıvermiş gibiydi. Okuldaki öğretmen ya da Brielachlar'ın evindeki marangoz kadar yaşlanmıştı sanki. Bunun nedeninin Nazilerle ilgili olduğunu sezen Martin, bu kelimelerin kendisinde bu denli bulanık çağrışımlar uyandırmasından ötürü utandı. Albert'in yalan söylemediğini biliyordu. Madem Albert söylemişti, o halde Naziler, gerçekten korkunç varlıklardı. Ama Albert, Naziler'in 'o kadar' kötü olmadıklarını iddia eden bir alay insanın karşısında yalnız başıydı.

Albert, onun kolunu acıtacak kadar sımsıkı tuttu ve "Unutmayacaksın, anladın mı! Unutursan—" Martin hızlı hızlı, "Hayır, hayır, unutmayacağım," diye karşılık verdi. Bir yandan kolunun, Albert'in tuttuğu yerdeki acısını hâlâ duyarken, bir yandan da gördüklerinin nasıl belleğine kazılmaya başladığını hissediyordu. İçinden ağır kokular gelen karanlık, at gübresi, tuhaf tarhlar, yerin altına uzanırmış gibi duran tuşlar... orada bir cinayet işlenmişti. Oraya ilişkin anılarının, tıpkı Vohwinkel'in yerine ilişkin anıları gibi, dipdiri kalacağını biliyordu.

Bolda arkadan, "Tanrım, şu çocuğu almasan ne olur?" dedi. "Bizim yanımızdan alma onu! Ne istersen ve nasıl istersen yapmaya hazırım. Tek çocuğu yanımızdan alma."

Martin, çekingen bir anlatımla, "Brielach da Bietenhahn'a gidecek mi?" diye söze karıştı. Hayalinde Brielach'ın Leo Amca'dan uzaklaştığını, bugün sırtında taşıdığı bütün yüklerden kurtulduğunu, Will'in ona uzattığı ve boşaldıkça gülümseyerek doldurduğu tereyağı kabının yanından ayrılmadığını görür gibiydi. "O da geliyor mu?" diye yineledi ısrarla. "Yoksa ben orada yalnız mı kalacağım?"

Albert, "Ben de yanında olacağım," dedi. "Orada kalacağım. Heinrich de istediği zaman gelip seni görebilir. Sık sık kentte işim olduğundan, onu arabamla götürüp getiririm. Hem Bietenhahn'da iki çocuğu barındırabilecek kadar yer yok. Ayrıca gelmesini annesi de istemez. Ona ihtiyacı var."

Martin, kaygı içinde, "Heinrich bizimle gelirse, Wilma'yı da yanına almak zorunda," dedi. Kendini şimdiden yabancı bir okulda, futbol maçlarından tanıdığı birkaç kişinin dışında, yabancılarının arasında görür gibiydi.

Albert, "Neden Wilma'yı da almak zoruna olsun?"

"Leo, evde kimse olmayınca Wilma'yı dövüyor. Wilma da onunla yalnız kalınca ağlıyor."

"Olmaz, annemin yanına üç çocukla gidemem. Nasılsa hep Heinrich ile birlikte kalamayacaksın."

Albert, kontak anahtarını çevirerek sustu. Protestan kilisesinin etrafından döndü. Yeniden konuşmaya başladığında sesi, tıpkı danışma masasında oturan bir memurun sesi gibiydi. Olgunluk dersini Martin'e, her türlü coşkunluktan uzak, metni önceden belli olan ve bu nedenle ses tonunda herhangi bir kişisel dalgalandırmayı gerektirmeyen bir bilgiyi ücretsiz verir gibi aktarıyordu. "Nasıl olsa günün birinde benden, annenden, hepimizden ve tabii bu arada Heinrich'ten ayrılmak zorunda kalacaksın. Hem Bietenhahn da dünyanın öbür ucu değil. Orada kalman, senin için çok daha iyi olacak."

"Şimdi Heinrich'e uğrayacak mıyız?"

"Daha sonra. Eşyalarını toplamamız gerek. Ben de annene telefon etmeliyim. Birkaç hafta için ihtiyacın olan her şeyi bu-

gün toplayıp yanımıza alırız." Sonra Bolda'ya döndü: "Bırak şimdi ağlamayı!"

Ama Bolda ağlıyordu ve bu gözyaşları Martin'i korkutuyordu. Hiçbir şey konuşmadan yola devam ettiler. Arabada tek duyulan ses, Bolda'nın hıçkırıklarıydı.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

Nella, gözlerini kapattı, açtı, sonra bu hareketi bir kez daha yaptı. Ama görüntü silinmemişti. Ağaçlıklı yoldan aşağı gelenler, tenisçilerdi. İkişer, üçer, dörder kişilik gruplar halinde yürüyorlardı. Bembeyaz giysiler içindeki bu kahramanlar, rejisörün verdiği talimata uyarak, kilisenin gölgesine vardıkları zaman, para çantalarındaki ceplerine boşaltmamışlardı. Ağaçlı yolun yeşil loşluğunda ilerlerken, sanki birdenbire harekete geçivermiş bitki saplarını andırıyorlardı. Uzaktan bakan, kuşkonmazlardan bir dini alayın yolda ilerlediklerini söyleyebilirdi. Tenisçiler, kilisenin etrafını dolandıktan sonra, caddeyi geçip park yönünde gözden kayboluyorlardı. Nella aklını mı kaçırmıştı, yoksa tenis kulübü, yalnızca erkeklerin katılacağı bir parti mi tertiplemişti? Ama belki de bir turnuva vardı –turnuva günlerinin seslerini ve görüntülerini iyi bilirdi– gri renkli topların raketlere şiddetle çarpmasından çıkan sesler, seyircilerin bağrıışmaları, kortların çarpıcı kırmızılığı, yeşil limonata şişelerinin tıkırtıları ve nihayet, görünmeyen bir el tarafından kulisin arkasından çekilen, kapkara bir duman bulutu bırakarak ufukta kaybolan görünmez gemilerin alacalı flamaları... Nella, alaya katılan kuşkonmazları saymaya kalkıştı, ama çok geçmeden canı sıkıldığından, yirmiye varınca bıraktı. Gerçekte sayıları, yirminin çok üstündeydi. Boylar, ince yapıları, giysilerinin biçim ve rengi açısından birbirlerine tıpatıp uyuyorlardı. Gülüşüp konuşarak yukarıdan, Nadolte'nin evinin bulunduğu taraftan aşağı doğru geliyorlardı. Nella, artık düş gördüğünü ya da aklını kaçırdığını düşünebilmek olanağını da yitirmişti. Ne yapsa, önündeki görüntüyü silemiyordu. Albert'in gri arabası görü-

nürlerde yoktu. Rai'nin düşünü de göremiyordu. Oysa kaç kez başarmıştı bunu: Düşlerinde Rai'nin tramvay durağından eve doğru yürüdüğünü görmüştü. Gövdeleri tatlı bir grilikte, canlı yeşil damarlı ve çıkıntılı yerleri biriken yağmur suları yüzünden yosun rengini almış akasya ağaçlarının yanından geçerek gelirdi. Belki yorgun olur, belki yüzünden çaresizlik akardı, ama gene de gelirdi.

Şimdi ise bu düşü göremiyordu. Karşısında, yürüyen kuşkonmazlar vardı yalnızca ve bunlar, elle tutulur birer gerçektir. Şimdi hepsi geçip gitmiş, artık Rai'nin hiç yürümeyeceği ağaçlıklı yol bomboş kalmıştı.

Perdeyle camın arasına sigara dumanı birikmişti. Nella karnının aç olmasına karşın, mutfığa girmekten tiksiniyordu. Bulaşıklar henüz yıkanmamıştı. Etraf, kirli tabaklar, fincanlar, yarı dolu ya da içinde kurumuş yemek artıkları bulunan tencereler, dibindeki kahvede sigara izmaritlerinin yüzdüğü fincanlarla doluydu. Tümü çabucak yenilivermiş bir yemekten artakalanlardı ve Albert hâlâ görünürlerde yoktu. Ev bomboştu ve derin bir sessizlik içindeydi. Annesinin sesi bile duyulmuyordu.

Bietenhahn'dan geçerken, Albert'in arabasını kapıda görememişti. Will, ağzında çiviler, elinde de çekiçle uydurma futbol kalelerinin başında çalışıyordu. Bahçedeki çamaşırlar kurumuştur. Cennetten bir yeri andıran Brer Vadisi'nden, insana canlılık veren bir rüzgâr esmekteydi. Kapının önünde yeşil cilalı bira kasaları duruyordu. Albert'in güler yüzlü annesi, kasabın çırağından kırmızı jambonu almaktaydı. Nella, çırağın yüzünün aldığı şekilden verilen bahşişi aşağı yukarı çıkartabilmişti.

Yolda da otobüsü, Albert'in arabasına rastlamamış, eski posta arabalarının boru sesini andıran kornasını neşeli neşeli ötürerek, kente doğru yoluna devam etmişti.

Führer, millet, vatan kelimeleri, şimdi Nella'nın kulağına sanki tarih öncesinden kalma sesler gibi geliyordu. Sanki bu kelimeleri duyusunun üzerinden bin yıl geçmişti. Hepsi yalan olan bu sözler, bir lanet gibi suratına savrulmuştu. Çoktan çürüyüp gitmiş nesiller, bu uydurma tanrılara kurbanlar vermişlerdi. Sırf bu kelimelerin uğruna insanlar yakılmış, tekmelerle ezilmiş, gaz odalarına atılmış, kurşuna dizilmişti.

Nadolte'nin villasından ağaçlı yola bir parti kuşkonmaz daha boşaldı. Bu beş bitki sapı da, kendilerinden öncekiler gibi, gerek üstlerindeki rengi, gerekse ince yapıları bakımından birbirlerinin eşiydiler. Kilisenin etrafını dolanıp caddeyi geçtikten sonra, park yönünde gözden kayboldular.

O zamanlar arada sırada Rahip Willibrord'u ziyaret etmekten, onun tatlı tatlı anlatan sesini dinlemekten, bu sesin tonuyla huzur bulmaktan ve düşlerini besleme olanağına kavuşmaktan zevk duyardı. Aynı şekilde Schurbigel'in sesi de sinirleri üzerinde yatıştırıcı bir etki bırakırdı bazen. Tabii en huzur verici ses, bakışlarını Hazreti İsa'nın resminden hiç ayırmayan rahibelerin şarkılarıydı. Albert dua ile ilgisi bulunmayan işleri, sözgelişi, muhasebe işlerini üstlenerek rahibelerin devamlı dua etmelerini sağlamış oluyordu. Buna karşılık ona verdikleri hediyeler ise, gerçekten insanı duygulandırıyor; manastır kahvesi, manastır pastaları, manastır bahçesinden toplanmış çiçekler, Paskalya'da renk renk boyanmış yumurtalar ve nihayet Noel'de verilen anasonlu çörekler... Kilisenin, rahibelerin dua ettiği bölümü karanlık ve iç sıkıcıydı. Mavi bir perdenin üstünde parmaklığın siyah gölgesi görünüyordu.

Nella, artık Willibrord ile huzur kelimesi arasında bir bağlantı kuramıyordu. Schurbigel'i bir daha dinlemeyi düşünmek bile acı veriyordu. Her şeyi olduğundan farklı gösteren loşluk dağılmış, yerini, Gaeseler'in profilini aydınlatan çıplak ışığa bırakmıştı. Gaeseler gibileri profillerini, hazır elbise değiştirir gibi değiştirmesini biliyorlardı. Katiller artık korkunç değildi ve düş görebilmek için gerekli yaşantıdan da yoksundular. Onlar yalnızca reklam filmleri çekmesini ve direksiyon başında sevişmeye kalkışmasını biliyorlardı.

Ağaçlıklı yolda şimdi bir çocuk oynamaktaydı. Tekerlekli patenle kayan sarışın erkek çocuğu, kavisler çizerek ağaçlar arasında geziniyordu.

Nella, kapı vurulduğunda yerinden sıçradı ve bir robot gibi, "Girin," dedi.

Bresgote'nin yüzünü görür görmez olacakları anlamıştı. Scherbruder'in yüzünde gördüğü ölüm, bu yüzde de yazılıydı. Bu yüzü, Nella'nın gülümsemesi bile etkileyemezdi.

"Buyurun," dedi.

Adam, "Adım Bresgote," diye karşılık verdi. "Yan tarafta Albert'i bekliyorum."

"Evet."

Adam yaklaştı. Yüzündeki ölüm daha da belirgin bir hal almış, Nella'nın gülümsemesi, etkisiz kalmıştı.

"Gaeseler'i öldürmem için, bana bir tek kelime söylemeniz yeter."

"Gerçekten yapar mıydınız bunu?"

"Yapardım. Hem de şimdi."

"Gaeseler'i öldürmek ha? Peki ama neden?"

Bütün desperadolar, böyle tıraşsız mı gezerlerdi? Bresgote'nin sakalları boynuna batıyordu. Nella, karşısındaki adamı hayal kırıklığına uğratacak harekete engel olmaya çalıştıysa da başaramadı. Gözyaşlarının akmasını önlemek yolunda harcadığı çabalar boşa gitmişti. Adam onu şiddetle öperek yatağa doğru itti. Nella çaresizlik içinde elini yan tarafa uzattığında, vantilatörün düğmesini buldu ve aletin yumuşak vızıltısı, Bresgote'nin tuhaf hıçkırıklarının sesini bastırdı. Terk edilmiş garajlardaki çocuklar da korkunun ve ölümün elinden kendilerini bu şekilde kurtarmayı denerler, ama bunun adına hiçbir zaman aşk demezlerdi.

Nella, "Gidin, lütfen gidin," dedi.

Adam hıçkırarak, "Sizi tekrar görebilir miyim?" diye sordu.

"Nasıl isterseniz. Ama aradan bir süre geçtikten sonra."

Gözleri kapalıydı. Bresgote'nin gittiğini duyunca vantilatörü kapatmak için eliyle düğmeyi aradı. Ama sessizlik sinirine dokunduğundan aleti gene çalıştırdı. Yanağında Bresgote'nin kokusunu duyuyordu; sigara ve konyak karışımı bir kokuydu bu. Nella ise, dullar fabrikasının sayısız mamullerinden biriydi; tıraşsız bir desperadoya, onu kesin olarak ölümden kurtaracağına söz vermişti.

Kapının önünde Albert'in otomobilinin durduğunu duydu. Martin'in sesi, kulağına hiçbir zaman şimdiki kadar duru ve yabancı gelmemişti. Çocuk Albert'in odasına koşmuştu. Bolda gülüyor, Bresgote bir şeyler söylüyordu. Sonra Albert de geldi. Konuşmalar birdenbire birkaç saniye için kesildi. Bunun ardından Nella, Bresgote'nin, "Bayan Bach, yani Nella döndü," dedi-

ğini duydu. Albert onun yüzüne bakar bakmaz anlamıştı bunu zaten.

Yan tarafta pingpong topları kontrol ediliyor, topların döşemede çıkardığı tıkırtı duyuluyordu.

Martin, "Gömleklerim," diye bağırdı. "Gömleklerimi ve okul eşyalarımı yanıma almam gerek."

Albert, "Bırak," dedi. "Ben sonra sana getiririm."

Gene döşemede zıplayan pingpong toplarının sesi ve Martin'in kapıya vurduğu duyuldu. Albert öfkeyle, "Anneni bırak şimdi, uyusun," dedi. "Sonra arkamızdan gelir."

"Ama gelecek değil mi?"

"Mutlaka."

Toplar, kutuda oraya buraya sallanıyor, kutunun dibine ve kapağına çarpıyordu. Bu ses, koridorda gittikçe uzaklaştı. Daha sonra Nella, aynı sesi bu kez bahçeden duydu. Bu sırada Bresgotte, Albert'le konuşmaktaydı: "Demek hiçbir teşebbüste bulunmayacaksın?"

"Hayır."

Albert'in arabası hareket ederek uzaklaştı, çevre yeniden sessizliğe gömüldü. Nella, gittiği ve çocuğun yanına gelmesine izin vermediği için, Albert'e minnettardı. Mutfaktan hafif tıkırtılar duyuluyordu. Bolda, tabakları topluyor, bir yandan da hafif bir sesle, insanın tüylerini ürperten bir şarkı söylüyordu: "...buna göre dünyayı ölüm kurtardı."

Suyun şakırtısı ve tabak çanak sesleri, Bolda'nınkini bastırıyordu. Dolap kapıları, raylarında gidip geldi, anahtarlar çevrildi ve Bolda merdivenlerden ağır ağır çıkararak odasına gitti.

Ancak, bütün sesler kesildikten sonradır ki Nella, bir tutsak gibi odasında gidip gelmekte olan annesinin ayak seslerini duyabildi. Vantilatörün yumuşak dönüşü de gene kulaklarına gelmeye başlamıştı. Aleti durdurduğunda bir an sessizliğin göz yaş torbalarına hücum ettiğini hisseder gibi oldu ve daha fazla ağlamaya başladı.

YIRMİNCİ BÖLÜM

Kahvedeki akşam randevusu iptal edilmiş, taşınmanın hemen gerçekleştirilmesine karar verilmişti.

Nakliyat şirketi bir kamyon göndermişti. Ancak kamyonun bu iş için fazla büyük olduğu çok geçmeden anlaşılmıştı. Bayan Brielach'ın, fırıncının evine götürülecek eşyaları, kamyonun ancak beşte birini kaplamıştı. Odasındayken, üstlerine örtülen kumaşlardan ve renkli kâğıtlardan ötürü, eşyalar çok hoş görünüyordu. Ama bu ani taşınmayı kuşku ile karşılayan komşuları aldatabilmek mümkün değildi. İçi oyuncaklarla dolu bir nebati yağ sandığı, Heinrich'in, dört köşesine tahta ayakların çakıldığı bir kapı ve bunun üstüne serilen, içi yosunlarla dolu, eski bir perdeyle kaplanmış yatağı, iki sandalye, Gert'in, Karl'ın ve Leo'nun dirseklerine dayanak olmuş bir masa... Mutfaktaki dolapla duvarın arasına sıkıştırılan ve üstüne çengeller çakılan bir tahta, o güne dek bir çeşit gardırop olarak kullanılmıştı. Elbiseleri toza ve su damlalarına karşı korumak için de tahtanın önüne bir branda bezi asılmıştı. Dişe dokunur tek eşya, küçük Wilma'nın yatağıydı. Bunu, artık çocuk sahibi olmaktan ümidini kesen Bayan Borussiak hediye etmişti. Ayrıca henüz iki yıllık olan mutfaktaki maun rengi büfe de iyi sayılırdı. Radyo, Leo'nun odasındaydı ve Leo evde olmadığından, kapağı kilitliydi. Bu oda, sekiz yıl süreyle mesken olarak kullanılmıştı. Birkaç kez yeniden sıvanmış bir badanalanmış, orası burası elden geçmişti. Ama şimdi, bütün yoksulluğunu bir çırpıda gözler önüne serivermişti. Bu manzarayı gören Heinrich, neredeyse dehşete kapılmıştı. Yerinden oynatılan eşyalar, taşınmaya bile değmeyecek hurda parçalarına benziyordu. Odada bulunan

fırıncı, bu hurdalarla alay ettikleri belli olan ve gülmemek için kendilerini güçlükle tutabilen işçilere ne yapmaları gerektiğini söylemekteydi.

Adamlardan biri, içi fincan ve tabaklarla dolu bir karton kutuyu kaldırdığında, fırıncı, "Dikkat, içinde kırılacak eşya var," diye seslendi. Fırıncının yüzünde, bir kuşku fark ediliyordu. Sanki ödediği bedelin fazla yüksek olup olmadığını düşünür gibiydi. Ani taşınma, iki çocuk ve bu eski püskülerin kendi güzel evine taşınmasından duyduğu utanç karşısında şaşırma benziyordu.

Heinrich, adamlar oyuncak sandığını götürdüklerinden beri durmadan bağırarak Wilma'yı susturmakla görevlendirilmişti. Sol eliyle sımsıkı Wilma'yı, sağ eliyle de eşyalarını tutuyordu. Aslında bunları sırt çantasına, ders kitaplarının, dua kitabının ve defterlerinin yanına rahatça sığdırabilirdi. Babasından kalan, 'Otomobil tamircisinin çıraklık sınavında bilmesi gereken şeyler' başlığını taşıyan broşür, basasının resmi, Fantoma, Tarzan, Till Eule ıspiegel ve Blondi'ye ait sekiz resimli dergi ve bir zamanlar yüz kilo gelen kadının, Villa Elisabeth'in önünde, ağzında piposu olduğu halde pencereden bakan adamın altında çekilmiş resmi... Eşyalar taşınırken kendini belli eden yoksulluğun yanı sıra, toplama işinin bu denli kısa sürüşü de dehşete düşürmüştü onu. Odanın boşaltılması için kırk dakika yetmişti. Geride yalnızca, duvar kâğıdının henüz solmamış kısımları kalmıştı. Babasının resminin asılı bulunduğu yerde, mutfak büfesinin dayandığı yerin kâğıtları solmamıştı. Annesi yerdeki cam kırıklarını, toz birikintilerini, küçük kâğıtları ve tahta aralıklarından çıkan, ne olduğunu bilmedikleri o sır dolu pislikleri süpürmekteydi. Fırıncı, kuşkulu gözlerle duvar kâğıdındaki koyu sarı desenlerin etrafını çeviren toz izlerini inceliyordu. Annesi birden elindeki farası bırakarak ağlamaya başladı. Fırıncının kolunu ve boynunu okşamaya da kadını pek avutmuşa benzemiyordu. Farasıyla süpürgeyi yine eline aldı. Wilma, adamların götürdüğü oyuncak sandığının arkasından hiç durmadan bağırıyordu hâlâ. Fırıncı, Heinrich'e, "Çocuğun arabasını al ve onunla birlikte önden git," dedi.

Fırıncı kararsız ve huzursuz görünüyordu. Sanki taşınma işinin gerçekleştirilmesine bu kadar çabuk karar vermesi karşı-

sında kendisi de ürkümüştü. Saat beşte Nella'nın ellerini ve kolunu öpmüştü. Şimdi, saat yediye birkaç dakika kala ise, taşınma işi hemen hemen tamamlanmıştı. İşçiler aşağıda, ancak beşte biri dolmuş kamyonun kapısındaki basamakta oturmuş, artık hareket edilmesi için ısıklık çalıyorlardı.

Heinrich'in gözü önünden bundan önce anımsayabildiği tek taşınmanın silik anıları geçiyordu: Soğuk, yağmur, bir çocuk arabası, annesinin ekmek kesen elleri, çamur içindeki ordu araçları, şans eseri buldukları, erzak kamyonundan aşağı düşen bir asker ekmeği... Özellikle sonradan Gert'in bir yapı alanında bıraktığı açık yeşil ve orduya ait mutfak takımları ile kâğıt gibi bembeyaz olan Amerikan ekmeği karşısındaki ürkmesini çok iyi anımsıyordu. Bu odada ise tam yedi yıl yaşamışlardı. Aslında çok uzun bir zaman sayılırdı. Heinrich, döşemenin, silerken bezin takılıp parçalanmaması için dikkat edilmesi gereken yerlerini, Leo'nun emri üzerine sürülen cilayı olduğu gibi emen kısımları karış karış biliyordu. Duvardaki leke ise, babasının resminin asılı bulunduğu yeri gösteriyordu.

Fırıncı, "Hadi gitsene artık," diye bağırdı.

Heinrich, koridorda birkaç adım attıktan sonra geri döndü. "Radyonun, fincanın, kahvelğin ve konserve açacağıının Leo'nun odasında olduğunu unutmayın."

Annesi, "Hayır, hayır, unutmam," diye karşılık verdi. Ama Heinrich onun sesinden radyo, fincan, kahvelik ve konserve açacağına artık gitmiş gözüyle bakılması gerektiğini anlamıştı. Aynı şekilde annesinin Leo'nun odasında asılı duran, siyah üzerine iri gül desenli sabahlığı da burada kalacaktı.

Bayan Borussiak, merdivende durmuş, ağlıyordu. Heinrich'e sarılıp öptü, onun arkasından aynı şekilde Wilma'yı da kucaklayıp öptü. Hafif hafif hıçkırırken, "Sevgili yavrucuğum, inşallah bundan sonra rahat edersin," diye mırıldanıyordu.

Onun yanında duran marangoz ise, başını sallayarak söylenmekteydi: "Bir günahın kucağından, başka bir günah kucağına atılıyor."

Kapalı kapının arkasında annesi, "Bunu sen istedin," diye bağıırıyordu. Fırıncının boğuk sesi ise ne olduğu anlaşılamayan, ama kulağa da pek inandırıcı gelmeyen bir şeyler söylemekteydi. Dışarıdaki işçiler ısıklıklarını artırmışlardı. Heinrich, korido-

run ön tarafındaki pencereye yaklaşarak aşağı baktı. Kamyonun içi, bir eskicinin ambarındaki eşyaları yutmuş bir canavarın yarık karnını andırıyordu. Bir sürü eski püskünün en üstünde, ters çevrilmiş kendi karyolası, yani griye boyanmış kapı durmaktaydı. Ters çevrilince, neden geldiği de belli olmuştu. Üstünde: Defterdarlık, oda 547, yazıyordu. Bu kapıyı tahta ayakları, çivilerle birlikte bir akşam Gert getirmiş, karyolayı beş dakikada yapıp bitirmişti. Heinrich'e, "Nasıl, güzel değil mi? Uzan bakalım üstüne," demiş, Heinrich de uzandıktan sonra, ta şu beş dakika öncesine kadar, karyolasını çok güzel bulmuştu.

İşçiler, basamakta oturmuşlar, sigara içiyorlar, arada da parmaklarını ağızlarına götürerek yukarı doğru ısıklık çalışıyorlardı.

Marangoz bir günahın kucağından öbür günahın kucasına atılmaktan söz etmişti. Heinrich, annesinin iki hafta önce fırıncıya söylediği kelimeyi düşündü. Aynı kelime, binanın girişinde, duvarda yazılıydı. Buna birleşme de denilebileceğini aklına getirince acı acı güldü. Annesi, elinde faraşla odadan çıktı. Ağlamıştı. Heinrich, başka kadınların yüzünde çok sık gördüğü koyu kırmızı ve daire şeklindeki lekeleri, o gün ilk olarak annesinin yüzünde de gördü. Dümdüz siyah saçları lif lif olup dağılmıştı. Marangozun yanında duran fırıncının yüzündeki öfke, yerini yeniden o her zamanki yumuşak başlı görünüşe bırakmıştı.

Heinrich, yumuşak başlı görünen insanlardan korkuyordu. Onları, öğrencilere çok yakınlık gösteren, ama kendilerine güvenilemeyen öğretmenlere benzetiyordu. Önce uzun süre iyi davranıyorlar, sonra kızıyorlar, en sonunda da ne yapacaklarını şaşırtıyor ve bu halde kalıyorlardı. Yumuşak başlılıkla öfke arasında bocalarken, rollerini unutan oyunculara benziyorlardı. Fırıncı, "Sana çocuğun arabasını alıp gitmeni söylemedim mi, lanet olasıca piç!" diye bağırdı.

Annesi de, "Çocuğa ne bağıırıyorsun öyle?" diye haykırdı ve başını ağlayarak Bayan Borussiak'ın göğsüne gömdü. Marangoz, fırıncıyı bir kenara çekti. Annesi de alçak sesle Heinrich'e, "Haydi git, git artık," dedi.

Ama Heinrich aşağı inmeye korkuyordu. Binanın bütün sakinleri, girişte toplanmışlardı. Aşağıda duran Bresgenler, eşyalar hakkında alaylı sözler söylemişlerdi. "Evet erkeği nasılsa, eş-

yalar da ona göre olur," şeklindeki söz, Bresgenler'den sütçü dükkânının sahibi olan kadının kapısına, oradan da ta emekli banka memurunun evine dek ulaşmış, bu son durakta sanki mahkemece verilen bir kararın kesinliğini kazanmıştı. Şimdi Heinrich, alaylı alaylı sırtarak fısıldaşan aşağıdaki bu insanların önünden geçmeye korkuyordu. Banka memuru bir zamanlar, Heinrich onun için karaborsadan alışveriş yapmaya gittiğinde çocuğa karşı hep iyi davranırdı. Ama şimdi, uzun bir süreden beri annesine hiç selam vermiyordu. Halbuki sütçü kadın da ahlaksızdı. Bresgenler ise, binanın sahibi olan marangozun deyi-miyle 'domuz sürüsünden farksızdılar.'

Şu anda ona tek yardım edebilecek insan babasıydı. Babası sağ olsaydı, onun kolundan tutar, onunla birlikte aşağı inip sütçü kadının, banka memurunun ve domuz sürüsünün önünden geçerdi. O anda babasını, sanki tanımışçasına kendisine yakın hissetti ve ağlamamak için kendini güç tuttu. Banka memuru, "Evet! Evet!" diye söyleniyordu, "Eskiden söylenmiş sözlerin doğruluğundan hiçbir zaman kuşkulanmamak gerek. Ne demişler: Evin erkeği nasılsa, eşyalar da ona göre olur."

Heinrich, bu insanların tümünden nefret ediyor, onları görürnce kötü kötü sırtıyordu. Ama nefreti ve sırtması, ona ağlamasını önleyecek gücü kazandıramıyordu. Onların önünden ağlayarak geçmeyi ise asla istemiyordu. Üstü açık kamyondaki hurda yığını gittikçe daha çirkin görünmeye başlamıştı gözüne. Hava güneşliydi. Kamyonun etrafında gelip geçenlerden birkaç kişi toplanmıştı. Sandıklarla eski püskü eşyaların arasında uzanan gri renkli kapının üstündeki 'Defterdarlık, oda 547' yazısı açıkça okunabiliyordu. Neyseki Wilma artık bağırıyordu. Ama işçiler ıslık çalıyor, ağızlarındaki izmaritleri attıktan sonra sokağa tükürüyorlardı. Heinrich, üstü açık kamyonun sırtan bu sefalet karşısında kendini 'lanetlenmiş' hissediyordu. Gözyaşlarını tutmakta gerçekten çok büyük güçlük çekiyor, ama bunu yapmayı da başarıyordu. Zaman, 'lanetlenmişler' için neredeyse durmuş gibiydi. Aşağıdaki domuz sürüsü, sütçü kadınla mırıldanarak bir şeyler konuşuyordu. Marangoz, fırıncıya alçak sesle bir şeyler anlatmaktaydı. Birden kulağına 'ahlaksız' kelimesi çalındı. Buz tabakası sonunda kırılmıştı ve kırılması iyi de olmuştu.

Caddenin gürültüsünün arasında Albert'in arabasının kornasını duyunca birden korktu ve gözlerine inanamadı: Gri renkli Mercedes gerçekte de aşağıdaki avluya görmekteydi. Bunu görüyor, ama inanamıyordu. Gerçek, bilincine zorla girer gibiydi. Domuz sürüsüyle yüzü lekeli annesinin arasında o, 'lanetlenmiş' biriydi. İşçiler bağırmaya başlamışlardı. Şoför, direksiyonun başına geçerek kornaya bastı. Kornanın düğmesine bir kibrit çöpü sıkıştırmıştı herhalde, çünkü ses hiç kesilmiyordu. Aşağıdaki domuz sürüsü çirkin çirkin sırtırırken, kornanın sesi, 'lanetlenmişler'e ait bir simge gibi, çevreye yayılıyordu.

Albert merdivenlerden hızla çıktı. Heinrich onun ayak seslerini ve Martin'in, "Heinrich," diye bağırان sesini duydu. "Heinrich, ne oluyor?" Ama Heinrich, dönüp onlara bakmadığı gibi, Martin'e koşmak isteyen Wilma'yı da tuttu. Albert omzuna dokunduğu zaman da hiçbir hareket yapmadı. Artık merdivenlerden inerken yalnız olmayacağına inanamıyordu. Gözyaşlarını tutmayı başardı. Sonra hızla dönüp Albert'in yüzüne baktı; Albert anlamıştı, zaten böyle bir şeyi anlayabilecek tek kişi, Albert'ti. Sonra dönüp dikkatle, aşağıdaki kamyonu seyreden Martin'e baktı. Martin, onun yoksulluğunun bu ani belirginleşmesini düşünüyor olmalıydı. Ama aynı zamanda da Martin'in bütün bunlardan bir şey anlamadığını hem hayretle, hem de iç rahatlığıyla fark etti. Martin'in anlamaması, Albert'in anlamış olması kadar iyiydi.

Martin hayretle: "Taşınıyor musunuz?"

Heinrich, "Evet, hemen bugün fırıncının evine geçiyoruz," dedi. Martin, şimdi anlamıştı. İkisi de akıllarından aynı şeyi geçirdiler. Başlarını kaldırıp yukarıya, Albert'in Bayan Brielach, fırıncı, Bayan Borussiak ve marangozla konuştuğu yere baktılar. Brielach'ın annesinin Albert'in göğsüne kapanıp ağlamasından, sonra kendine gelip onun koluna girdikten sonra birlikte aşağı inmelerinde yadırganacak bir şey bulamadılar.

Heinrich, "Gel, artık iniyoruz," dedi. Martin, Heinrich'in sırt çantasını aldı. Heinrich de Wilma'yı kucakladı ve ağır ağır aşağı inerlerken, bakışlarını sütçü kadının yüzüne, onun iri, koyu renk ve alaylı gözlerine dikti. Hatta Bresgenler'e, yan yana dizilmiş duran o dört domuza bile bakabildi. Sütçü kadının arkasında, birlikte 'ahlaksızlık' yaptıkları adamı gördü. Adamın

adı, Hugo'ydu. Çenesini oynatarak arkada durmuş, küçük bir ringa balığının kılçığını ağzından çıkarmaya uğraşıyordu. Domuzlar bakışlarını yere indirmişlerdi. Sütçü kadın dayanıyordu. Banka memuru ise işi, "Benimle vedalaşmayacak mısın, Heinrich?" demeye kadar vardırırmıştı. Hiç karşılık vermedi. Arkasından, bu zafer alayına katılanların ayak seslerini duyuyordu. Albert, annesiyle gülerek bir şeyler konuşuyordu. Bayan Borussiak, marangozla birlikte iniyordu. En arkadan da fırıncı gelmekteydi. Sütçü kadın alaylı alaylı, "Sanki bir düğün alayına benziyor," diye fısıldadı. Hugo, hiçbir şey söylemeksizin ağzını şapırdattı. Ağzına götürdüğü ikinci bir ringa balığı, etrafa altın parıltılar saçtı.

Martin, aşağıda kapıdan içeri düşen güneş ışığını görmüştü, ama düşünceleri ile tümüyle bu zafer alayına katılamadığını fark ediyordu. Kendini yukarıdaki domuzlarla fırıncının korkak davranışları arasında bir 'lanetlik' gibi hissediyordu. Üstü açık kamyonun manzarasını, 'lanetlenmiş' olmanın verdiği duyguyu, hiçbir zaman unutamayacaktı. Martin ona birkaç kez bir şeyler sormuş, ama o, henüz yukarıda, pencerenin önünde olduğundan bu sorulara karşılık verememişti. Bildiği tek şey, gerek Albert'in, gerekse Martin'in anlamış olduklarıydı. Albert'in gözlerinde, o saniyenin binde biri kadar bir zamanda beliriveren bakış ve Martin'in tam zamanında anlaması onu lanetlenmiş biri olarak kalmaktan kurtarmıştı.

Martin sabırsız bir sesle, "Hep fırıncının yanında mı kalacaksınız, söylesene," dedi.

Heinrich, "Evet, hep orada oturacağız," diye karşılık verdi. "Oraya taşınıyoruz. Dışarıda işçiler hâlâ ılık çalışıyorlardı. Fırıncı ise birdenbire cesaretlenmiş benziyordu: "Geliyoruz, geliyoruz."

Albert, Heinrich'e, "Gel," dedi. "Sen ve Wilma, bizimle geliyorsunuz."

Heinrich, hayretle dönüp annesine baktı. Ama annesi gülümsüyordu. "Evet, böylesi daha iyi olacak. Pazar akşamı Bay Muchow ile birlikte geri dönersiniz. Biz de o zamana kadar yerleşmiş oluruz." Sonra Albert'e döndü. "Size çok teşekkür ederim." Ama Albert, yalnızca başını sallamakla yetindi ve tuhaf tuhaf kadının yüzüne baktı. Bayan Brielach'ın bakışlarında bir

ümit parıltısı vardı, kutsal bir 'vaat' vardı. Bir an için Albert'in ve Bayan Brielach'ın gözlerinde bu kelime yansıdı; sanki bir konuda anlaşmaya varmış gibiydiler. Gene saniyenin binde biri kadar bir zamanda, bir gerçek üzerinde anlaşmaya varılmıştı. Heinrich, annesinin elini sıktı. Annesi, eğilip Wilma'yı öptü. Heinrich, Albert'in arkasından avluya doğru yürüdü. Otomobili gören Wilma, sevincinden bir çığlık attı.

YIRMI BİRİNCİ BÖLÜM

Kaçan çırak, geride eşya namına pek fazla bir şey bırakmamıştı. Duvarda asılı duran bir aktrisin resmi, iki çift yırtık çorap, paslı jiletler, yarısı sıkılmış bir diş macunu tüpü, komodinin beyaz cilalı kenarında sigara yanığı izleri, komodinın gözünde çok eskiye ait gazeteler, bir de altında 'Afrika'nın gerçek yüzü' yazılı ve sigara paketlerinin içinden çıkan resimlerden biri... Resimde, steplerde otlayan zebralar, ağaçların yapraklarını yiyen zürafalar, çalılıkların içine sinmiş, aslan bekleyen yüzleri beyaz boyalı yerliler görünmekteydi.

Fırıncı, Heinrich'in, dört köşesine tahta ayaklar çakılı ve üstüne 'Defterdarlık, oda 547' yazılı kapıdan bozma karyolasının avluda bırakılmasını söylemişti.

"Çırağın karyolasını alır."

"Peki ben nerede yatacağım?"

"Senin karyolan yok mu?"

"Yok."

"Bugüne kadar nerede yatıyordun?"

"Tabii ki Leo'nun yatağında."

"Ya eskiden?"

"Bir karyolam vardı, ama yaktık. Çok eskimişti."

Bunun üzerine Heinrich'in uydurma karyolası yukarı taşındı ve annesi, çırağın karyolasını aldı. Beyaz boyalı demir karyola, hemen hiç kullanılmamış gibiydi.

İşçiler, eşyaları çırağın odasına getirirlerken, Bayan Brielach, depo olarak kullanılan küçük odayı boşaltmaya başladı. Ne zamandan kaldığı belirsiz mısır unuyla yapılmış kekleri tenekte kutuların içinde takırtılar çıkarıyordu. Bayan Brielach,

içindeki peksimet artıklarının taşınırken tıkırdadığı karton kutuları, eski un çuvalarını, yıllar önce iflas etmiş çikolata fabrikalarına ait vitrin reklamlarını, üstlerinde çoktan ticaret sicilinden silinmiş bir sürü adın bulunduğu beyaz kartonları, futbol topu büyüklüğünde yumru haline getirilmiş yaldızlı kâğıtları, ellerindeki koskoca kaşıkları sallayan beyaz karton aşçıları –ki bu bir temizleme tozu reklamıydı– teneke üzerine basılmış ve güler yüzle şeker sunan, üstlerinde ‘SORBET. Leziz ve tatlı,’ yazısı bulunan Hintli kadın resimlerini, kâğıttan yeşil fondonları bir yana ayırdı. İçi hâlâ okalıptüs kokan büyük teneke kutu, bodruma atmak üzere iken aklına bronşitli çocukluk gecelerini getirdi. Yan odada babası durmadan küfür savurur, Bayan Brielach da babası küfrettikçe daha fazla öksürürdü.

İşçiler, eşyaları taşıyorlardı. Bayan Brielach, onların gülüşmelerini ve fırıncının ürkek itirazlarını duyuyordu. Birden omzuna hafif, ama güçlü bir elin dokunduğunu hissedince ürktü. Bu el, başka zamanlar kasanın kolunu bir geminin dümeni gibi kullanmasını bilen eldi.

Fırıncının karısı, ona gülümseyerek bakıyordu. Bayan Brielach boş yere bu gülümsemenin ardında bir tuzağın varlığını sezinlemeye çalıştı.

"Rahatınıza bakın. Oğlunuz burada mı yatacak?"

"Evet."

"Evet. Her şeyi kaldırın. Bodruma indiririz. Ama çocuklar belki de bunlarla oynamak isterler, ne dersiniz?"

"Evet, oyuncak olarak herhalde hoşlarına gider."

Fırıncının karısı, büyük bir paket çikolatayı eline aldı. Sonra üstünde bir değirmenin adının yazılı bulunduğu karton bir kamyonu ışığa tuttu, gülerken tenekenin üstündeki Hintli kadını gösterdi.

"Bu, herhalde çocukların hoşuna gider."

"Hem de çok beğeneceklerinden eminim."

"Öyleyse alın."

"Ah, teşekkür ederim."

Kadının hafif eli gene omzuna değmiş, dostane bir şekilde bastırmıştı.

"Yerleşmenize bakın."

"Teşekkür ederim."

"İnşallah yanımızda rahat edersiniz."

"Bundan eminim."

"Rahat ederseniz ben de memnun olurum. Hoşça kalın."

"Güle güle."

Bayan Brielach kartonları üst üste yığdı, çuvalları bir araya sardı, hepsini parti parti bodruma taşıırken, Heinrich'in arkadaşının amcasını düşündü. Korkudan ve fırıncıya olan öfkesinden, bu yabancı adama birdenbire sarılıvermiş, aklına hiçbir şey getirmemişti. Ama yaptığından ürküp de geri çekilmek istediğinde, onun kolunun ağırlığını duymuş, yanağı birkaç saniye için onun boynuna değmişti. Aşağıya indiklerinde çocuklarla birlikte çıkıp giderken kadına bakmıştı. Bu öbür kadınlara bakışından farklıydı.

Bayan Brielach gülümseyerek parçalanmış bir paravanı kenara itti ve aynı anda da irkildi; karşısında gördüğü şey örümcek ağları ile kaplıydı. Ama canlı renkler gene de seçilebiliyordu. Kontrplakların üstünü kaplayan ağları eliyle sildi. Hepsi buradaydı. Kontrplakların üstüne 'eski Alman efsaneleri'nden kahramanlar resmedilmişti. Bamberger savaştan önce, ancak çok iyi müşterilerine verirdi bu kontrplakları; Siegfried, yağlı saçlarıyla ve yeşil önlüğüyle, elindeki mızrağı canavara doğrultmuştu. Kriemhild yanında durmaktaydı. Volker, Hagen ve küçük, güzel Giselher de oradaydılar. Tümü de geniş, kahverengi bir çıta çerçeve içindeydi. Çıtanın üstüne, yumurta sarısı harflerle: 'Bamberger Yumurtalı Makarnaları' yazılmıştı.

Kadın, arkasında duran ve şimdi omzuna dokunan fırıncının içeri girdiğini duymamıştı.

"Her şey tamam. Gel de bak. Ama neden ağlıyorsun gene?"

Kadın, hiçbir şey söylemedi, yalnızca başını salladı. Kontrplakları fırıncının yanından geçip çırağın odasına götürdü.

Adam da arkasından gelmişti.

"Ne yapacaksın onu?"

Kadın hıçkırarak, "Duvara asacağım," dedi.

"Bunu mu asacaksın? Sana daha güzel resimler alırım. Göl resimleri, ormanların ortasındaki küçük kilise resimleri, karaca resimleri... ne istersen alırım. Ama bu çirkin şeyi asma."

Kadın, "Rahat bırak beni," diye karşılık verdi. "Ben, bunu asmak istiyorum."

Elbiseleri çırağın dolabına asılmış, tabak çanak komodinin gözlerine düzenli bir şekilde yerleştirilmişti. Wilma'nın oyuncak kutusu da yatağın altına konmuştu. Küçük kızın yatağı da hazırды. Her şey düzene sokulmuştu.

"Çocuk burada mı yatacak?"

"Sence yatmasın mı?"

Bayan Brielach biraz duraklayarak, "Bilmem ki," dedi. Sonra Bamberger yumurtalı makarnalarının reklamını komodinin üstüne koydu. "Çocuklar görünce bayılacaklar."

Fırıncı, "Saçma sapan bir şey," dedi. Kadın, alışveriş çantasının içini boşaltırken de arkasını döndü. Bayan Brielach önce kocasının resmini çıkardı ve yatağın başucundaki duvarda bulunan bir çiviye astı. Çividen, eski bir resmin pirinçten yapılmış zinciri, küçük bir çelenk gibi sarmaktaydı.

"Oraya mı asıyorsun?"

"Eve. Ve burada kalacak."

Sonra çantadan çıkarttığı bir çakmağı, biraz sertçe bir hareketle komodinin üstüne koydu. Kayışı eskimiş bir kol saatini de aynı yere, sonra Wilma'nın oyuncak kutusunu hararetle hararetle araştırarak, içinden çıkardığı yelken bezinden kılıfı kol saatinin yanına koydu. Bu kılıfı bir zamanlar Karl, sefertası için kullanmıştı.

"Dikiş sepetim nerede?"

"İşte burada." Fırıncı, çekmecelerden birini açarak dikiş sepetini çıkarttı. Kadın sepeti onun elinden kaparcasına aldıktan sonra, içinden Leo'nun tırnak törpüsünü çıkardı ve kılıfın yanına bıraktı.

Hafif bir sesle, "Git, beni yalnız bırak," dedi.

"Sana banyoyu göstermek istiyordum. Taraçanın anahtarı da burada."

"Hay Allahım! Biraz yalnız bırakamaz mısın beni?"

"Bu eski püskü şeyleri saklayacak mısın? Sana yeni bir kol saati alırım. Çakmak ise zaten paslanmış, işe yaramaz."

"Ne olur git artık!"

Adam, kapıya doğru uzaklaştı.

Bayan Brielach perdeleri kapattı ve yatağına arkası üstü uzandı. Başını, yatağın ayakucuna koyduğundan, yattığı yerden güler yüzlü başçavuşu görebiliyordu. Sağ tarafında Bamberger'in yaptırdığı Alman efsane kahramanlarının resimleri, loşluğun içinde bile canlı renkleriyle belli olmaktaydı.

Leo'yu hemen hiç düşünmüyordu. Kocasını da düşünmüyordu. Şu anda, düşündüğü, yalnızca yanağını birkaç saniye için boynuna dayadığı adamdı. Bu adamın kendisini beğendiğini ve düşündüğünü biliyordu. Onu anlamış, ona yardım etmişti. Bayan Brielach, bugüne dek böyle ölesiye sevmemişti. Adam onu, bu tür beklenmedik bir kucaklaşmada gereğinden çok daha uzun bir süre kollarında tutmuştu. Gene gelecek, çocukları getirecek, Bayan Brielach da onu yeniden görebilecekti. Fırıncı odanın kapısını vurmadan yavaşça içeri girdiğinde, avazı çıktığı kadar, "Kapıyı vurmasını bilmez misin?" diye haykırdı. "Beni yalnız bırak."

Adam, yüzünde ürkek ürkek geri çekilirken 'banyo', 'taraça' diye bir şeyler mırıldandı.

Kadın kalktı, kapıyı içeriden kilitledikten sonra yine uzandı. Güler yüzlü başçavuş sanki çocuk denecek kadar gençti. Neredeyse onunla yatmış olmakla yakışksız bir iş yaptığına inanaçağı geliyordu. Sonra aklına, çalılarının arasında, son derece ciddi bir yüzle üzerine eğilen ve kendisine ilk defa öbür işi yapan onbaşı geldi. Onu anımsayınca, sanki aynı zamanda talim alanlarının kenarındaki katran kokusunu da duyar gibi oluyordu.

Aşağıdan fırıncının karısının kahkahaları duyuluyordu. Fırıncının koridordan gelen sesi ise korkutucuydu. Adam homurdanarak merdivenlerden çıktı ve kapının tokmağını sarstı.

"Aç kapıyı!"

Ama kadın ona karşılık vermedi. O anda adını bilmediği öbür erkeği düşünmekteydi. Erich, Gert, Karl ve Leo silinip gitmişlerdi. Fırıncıya gelince, kapının hemen öte yanında olmasına karşın, onun yüzünü bir türlü canlandıramıyordu kafasında.

Adam öte taraftan, "Kapıyı açacak mısınız?" diye bağırdı. Bayan Brielach, onun sesindeki tehditkâr tonu gülünç buluyordu.

Alçak sesle, "Git," dedi. "Kapıyı açmayacağım."

Adam, tehditler savurarak yine merdivenlerden indi.

Kadın ise öbürünü düşünüyor ve mutlaka geleceğini biliyordu.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

Önce Will'in köyden çağırdığı çocuklarla oynadılar. Çimler kesilmiş, kalelerin ağırları onarılmıştı. Birden Heinrich, "Artık oynamak istemiyorum," diye bağırdı ve oyundan çekilip terasta bira içen ve gazete okuyan Albert'in yanına oturdu. Ama çok geçmeden oradan da ayrıldı. Evin çevresini dolanarak odunluğa doğru gitti ve üstünde odun kesilen büyük kütüğe oturdu. Will, baltasını kütüğün yanında bıraktı.

Burada yalnızdı. Will, günah çıkartmak için köye inmişti. Albert gazete okuyordu ve okuması daha saatlerce sürecekti. Wilma içerde, Albert'in pasta pişiren annesinin yanındaydı. Albert'in annesi ağır ağır neşeyle, "Kim iyi bir pasta pişirmek istiyorsa, yedi cins malzemesi yanında olmalı," diyor ve Wilma'dan bunları yinelemesini istiyordu. Ama Wilma, şeker ve yumurtadan başka bir kelime söyleyemeyince, Albert'in annesi gülmeye başlıyordu. İçersi, fırının bodrumu gibi sıcaktı ve tatlı kokuyordu. Pencerenin içine de, soğuması için bir tabak küçük ve yuvarlak pasta bırakılmıştı.

Heinrich biraz sonra Martin'in de, "Artık oynamak istemiyorum," diye bağırdığını duydu. Köyden gelen çocuklar, birkaç dakika daha kendi başlarına oynadıktan sonra dönüp gittiler. Heinrich, Albert'in Martin'e pingpong öğretmeye başladığını duydu. Ağ gerilmiş, masa duvara dayanmıştı. Albert, "Dikkat et hayır, şöyle yapacaksın," diye ders veriyordu. Topların tık tık sesleri, Albert'in annesinin Wilma'ya öğretmeye çalıştığı sözler ya da mısralarla karışıyordu. Wilma şeker ya da yumurta diye bağırdıkça Albert'in annesi gülüyordu.

Burada her şey güzeldi: topların tık tıkları, Wilma'nın sevinçli sesi, Albert'in annesinin sesinden akan iyilik... Will ve Albert de iyi yürekli insanlardı. Ama bütün çabalarına karşın, Heinrich'i aldatabilmeleri mümkün değildi. O, fırıncının evine taşınacaklarını söylediğinde, bu fikri mükemmel bulmuştu. Ama şimdi, bu işin hiç de iyiye varmayacağını biliyordu. Fırıncı, en can alıcı noktada, sert görünüşlü insanlardan çok daha kötü olabilen yumuşak görünüşlü öğretmenlere benziyordu. Ama ne var ki fırıncı, Leo kadar kötü değildi. Ayrıca bundan böyle daha fazla paraları olacaktı. Kiradan ve öbür bazı masraflardan kurtulacaklardı.

Heinrich kafasında Leo'nun, taşınma sırasında annesinin dikiş sepetine girmiş olan törpüsünü, Erich'in çakmağının, Gert'in kol saatinin ve Karl'ın sefertası kılıfının yanına koymuştu bile. Böylece Erich'in, Gert'in ve Karl'ın kokularına dördüncü bir koku, Leo-kokusu, yani tıraş losyonunun ve parke cilası kokusu eklenmişti.

Will yaklaştı, köşeye bir göz attıktan sonra Albert'in yanına gitti. Heinrich duyduklarından kendisinin sözünün edildiğini anlamıştı.

Will, "Çocuğun nesi var?" diye soruyordu, Albert ise alçak bir sesle karşılık veriyordu: "Onu rahat bırak."

"Yardım etmek olanağı yok mu?"

Albert, "Tabii var," dedi. "Ama şimdi dokunma."

Köyden çan sesleri geliyordu. Heinrich, köyden gelen çocukların neden oyuna devam etmediklerini anlamıştı; büyük ayinde hepsinin yardımcı olarak hazır bulunmaları gerekiyordu.

Will, Martin'e, "Sen de gidiyor musun?" diye seslendi. Martin; "Evet," diye karşılık verdi. Topların neşeli tık tıkları hemen kesilmişti. Will, Albert'le gene Heinrich hakkında konuşuyordu. Albert ise, "Bırak onu şimdi, dokunma," diyordu. "Ben burada kalıyorum."

Çanların sesi boğuk ve güzeldi. Wilma, içerde rafadan yumurta ile beslendiğinden, sevinçle bağırırmaktaydı. Her şey güzel, her şey belliydi ve her şey vardı. Ama Heinrich için yoktu. Ve Heinrich için her şeyin aksayan bir yanı vardı. Bulunduğu yerde kokular da güzeldi. Etraf, taze hamur ve yeni pişirilmiş

çörek kokuyordu. Ama Heinrich için bu kokuların bile aksayan bir yanı vardı.

Ayağa kalktı ve odunluğa dayandı. Şimdi açık pencereden misafir odasını görebiliyordu. İçerdekiler, bira içiyor, jambon dilimleri yiyorlardı. Genç hizmetçi kız, misafir odasından mutfığa geçerek ekmek kesti, jambon dilimlerini bir tepsiye koydu, Wilma'nın ağzına da bir dilim jambon verdi. Wilma, alnını kırıştırarak ağzındakini tattı. Küçük ağzının oynayışını, yüzündeki kırışıkların, çiğnediğini beğendiğini belli eder biçimde düzelmesini, küçük jambon dilimini yutuşunu ve bu arada sevinçten parlayan yüzünü seyretmek, gerçekten ilginç oluyordu. Manzara, tam anlamıyla eğlendiriciydi. Wilma'nın görünüşü karşısında Heinrich de kendini tutamayarak gülümsedi. Ama onunki yorgun bir gülümsemeydi. O anda kendi de, dertleri olan, ama dertlerine karşın gülümsemek zorunda kalan yetişkinler gibi gülümsediğinin bilincine vardı.

Taksi tam o anda geldi. Bir şeylerin olduğun ya da pek yakında olacağını kesinlikle bilen Heinrich, arabayı görünce korktu. Taksiden önce Martin'in büyükannesi indi; onu, Martin'in annesi izledi. Ağzında sigarasıyla eve doğru koşar adım ilerleyen büyükanne şoföre; "Bizi burada bekleyin, lütfen," diye haykırdı. "Albert, Albert" diye seslenirken, yüzü öfkesinden kıpkırmızı kesilmişti. Konuklar, pencerelere üşüşmüşlerdi. Hizmetçi kız da Albert'in annesiyle birlikte mutfağın penceresinden sarkmış, bakıyordu. Albert, elinde gazetesıyla, koşarak evin çevresini dolanmış, ön tarafa gelmişti. Çatık kaşlarıyla büyükanneye doğru ilerlerken, gazetesini ağır ağır katladı. Martin'in annesi bir kenara çekilmiş, sanki olup bitenler onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi, Albert'in annesiyle gevezeliğe dalmıştı.

Büyükanne yüksek sesle, "Demek hiçbir şey yapmak niyetinde değilsin," derken, sigarasının külünü öfkeyle silkmişti.

Gene yüksek sesle, "Ama ben oraya gideceğim ve onu geberteceğim," dedi. "Benimle gelecek misin, yoksa gelmeyecek misin?"

Albert, yorgun yorgun, "Gelmemin sana bir yarar sağlayacağını düşünüyorsan, benim için hava hoş," diye karşılık verdi.

"Düşüncelerin karşısında hayrete düşmemek, elde değil. Hadi gel, bin."

Albert, "Bana göre hava hoş," diye yincledikten sonra, gazetesi pencerenin kenarına bırakıp otomobilin arka tarafına bindi ve içerden, büyükannenin binmesine yardım etti.

Büyükanne, "Demek sen burada kalıyorsun?" diye seslendi. Martin'in annesi, "Evet, sizi bekleyeceğim. Bavulumu getirmeyi unutmayın, olur mu?" diye yanıt verdi.

Ama taksi hareket etmiş, köye doğru uzaklaşmaya başlamıştı. Çanlar artık çalmıyordu. Albert'in annesi, Nella'ya, "İçeri buyursanıza," dedi. Ama Nella hayır gibilerden başını salladı. "Teşekkür ederim. Siz yalnız küçüğünü dışarı gönderin." Wilma'yı pencereden dışarı uzattılar. Martin'in annesinin çocuğu elinden tuttuğunu, ona güldüğünü ve onunla birlikte evin arkasına doğru yürüdüğünü gören Heinrich çok şaşırılmıştı.

Wilma'nın kahkahalarını, pingpong toplarının çıkardığı tı-kırtıyı duyuyordu. Her şey iyi, her şey güzeldi; ama onun için değil.

İçerde konuklar 'Almanya'nın ormanları, Almanya'nın ormanları, dünyada eşiniz yoktur,' diye şarkı söylemeye başlamışlardı. Salona hizmet eden kız, boş bira bardaklarını topluyordu. Albert'in annesi mutfakta patates salatasını karıştırıyor, içinde sosislerin bulunduğu büyük teneke kutuyu açıyordu. Wilma, Martin'in annesi ile birlikte kahkahalarla gülüyordu. Heinrich, kanının Martin'in annesine ısınmaya başladığını fark etmiş, bu yüzden şaşırılmıştı. Evet, her şey ve herkes iyiydi; ama o, bu akşam annesinin fırıncıyla birleşmekte olduğunu biliyordu. Leo'dan fırıncıya geçiş, yararlı, ama korkunç bir seçim.

Sarı otobüs gelip durdu. Glum indikten sonra, Bolda'nın inmesine yardım etti. Bolda hemen, açık duran mutfak penceresine koşarak, "Bari bir şey olmasa," diye bağırdı. Ama Albert'in annesinin yüzü gülüyordu. "Ne olabilir ki? Ama siz hepiniz nerede yatacaksınız kuzum?"

Bolda, "Ne yapayım, gelmesem, içim rahat etmeyecekti," diye karşılık verdi. "Ben şu eski kanepede de yatabilirim." Glum da gülerek ve konuşmakta büyük zorluk çekerek 'saman', 'yer' diye bir şeyler söyledi. Sonra Will ile Martin'i almak üzere, Bolda'yla birlikte kiliseye doğru uzaklaştı.

Konuklar hâlâ, 'Almanya'nın ormanları, Almanya'nın ormanları, dünyada eşiniz yoktur,' diye şarkı söylüyorlardı. Albert'in annesi, teneke kutudan pembe sosisler çıkartıyordu.

Martin'in annesi terastan, "Fazla yaklaşma," diye seslendi. Bunu duyan Heinrich ne olduğunu görmek üzere arka tarafa koştı. Wilma, içinde ördeklerin yüzdüğü havuza fazla yaklaşmış, şimdi de geri geliyor olmalıydı. Martin'in annesi, Heinrich'i yanına çağırdı, elini sıktıktan sonra "Pingpong oynamasını biliyor musun?" diye sordu.

"İyi bildiğimi söyleyemem. Ancak birkaç kez oynadım."

"Gel sana nasıl oynandığını göstereyim. İster misin?"

"İsterim," diye karşılık verdi çocuk. Halbuki istemiyordu.

Kadın yerinden kalktı, masayı duvarın yanından çekti, ağı sıkıştırdı ve raketleri yerden aldı.

"Gel," dedi. Raketin nasıl kullanılacağını gösterdi. Karşıda duran Heinrich'in rahat vurmasını sağlayacak biçimde, topu aşağıdan yukarıya doğru yolladı.

Wilma yere oturmuş, oraya buraya kayıyor, uçan topu gördükçe sevinçten bağıyor, yere düştükçe de hemen alıyordu. Ama düşen topların hepsini Martin'in annesine veriyordu.

Heinrich, oyun oynadığı sürece annesinin fırıncıyla birleşmekte olduğunu düşündü ve bu durum ona, annesinin Leo ile birleşmesinden çok daha ahlaksız bir şey olarak göründü.

Çanlar yeniden çalmaya başlamıştı. Bunları duyan Heinrich, kilisedekilerin kutsanmakta olduklarını anladı. Herhalde içerde şimdi tütsüler yakılıyor, Tantum Ergo söyleniyordu. Heinrich, kiliseye gitmediğine pişman oldu. Şu anda karanlıkta, günah çıkarma bölümüyle kapı arasında oturmuş olmayı çok istedi.

Toplara sert ve onların ağıın hemen üstünden geçmesini sağlayacak biçimde vurulması gerektiğini kısa zamanda öğrenmişti. Topları birkaç kez üst üste, Martin'in annesinin karşılamayacağı biçimde atınca, kadın gülmeye başladı. Sonra onunla ciddi ciddi oynamaya koyuldu. Sayıları da sayıyordu. Heyecandan, yüzü kızarmıştı.

Toplara dikkat etmek, onları gereğince karşılayıp raketi kullanmak, aynı anda da babasını, amcaları ve şu anda annesiyle birleşen fırıncıyı düşünmek güç oluyordu. Martin'in annesi güzel bir kadındı. Sarışın ve iri yapıydı. Heinrich, oyun sırasında Wilma'ya da zaman ayırdığını, arada dönüp ona gülümsediğini gördükçe, kadına kanı ısınmaya başlamıştı. Wilma da, kadın

kendisine gldke sevincinden ne yapacağını Őaşıyordu. Martin'in annesinin gülümsemesi taze hamurun kokusu ya da çanların sesi kadar güzel bir Şeydi; tıpkı çanların sesi gibi, karşılıksız sunulan bir gzellikti, ama ne yazık ki, Heinrich'e ait olan bir Şey değildi. Heinrich, anılarına Leo'nun kokularının, tıraş losyonu ve cila kokusunun karıştığını fark etti. Leo'nun tırnak trps de annesinin dikiş sepetinde olmalıydı.

Heinrich, dikkatli ve heyecanlı oynuyor, toplara elinden geldiğince sert vuruyor, onları ağa yakın geçirmeye çalışıyordu. Martin'in annesi, "Senin karşımda dikkatli olmak gerek," demek zorunda kalmıştı.

Kiliseye gidenler geri döndüklerinden, oyunu kesmek zorunda kaldılar. Martin annesine sarıldı, Glum masaları birbirine yanaştırdı, Bolda yeşil renkli büyük bir örtü ve bir sürü tabakla geldi. Tereyağı kabındaki taze yağ, nemli parıltılar samaktaydı. Will, "Erik reçeli getirsenize, çocuklar sever," dediğinde Albert'in annesi, "Getiriyorum," diye karşılık verdi. "Sen de en az çocuklar kadar seviyorsun ya!"

Will'in yüzü kıpkırmızı oldu. Glum, onun arkasına vurarak 'dost' kelimesine benzer bir Şeyler yuvarladı ve herkesi güldürdü. Wilma'nın biraz daha kalmasına izin verildi. Yemek sırasında kimin yanında yatacağı tartışıldı. Martin'in annesinden başka herkes, "Benim yanımda yatacak," diyordu. Wilma'ya kimin yanında yatmak istediği sorulduğunda, ocuk hemen Heinrich'in yanına koştu. Heinrich'in yüzü, sevinçten kıpkırmızı kesilmişti.

İ salondaki öbür konuklar garson kızı ağırmaktaydılar. Bolda sandalyesini itti, pis tabakları topladı ve "Ben gidip yarıdım edeyim," dedi. Glum, bir çuvala saman doldurmak üzere ahıra yollandı. Will ise ter içinde dolaşıp battaniye toplamaktaydı.

Heinrich ile Martin, birlikte yatacakları geniş yatağın bulunduğu küçük odaya gittiler. Wilma da aralarında yatacaktı.

Hava iyice kararmıştı. Aşağıda, mutfakta Bolda, garson kızla gülüşerek bir Şeyler konuşmaktaydı. Bir yandan da bulaşıklar yıkanıyor. Albert'in annesi konuklarla glşyordu. Karanlıkta yanan pipolar, Glum ile Will'in, ahırın önündeki sırada oturduklarını gösteriyordu.

Terasta yalnızca Martin'in annesi kalmıştı. Sigara içerek karanlığa bakmaktaydı.

Başını yukarı kaldırarak, "Hadi bakalım, soyunun ve yatmanıza bakın," diye seslendi.

Martin, ancak şimdi Albert Amca'yı sormayı unuttuğunu anımsamıştı. Aşağı doğru seslendi; "Albert Amca nerede?"

"Neredeyse döner. Büyükannenle gitmek zorunda kaldı."

Annesi, kısa bir duraklamadan sonra, "Gaeseler orada; onunla konuşması gerekiyor," dedi.

Martin, açık pencerenin önünde kalarak bir süre bir şey söylemedi. Bu arada Heinrich ışığı söndürüp yattı.

Martin aşağıya, karanlığa doğru eğildi: "Gaeseler mi dedin? O hayatta mı?"

Annesi, bu soruyu karşılıksız bıraktı. Martin, soruyu yineleme gereğini duymadı ve buna kendi de şaştı. Olaylar onun açısından hâlâ aydınlığa kavuşmuş sayılamayacağından, henüz Heinrich ile babasının ölümü hakkında tek kelime konuşmuş değildi. Büyükannesini yaşam felsefesi gibi, Gaeseler hakkında anlattıklarını da kuşkuyla karşılıyordu. Bu kelime, bu ad, ona öylesine çok söylenmiş, öylesine bir ısrarla kafasına yerleştirilmeye çalışılmıştı ki artık korkutucu etkisini yitirmişti. Buna karşılık orada, mantarların yetiştirildiği yerdeki olaylar, daha kötü, daha yakın ve belirgindi. Orada, babasının resmini yapan adamı öldürmüşlerdi. Naziler orada babasıyla Albert'i dövmüşler, onlara işkence etmişlerdi. Gerçi 'Naziler' şimdi çok geride kalmıştı, üstelik 'söylendiği' kadar kötü olmadıkları iddia ediliyordu. Ama o olayların geçtiği oda, mantarların yetiştigi tarhlar, ağır kokuyla dolu mahzen, Albert'in yüzündeki anlam ve nihayet onun hiçbir zaman yalan söyleyemeyeceğine olan inancı elle tutulur birer gerçektir. Albert, Gaeseler'den çok ender söz etmişti.

Aşağıda konuklar, hâlâ, "İşte ben oradan, orman kenarındaki kulübenin bulunduğu, akşamları kalbimin hep gittiği, karcaya yavrularının dolaştığı yerden geliyorum," diye şarkı söylüyordu.

Martin pencerenin yanından ayrıldı, dikkatle yatağa tırmandı ve Wilma'nın soluğunu omzunda hissetti. Başını Heinrich'in bulunduğu yana döndürerek, hafif bir sesle, "Uyuyor

musun?" diye sordu. Heinrich de hafif bir sesle, ama anlaşılır biçimde: "Hayır," karşılığını verdi.

Birden Martin ön tarafta bir otomobilin durduğunu duydu. Albert, yüksek sesle ve korku içinde, "Nella, Nella," diye sesleniyordu. Bunu duyan Nella ayağa fırladı ve bu hareket sonucu sandalyesi yere yuvarlandı. Mutfaktaki Bolda'nın da sesi kesilmişti. Albert'in annesinin uyarısı üzerine, konuklar da şarkı söylemeye son verince, binayı derin bir sessizlik kapladı. Heinrich, "Ne oldu?" diye fısıldadı.

Merdivenlerden ağlaşmalar duyuluyordu. Martin yataktan kalktı, kapıyı açtı ve ışıklandırılmış dar koridora baktı.

Büyükanne, kollarına girmiş olan Albert ve Bolda ile yukarı çıkmaktaydı. Martin büyükannesini çok yaşlı görünce ürktü. Gözüne ilk kez bu denli yaşlı görünüyordu. Ağladığına ise o güne dek hiç tanık olmamıştı. Halsiz bir halde Albert'in omzuna dayanmıştı. Yüzü, pembeliğini yitirmişti. "Bir iğne, bir iğneye ihtiyacım var," diye inliyor, Albert de, "Evet, Nella şimdi doktorla konuşuyor," diyordu.

"Evet, bir iğne herhalde iyi gelir." Bolda'nın arkasında, Will'in kaygılı yüzü belirmişti. Glum öne doğru ilerledi, büyükannenin yanına, Bolda'nın yerine geçti. Hep birlikte yaşlı kadını, koridorun sonundaki büyük odaya taşıdılar. Martin, annesinin yukarı doğru geldiğini gördü. Kadın hem koşuyor, hem de, "Hurweber geliyor. Kendisiyle konuştum. Hemen geliyor," diye sesleniyordu.

Albert; "Duydun mu, geliyormuş," dedi. Odanın kapısının kapanmasıyla koridor bomboş kalmıştı. Martin, kahverengi büyük kapıya gözlerini dikmiş bakıyordu. Ama kapının ardından da hiç ses gelmiyordu.

Odadan önce Will çıktı. Onu Albert ile birlikte annesi izlediler. İçerde yalnızca Bolda kalmıştı. Heinrich yattığı yerden, "Gel artık, donacaksın," diye fısıldadı. Martin, kapıyı sessizce kapattıktan sonra, karanlıkta parmaklarının ucuna basarak yatağa döndü. Konuklar, çok alçak sesle yeniden şarkılarına başlamışlardı: "Orada, ormanın kenarındaki kulübenin bulunduğu yerde..."

Aşağıdaki terasta Albert Amca, Nella ile konuşmaktaydı. Ama o kadar kısık sesle konuşuyorlardı ki, söylediklerini anla-

mak imkânsızdı. Martin, Heinrich'in de daha uyumadığını fark etti. Canı onunla konuşmak istiyor, ama söze nasıl başlayacağını kestiremiyordu.

Konuklar, şarkılarını kesmişlerdi. Martin, onların sandalyelerini ittiklerini ve hesabı öderken garson kızla gülüştüklerini duydu. Heinrich'e dönüp "Pencereyi açık mı bırakayım?" diye sordu.

"Üşümezsen, açık bırak."

"Hayır, üşümem."

"Öyleyse açık kalsın."

Heinrich'in konuşması ona bütün olup bitenleri, taşınmayı ve Heinrich'in annesinin fırıncıya söylediğini anımsatmıştı: "Hayır, kendimi sana..."

Ve birdenbire Brielach'ın ne düşündüğünü, oyunu neden yarım bırakıp ayrıldığını anladı. Acaba Brielach'ın annesi, şimdi fırıncıya, "Evet, şimdi..." mi demekteydi?

Bunu düşünmek bile korkunçtu. Martin, üzüntüsünden neredeyse ağlayacak gibiydi. Ama karanlığa karşın gözyaşlarını tutuyordu. Aslında her şey 'ahlaksızdı.' Büyükannesinin, 'idrar-daki kan' oyununu oynamadan iğne yaptırmak istemesi ise Martin'i çok korkutmuştu. Eskiden üç ayda bir kez bu oyunu oynardı. Oysa şimdi dört günde bir iğne istiyordu. Yaşlanmış ve ağlamaya başlamıştı. Bunlar Martin için yeni ve korkutucu nitelikte olaylardı. Ama hiç kuşkusuz en kötüsü, büyükanne-nin oyun oynamadan iğne istemesiydi. Bir şey, bir daha geri gelmemecesine geçip gitmişti. Martin, bunun ne olduğunu henüz kestiremiyor, ama bir şeyin geride kaldığını ve Gaeseler ile ilgili olduğunu biliyordu.

Başını yine Heinrich'ten yana döndürerek alçak sesle, "Uyuyor musun?" diye fısıldadı. Heinrich gene, "Hayır", diye karşılık verdi. Ama Martin'e bu hayır, sanki biraz sertçe söylenmiş gibi geldi. Heinrich'in bu denli acı çekmesine yol açan nedeni de kestirebiliyordu: Heinrich'i üzen, iki 'ahlaksızlık' arasındaki seçimdi. Gerçi Leo, Leo'ydu, ama onunla yaşanan 'ahlaksızlık' ta hiç olmasa bir alışmışlık, bir kabulleniş vardı. Heinrich'in annesinin böyle birdenbire fırıncının yanına gitmesi, Martin'in gözünde, büyükanne-nin 'idrarında kan olmaksızın' iğne yaptırmak istemesi kadar korkutucuydu. Birden Albert

aşağıdaki terasta, karanlığın içinde yüksek sesle, "Hayır, hayır," dedi. "Sanırım evlenmeyi düşünmekten vazgeçersek, daha iyi olacak." Sonra alçak sesle konuşan annesinin sesi duyuldu. Bol-da, Glum ve Will de terasa gelince, Albert sesini yükseltti: "Evet, Gaeseler'e vurmak istiyordu. Kendisine engel olmaya kalkışanları da kenara itiyordu. Schurbigel'in suratında birkaç tane okkalı şamar patladı. Rahip Willibrord ise göğsüne bir dirsek yedi." Albert, sözünün burasında güldü, ama gülüşü, kulağa hoş gelmiyordu. Konuşmasını sürdürdü. "Başka çare kalmadığı için ben de büyükanneye katıldım ve sıkı bir yumruk indirdim. Beni tanıdı."

Nella, "Gaeseler mi?" diye sordu.

"Evet, beni tanıdı. Bundan sonra bizi rahat bırakacağından kesinlikle eminim."

Nella güldü. Ama onunki bile kulağa hoş gelmiyordu artık.

Motor gürültüsü duyulana dek aşağısı sessiz kaldı. Martin, önce bunun doktorun otomobili olduğunu düşündü. Ama gürültü bahçeden, gökyüzünden doğru geliyordu. Bu, gökyüzünde ağır ağır ilerleyen bir uçağın sesiydi. Uçak, kapkaranlık pencerede görüldüğünde, Martin şaşkınlığından bir çılgılık attı; kırmızı ışıkların ardında, üstünde fosforlu yazılar bulunan bir bez görünmekteydi. Harfler rahatça okunabiliyordu: "Reçelini hâlâ evinde yapan, aptaldır." Yazı, Martin'in düşündüğünden de daha çabuk kaybolup gitti. Ama onun hemen ardından bir uçak daha geliyordu. Bunun kuyruğundaki bezin üstünde ise: "Hols-tege sizin için en iyi reçelleri yapıyor," yazılıydı.

Heyecanla Heinrich'e, "Bak," dedi. "Bu, büyükanne-min fabrikasının reklamı."

Ama Heinrich uyanık olduğu halde karşılık vermedi.

Aşağıda Nella hıçkıra hıçkıra ağlıyor, Albert de yüksek sesle ve kendi kendine, "Domuzlar, ah domuzlar," diye küfrediyordu.

Uçaklar, motor gürültüleriyle Brernich Şatosu yönünde uzaklaştı.

Aşağıdan ses gelmiyordu. Martin yalnızca annesinin ağlamasını, ara sıra da bir bardağın tıkırtısını duyuyordu. Heinrich'in, uyanık olmasına karşın konuşmaması onu kaygılandır-

miştı. Üstelik Wilma gibi rahat değil, çok heyecanlıymışçasına sık sık soluk alıyordu.

Martin üstünkörü Hoppalong-Chassidy'yi ve Donald Duck'ı düşünmeye çalıştı, ama tüm bunları saçma buldu. "Tanrım, yalnız günahları ölçü alacaksan..." cümlesini düşündü ve böylece karşısına din dersinin o ilk ve korkunç sorusu çıktı. "Yeryüzüne gelişimizin nedeni?" sorunun karşılığını bir robot gibi yineledi: "Tanrı'ya hizmet etmek, onu sevmek ve onun sayesinde cennete gidebilmek için yeryüzündeyiz." Ama 'hizmet etmek, sevmek ve cennete gitmek' her şeyi çözümlüyor muydu? Verilen karşılığın soruya oranla yetersiz olduğunu görüyordu. Kuşkuyu ilk kez tüm bilinciyle duyunca, bir şeyin daha geri gelmemecesine gittiğini iyice anladı; bunun ne olduğunu söyleyebilecek durumda değildi, ama biliyordu işte! Ağlamak, aşağıda oturan annesi gibi hıçkırmak istiyor, ama Brielach daha uyumadığından ve onun da aynı şeyleri düşündüğünü sandığından, gözyaşlarını tutuyordu. Brielach annesini, fırıncıyı ve annesinin fırıncıya söylediğini düşünüyor olmalıydı...

Oysa Heinrich'in kafası bunlarda değildi. Çocuk, annesinin yüzünde yalnızca bir an gördüğü o ümit parıltısını düşünüyordu. Gerçi ışık bir an için yanmıştı, ama o bir ânın ne çok şey olduğunu da ancak kendisi bilebilirdi.

Heinrich Böll

BABASIZ EVLER

Nobel Edebiyat Ödülü sahibi *Heinrich Böll*'ün *Babasız Evler* adlı romanı, savaşın dehşetini değişik bir bakış açısından sergiler. Kitapta savaş, cephelerden değil, fakat 'sonrasında', savaşın bitiminin ardından, o savaşta ölmüş babaların ve kocaların geride bıraktıkları insanların evlerinden yola çıkılarak anlatılır. Bu bakış açısından dış dünyada 'bitmiş' olan savaş, babasız ve kocasız kalmış olanlar için hâlâ ve belki de çok daha korkunç bir biçimde sürmektedir. Çocukların ve dulların 'yeni' yalnızlıkları, genelde yıkıma sürüklenmiş bir toplumda bireysel yıkımların üstesinden gelebilmenin zorluğu ve kimi zaman da olanaksızlığı, 'savaştan sonraki savaş'ın temel sorunlarıdır. *Heinrich Böll*'ün *Babasız Evler*'i, barışla son bulamayan savaşların sonsuz öyküsüdür.

Kapaktaki resim: HELNWEIN

ISBN 975-510-674-X

9 789755106748

KDV İÇİNDEDİR
1.900.000 lira